

Pyhä-Luoston kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma

Pyhä-Luoston kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma

Översättning: Cajsa Rudbacka-Lax
Kansikuva: Tapani Vartiainen

© Metsähallitus 2007

ISSN 1796-2943
ISBN 978-952-446-578-6 (nidottu)
ISBN 978-952-446-579-3 (pdf)

200 kpl
Kopijyvä Oy, Jyväskylä 2007

KUVAILULEHTI

JULKAISIJA	Metsähallitus	JULKAISUAIKA	2007
TOIMEKSIANTAJA	Metsähallitus	HYVÄKSYMISPÄIVÄMÄÄRÄ	18.4.2007
LUOTTAMUKSELLISUUS	Julkinen	DIAARINUMERO	871/623/2005
SUOJELUALUETYYPPI/ SUOJELUOHJELMA	kansallispuisto, soidensuojelun perusohjelma, vanhojen metsien suojeleluohjelma		
ALUEEN NIMI	Pyhä–Luoston kansallispuisto		
NATURA 2000 -ALUEEN NIMI JA KOODI	Pyhätunturi FI 1300901 (SCI), Luosto FI 1301713 (SCI) ja Pyhä–Luosto FI 1300908 (SPA)		
ALUEYKSIKKÖ	Lapin luontopalvelut		
TEKIJÄ(T)	Metsähallitus		
JULKAISUN NIMI	Pyhä–Luoston kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma		
TIIVISTELMÄ	<p>Pyhä–Luoston kansallispuisto perustettiin 1.3.2005 yhdistämällä vuonna 1938 perustettu Pyhätunturin kansallispuisto sekä Luostotunturin ympäristön vanhojen metsien ja soidensuojelun perusohjelman kohteet. 1.1.2006 uuden kansallispuiston pinta-ala oli 14 343 ha. Kansallispuisto sijoittuu keskelle Lapin lääniä ja jakaantuu Kemijärven, Pelkosenniemen sekä Sodankylän kuntien alueille.</p> <p>Kansallispuisto muodostuu Pyhä- ja Luostotunturit yhdistävästä Suomen eteläisimpien suur- tunturien ketjusta ympäröivine metsä- ja suoalueineen. Sen luonnonsuojelullisesti arvokkaimman osan muodostavat laajat yhtenäiset, lähes luonnontilaiset boreaaliset havumetsät tyypillisine lajeineen. Tunturijonon länsipuolella aukeavat laajat aapasuot, joiden suotyyppien kirjo on edustava. Tunturijonoa katkovat syvät kurut, joista näyttävien on yli 200 m syvä Isokuru. Kurujen ja kerojen vuorottelu muodostaa maisemaa laajalti hallitsevan, hyvin tunnetun profiilin. Kurujen pohjalla virtaavat purot luovat pienialaisia lehtoja. Tunturien laet ovat pääosin rakkakivikkoja, ja varsinainen tunturilajisto on niukkaa. Alueen vesistöt ovat latvapuroja, jotka saavat vetensä lukuisista lähteistä tunturien juurilla.</p> <p>Pyhätunturi on ollut metsäsaamelaisen kulttuurin seitapaikka ja Kemin-Lapin rajamerkki 1700-luvun alkuun saakka. Tältä metsäpeuranpyynnin ajalta ovat peräisin monet alueen paikannimet. Peuranpyynnin jälkeen poronhoidolla on ollut merkittävä asema. Alueen myöhemmästä historiasta kertovat 1900-luvun alun savottojen aikaiset kämpänrauniot. Pyhätunturista tuli tunnettu matkailukohde jo 1900-luvun alussa. Kansallispuistossa varhaisinta matkailurakentamista edustavat Yli-Luoston autiotupa vuodelta 1949 ja Keropirtin matkailumaja vuodelta 1954. Jälkimmäinen on peruskorjattu ja vuokrattu Lapin yliopistolle tutkimus- ja opetuskäyttöön.</p> <p>Tunturijonoa pitkin kulkevat reitit yhdistävät Pyhän ja Luoston matkailukeskukset toisiinsa. Kansallispuiston alueelle tehtiin vuonna 2005 noin 100 000 käyntiä. Suurin osa kävijöistä tulee matkailukeskuksista hiihtäen hoidetuilla laduilla tai patikoiden merkityillä reiteillä. Kansallispuiston alueella toimii Lampivaaran ametistikaivos, joka on alueen tärkeimpiä matkailunähtävyyksiä. Paikallisille asukkaille kansallispuisto on merkittävä porolaidun ja virkistysalue.</p> <p>Hoito- ja käyttösuunnitelman avulla toteutetaan kansallispuiston perustamislaissa asetetut tavoitteet ja sovitetaan alueen käyttö luonnon suojelun asettamiin rajoihin. Vyöhykejaolla ja kävijöitä ohjaamalla säilytetään suojelevarvot sekä porotalouden ja paikallisen virkistyskäytön mahdollisuudet. Ojitetut suot ennallistetaan ja kulojatkumoa ylläpidetään polttamalla viljellen uudistettuja metsiä. Palvelurakenteiden laatua ja kapasiteettia lisäämällä sekä opastusta parantamalla luodaan edellytykset käyntimäärän enintään 50 %:n kasvulle vuoteen 2015 mennessä. Luontomatkailun ohjelmalveluja tarjoavien yritysten toimintaedellytyksiä parannetaan. Suunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan säännöllisesti.</p>		
AVAINSANAT	kansallispuisto, luontotyyppi, uhanalainen laji, kulttuuriperintö, luontomatkailu, virkistyskäyttö, kestävyys		
MUUT TIEDOT	Hoito- ja käyttösuunnitelman on kirjoittanut Pertti Itkonen.		
SARJAN NIMI JA NUMERO	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 30		
ISSN	1796-2943	ISBN (NIDOTTU)	978-952-446-578-6
		ISBN (PDF)	978-952-446-579-3
SIVUMÄÄRÄ	129 s.	KIELI	suomi
KUSTANTAJA	Metsähallitus	PAINOPAikka	Kopijyvä Oy
JAKAJA	Metsähallitus, luontopalvelut	HINTA	10 euroa

PRESENTATIONSBLAD

UTGIVARE	Forststyrelsen	UTGIVNINGSDATUM	2007
UPPDRAGSGIVARE	Forststyrelsen	DATUM FÖR GODKÄNNANDE	18.4.2007
SEKRETESSGRAD	Offentlig	DIARIENUMMER	871/623/2005
TYP AV SKYDDSSOMRÅDE /SKYDDSPROGRAM	nationalpark, basprogrammet för myrskyddet, skyddsprogrammet för gammal skog		
OMRÅDETS NAMN	Pyhä–Luosto nationalpark		
NATURA 2000 -OMRÅDETS NAMN OCH KOD	Pyhätunturi FI 1300901 (SCI), Luosto FI 1301713 (SCI) och Pyhä–Luosto FI 1300908 (SPA)		
REGIONENHET	Lapplands naturtjänster		
FÖRFATTARE	Forststyrelsen		
PUBLIKATION	Skötsel- och användningsplan för Pyhä–Luosto nationalpark		
SAMMANDRAG	<p>Pyhä–Luosto nationalpark grundades 1.3.2005 genom att Pyhätunturi nationalpark, som grundats 1938, samt objekten enligt skyddsprogrammet för gammal skog och basprogrammet för myrskyddet omkring Luostotunturi sammanslogs. 1.1.2006 var den nya nationalparkens areal 14 343 ha. Nationalparken ligger mitt i Lapplands län och är fördelad på Kemijärvi, Pelkosenniemi och Sodankylä kommuners område.</p> <p>Nationalparken består av en kedja av Finlands sydligaste storfjäll som förenar Pyhätunturi och Luostotunturi jämte omgivande skogs- och myrområden. Den i naturskyddshänseende värdefullaste delen består av vidsträckta, sammanhängande boreala barrskogar som befinner sig nära nog i naturtillstånd med sina typiska arter. Väster om fjällkedjan öppnar sig vidsträckta aapamyror med en representativ mångfald av myrtyper. Fjällkedjan bryts av djupa raviner, av vilka den mest anslående är den över 200 m djupa Isokuru. Växlingen mellan raviner och fjälltoppar bildar en välkänd profil som i stor utsträckning dominerar landskapet. De bäckar som rinner i bottnen på ravinerna skapar små lundar. Fjällkrönen täcks i huvudsak av blockhav, och urvalet av egentliga fjällarter är knapphändigt. Vattendragen i området utgörs av bäckar som får sitt vatten från otaliga källor vid foten av fjällen.</p> <p>Pyhätunturi har i skogssamernas kultur varit platsen för en sejte och ett råmärke för Kemi Lappmark sedan början av 1700-talet. Många ortnamn i området härstammar från denna tid då man jagade skogsvildren. Efter att vildrensjakten upphörde har renskötseln spelat en betydande roll. Om områdets senare historia förtäljer ruinerna efter skogshuggarkojorna från början av 1900-talet. Pyhätunturi blev ett känt turistmål redan i början av 1900-talet. Tidiga turistanläggningar i nationalparken representerar Yli-Luosto ödestuga från 1949 och Keropirtti turiststuga från 1954. Den senare har renoverats grundligt och är uthyrd till Lapplands universitet för forsknings- och undervisningsändamål.</p> <p>Lederna som går längs med fjällkedjan förenar Pyhä och Luosto turistcentrum med varandra. År 2005 företogs ungefär 100 000 besök i nationalparken. Största delen av besökarna kommer skidande längs med preparerade spår eller vandrande längs med märkta leder från turistcentrumen. På nationalparkens område finns Lampivaara ametistgruva, som är en av områdets viktigaste turistsevärdheter. För lokalbefolkningen är nationalparken ett viktigt renbetes- och rekreationsområde.</p> <p>Med hjälp av skötsel- och användningsplanen genomförs de mål som satts i lagen om grundande av nationalparken och anpassas användningen av området till de gränser som naturskyddet sätter. Med hjälp av zonindelningen och genom att styra besökarna bevaras skyddsvärdena samt möjligheterna till renskötsel och lokal rekreation. De utdikade myrarna restaureras och brandkontinuum upprätthålls genom att skogar som förnyats genom odling bränns. Genom att förbättra servicekonstruktionernas kvalitet och utöka kapaciteten samt förbättra guidningen skapas förutsättningar för att öka antalet besök med högst 50 % fram till år 2015. Verksamhetsförutsättningarna för företag som tillhandahåller programtjänster för naturturism förbättras. Genomförandet av planen följs och utvärderas regelbundet.</p>		
NYCKELORD	nationalpark, naturtyp, hotad art, kulturarv, naturturism, rekreation, hållbarhet		
ANDRA UPPGIFTER	Skötsel- och användningsplanen har skrivits av Pertti Itonen.		
SERIENS NAMN OCH NUMMER	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 30		
ISSN	1796-2943	ISBN (HÄFTAD)	978-952-446-578-6
		ISBN (PDF)	978-952-446-579-3
SIDANTAL	129 s.	SPRÅK	finska
FÖRLAG	Forststyrelsen	TRYCKERI	Kopijyvä Oy
DISTRIBUTION	Forststyrelsen, naturtjänster	PRIS	10 euro

Sisällys

1 Johdanto	9
1.1 Pyhä–Luoston kansallispuisto.....	9
1.2 Kaavoitustilanne	12
1.3 Aikaisemmat suunnitelmat.....	13
1.4 Hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen.....	14
ALUEEN LUONTO JA TÄHÄNASTINEN KÄYTTÖ	16
2 Luonto ja historia	16
2.1 Yleiskuvaus.....	17
2.2 Kallio- ja maaperä.....	17
2.2.1 Kallioperä.....	17
2.2.2 Maaperä.....	20
2.3 Vesistöt	22
2.3.1 Valuma-alueet.....	22
2.3.2 Joet ja purot.....	22
2.3.3 Järvet ja lammet.....	24
2.3.4 Lähteet.....	24
2.4 Luontotyytit.....	24
2.4.1 Metsät.....	24
2.4.2 Suot.....	28
2.4.3 Tunturit	28
2.4.4 Kalliot	29
2.4.5 Kulttuuriympäristöt.....	29
2.4.6 Natura-luontotyytit.....	30
2.5 Lajisto	33
2.5.1 Nisäkkäät.....	33
2.5.2 Linnut.....	34
2.5.3 Kalat ja muut selkärangaiset.....	35
2.5.4 Selkärangattomat.....	36
2.5.5 Putkilokasvit	36
2.5.6 Jäkälät, sammalet ja sienet.....	37
2.6 Historia.....	40
2.6.1 Lapin ja lannan raja.....	40
2.6.2 Paavali Pelkonen ja muut uudisasukkaat	41
2.6.3 Isojako ja suuret savotat.....	43
2.6.4 Matkailun 1900-luku.....	43
2.6.5 Luonnonsuojeluhankkeitten monimuotoisuutta.....	44
2.7 Nykyinen käyttö.....	46
2.7.1 Maankäyttömuodot	46
2.7.2 Luontomatkailu ja virkistyskäyttö	46
2.7.3 Porotalous	53
2.7.4 Metsästys ja kalastus.....	54
2.7.5 Kaivostoiminta.....	54
2.7.6 Marjastus ja sienestys	55
2.7.7 Tutkimus ja opetus.....	55
2.8 Yhteenveto luonnonsuojelun ja käytön arvoista.....	56
2.9 Uhkatekijät	57

HOITO JA KÄYTTÖ	58
3 Hoidon ja käytön tavoitteet	58
3.1 Säädösten asettamat tavoitteet.....	58
3.2 Metsähallituksen asettamat tavoitteet.....	58
4 Alueiden käytön vyöhykkeet	60
5 Luonnon suojeleminen ja hoito	63
5.1 Metsät.....	63
5.1.1 Nykytila.....	63
5.1.2 Tavoitteet.....	63
5.1.3 Toimenpiteet	63
5.1.4 Seuranta.....	65
5.2 Suot	65
5.2.1 Nykytila.....	65
5.2.2 Tavoitteet	65
5.2.3 Toimenpiteet	65
5.2.4 Seuranta.....	66
5.3 Tunturit.....	66
5.4 Vesistöt.....	66
5.5 Perinnebiotoopit	66
5.6 Lajisto.....	66
5.6.1 Nykytila.....	66
5.6.2 Tavoitteet	67
5.6.3 Toimenpiteet	68
5.6.4 Seuranta.....	68
6 Kulttuuriarvojen suojeleminen	69
6.1 Nykytila.....	69
6.2 Tavoitteet.....	69
6.3 Toimenpiteet	70
6.4 Seuranta.....	70
7 Luonnon käyttö	71
7.1 Luontomatkailu ja virkistyskäyttö.....	71
7.1.1 Nykytila.....	71
7.1.2 Tavoitteet	72
7.1.3 Toimenpiteet	73
7.1.4 Seuranta.....	79
7.2 Poronhoito.....	80
7.2.1 Nykytila.....	80
7.2.2 Tavoitteet	80
7.2.3 Toimenpiteet	80
7.2.4 Seuranta.....	81
7.3 Metsästys ja kalastus	81
7.3.1 Nykytila.....	81
7.3.2 Tavoitteet	81
7.3.3 Toimenpiteet	81
7.3.4 Seuranta.....	82
7.4 Malminetsintä ja kaivostoiminta	82

7.5	Liikenne ja liikkuminen	82
7.5.1	Nykytila.....	82
7.5.2	Tavoitteet	83
7.5.3	Toimenpiteet	84
7.5.4	Seuranta.....	84
8	Luonto-opastus	85
8.1	Nykytila.....	85
8.2	Tavoitteet.....	85
8.3	Toimenpiteet	86
8.3.1	Luontokeskus, näyttelyt ja AV-materiaali	86
8.3.2	Verkkosivut, esitteet ja kartat	86
8.3.3	Tienvarsi- ja lähtöpaikkojen opasteet	87
8.3.4	Maasto-opasteet, viitoitus ja merkintä	87
8.3.5	Markkinointi	87
8.4	Seuranta.....	88
9	Opetus.....	88
10	Tutkimus	89
10.1	Nykytila.....	89
10.2	Tavoitteet	89
10.3	Toimenpiteet	90
10.4	Seuranta.....	90
11	Toimenpidesuunnitelmat	91
HALLINTO JA TOTEUTUKSEN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET		92
12	Hallinnan ja hoidon järjestäminen	92
12.1	Hallinta.....	92
12.2	Maanmittaustoimitukset ja yksityispalstat	92
12.3	Vuokra- ja käyttöoikeussopimukset.....	93
12.4	Järjestyssääntö.....	93
12.5	Kansallispuiston laajentaminen.....	94
13	Palvelurakenteiden huolto	95
13.1	Polttopuu- ja muu materiaalihuolto.....	95
13.2	Jätehuolto	96
13.3	Huollon kalusto, tilat ja reitit	96
14	Valvonta ja pelastustoiminta.....	97
14.1	Valvonta	97
14.2	Pelastuspalvelu.....	97
15	Yhteistyö.....	98
16	Resurssit ja aikataulu.....	99
16.1	Kustannukset ja aikataulu	99
16.2	Rahoitus	100
16.3	Työvoima	100
17	Suunnitelman vaikutusten arviointi	101
17.1	YVA-lain mukainen arviointi	101

17.2	Suunnitelman vaikutusten arviointi	101
17.2.1	Ekologiset vaikutukset	101
17.2.2	Sosiaaliset vaikutukset	102
17.2.3	Taloudelliset vaikutukset.....	103
17.3	Vaikutukset Natura 2000 -alueen luontoarvoihin	104
Lähteet	.....	106
Liitteet	.....	109
Liite 1	Yhteenvedo annetuista lausunnoista	109
Liite 2	Metsähallituksen vastine ympäristöministeriön vahvistuskirjeeseen	118
Liite 3	Pyhä-Luoston kansallispuiston järjestyssääntö.....	119
Liite 4	Ympäristöministeriön vahvistuskirje.....	127

1 Johdanto

1.1 Pyhä–Luoston kansallispuisto

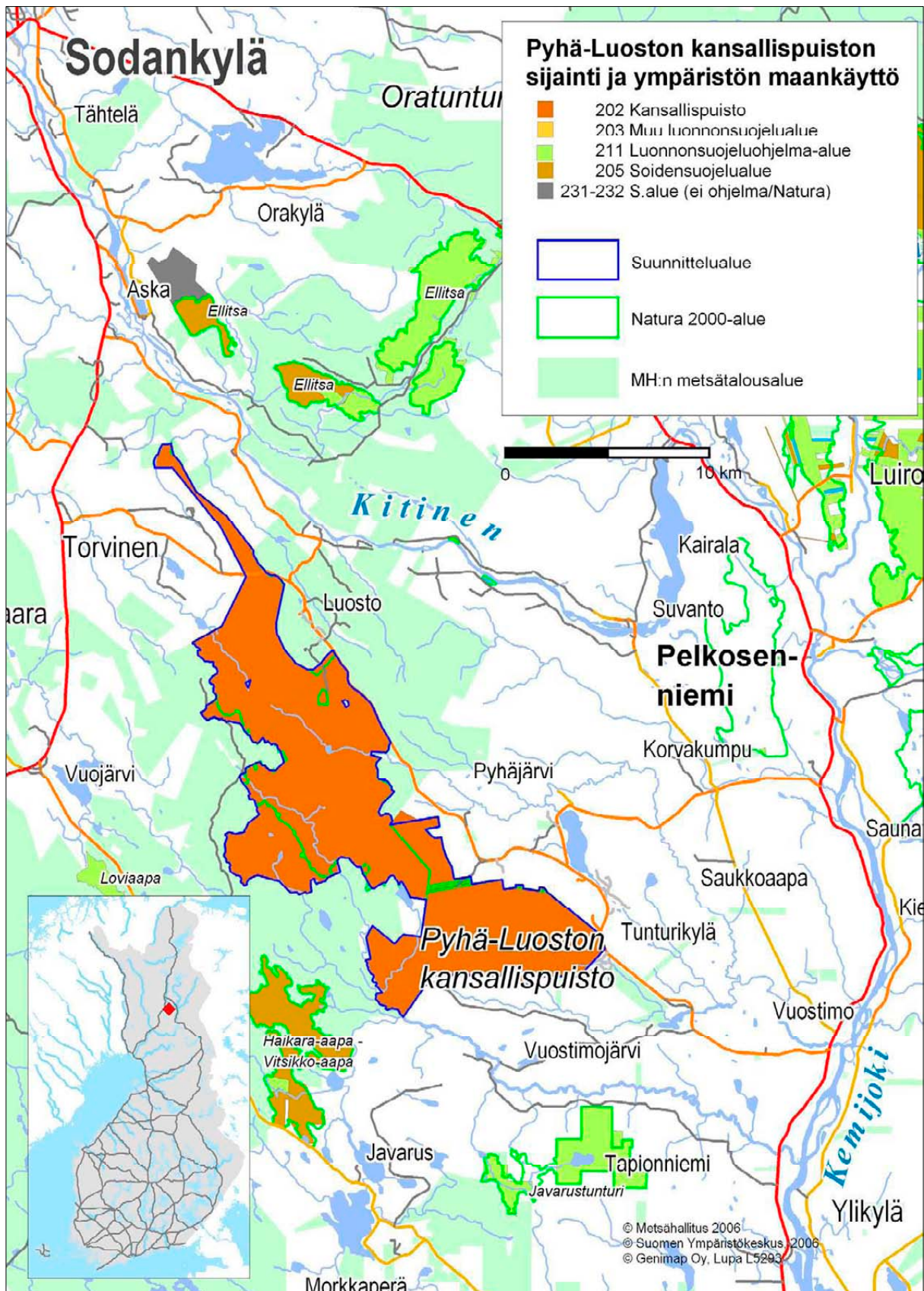
Pyhä–Luoston kansallispuisto perustettiin 4.2.2005 lailla Pyhä–Luoston kansallispuistosta (76/2005). Laki tuli voimaan 1.3.2005. Puisto sijaitsee keskellä Lapin lääniä, Kemijärven kaupungin sekä Pelkosenniemen ja Sodankylän kuntien alueella. Kansallispuisto, jonka pinta-ala on perustamislain mukaan 14 200 ha, kattaa Pyhätunturin ja Luoston välisen tunturijonon sekä sitä ympäröivät metsä- ja suoalueet. Puisto yhdistää Pyhän ja Luoston matkailukeskukset, jotka sijaitsevat välittömästi puiston rajalla. Alueen vanhempi asutus sijoittuu Pyhäjärven, Vuostimon, Suvannon, Askan ja Torvisen kyliin kauemmaksi puistosta. Kansallispuisto, matkailukeskukset ja ympäröivät kylät muodostavat Pyhä–Luoston matkailualueen (kuva 1).

Kansallispuisto on perustettu Pyhätunturin kansallispuistosta (perustettu 1938), vanhojen metsien suojeluohjelman Luoston kohteesta (1996) ja Luoston tunturijaksoon liittyvät suot -soidensuojeluohjelman kohteeseen (1981) kuuluvista valtion maista. Lisäksi puistoon on liitetty 1990-luvulla valtiolle luonnonsuojelutarkoituksiin ostettuja maita Huttutunturin pohjoisrinteeltä.

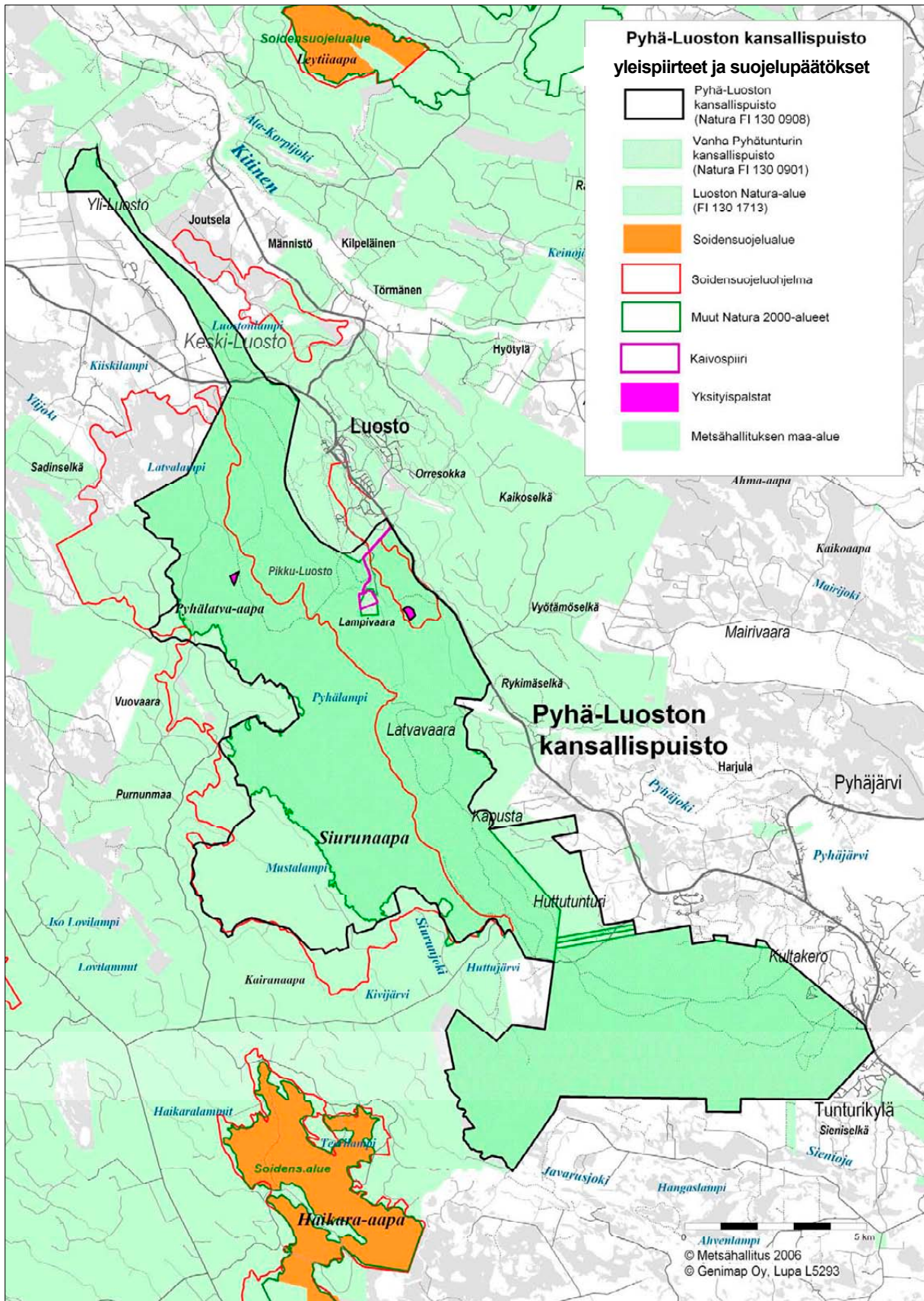
Pyhä–Luoston kansallispuisto on perustettu Keski-Lapin edustavimman tunturijakson sekä tähän liittyvien, luonnontilaisina ja erämaisina säilyneiden metsä- ja suoalueiden ja niillä esiintyvien eliölajien suojelemiseksi sekä retkeilyä, tutkimusta ja opetusta varten. Kansallispuiston tärkeimmät luonnonsuojeluarvot liittyvät luonnontilaisiin metsiin ja soihin sekä niiden eliölajistoon. Metsien ja soiden suojelualueena puisto on tärkeä osa valtakunnallista luonnonsuojelualueverkostoa. Kansallispuisto ja sen luonto ovat Pyhä–Luoston matkailualueen tärkeimmät vetovoimatekijät. Alue on ollut matkailukäytössä jo 1920-luvulta, ja nykyään matkailu on alueen selvästi tärkein elinkeino. Lisäksi puistolla on huomattavaa merkitystä Pyhä-Kallion paliskunnan porolaitumina ja paikallisten asukkaiden eränkäyntialueena.

Kansallispuisto sisältyy Euroopan unionin Natura 2000 -luonnonsuojelualueverkostoon, ja se sisältää kolme Natura-kohdetta. Valtioneuvosto on esittänyt luontodirektiivin mukaisiksi SCI- eli Euroopan yhteisön tärkeinä pitämiksi alueiksi Pyhätunturia FI 1300901 ja Luostoa FI 1301713. Päätöksestä tehtyjen valitusten takia Luosto ei kuitenkaan sisällynyt Euroopan yhteisöjen 13.1.2005 tekemään päätökseen boreaalisen luonnonmaantieteellisen alueen Natura 2000 -verkostosta. Se lisättäneen siihen myöhemmin. Koko Pyhä–Luoston kansallispuisto on lisäksi lintudirektiivin mukainen SPA- eli erityinen suojelualue FI 1300908. Nämä alueet ovat päällekkäisiä, mutta eroavat jonkin verran rajoiltaan. Pyhä–Luoston alue on valittu myös Suomen tärkeiden lintualueiden FINIBA-verkostoon: Luosto–Pyhätunturi, aluekoodi 920252. FINIBA-alue sisältää myös kansainvälisesti arvokkaiden lintualueiden verkostoon (IBA) kuuluvan alueen Luosto IBA 011 (kuva 2).

Ympäristöministeriö antoi vuonna 2003 alueellisille ympäristökeskuksille tehtäväksi laatia yhdessä Metsähallituksen kanssa Natura-alueiden hoito- ja käyttösuunnittelua ohjaavat yleissuunnitelmat. Lapissa tämä suunnitelma valmistui Lapin ympäristökeskuksen vetämässä Natura 2000 -alueet Lapin voimavaraksi -projektissa vuonna 2005. Siinä todettiin Pyhä–Luoston hoito- ja käyttösuunnitelman tarpeellisuus ja vireilläolo.

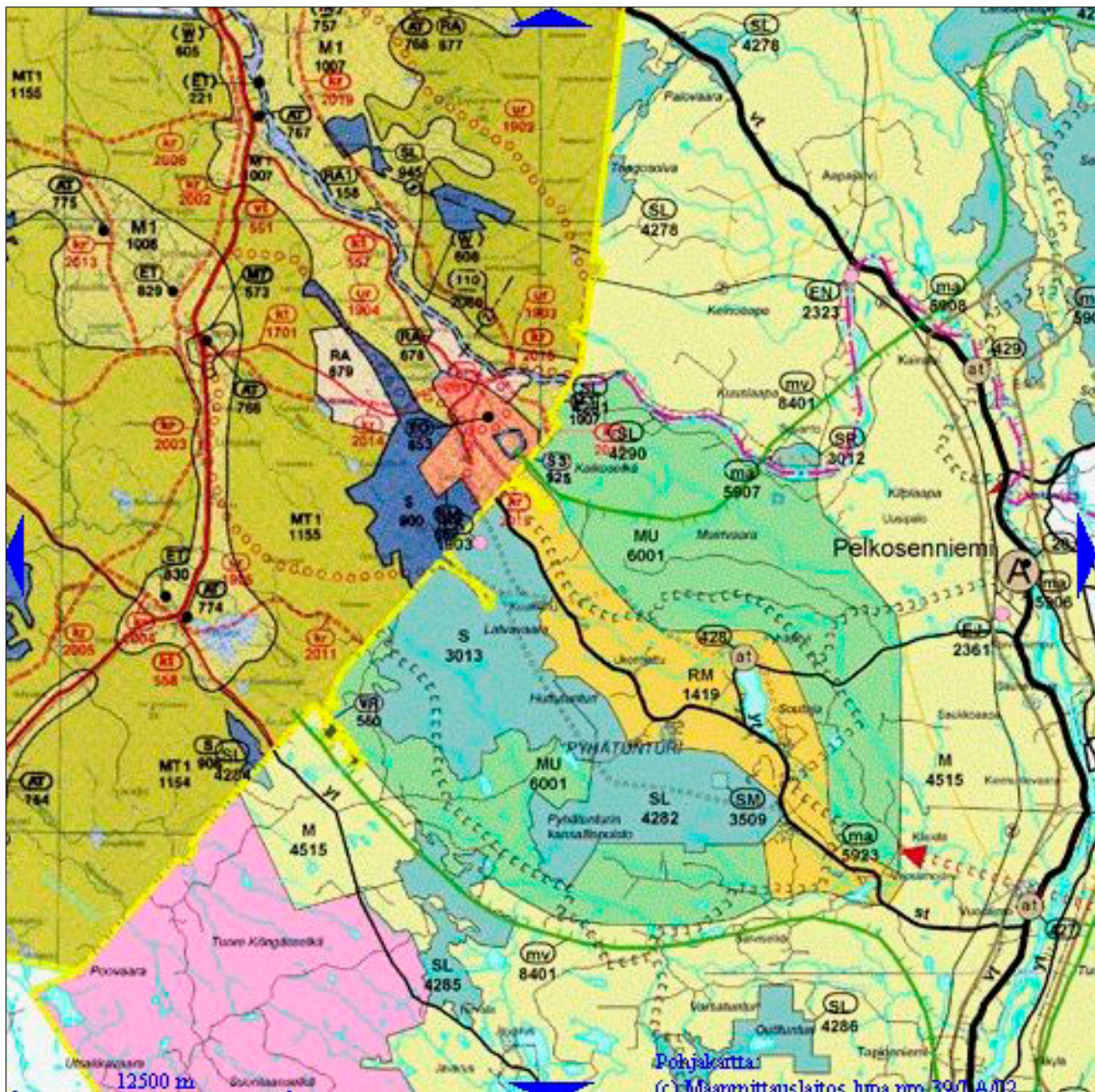
Kuva 1. Pyhä-Luoston kansallispuiston sijainti ja ympäristön maankäyttö.

Kuva 2. Pyhä-Luoston yleispiirteet ja suojelupäätökset.

1.2 Kaavoitustilanne

Kansallispuisto jakaantuu kolmen kunnan lisäksi Itä- ja Pohjois-Lapin seutukuntiin. Itä-Lapin seutukuntaan (Pelkosenniemen ja Kemijärven kuntien alueet) vahvistettiin maakuntakaava jo ennen kansallispuiston laajentamista 26.10.2004. Pyhä-Luoston kansallispuisto sisältyy kuitenkin siihen suojelu (S)- ja luonnonsuojelu (SL)-alueina. Puisto rajautuu matkailupalvelujen (RM) sekä maa- ja metsätalousvaltaisiiin alueisiin, joilla on erityisiä ulkoilun ohjaustarpeita (MU). Pohjois-Lapin (Sodankylän kunnan alue) maakuntakaava on laadittavana. Kansallispuisto sisältyy luonnokseen SL-alueena. Vastaavasti se rajoittuu RM-alueisiin (Luoston matkailukeskus, Keski-Luoston etelärinne), MU-alueisiin ja Yli-Luostolla metsätalousalueeseen (M). Maakuntakaava valmistunee vuoden 2006 aikana. Siihen saakka Pohjois-Lapin seutukunnassa ovat voimassa 1980- ja 1990-luvulla vahvistetut osaseutukaavat. (kuva 3)

Kuva 3. Pyhä-Luoston alueella voimassa olevien maakunta- ja osaseutukaavojen yhdistelmä. Lähde: Lapin liitto.

Samanaikaisesti hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnan kanssa Pyhä–Luoston matkailualueelle on valmisteltu alueen kuntien yhteistyönä uutta osayleiskaavaa. Kaavan laadinta aloitettiin jo 1999. Suunnittelualue kattaa myös kansallispuiston ympäristöineen. Suunnitelma laaditaan ja vahvistetaan osa-alueittain. Sen keskeinen tavoite on matkailukeskusten kehittäminen ja kasvumahdollisuuksien luominen ennen kaikkea tiivistämällä nykyisten keskusten rakennetta. Keskusten ulkopuolella matkailurakentamista ja -aktiviteetteja suunnataan matkailukeskusten väliselle alueelle Pyhä–Luosto-tien molemmiin puolin. Yleiskaavan toteutuminen lisää matkailijamääriä alueella ja siten myös kansallispuistossa. Yleiskaavan vaikutus alueen maankäyttöön on otettu huomioon hoito- ja käyttösuunnitelmaa laadittaessa. Metsähallitus on osallistunut yleiskaavan laadintaan ja voinut vaikuttaa sen ratkaisuihin siten, että ne eivät ole ristiriidassa kansallispuiston tavoitteiden kanssa. Yleiskaavan ensimmäiset osa-alueet, Pyhän ja Luoston matkailukeskusten ydinalueet, on hyväksytty ao. kuntien valtuustoissa alkuvuonna 2006.

1.3 Aikaisemmat suunnitelmat

Pyhätunturin kansallispuisto oli perustamisestaan vuodesta 1938 vuoden 2001 loppuun Metsäntutkimuslaitoksen hallinnassa. Kansallispuistolle laadittiin ensimmäinen hoito- ja käyttösuunnitelma (hks) vuonna 1985, ja ympäristöministeriö vahvisti sen vuonna 1986. Suunnittelu tehtiin Metsähallituksen vuoden 1982 suunnitteluohjeiden mukaisesti. Luonnon suojelemiseksi muodostettiin liikkumisrajoitusalueet Karhunotkoon ja Metsäkuruihin sekä suunniteltiin kuluneiden alueiden ennallistamista Uhriharjulla, Karhunjuomalammella ja Ylämajalla ja suoniittyjen niittämistä Tunturilammen ympäristössä. Palveluvarustusta päätettiin kehittää ennen kaikkea päiväkävijöitä varten. Isonkurun, Annikinlammen ja Oravalammen laavut esitettiin rakennettaviksi. Vuonna 1984 palaneen Ylämajan tilalle ei esitetty uutta kämpppää, mutta Noitatunturin palovartijan maja esitettiin kunnostettavaksi. Raunioituneita savottakämppejä esitettiin entisöitäviksi. Uutena reittinä esitettiin Isokuru–Oravalampi–Noitatunturi-polkua. Polkujen pitkостusta ja opastusta esitettiin parannettavaksi. Puiston luontotietojen keräystä ja tutkimustoimintaa esitettiin tehostettavaksi, erityisesti ”monikäyttötutkimuksen” alueella.

Suunnitelman kohteissa ei tehty ennallistamis- ja luonnonhoitotöitä, mutta Isonkurun reitti peruskorjattiin ja kulumisvauriot ennallistettiin 1990-luvun alussa. Ehdotetut laavut rakennettiin. Palovartijan maja purettiin huonon kunnan ja huoltovaikeuksien takia. Puistossa tehtiin loma-asukas- ja kävijätutkimus.

Luostotunturista ympäristöineen muodostettiin vuonna 1964 luonnonhoitometsä, jota laajennettiin useaan otteeseen, lopulta 8 600 ha:n suuruiseksi vuonna 1992. Pääosan reiteistä ja taukopaikoista rakensi jo 1980-luvulla Metsähallituksen Sodankylän hoitoalue. Luonnonhoitometsälle laadittiin vuonna 1992 hoito- ja käyttösuunnitelma. Sen keskeiset tavoitteet olivat varsin samansuuntaiset kuin kansallispuistolla: luonnonsuojelullisten arvojen säilyttäminen, luonnonsuojelun ja virkistyskäytön yhteensovittaminen, palveluvarustuksen tason nostaminen ym. Luonnonhoitometsän suunnitelma oli kuitenkin selvästi virkistyskäyttöpainotteinen. Siinä esitettiin rakennettavaksi runsaasti uutta palveluvarustusta, joka osittain toteutettiin; mutta useita ehdotuksia jätettiin myös toteuttamatta, mm. Alpin kärrytie ja Huttujärven luontopolku. Alueelle laadittiin myös vyöhykejako, ja moottoriajoneuvojen käyttö alueen sisällä rajoitettiin nykyisille reiteille.

1.4 Hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen

Metsäntutkimuslaitos aloitti uuden hks:n laatimisen Pyhätunturin kansallispuistolle vuonna 1999. Suunnitelman teko keskeytettiin kuitenkin alkuunsa, kun neuvottelut luonnonsuojelualueiden hallinnan muutoksesta alkoivat.

Metsähallituksessa katsottiin välttämättömäksi hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen Luoston alueesta sen jälkeen, kun valtioneuvosto vahvisti vanhojen metsien suojeluohjelman vuonna 1996. Perustietojen kerääminen aloitettiin kääpäälajiston kartoituksella vuonna 1998. Alueella tehtiin luontotyyppi-inventointi yhdessä laajan Ylä-Lapin inventointiprojektin kanssa vuosina 1999–2000. Varsinaisen suunnitelman laatimisen aloitti erikoissuunnittelija Pekka Sulkava vuoden 2000 lopulla. Suunnittelutyön tueksi kutsuttiin sidosryhmien nimeämistä edustajista yhteistyöryhmä, joka kokoontui ensimmäisen kerran 7.11.2000. Vuoden 2001 aikana Luostolla tehtiin lajistokartoituksia ja kävijätutkimus.

Pyhätunturin kansallispuiston hallinnan siirryttyä Metsähallitukselle vuoden 2002 alussa tavoitteeksi tuli yhtenäisen Pyhä–Luoston kansallispuiston perustaminen sekä sen hoito- ja käyttösuunnitelman laadinta. Pyhätunturin osalta perustiedot todettiin puutteellisiksi, ja niitä jouduttiin täydentämään. Luontotyyppitiedot kartoitettiin 2002–2003 Metsähallituksen uuden paikkatietojärjestelmän mukaisesti. Linnustotiedot koottiin ja täydennettiin vuonna 2002. Kävijätutkimus tehtiin vuonna 2003. Metsähallitus osallistui 2003–2005 kansainväliseen arktisen luontomatkoituksen kehittämiprojektiin SMARTiin, jonka rahoituksella alueella tehtiin loma-asukas-, yritys- ja kulumistutkimus 2003–2004. Kahdella eri menetelmällä kartoitettujen luontotyyppitietojen yhdistäminen samaan paikkatietojärjestelmään saatiin kuitenkin tehtyä vasta vuonna 2005. Näiden kartoitusten takia hks:n laatiminen viivästyi alkuperäisestä aikataulustaan.

Hks:n yhteistyöryhmä laajennettiin kattamaan koko matkailualueen sidosryhmät. Työryhmä on ollut luonteeltaan neuvoo-antava. Se on kokoontunut 2–3 kertaa vuodessa. Sen keskusteltavaksi on viety kaikki hks:n ratkaisut. Työryhmän jäsenten kannanotot eivät ole olleet taustayhteisöjä tai Metsähallitusta sitovia, mutta yhteisen näkemyksen löytymisessä ja tiedotuksessa ryhmän työ on ollut erittäin merkittävää. Lisäksi tärkeimpien sidosryhmien – kuten matkailuyrittäjien, kuntien, paliskunnan ja riistanhoitoyhdistysten – kanssa on käyty kahdenvälisiä neuvotteluja. Suunnittelun alkamisesta ja etenemisestä on tiedotettu paikallisissa ja maakunnallisissa tiedotusvälineissä sekä Metsähallituksen internet-sivuilla. Suunnitelmaa on esitelty matkailualueen yrittäjien vuotuisessa kevätkokouksessa Luoston Foorumissa. Suunnitelman laatimista on esitelty Pyhätunturin luontokeskuksessa järjestetyssä yleisötilaisuudessa keväällä 2003.

Yhteistyöryhmässä olivat edustettuina seuraavat sidosryhmät:

- Kemijärven kaupunki
- Pelkosenniemen kunta
- Sodankylän kunta
- Pyhän Vesi Oy
- Luoston Huolto Oy
- Luoston Syli ry (yrittäjien yhdistys)
- Pyhän Ryhti ry (yrittäjien yhdistys)
- Pyhä-Kallion paliskunta
- Kemijärven Kehitys ry
- Vuostimon koulu
- Pyhäjärven kylätoimikunta

- Lapin riistanhoitopiiri
- alueen kuntien riistanhoitoyhdistykset
- Lapin luonnonsuojelupiiri
- Sodankylän luonnonsuojeluyhdistys
- Lapin ympäristönsuojeluyhdistys
- Metsäntutkimuslaitos, Rovaniemen tutkimusasema
- Lapin yliopisto
- Lapin ympäristökeskus
- Geologian tutkimuskeskus

Rinnan hks:n laatimisen kanssa Metsähallitus avusti ympäristöministeriötä kansallispuiston perustamissäädösten laadinnassa. Yhteistyöryhmässä käsiteltiin perustamislain luonnoksia ja niille saatiin sidosryhmien laaja hyväksyntä. Tämä ja hyvissä ajoin aloitettu hks:n valmistelu jouduttivat kansallispuiston perustamista, joka tapahtui 1.3.2005.

Alueen palveluvarustuksen saamiseksi kansallispuiston tasolle Metsähallitus on tehnyt tiivistä yhteistyötä Lapin TE-keskuksen ja Lapin ympäristökeskuksen kanssa. Lapin matkailun kehittämissuunnitelman mukaisesti Lapin TE-keskus kohdisti työllisyysperusteisia investointiavustuksia ja EU-rahoitusta Pyhä-Luoston alueeseen erityisesti vuosina 2003–2005. Lapin ympäristökeskuksen Pyhä-Luoston matkailualueella vuosina 2000–2005 tekemistä ympäristöhoitotöistä osa suunnattiin myös kansallispuiston palveluvarustuksen parantamiseen. Hoito- ja käyttösuunnitelmaa laadittaessa asetettujen tavoitteiden toteuttaminen oli siten mahdollista ja järkevää aloittaa jo suunnittelun kestäessä. Pyhätunturin kansallispuiston uusista hankkeista laadittiin erilliset toimenpidesuunnitelmat, jotka ympäristöministeriö hyväksyi.

Hoito- ja käyttösuunnitelmaluonnoksesta annetut lausunnot on koottu liitteeseen 1. Ympäristöministeriö on vahvistanut tämän hks:n 18.4.2007 (Liite 4). Ministeriö on vahvistuskirjeessään kehottanut Metsähallitusta ottamaan huomioon suunnitelman toimeenpanossa ja kansallispuiston järjestyssäännön laatimisessa eräitä yleisötapahtumien järjestämiseen ja leirytyymiseen liittyviä seikkoja. Metsähallituksen vastine ympäristöministeriön vahvistuskirjeeseen on liitteenä 2 ja kansallispuiston järjestyssääntö liitteenä 3.

ALUEEN LUONTO JA TÄHÄNASTINEN KÄYTTÖ

2 Luonto ja historia

Pyhä–Luoston kansallispuiston luonto tunnetaan varsin hyvin. Ensimmäiset tiedot Pyhätunturin kansallispuiston alueen kasvillisuudesta ovat jo 1800-luvulta. Metsäntutkimuslaitos oli kerännyt tietoja sekä tehnyt selvityksiä ja tutkimuksia puiston perustamisesta (1938) lähtien. Systemaattisia kartoituksia oli kuitenkin tehty niukasti. Alueelta oli tehty kaksi kasvillisuuskartoitusta vuosina 1953–55 ja 1985–86. Metsähallitus aloitti Luoston alueen luonnon kartoituksen vanhojen metsien suojeleuhjelman hyväksymisen jälkeen (1996). Pyhätunturin siirryttyä Metsähallituksen hallintaan myös sen tietoja on täydennetty samalle tasolle. Tiedot alueen luontotyypeistä ja lajistosta perustuvat seuraaviin Metsäntutkimuslaitoksen ja Metsähallituksen tekemiin tai teettämiin kartoi-
tuksiin:

- kasvillisuus kartoitukset Pyhätunturi 1955 ja 1986 (Metla)
- puusto inventointi Pyhätunturi 1976 ja 1984 (Metla)
- luontotyytit kartoitus Luosto 1999–2000, Pyhätunturi 2002–2003
- putkilokasvit uhanalaistietojen tarkistus ja täydennys 2002–2003
- kääpälajisto kartoitus Luosto 1999
- jäkälälajisto kartoitus 2002
- sammallajisto kartoitus 2002
- linnusto laskentoja eri menetelmillä 1990–2000, yhteenveto 2002
- päiväperhoset kartoitus Luosto 2001–2002

Kääpälajistoa lukuun ottamatta tuloksia ei ole julkaistu. Tiedot löytyvät Metsähallituksen arkistosta, ja ne on tallennettu Metsähallituksen paikkatietojärjestelmään sekä uhanalaisten lajien osalta ympäristöhallinnon Hertta-järjestelmään. Kun alueen luontotiedot on täydennetty, ne kootaan Metsähallituksen yhtenäiseen julkaisuun.

Luontotyyppitiedot kerättiin alun perin kahdella eri järjestelmällä. Luostolla kartoitus tehtiin Ylä-Lapin biotooppi-inventointia varten kehitetyllä menetelmällä, joka perustui pääosin ilmakuvatul-
kintaan. Tämä menetelmä ei sisältänyt yksityiskohtaisia puustotietoja eikä Natura-luontotyyppejä, joiden määrittelyä ei ollut vielä tehty. Pyhätunturin tiedot kerättiin myöhemmin Metsähallituksen Sutigis-paikkatietojärjestelmään. Se sisältää myös puustotiedot esimerkiksi laho-
puuston määrästä ja laadusta sekä Natura-luontotyypit. Luoston tiedot on myöhemmin muunnettu ja siirretty Sutigisiin sekä täydennetty mm. Natura-luontotyyppien osalta.

Tiedot alueen luonnosta muodostavat riittävän pohjan suunnittelulle. Merkittävimmät puutteet ovat kääpälajiston kartoituksen rajoittuminen vain Luoston alueelle ja hyönteislajiston tietojen puuttuminen päiväperhosia lukuun ottamatta.

2.1 Yleiskuvaus

Pyhä–Luoston kansallispuiston kokonaispinta-ala on perustamislain mukaan 14 200 ha. Metsä-hallituksen paikkatietojärjestelmän mukainen pinta-ala 1.1.2006 oli 14 343 ha. Ero johtuu muutamien yksityispuistojen hankkimisesta valtiolle ja liittämistä puistoon sekä rajan tarkentamisesta kuviotasolle kansallispuistopäätöksen jälkeen. Lopullinen pinta-ala voidaan määrittää vasta kun kansallispuiston raja on merkitty maastoon suojelualuekiinteistöä perustettaessa.

Kansallispuiston maisemallisen rungon muodostaa Pyhätunturilta Luostolle jatkuva noin 35 km pitkä, 12 huipun muodostama tunturiselänne. Korkeimmat huiput ovat Noitatunturi 539 m ja Ukko-Luosto 514 m mpy. Tunturijono hallitsee näkyvänä maamerkinä ympäröivää suhteellisen tasaista metsä- ja suomaisemaa. Tunturien huipuilla avautuu näkymä kauas yli Keski-Lapin. Niiden väliset syvät kurut antavat selänteelle kaukaa erottuvan tunnusomaisen profiilin. Yli 200 m syvä Pyhätunturin Isokuru on alueen tunnetuin nähtävyys.

Kansallispuisto voidaan jakaa neljään luontotyyppiryhmään: tunturipaljakkaan (jota on noin 9 % kokonaisalasta), kivennäismaiden metsiin (57 %), soihin (34 %) ja vesiin (0,5 %). Metsänraja sijoittuu Pyhätunturilla noin 360 m:n ja Luostolla noin 340 m:n korkeuteen. Tunturikoivuvyöhyke on vaatimaton. Metsänrajan yläpuolinen alue on enimmäkseen kivikkoista tunturikangasta tai paljasta rakkaa. Tunturiketjun rinteitä peittää yhtenäinen sankka havumetsä, joka on pääosin mäntyvaltaista. Lehtipuiden osuus on kaikkialla vähäinen. Metsät ovat valtaosin lähes luonnon-tilaisia ja iäkkäitä: Luoston ympärillä valtapuuston ikä on yleensä noin 250 vuotta, Pyhätunturilla vähän vähemmän, 150–200 vuotta. Runsas lahoppuusto luo hyvän elinympäristön sienille ja kova-kuoriaisille, samoin kuin kolopesijöille ja muille metsälinnuille.

Tunturiketjun juurella, erityisesti lounais- ja eteläpuolella, maasto tasoittuu laajoiksi aapasoiksi. Ravinteisuuden vaihtelu on tuottanut laajan kirjjon suotyyppettä. Myös lettoja on jonkin verran, varsinkin Siurunjokivarressa. Soita asuttaa kesäisin monilajinen linnusto, erityisesti vesilinnut ja kahlaajat. Alueen vesistöt ovat varsin vähäisiä. Tärkeimpiä niistä ovat luonnontilaiset Pyhä- ja Siurunjoet latvapuroineen.

2.2 Kallio- ja maaperä

2.2.1 Kallioperä

Pyhä–Luoston maisemakuvaa hallitsee 35 km:n pituinen ja suurelta osin soiden ympäröimä kourun muotoinen tunturijakso. Se ei kuitenkaan ole yhtenäinen, vaan lukuisten kurujen ja lomien pilkkoma jono tuntureita, joista korkeimmat ovat Ukko-Luosto (514 m) ja Noitatunturi (539 m) (kuva 4). Kurut ovat kallioperän liikunnoissa syntyneitä ruhjeita, joissa peruskallio on läpikotaisin pirstoutunut ja jääkauden sulavesivirrat ovat sittemmin temmanneet mukaansa jo irtonaisen kiviaineksen. Mahtavin niistä on Isokuru, joka Kultakeron ja Ukonhatun välistä avautuu rosoisina kallioseinäminä yli 200 metrin syvyyteen ja paljastaa osan muutoin paljolti rakan verhoaman tunturijakson kivisestä sydäimestä.

Kuva 4. Pyhä-Luoston kansallispuiston pinnanmuodot.

Pyhä–Luoston tunturijakso rakentuu noin 2 000 000 000 vuotta vanhoista metamorfisista kivilajeista, konglomeraateista ja kvartsiiteista. Tuntureiden ”juuren” muodostaa konglomeraatti, joka Pyhällä on satojen metrien paksuinen, mutta ohenee kohti pohjoista. Se on rytmisesti kerrostunut ja koostuu usein kymmenien metrien paksuisista mukulakerroksista ja niiden väleissä olevista metrien paksuisista mukulattomista kvartsiittikerroksista. Valtaosa mukuloista on pyöreitä; suurimmat ovat jopa puolen metrin kokoisia ja usein niiden koko vaihtelee kerroksittain. Mukulat koostuvat eri kivilajeista, joista vihreät kvartsiitit ovat värinsä puolesta helposti havaittavissa muutoin harmaasta perusmassasta. Paikoin voi nähdä myös kirkaanpunaisia hienorakeisia mukuloita, jotka ovat jaspista. Konglomeraatti kiertää vyön tavoin pitkin Pyhätunturin eteläjuurta, ja Isokurussa sitä on näkyvissä sekä lohkareina että kallioseinämässä. Pyhältä konglomeraatti jatkuu aina Luostolle saakka, ja siellä mukuloina voi nähdä karkearakeista punaista graniittia.

Tunturijakson ylärinteet ja laet ovat kvartsiittia, jossa hiekkasedimenttien alkuperäiset kerrostumarakenteet ovat tunnistettavissa, vaikkakin usein jäkälän peittäminä. Kerroksellisuus erottuu raitaisuutena, mutta yksittäiset ja pääosin alle sormenlevyiset kerrokset ovat vaikeampia huomata. Sen sijaan hyvin ominainen Pyhätunturin piirre ovat kvartsiitin kerrospinkat. Yleensä ne ovat alle metrin paksuisia ja rakentuvat eri tavoin kerrostuneista hiekoista, joissa vuorottelevat vaakasuorat kerrososat ja vinoon kerrostuneet osat. Vaakasuurissa kerroksissa on usein komeita aaltopintoja, ja aallonmerkit ovatkin yksi hyvin luonteenomainen piirre näille kvartsiiteille. Tarkkasilmäinen voi huomata kalliopinnoilla erikoisia ”kivikukkia”. Ne ovat dendriittejä eli rauta- ja mangaanisaostumien muodostamia kiderakenteita, jotka ovat syntyneet seinämiin nykyisten pintavesien liuoksista. Sen sijaan kivissä säilyneet hiekkojen alkuperäiset kerrostumarakenteet indikoivat, että alkujaan Pyhä–Luoston kvartsiitit ovat olleet hiekkasärkkiä, joita voimaltaan vaihdellut virtaava vesi on kerrostanut päällekkäin ihmisiän suhteen ehkä käsittämättömän pitkän ajan kuluessa.

Kvartsiitin joukossa esiintyy usein kvartsia joko lasinkirikkaana, puhtaan valkeana tai eri metallien värjäämänä. Ametisti on kvartsin violetti värimuunnos. Väri syntyy raudasta, mangaanista ja titaanista. Ametistia louhitaan kansallispuiston alueella Lampivaaran kaivospiirissä. Ametistikaivos on suosittu matkailukohde.

Tunturijakson ympärillä kallioperä on vielä paljon vanhempaa. Luoston länsipuolella se on aina Pyhätunturiin saakka lähes kokonaan aapasoiden ja irtomaiden peitossa. Tutkimusten perusteella kuitenkin tiedetään, että kallioperä niiden alla koostuu valtaosin hienorakeisista ja usein hematiitin punertaviksi värjäämistä liuskeista, joiden joukossa on kalkkipitoisia liuskeita ja dolomiitteja sekä myös hematiittiraitaisia kvartsiitteja. Näitä tavataan myös Pyhätunturin eteläpuolella. Tunturijakson itäpuolen peruskallio on edellistä paremmin paljastunut. Lampivaaran ja Latvavaaran välisessä Pyhäjoen kurussa on paljastunut vulkaniitteja, joissa voi nähdä pieniä vaaleita silmäkkeitä, manteleita. Alun perin ne ovat olleet virtaavan laavan kaasurakkuloita, jotka kerääntyvät laavapatjojen pintaosaan. Sittemmin ne ovat täyttyneet ja koostuvat nyt valtaosin kvartseista. Laavapatjojen sisäosat ovat massamaisia ja asultaan varsin monotonisia kiviä. Vulkaniittien yhteydessä on rakenteeltaan kerrallisia karbonaattipitoisia liuskeita ja hienorakeisia kvartsiitteja sekä dolomiittisiä kerrososia.

2.2.2 Maaperä

Pyhä–Luoston prekambrista kallioperää verhoava maapeite on syntynyt maapallon nuorimman kauden eli kvartaarikauden aikana. Se alkoi noin kaksi miljoonaa vuotta sitten ilmaston huomattavana viilenemisenä. Kvartaarikauden aikana Pyhä–Luoston alue oli useita kertoja mannerjäätiköiden peitossa. Näiden glasiaalikausien välissä oli tuhansien vuosien mittaisia jäättömiä ajanjaksoja, interglasiaalikausia, jolloin ilmasto oli nykyisen kaltainen tai jopa lämpimämpi. Lähiympäristöstä löytyy merkkejä vanhoista jäätiköistä ja niiden kerrostamista maalajeista. Viimeisin glasiaalikausi alkoi 115 000 vuotta sitten. Sen alussa oli useita jäätiköitymisvaiheita, joiden välissä oli jäättömiä, joskin viileitä välivaiheita. Kylmin vaihe oli noin 20 000 vuotta sitten, jolloin mannerjäättikkö oli laajimmillaan ja peitti lähes koko Skandinavian ulottuen aina Keski-Eurooppaan asti. Pyhä–Luoston alue sijaitsi silloin jäätiköitymisen keskusalueella, jossa jäätikön paksuus oli yli kaksi kilometriä.

Jääkauden loppuvaiheessa jäätikkö virtasi Pyhä–Luoston alueen yli luoteesta kaakkoon. Virratesaan se kulutti alla olevaa kallioperää ja aiemmin kerrostuneita maalajeja. Moreeni syntyi jäätikön kalliosta irrottamasta, murskaamasta ja hiomasta kiviaineksesta, johon sekoittui ennen viimeistä jäätiköitymistä syntyneitä maa-aineksia ja kallioperän rapautumistuotteita. Moreeni on alueen yleisin maalaji, joka peittää kallioperää ja loiventaa sen pinnan muotoja. Se on paksuimmillaan laaksoissa ja tasaisilla alueilla. Tunturien alarinteillä moreenipeite ohenee, ja tunturien lailla ja jyrkenteillä se usein puuttuu. Siellä kallion pinta on näkyvässä.

Jääkausiaika päättyi Pyhä–Luoston alueella noin 10 400 vuotta sitten, jolloin mannerjäättikkö hävisi alueelta. Vaihtelevasta pinnanmuodostuksesta johtuen sulava jäätikön reuna ei perääntynyt alueelta yhtenäisenä rintamana, vaan sulaminen tapahtui varsinkin alkuvaiheessa jäätikön ohenemisena. Pyhätunturin korkeimmat huiput kohosivat ensimmäisinä jääkentän yläpuolelle jäättöminä saarekkeina eli nunatakkeina. Sulamisen edetessä jäättömät alueet kasvoivat, ja jäätikkö jäi täyttämään alavia alueita ja huippujen välisiä laaksoja. Loppuvaiheessa, kun jäätikkö oli jo sulanut Pyhätunturin ympäristöstä, se peitti vielä yhtenäisenä jääkenttänä Luoston alueen laaksojen pohjia sekä sen lounais- ja koillispuolella olevia tasaisia alueita. Lopuksi jäätikön reuna perääntyi alueelta luoteeseen.

Koska mannerjäättikön häviäminen oli pääasiassa sulamista, syntyi jäästä suuret määrät sulamisvettä. Sitä kerääntyi jäätikössä olleita halkeamia ja railoja pitkin jäätikön pohjalle, jonne syntyi sulamisvesitunneliteita. Siellä virranneiden jäätikköjokien kerrostamasta sorasta ja hiekasta syntyivät harjuselänteet, joita esiintyy esimerkiksi Luoston koillispuolella, Kultakeron kaakkoispuolella sekä Pyhjärven ympäristössä. Tunturialueelta löytyy runsaasti merkkejä jäätikön sulamisvesien kuluttavasta toiminnasta. Esimerkiksi laajat, paljaaksi huuhtoutuneet avokalliot ovat syntyneet jäätikön reunalta virranneiden sulamisvesien huuhtoessa tunturin rinnettä vieden sieltä mensesään irtonaisen kiviaineksen. Sulamisvesien kuluttamia eroosionmuotoja, kuten erilaisia kuruja ja uomia, on tunturien ja vaarojen rinteillä sekä niiden välisissä laaksoissa.

Peurakurussa, mannerjäättikön pohjalla olleessa sulamisvesitunnelissa virrannut jäätikköjoki vei mukanaan kallion pintaa peittäneet irtomaalajit. Tunnelin pohjalle syntyi kallioon kulunut rotko, jota kutsutaan subglasiaaliseksi kuruksi. Jäätikköjoki kerrosti osittain kurusta irrottamansa kiviaineksen Peuraharjuksi kurun eteläpuolelle. Pyhätunturin huomattavimmat kurut, Isokuru, Pikukuru ja Sarvikuru, ovat tyyppiltään ns. satulakuruja. Ne syntyivät, kun jäätikön pinnalla ja reunalla virranneet sulamisvedet kerääntyivät tunturihuippujen välisiin painanteisiin eli satuloihin, joissa ne virtasivat tunturiselänteen yli. Sarvikurussa veden virtaus kesti lyhyen aikaa eikä kulutustyö jatkunut laakson pohjaan asti. Sarvikuru jäi tunturiselänteen harjaa leikkaavaksi ns. riippuvaksi

keruiksi. Sarvikurun jälkeen syntyneet Pikkukuru ja Isokuru kuluivat syvemmälle kallion sisään, jolloin syntyi syviä rotkoja.

Noin 220 metriä syvä Isokuru Kultakeron ja Ukonhatun välissä on Suomen syvin kuru. Viimeisen jäätiköitymisen sulamisvedet olisivat tuskin yksinään pystyneet synnyttämään näin suuren viillon tunturiselänteeseen, vaan kurun syntyyn ovat osaltaan vaikuttaneet myös rotkon pohjan suuntaiset ruhjeet kallioperässä. Niiden kohdalla kallioperä oli syvälle rikkoontunut jo miljoonia vuosia ennen jäätiköitymisiä. Jäätiköt ja niiden sulamisvesivirrat kuluttivat ja louhivat tehokkaasti jo valmiiksi rikkonaista kalliota. Ilmeisesti myös alueella aikaisemmin olleiden jäätiköiden sulamisvesivirrat ovat suunnanneet reittinsä Isokuruun ja kuluttaneet ja muovanneet sen muotoa. Joka tapauksessa viimeisen jäätiköitymisen jäätikkökielekkeet ja sulamisvedet kuluttivat ja puhdistivat kurun pohjan sinne aiemmin kasaantuneesta irtokiviaineksesta. Sulamisvesivirran kuljettamana kiviaines levisi Isokurun eteläpuolelle laajoiksi purkaussorakerrostumiksi, Isokurunkankaaksi. Niiden pinnalla olevat kymmenien metrien läpimittaiset kuopat eli supat syntyivät, kun sulamisvesivirtauksen kuljettamat jäälohkareet hautautuivat kivien ja sorakerrostumien sisään. Kun jäät vähitellen sulivat pois, päällä olevat maat painuivat kuopalle ja paikalle syntyi suppa. Vastaavalla tavalla syntyneitä purkaussoria ja suppia esiintyy myös Noitatunturin ja Ukonhatun välissä olevan Pikkukurun suulla.

Luoston alueella ja Kultakeron moreenin verhoamalla luoteisrinteellä esiintyy yhdensuuntaisten lieveuomien muodostamia uomastoja. Lieveuomat syntyivät mannerjäätikön sulamisvaiheessa, kun jäätikön pinnalla virranneet keväiset sulamisvedet kerääntyivät jäätikön reunalle ja kääntyivät virtaamaan sen ja tunturin rinteiden välistä saumaa pitkin. Virtauksen seurauksena rinteeseen kului jäätikön reunan suuntainen uoma. Lieveuomat kulkevat loivasti alas rinnettä muutamien metrien päässä toisistaan. Ne kuvastavat jäätikön reunan viettoa ja saattavat edustaa myös jäätikön vuosittaista ohenemista sekä sen reunan perääntymistä.

Noin kolmen kilometrin pituisella ja yli kilometrin levyisellä vyöhykkeellä Noitatunturin ja Ukonhatun pohjoispuolella on jäätikköjokitunnelin suusta purkautuneen sulamisvesivirtauksen kuluttamia kalliorinteitä ja kymmenien metrien syvyisiä kuruja. Niiden muodoista näkyy, että uomissa virtasi pitkän aikaa – ilmeisesti kymmeniä vuosia – runsaasti sulamisvettä. Ylimpänä Noitatunturin pohjoisrinteellä oleva Kuorinkikuru johti sulamisvesiä kohti itää Pikkukuruun. Myöhemmin virtaus kääntyi Karhukurun kautta Isokuruun. Metsäkurut, Lampiokuru ja Aittakuru syntyivät näitä myöhemmin, kun jäätikön reuna oli ohentunut ja sen reuna perääntynyt luoteeseen. Pyhätunturin pohjoispuolella ja Kiimasselässä on jäätikön reunan edustalle ja sen ulkopuolelle syntyneitä kaarevia ja loivasti koilliseen laskevia reunanläheis- eli ekstramarginaalisia uomia. Ne päättyvät noin 200 metrin tasolle. Se vastaa Itämeren muinaisen vaiheen, Ancylusjärven, vedenpinnan korkeutta. Mannerjäätikön häviämisen vaiheen aikana Ancylusjärvi työntyi Kemijoen ja Kiti-sen laaksoja pitkin pohjoiseen aina Sodankylän kirkonkylän ja Sattasen väliselle alueelle.

Jääkauden jälkeen ilmaston lämmettyä kasvillisuus levisi vähitellen Pyhä–Luoston alueelle. Siellä on tapahtunut ja tapahtuu edelleen erilaisia maanpintaa muokkaavia geologisia prosesseja. Yksi tärkeimmistä on rapautuminen, joka varsinkin tunturien ilmastoltaan ankarilla alueilla on selvästi havaittavissa. Rapautuminen on vaikuttanut tunturialueen maanpinnanmuotoihin ja maisemaan. Näkyvimpänä tuloksena ovat lakialueita ja loivia rinteitä peittävät rapautumistuotteet, särmikkäät kivikot eli rakat. Kurujen pohjalla olevat kivet ja lohkarit ovat jääkauden jälkeen rapautuneet irti kallioseinämistä ja vyöryneet rotkon pohjalle. Isokurun ja Lampiokurun lähes pystysuorien kallioseinämien juurille on kasaantunut seinämästä irronneesta lohkarit- ja kiviaineksesta puolikartion muotoisia vyörykeiloja eli taluksia.

Tunturien ylärinteillä kylmässä ilmastossa tapahtuvan moreenimaiden routimisen tuloksena ovat syntyneet erilaiset kuviomaat, kuten kivirenkaat ja vuotomaat. Roudan aiheuttamia ovat myös rakasta alkunsa saavat, tunturin rinnettä alas kulkevat kiviset uomamaiset painanteet eli kivivirrat ja kivijuovat.

Eloperäisiin maalajeihin kuuluu soihin kerrostunut turve, joka syntyi jääkauden jälkeen. Alueen suot ovat tyypillisiä aapasointa, joiden pinnoilla vuorottelevat mutkittilevat kuivat jänteet ja niiden välissä vetiset rimmet. Aapasuot ovat usein reunoiltaan mäntyä ja varpuja kasvavia rämeitä tai koivua, kuusta ja ruohoja kasvavia korpia. Keskiosastaan ne ovat usein puuttomia avosointa. Aapasuo saa ravinteensa ympäröiviltä moreenimailta. Niiden turve on pääasiassa ravinteikasta sara-turvetta. Turvekerrostuman paksuus on yleensä muutamia metrejä. Peurakeron pohjoispuolella, Tunturiaavalla, esiintyy rинnesointa. Niiden synty johtuu rinnettä alas valuvista happipitoisista vesistä, jotka pitävät maanpinnan kosteana ja edullisena alustana turpeen kasvulle. Rinnesoissa turvekerros on yleensä ohut, alle metrin paksuinen.

2.3 Vesistöt

2.3.1 Valuma-alueet

Pyhä–Luoston kansallispuisto kuuluu Kemijoen päävesistöalueeseen sekä sen sivujokien Kitisen ja Raudanjoen alueisiin (kuva 5). Kansallispuiston vedet kuuluvat seuraaviin valuma-alueisiin:

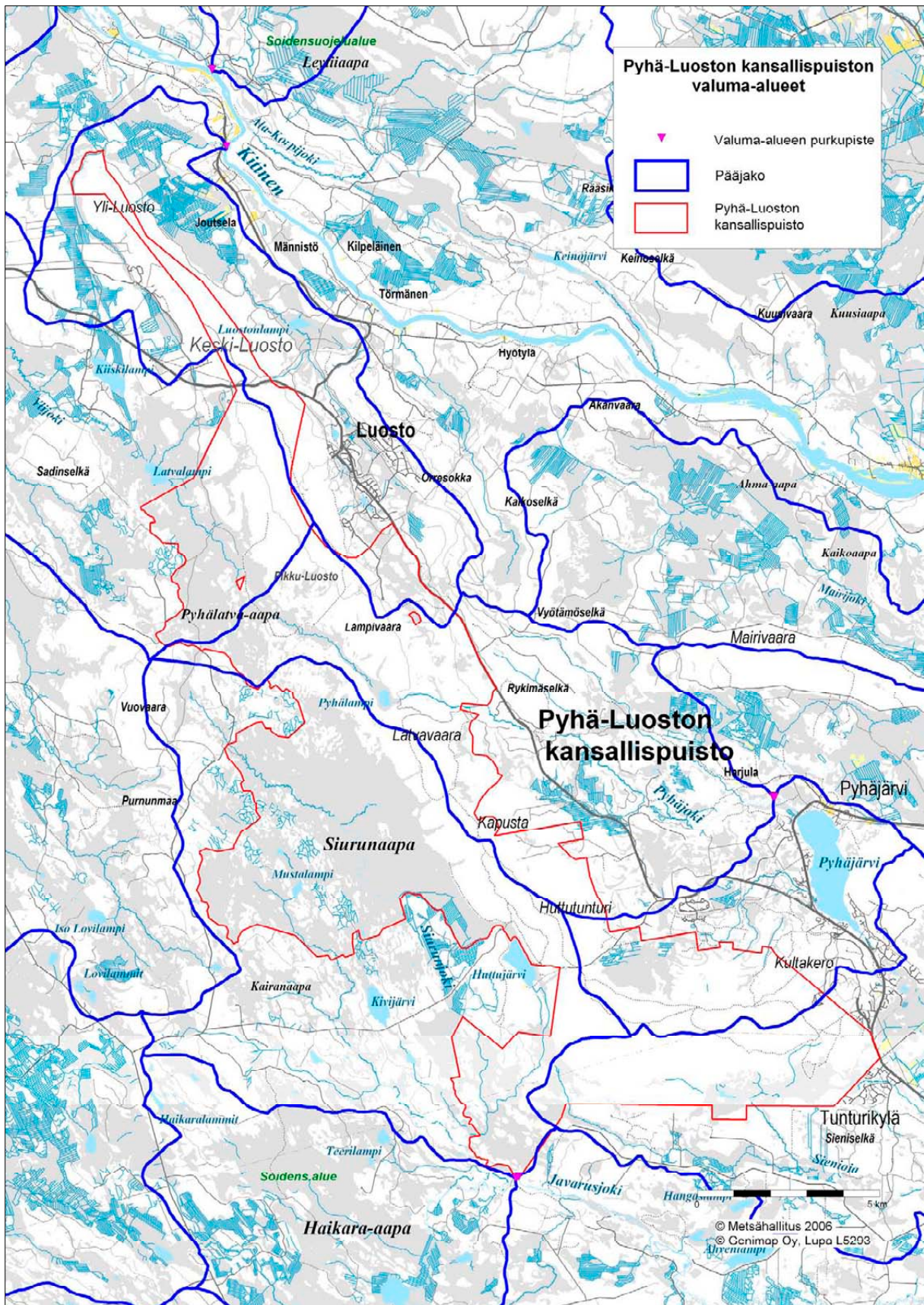
Kemijoen päävesistöalue

- Raudanjoen alue
  - 65.747 Vaiskonjoen valuma-alue
- Kitisen alue
  - 65.815 Luostonojan valuma-alue
- Kemijoen keskiosan alue
  - 65.362 Pyhäjoen valuma-alue
  - 65.363 Vuostimonjoen valuma-alue
  - 65.364 Pyhäjärven valuma-alue
  - 65.356 Siurunjoen valuma-alue

2.3.2 Joet ja purot

Alueen joet ja purot ovat Kemijokeen sekä sen sivujokiin Kitiseen ja Raudanjokeen laskevia pieniä jokia ja puroja. Merkittävin niistä on Pyhälammesta alkava Pyhäjoki, jonka valuma-alueen yläosa kuuluu kokonaisuudessaan kansallispuistoon. Pyhäjoki laskee Kemijokeen Vuostimossa. Siurunjoki sijaitsee myös latvaosaltaan puiston alueella. Se laskee Javarusjokeen ja edelleen Kemijokeen. Muut virtaavat vedet ovat puroja: Pyhänlatvaaja, Ylijoenlatva ja Mustalamminoja. Virtavesien pinta-ala on yhteensä 20 ha. Alueen virtavedet ovat lähes luonnontilaisia. Vesiluontoon vaikuttavia tekijöitä ovat lähinnä hakkuut ja vähäiset ojitukset, joista saattaa tulla ylimääräisiä ravinnevalumia sulamisvesien mukana.

Kuva 5. Pyhä-Luoston kansallispuiston valuma-aluejako.

2.3.3 Järvet ja lammet

Alueella on ainoastaan lammiksi luokiteltavia seisovia vesiä. Niiden lukumäärä on 20 kpl ja yhteispinta-ala 31,7 ha. Suurin niistä on Pyhälampi, 11,1 ha. Muita mainittavia lampia ovat Mustalampi 8,1 ha ja Tunturilampi 4,1 ha. Lammista suurin osa, 13 kpl ja 17,7 ha, on karuja ja kirkasvetisiä. Loput ovat humuspitoisia suolampia. Monet pienet lammet ovat tärkeitä maisemakohteita, kuten Karhunjuomalampi ja Oravalampi. Erityinen arvo on Isokurun päässä sijaitsevalla Pyhänkasteenlammella, jota pidetään metsäsaamelaisten uhrauspaikkana. Lampeen laskee Pyhänkasteenputous, joka on suosittu nähtävyys. Lampivedet ovat karuja ja lähes luonnontilaisia. Retkeilyreittien varrella olevien pienten lampien veden laadun uhkana on ihmisten ja ruokailuvälineitten pesuvedestä ja muista jätteistä tuleva ravinnelisy. Sillä saattaa olla merkittävä vaikutus veden laatuun ja eliöstöön ainakin suosituimmilla kohteilla, kuten Karhunjuomalammella.

2.3.4 Lähteet

Tunturijonon rinteillä on runsaasti lähteitä. Omiksi kuvioikseen luontotyyppi-inventoinnissa on luettu 48 lähettä. Niistä 9 on huurresammallähteitä, joka on EU:n luontodirektiivin mukainen ensisijaisesti suojeltava luontotyyppi. Lähteet ovat luonnontilaisia.

2.4 Luontotyypit

2.4.1 Metsät

Kasvimaantieteellisessä aluejaossa kansallispuisto kuuluu pohjoisboreaaliseen havumetsävyöhykkeeseen ja sen Peräpohjolan alavyöhykkeeseen, joka kattaa Lapin läänin keskiosan.

Metsätaloudellisen luokittelun mukaista kasvullista metsämaata kansallispuistossa on kaikkiaan 8 248 ha. Myös metsätaloudellinen kitumaa, joka on harvapuustoista metsää, voidaan lukea metsäluontotyypeihin. Sitä on 1 958 ha. Kaikkiaan metsää on siten 10 205 ha ja 71 % alueen kokonaisalasta. Metsäisiä soita näistä on 1 620 ha.

Metsähallituksen valtakunnallisen luokituksen mukaisesti metsät on jaettu kuuteen kasvillisuusluokkaan. Ne ovat seuraavat:

1. Ruoho (lehto): Varpuja ei juuri esiinny ja kenttäkerros on leveälehtisten ruohojen vallitsemaa. Lisäksi esiintyy runsaasti heiniä, ei kuitenkaan vallitsevana.
2. Sammal-varpu-ruoho (lehtomainen): Varvustoa ja ruohoja on yhtä paljon. Sammalista kerrossammal, metsäliekosammal ja kynsisammalet ovat runsaimpia.
3. Sammal-varpu (tuore): Jäkälä on hyvin vähän. Sammalista runsaimpia ovat metsissä seinäsammal ja kerrossammal; tunturialueella on myös kynsisammalia. Varvusto on yleensä yhtenäistä. Metsissä mustikka on yleensä peittävin. Tuntureilla lajit vaihtelevat enemmän (variksenmarja, mustikka, vaivaiskoivu). Ruohoja voi esiintyä jonkin verran.
4. Jäkälä-sammal-varpu (kuivahko): Sammalia ja jäkälä on suunnilleen yhtä paljon, poronhoitoalueella kuitenkin sammalet selvästi vallitsevat. Varvusto on yleensä melko peittävä; tosin pieniä varvuttomia laikkuja esiintyy. Sammalista runsaimpia ovat seinäsammal ja tunturikynsisammalet. Jäkälälajisto on samanlainen kuin edellisessä ryhmässä.

5. Jäkälä-varpu (kuiva): Varpuja esiintyy laikuittain ja niiden peittävyys on suurempi kuin edellisessä luokassa. Sammalia on hyvin vähän, lähinnä varpujen alla.
6. Jäkälä (karukkokangas): Varpujen peittävyys on hyvin vähäinen. Valtaosa maanpinnasta on jäkälien peittämää.

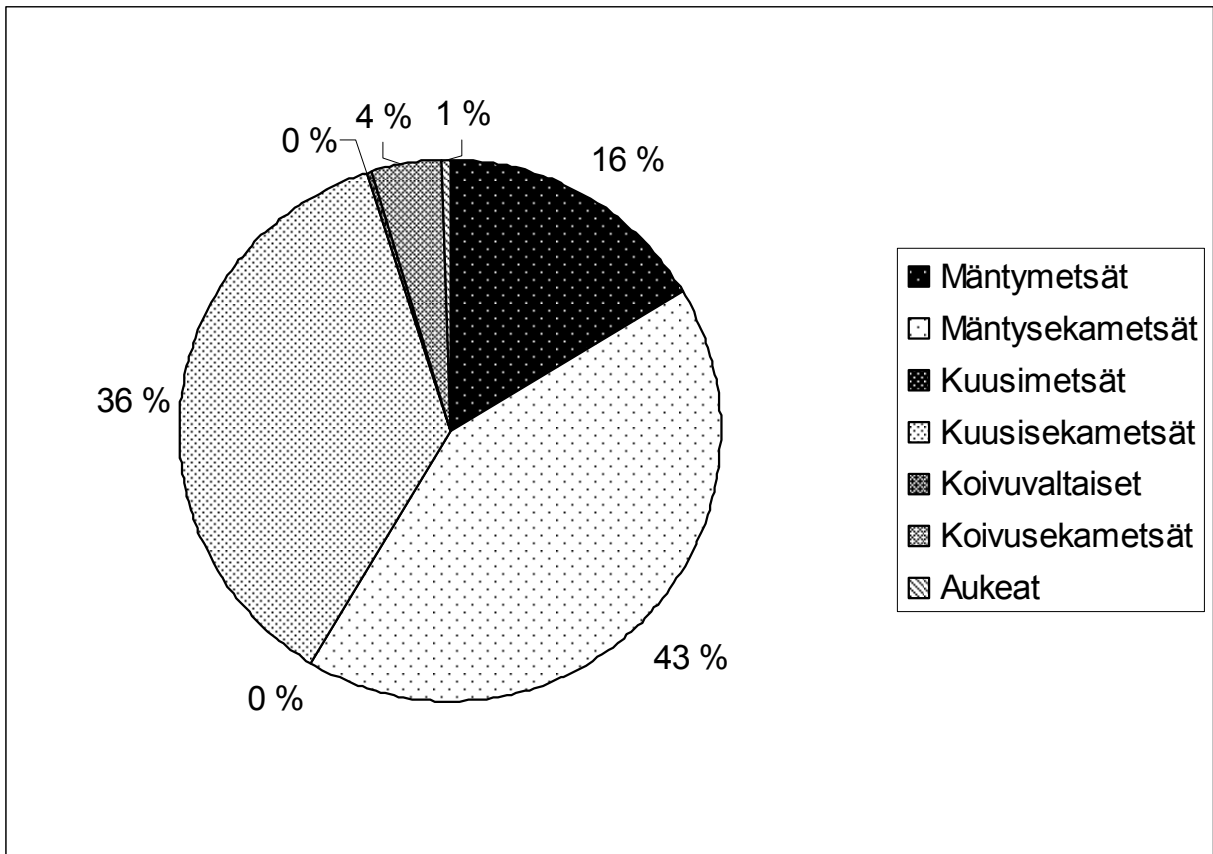
Tuoreet mustikkatyypin kankaat muodostavat yli puolet metsien pinta-alasta. Viidennes on kuivahkoja puolukkatyypin kankaita. Rehevämpiä kasvupaikkoja, kuten lehtoja, on pienialaisesti puronotkoissa ja kuruissa. Myös niukkaravinteiset kanerva- ja jäkälätyypin metsät ovat niukasti edustettuina. (taulukko 1)

Taulukko 1. Pyhä–Luoston kasvupaikkatyypit, ha ja % metsä- ja kitumaan alasta.

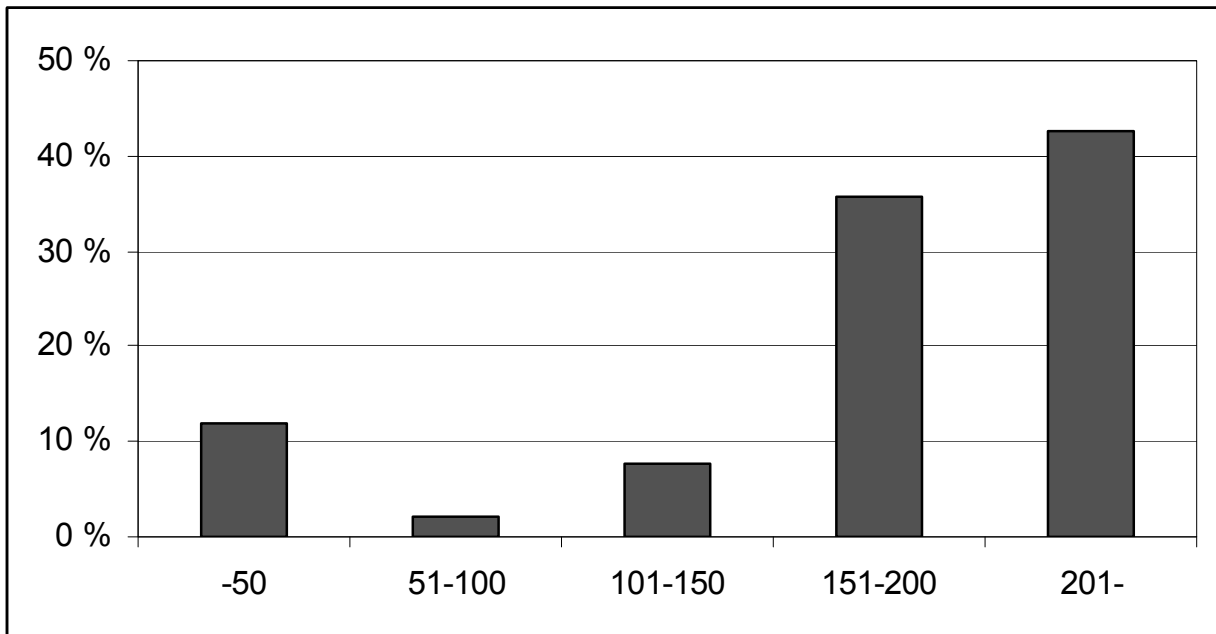
Kasvillisuusluokka	Pinta-ala ha	Osuus %
1. Lehto	26	0,3 %
2. Lehtomainen	39	0,4 %
3. Tuore	5 950	58,3 %
4. Kuivahko	2 238	21,9 %
5. Kuiva	211	2,1 %
Kalliot ja louhikot	78	0,8 %
Tunturimaat	43	0,4 %
Turvemaat (korvet ja rämeet)	1 620	15,9 %
Yhteensä	10 205	100,0 %

Vaikka tuoreet kankaat ovat enemmistönä, kansallispuiston metsistä noin 60 % on mäntyvaltaisia, ja puhtaita männiköitäkin on 16 %. Kuusivaltaisia on reilu kolmannes. Tämä johtunee kulohistoriasta: Laajoilla alueilla varsinkin Ukko-Luoston ja Lampivaaran rinteillä on vallitsevana noin 250 vuotta vanha mäntysukupolvi, ilmeisesti laajan kulon jäljiltä syntynyt. Tuorempien palojen merkkejä näkyy puiden tyvillä koroina esimerkiksi Pyhäjokilaaksossa. Myös metsien hakkuut ovat jonkin verran muuttaneet puulajisuhteita: Kuusivaltaisia metsiä on uudistettu viljelemällä männiköiksi noin tuhat hehtaaria. Koivuvaltaisia on vain vajaa 5 %. Tämä johtuu kasvupaikkojen karuudesta ja tuoreitten kuloalojen puuttumisesta. (kuva 6) Mutta jos tarkastellaan metsien puulajisuhteita, tilanne on toinen: Männyn osuus koko puuston kokonaistilavuudesta on 48 %, kuusen 37 % ja koivunkin (raudus- ja hieskoivu yhteensä) 14 %. Eli lähes kaikki metsät ovat sekametsiä, joissa kuusen ja koivun osuudet ovat varsin suuria. Jos metsien kehitys saa jatkaa häiriöttä, kuusen osuus lisääntyy edelleen. Muista lehtipuista esiintyy lähinnä harmaaleppää puronvarsikorvissa. Haapoja on sekapuinaikin vähän; sen sijaan raitoja on muutamain paikoin runsaasti, varsinkin vanhimmilla hakkuualueilla, kuten Luoston koillisrinteillä.

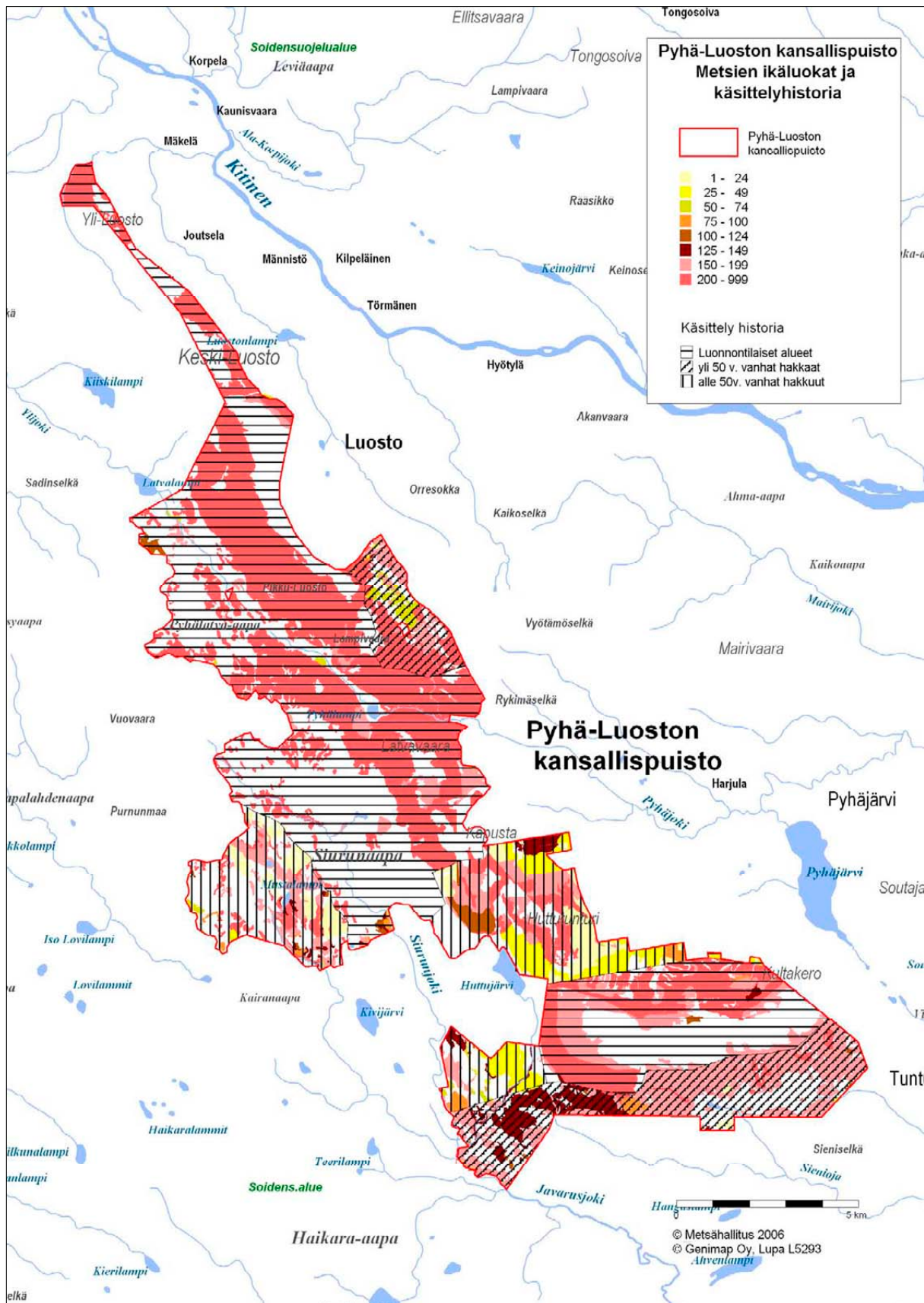
Ukko-Luoston ja Lampivaaran lounaispuolen metsät ovat säästyneet kokonaan kaupallisilta hakkuilta. Pyhäntunturin alueella on tehty laajoja järeään puustoon kohdistuneita harsintahakkuuta ennen kansallispuiston perustamista vuosina 1890–1920. Luoston ja Lampivaaran koillisrinteitä on hakattu ja osittain uudistettu kylvämällä ilmeisesti 1930-luvulla. Nuorempia, 1970–2000 tehtyjen hakkuitten jälkeen syntyneitä taimikoita ja nuoria metsiä on lähinnä Huttukankaan reunoilla, Huttutunturin länsipuolen yksityisiltä hankituilla palstoilla ja Mustalammen ympärillä. Niiden osuus koko alueen metsämaasta on vähän yli 10 %. Viljelemällä (istuttamalla tai kylvämällä) syntyneitä metsiä on kaikkiaan noin 1 000 ha. Mustalammen ympärillä on pari kulottamalla uudistettua metsikköä, yhteensä noin 40 ha. Viljelytaimien joukossa on lähes aina luontaisesti syntyneitä sekapuustoa. Nuorimmissa taimikoissa, varsinkin Mustalammen ympäristössä, porojen laidunnus on rajoittanut lehtipuiden uudistumista. Tilanne voi muuttua, kun taimikot kasvavat ja sulkeutuvat. Metsien ikäluokat on esitetty kuvissa 7 ja 8.

Kuva 6. Pyhä-Luoston puulajivaltaisuus metsä- ja kitumaalla, %.

Kuva 7. Pyhä-Luoston metsien ikäluokat metsämaalla, % pinta-alasta.

Kuva 8. Pyhä–Luoston metsien ikäluokat ja käsittelyhistoria.

Kansallispuiston alue on metsiltään tyypillistä Keski-Lapin vaaramaastoa, missä harvoin toistuneet mutta laaja-alaiset metsäpalot ovat vaikuttaneet ratkaisevasti puuston rakenteeseen. Koska alueella ei ole ollut lainkaan kuloja ainakaan 50 vuoteen ja viimeisestä laajasta metsäpalosta lie-nee yli 200 vuotta, alueen metsät ovat havupuuvaltaisia, vanhoja, järeitä ja runsaspuustoisia. Met-sien keskitilavuus on 81 m³, kasvullisella metsämaalla 92 m³. Metsiä, joissa runkotilavuus ylittää 150 m³/ha, on noin 1 500 ha. Valtapuuston ikä on yleisesti yli 250 vuotta. Lahopuuta ja keloja on runsaasti. Lahopuun määrä on arvioitu noin 50 %:lla (5 350 ha) metsien pinta-alasta. Inventoinnin mukaan lahopuun keskitilavuus on metsämaalla 11,5 m³/ha ja kitumaalla 2,1 m³/ha. Sellaisia ku-vioita, joissa lahopuun määrä ylitti 20 m³/ha, löytyi 1 271 ha. Lahopuu jakautui myös tasaisesti eri lahoasteluokkiin (taulukko 2). Pyhä–Luoston metsät muodostavatkin yhtenäisen luonnontilaisen ”metsämantereen”, joka on todennäköisesti riittävän laaja turvatakseen vanhojen metsien lajiston säilymisen.

Taulukko 2. Pyhä–Luoston lahopuun jakauma lahoasteluokkiin m³/ha.

Lahoaste 1	Lahoaste 2	Lahoaste 3	Yhteensä m ³ /ha
1,0	4,7	4,3	10,0

2.4.2 Suot

Kansallispuisto kuuluu suoyhdistymätyyppien aluejaossa Peräpohjolan aapasuovyöhykkeeseen. Soita kansallispuiston alueella on kaikkiaan 4 579 ha. Pääosa soista kuuluu laajoihin yhtenäisiin suoyhdistymiin. Vallitseva suoyhdistymätyyppi on aapasuo, johon kuuluu 75 % alueen soista. Suurin aapasuo on Siurunaapa, noin 1 500 ha. Muita laajoja soita ovat Pyhänlatva-aapa, Joutsenenpesäaapa ja Tunturiaapa. Tunturilammen eteläpuolella on myös pieni keidassuo.

Puustoiset suot voidaan jakaa pääpuulajin mukaan korpiin, 671 ha, ja rämeisiin, 1 851 ha. Aukeita soita on kaikkiaan 2 356 ha eli noin puolet koko suoalasta.

Suotyyppien jakauma on edustava: Alueelta löytyvät lähes kaikki Peräpohjolan aapasuo-vyöhykkeen suotyyppit. Luontotyyppitietoihin on kirjattu 35 suotyyppiä. Erilaisia lettoja paikka-tietojärjestelmässä on 285,4 ha. Kahden inventointimenetelmän erilaisista tietosisällöistä johtuen eri suotyyppien määrästä ei ole mahdollista tehdä täydellisiä yhteenvetoja.

Kansallispuiston suot ovat pääosin luonnontilaisia. Ojitettuja soita on 150 ha, 3 % soiden kokonaisalasta. Ne sijoittuvat Siurunaavan eteläreunalle ja Noitatunturin pohjoisrinteelle. Ojituk-set on tehty 1970-luvulla. Siurunaavan ojitusalueella (37 ha) suoluonnon muutokset ovat olleet vähäisiä. Noitatunturin pohjoispuolisen Tunturiaavan alueella (113 ha) ojituksen vaikutus on ollut voimakkaampi ja suot ovat eri suotyyppien muuttumia. Lisäksi soiden luonnontilaa ovat vähäises-sä määrin muuttaneet ympäröivät hakkuualueet ja niiltä maanpinnan käsittelyn johdosta tulleet ravinnevalumat.

2.4.3 Tunturit

Pyhä–Luoston tunturijonon tunturit ovat Suomen eteläisimpiä suurtuntureita. Aukean tunturi-paljakan määrä on kuitenkin vähäinen, 1 088 ha. Varsinaisen tunturikankaan määrä on siitä vain 140 ha. Loppu on pääosin rakkakivikkoa.

Myös koivuvyöhyke on vaatimaton. Tunturikoivua esiintyy vain paikoin noin 300 ha:n alalla paljakan reunoilla. Natura-luontotyyppiä tunturikoivikko on luettu 101 ha. Laajin koivikko on Noita-tunturin pohjoisrinteellä. Pääosassa tunturialuetta kuusi tai mänty muodostavat metsänrajan 340–360 m:n korkeudella.

2.4.4 Kalliot

Peruskallio on näyttävästi esillä monin paikoin kurujen rinteissä. Kalliopaljastumia on inventoitu omiksi kuvioikseen kaikkiaan 108 ha. Maisemallisen merkityksen lisäksi avokalliot ja jyrkänteet ovat varsinkin jäkälä- ja sammallajiston kannalta merkittäviä elinympäristöjä. Pääosin kallioperä on niukkaravinteista kvartsiittia. Kalliota pitkin valuvat vedet luovat kuitenkin poikkeuksellisia elinympäristöjä, kuten Pyhänkasteenputouksella. Myös jyrkkien rinteiden suunnan vaihtelu vaikuttaa lajiston koostumukseen. Muutamain paikoin kvartsiittisen kallioperän paljastumissa esiintyy ohuina juonina emäksisiä kivilajeja, yksittäisinä lohkareina jopa kalkkia, kuten Rykimäkurussa.

2.4.5 Kulttuuriympäristöt

Kansallispuiston alueella ei ole juuri harjoitettu toimintaa, joka olisi synnyttänyt kulttuuri-vaikutteisia luontotyyppisiä omine lajistoineen. Laajinta tällaista toimintaa on ollut suoniittyjen niittäminen, jota on harjoitettu 1950-luvulle saakka. Osa niityistä on edelleen yksityisomistuksessa, kuten Siurunjokivarren palstat; osa hankittu valtiolle, kuten Pyhänlatva-aavan palstat ja osa on ollut valtiolta vuokrattuja, kuten Tunturilammen ympäristössä. Suoniittyjä on ilmeisesti myös raivattu, ainakin Ylijoenlatvan varressa. Niittytaloudesta on merkinä myös vanhoja ladon- ja suovanpohjia. Suoniityillä niittämisen vaikutus kasvillisuuteen on kuitenkin ollut vähäistä: Niityiltä on kerätty niiden luontaista saraheinää, eikä lajisto ole siten juuri muuttunut niiton seurauksena. Tällä hetkellä niittämisen vaikutuksia ei juuri voi erottaa suokasvillisuudesta.

Luoston luontopolun varteen Pyhänlatva-aavalle pystytettiin vuonna 2002 pyöreistä hirsistä perinteiseen tyyliin rakennettu niittylato muistuttamaan vanhoista suoniityistä.

Muita pienialaisia kulttuuriympäristöjä ovat Palovaaran poroaita kansallispuiston etelärajalla Sieniselän reunassa ja kämppien pihapiirit. Poroaita siirrettiin uuteen paikkaan vuonna 2004, joten se on kulttuuriympäristönä nuori. Kansallispuiston alueella on useita kämppiä ja muita rakennuksia sekä niiden raunioita. Laajin niistä on vuonna 1954 rakennettu entinen matkailumaja Kero-pirtti, joka on peruskorjattu ja vuokrattu Lapin yliopistolle tutkimus- ja opetuskäyttöön. Rakennusryhmä ympäristöineen on rakennushistoriallisesti arvokas Lapin varhaisen matkailurakentamisen edustaja. Alueen vanhin kämppi on Yli-Luoston autiotupa, joka on rakennettu vuonna 1949. Käytössä olevien rakennusten pihapiirit eivät kuitenkaan ole perinnebiotooppeina arvokkaita. Alueella on useita savottakämppien raunioita 1900-luvun ensimmäisiltä vuosikymmeniltä. Niiden pihapiirit ovat metsittyneet ja kulttuurikasvillisuus kadonnut.

Kulttuuriympäristönä voidaan pitää myös kansallispuiston sisällä olevaa Lampivaaran ametistikaivosta. Kaivospiiri on perustettu 1992, mutta ametistia on louhittu jo sitä ennen valtaukselta. Kaivospiirin sijoittuu pääosin Lampivaaran kivirakkaan, eikä sen alueelle ole muodostunut kulttuurikasvillisuutta.

2.4.6 Natura-luontotyypit

Pyhä–Luoston kansallispuisto kuuluu kolmeen Natura 2000 -verkostoon kuuluvaan alueeseen. EU:n lintudirektiivin mukainen SPA- eli erityinen suojelualue Pyhä–Luosto FI 1300908 on ulko-rajoiltaan sama kuin kansallispuisto, mutta käsittää myös rajauksen sisällä olevat yksityispaikat eikä sisällä Lampivaaran kaivosaluetta. Luontodirektiivin mukaisia SCI- eli EU:n tärkeinä pitämiä alueita ovat Pyhätunturi FI 1300901 ja Luosto FI 1301713. Ne molemmat mahtuvat kansallispuiston ulkorajan sisälle.

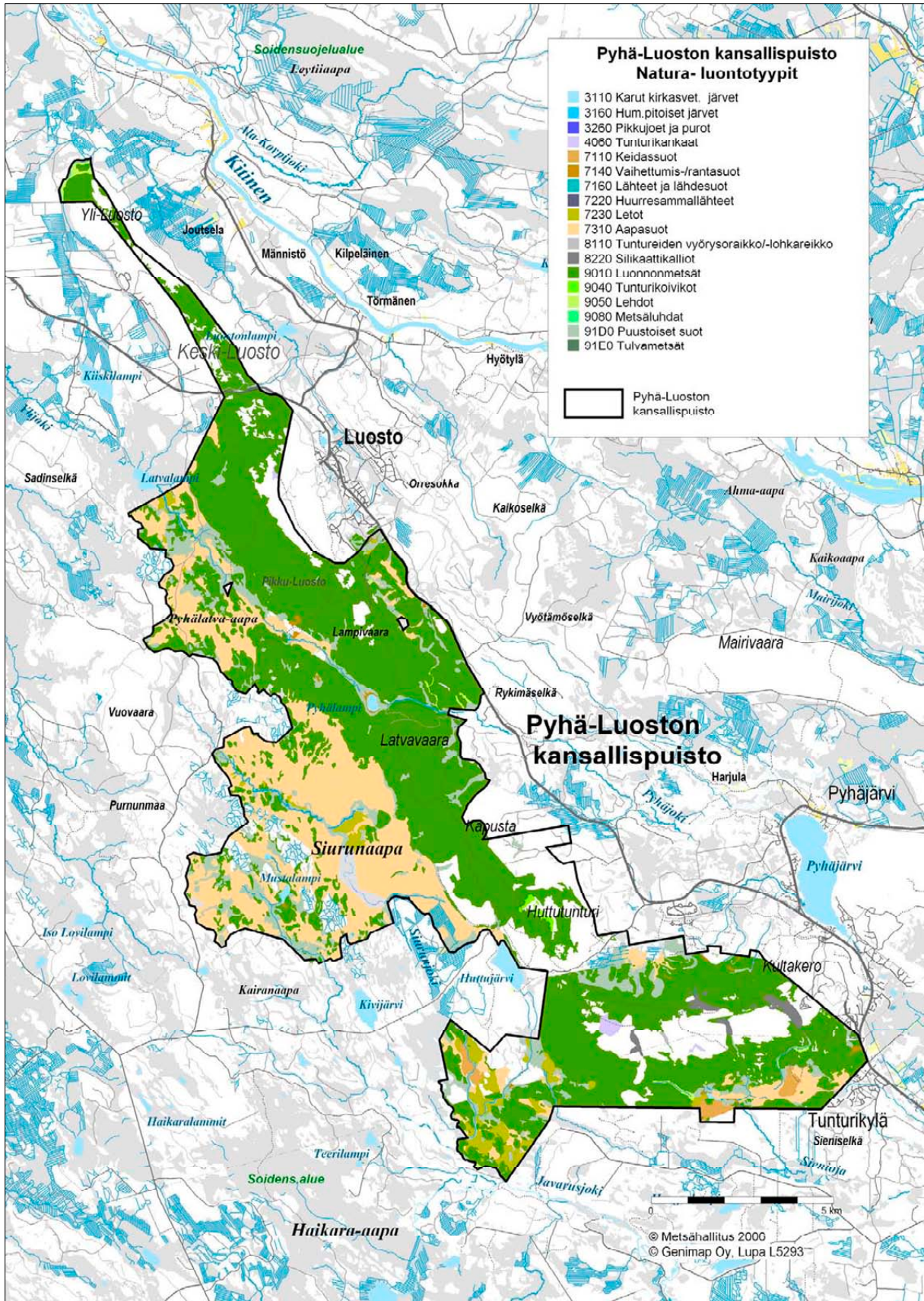
Näiden alueiden suojelun perusteena olevien Natura-luontotyyppien määrä on arvioitu Suomen ehdotusta laadittaessa ja kirjattu Suomen ympäristökeskuksen ylläpitämään Natura-tietokantaan. Tiedot koskevat koko kansallispuistoa eli SPA-aluetta. Metsähallituksen luontotyyppiarviointia tehtäessä Natura-luontotyypit on rajattu ilmakuvilta ja maastossa. Luontotyyppien määrät ja osuudet ilmenevät taulukosta 3 ja sijainti kuvasta 9. Koko alueen pinta-alasta 85 % kuuluu johonkin Natura-luontotyyppiin. Laaja-alaisimmat luontotyypit ovat borealiset luonnonmetsät ja aapasuot. Merkittävimmät Natura-luontotyyppien ulkopuoliset alueet ovat tuntureitten rakkakivikot ja hakkuitten jälkeen uudistetut viljelymetsät.

Sama alue voi kuulua kahteen eri Natura-luontotyyppiin, esimerkiksi letto voi kuulua laaja-alaiseen suoyhdistymätyppiin, kuten aapasuohon. Taulukossa 3 päällekkäiset luontotyypit on merkitty omaan sarakkeeseensa eikä niitä ole laskettu yhteispinta-alaan.

Taulukko 3. Pyhä–Luoston Natura-luontotyyppien pinta-alat ja osuudet Metsähallituksen paikkatietojen ja ympäristökeskuksen Natura-tietokannan mukaan. Tähdellä * merkityt ovat EU:n luontodirektiivin mukaisia ensisijaisesti suojeltavia luontotyyppiejä.

Koodi	Luontotyyppi	Metsähallituksen kuviotiedot			Natura-tietokanta %-osuus
		Luontotyyppi 1	Luontotyyppi 2	%-osuus	
	Ei Natura-luontotyyppiä	2 174,4		15,0	11,0
3110	Karut kirkasvetiset järvet	17,7		0,1	<1
3160	Humuspitoiset lammet ja järvet	14,0		0,1	<1
3260	Pikkujoet ja purot	20,7		0,1	
3210	- <i>Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit</i>		12,2		<1
4060	Tunturikankaat	33,8		0,2	<1
4080	Tunturipajukot				<1
7110	Keidassuot	68,4		0,5	<1
91D0	- <i>Puustoiset suot*</i>		4,5		
7140	Vaihtumissuot ja rantasuot	28,4		0,2	2
7160	Lähteet ja lähdesuot	0,5			<1
7310	Aapasuot*	3 813,7		26,6	23
7160	- <i>Lähteet ja lähdesuot</i>		0,4		
7220	- <i>Huurresammallähteet*</i>		0,2		
7230	- <i>Letot*</i>		262,9		
91D0	- <i>Puustoiset suot*</i>		784,0		
7220	Huurresammallähteet*	0,1		0,1	<1
7230	Letot*	22,5		0,2	<1
8110	Tuntureiden vyörysoiraikot ja -lohkareikot	3,9		0,0	4
8220	Silikaattikalliot	81,6		0,6	<1
9010	Borealiset luonnonmetsät*	7 405,7		51,7	55
9040	Tunturikoivikot	17,9		0,1	1
9050	Lehdot	62,1		0,4	1
9080	Metsäluhdat*	1,1		0,0	<1
91D0	Puustoiset suot*	573,9		4,0	3
91E0	Tulvametsät*	3,1		0,0	<1
	Natura-luontotyypit yhteensä	12 169,1		84,9	89

Kuva 9. Pyhä-Luoston kansallispuiston Natura-luontotyytit.

Erot ympäristökeskuksen virallisen Natura-tietokantalomakkeen ja Metsähallituksen paikkatietojärjestelmän välillä johtuvat siitä, että ensin mainittu perustuu vanhoihin tietoihin ja niiden perusteella tehtyihin arvioihin. Metsähallituksen paikkatietojärjestelmään kerätyt tiedot perustuvat luontotyyppien rajaamiseen ja arviointiin ilmakuvilta ja maastotyönä. Pyhä–Luoston alueella merkittävin ero on tuntureiden vyörySORAikkojen ja -lohkareikkojen määrässä. Tämän luontotyyppin kohdalla määritelmää on tulkittu alun perin väärin, ja rinteiden rakkakivikkoja on laskettu mukaan pinta-alaan.

Natura-luontotyyppien edustavuus jaetaan neljään luokkaan: erinomainen, hyvä, merkittävä ja ei merkittävä. Pyhä–Luoston Natura-luontotyypeistä 70 % kuuluu luokkaan erinomainen. Edustavuusluokan aleneminen saattaa johtua joko ihmisen toiminnasta tai luontaisista syistä. Edustavuusluokkien suhteelliset osuudet kunkin luontotyyppin pinta-alasta selviävät taulukosta 4.

Taulukko 4. Pyhä–Luoston Natura-luontotyyppien edustavuus. Luvut osoittavat kunkin luontotyyppin prosentuaalisen (%) jakautumisen eri edustavuusluokkiin.

Koodi	Luontotyyppi	Erinomainen	Hyvä	Merkittävä	Ei merkittävä
3110	Karut kirkasvetiset järvet	69	24	0	7
3160	Humuspitoiset lammet ja järvet	78	0	21	1
3260	Pikkujoet ja purot	92	6	2	0
3210	- <i>Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit</i>	100			
4060	Tunturikankaat	25	75	0	0
4080	Tunturipajukot				
7110	Keidassuot	0	58	42	0
91D0	- <i>Puustoiset suot*</i>	100	0	0	0
7140	Vaihettumissuot ja rantasuot	72	28	0	0
7160	Lähteet ja lähdesuot	29	57	14	0
7310	Aapasuot*	76	15	9	0
7160	- <i>Lähteet ja lähdesuot</i>	75	25	0	0
7220	- <i>Huurresammallähteet*</i>	0	100	0	0
7230	- <i>Letot*</i>	60	40	0	0
91D0	- <i>Puustoiset suot*</i>	54	35	11	0
7220	Huurresammallähteet*	100	0	0	0
7230	Letot*	42	35	23	0
8110	Tuntureiden vyörySORAikat ja -lohkareikat	100	0	0	0
8220	Silikaattikalliot	42	55	3	0
9010	Boreaaliset luonnonmetsät*	70	22	8	0
9040	Tunturikoivikot	100	0	0	0
9050	Lehdot	93	6	1	0
9080	Metsäluhdat*	0	100	0	0
91D0	Puustoiset suot*	53	36	11	0
91E0	Tulvametsät*	100	0	0	0
	Natura-luontotyypit yhteensä	70	22	8	0

2.5 Lajisto

2.5.1 Nisäkkäät

Pyhä–Luoston nisäkäslajistosta ei ole tehty erillistä kartoitusta. Pyhätunturin kansallispuistossa on pyydetty myyriä osana Metsäntutkimuslaitoksen laajempaa myyräkantojen seurantatutkimusta. Tämä on tuottanut tietoja pikkunisäkkäistä. Muilta osin tiedot nisäkäslajistosta perustuvat puiston henkilökunnan havaintoihin, ympäristöstä tulleisiin tietoihin sekä vanhempiin Pyhätunturin kansallispuiston ja Luoston luonnonhoitometsän hoito- ja käyttösuunnitelmiin.

Pyhä–Luoston nisäkäslajistossa esiintyvät lähes kaikki alkuperäiset nisäkäslajit. Lajistosta puuttuvat varmuudella ainoastaan majava ja metsäpeura, jotka hävitettiin metsästämisellä todennäköisesti 1700-luvulla. Alueen paikannimistössä on runsaasti metsäpeuraan ja sen pyyntiin viittaavia nimiä, kuten Rykimäselkä ja Moitaselkä. Majavaa on todennäköisesti esiintynyt alueen joissa ja puroissa. Metsäpeuran on korvannut poro, joka on alkujaan toinen peuran alalaji, tunturipeura, mutta elintavoiltaan samankaltainen. Metsäpeurakantaan verrattuna porojen määrä ja vaikutus muuhun luontoon on kuitenkin huomattavasti suurempi. Suomesta hävinneen vesikon esiintymisestä aikaisemmin alueella ei ole tietoja. Lepakoista on tehty havaintoja kansallispuiston alueella ja ympäristössä, mm. Isokurussa ja Pyhän laskettelukeskuksessa. Laji on todennäköisesti pohjanlepakko.

Suurista petonisäkkäistä karhu on kansallispuiston vakituinen asukas, ja todennäköisesti ainakin yksi karhu talvehtii puiston alueella vuosittain. Susi ja ahma ovat satunnaisia kävijöitä, joilla ei poronhoitoalueen keskiosissa ole vakituista pesivää kantaa. Ilves on samoin satunnainen kävijä. Sen esiintymistä rajoittavat lähinnä ravintotilanne ja sääolot. Huonon jäniskannan ja ankarien talvien aikana ilveksellä ei ilmeisesti ole edellytyksiä selvitä alueella, vaikka runsaspuustoiset metsät ovatkin sille sovelias elinympäristö. (taulukko 5)

Alueelle uusi tulokaslaji on minkki, joka levisi Lappiin 1970-luvulla alun perin turkistarhoista ja venäläisten istutuksista syntyneenä kantana. Toinen samalla tavoin levinnyt tulokas supikoira näyttäytyy Keski-Lapissa ainoastaan satunnaisesti. Alueella on vierailut myös metsäkauris, jonka esiintyminen perustuu kylien peltoihin ja ruokintaan.

Lajien IUCN-uhanalaisuusluokitus taulukoissa

Lähde: www.ymparisto.fi

- **CR = Äärimmäisen uhanalaiset (Critically Endangered)**

Lajiin kohdistuu äärimmäisen suuri välitön uhka hävitä luonnosta minkä tahansa kriteerin perusteella määriteltynä.

- **EN = Erittäin uhanalaiset (Endangered)**

Laji ei täytä äärimmäisen uhanalaisten kriteerejä, mutta siihen kohdistuu erittäin suuri uhka lähitulevaisuudessa hävitä luonnosta minkä tahansa kriteerin perusteella määriteltynä.

- **VU = Vaarantuneet (Vulnerable)**

Laji ei täytä äärimmäisen uhanalaisten tai erittäin uhanalaisten kriteerejä, mutta siihen kohdistuu suuri uhka keskipitkällä aikavälillä hävitä luonnosta minkä tahansa kriteerin perusteella määriteltynä.

- **NT = Silmälläpidettävät (Near Threatened)**

Laji täyttää lähes vaarantuneiden kriteerit.

- **LC = Elinvoimaiset (Least Concern)**

Elinvoimaisia ovat lajit, jotka eivät sijoitu edellä esitettyihin luokkiin. Elinvoimaisia ovat hyvin tunnetut lajit, jotka ovat yleisiä tai runsaita tai joiden kanta on niin vakaa, että ne eivät ole uhanalaisia. Elinvoimaisten lajien säilyminen maassamme arvioidaan lähitulevaisuudessa turvatuksi.

Taulukko 5. Pyhä–Luoston kansallispuistossa esiintyvät uhanalaiset ja silmälläpidettävät nisäkkäät sekä EU:n luontodirektiivin liitteiden II ja IV lajit. * = ensisijaisen tärkeä laji.

Laji	Tieteellinen nimi	Luokka	EU:n direktiivi	Esiintyminen
Ahma	<i>Gulo gulo</i>	EN	II *	satunnainen
Susi	<i>Canis lupus</i>	EN	II, IV *	satunnainen
Saukko	<i>Lutra lutra</i>	NT	II, IV	säännöllinen
Karhu	<i>Ursus arctos</i>	NT	II, IV *	säännöllinen
Ilves	<i>Lynx lynx</i>	NT	II, IV	satunnainen
Pohjanlepakko	<i>Eptesicus nilssonii</i>	LC	IV	säännöllinen

2.5.2 Linnut

Pyhä–Luoston kansallispuiston alueen linnustosta on tehty varsin runsaasti erilaisia selvityksiä. Vanhimmat niistä ovat Pyhätunturin kansallispuiston puistonvartijan Veikko Salkion kirjaamia systemaattisia havaintoja vuodesta 1950 alkaen. Metsähallitus on tehnyt Luostolla ja myöhemmin Pyhätunturilla linnuston linjalaskentoja ja muita kartoituksia vuosina 1995–2002. Alueelle on perustettu linnuston seurantaan varten neljä ns. kesäatlasruutua. Lisäksi lintuharrastajat ovat pitäneet havainnoistaan nettipäiväkirjaa. Tiedot alueen linnustosta perustuvat näistä aineistoista tehtyyn yhteenvetoon.

Pyhä–Luoston kansallispuistossa on tavattu vuosina 1950–2002 kaikkiaan 128 lintulajia. Näistä arviolta 81 lajia pesii alueella säännöllisesti ja arviolta 23 lajia talvehtii alueella säännöllisesti. Alueella on tavattu kaikkiaan 10 Suomessa uhanalaiseksi luokiteltua lintulajia ja 21 silmälläpidettävää lajia (taulukko 6).

Alueen linnuston tärkeimmän osan muodostavat havumetsien linnut. Etenkin monet vanhojen metsien lintulajit viihtyvät kansallispuistossa. Vanhojen metsien tyyppilajistoa edustavat mm. alueella säännöllisesti pesivät metso, puukiipijä, kulorastas, lapintiainen, kuukkeli, taviokuurna, pohjantikka ja palokärki. Metsälajistossa on silmiinpistävää myös kuusimetsissä viihtyvien lajien, kuten käpylintujen, runsaus. Lehtimetsien vähyyden takia niiden lintulajeja esiintyy Pyhä–Luoston alueella varsin vähän. Toisen tärkeän ryhmän muodostavat suolinnut. Jänkäsirriäinen ja jänkäkurppa edustavat Suomen parhaiden lintusoiden tyyppilintuja. Tunturilintulajeista Pyhä–Luoston alueella esiintyvät säännöllisesti sinirinta, kapustarinta, lapinuunilintu, piekana ja sepelrastas. Pyhä–Luoston tunturit ovat Suomen eteläisimpiä paikkoja, joissa voi hyvällä onnella tavata pesimäaikana myös pulmusen ja keräkurmitsan.

Linnuston kannalta tärkeimpiä elinympäristöjä ovat rimpiset aapasuot, merkittävimpiä Siurunaapa ja Tunturiaapa. Vanhojen metsien lajiston kannalta arvokkainta aluetta on Pyhäjokivarsi ja siitä haarautuva Rykimäkuru. Myös kurujen jyrkät kalliorinteet ovat otollisia pesäpaikkoja erälle petolintulajeille.

Taulukko 6. Pyhä–Luoston kansallispuistossa tavatut uhanalaiset ja silmälläpidettävät lintulajit sekä EU:n lintu-direktiivin liitteen I lajit.

Laji	Tieteellinen nimi	Luokka	EU:n direktiivi	Esiintyminen
Tunturikiuru	<i>Eremophila alpestris</i>	CR		satunnainen
Tunturipöllö	<i>Nyctea scandiaca</i>	EN	I	satunnainen
Merikotka	<i>Haliaeetus albicilla</i>	VU	I	satunnainen
Ampuhaukka	<i>Falco columbarius</i>	VU	I	satunnainen
Pikkutikka	<i>Dendrocopos minor</i>	VU		säännöllinen
Sinipyrstö	<i>Tarsiger cyanurus</i>	VU		säännöllinen
Käenpiika	<i>Jynx torquilla</i>	VU		satunnainen
Tiltalti	<i>Phylloscopus collybita</i>	VU		satunnainen
Metsähanhi	<i>Anser fabalis</i>	NT		säännöllinen
Mehiläishaukka	<i>Pernis apivorus</i>	NT	I	satunnainen
Sinisuohaukka	<i>Circus cyaneus</i>	NT	I	säännöllinen
Kalasääski	<i>Pandion haliaetus</i>	NT	I	satunnainen
Tuulihaukka	<i>Falco tinnunculus</i>	NT		säännöllinen
Metso	<i>Tetrao urogallus</i>	NT	I	säännöllinen
Teeri	<i>Tetrao tetrix</i>	NT	I	säännöllinen
Keräkurmitsa	<i>Charadrius morinellus</i>	NT	I	satunnainen
Jänkäsiirriäinen	<i>Limicola falcinellus</i>	NT		säännöllinen
Suokukko	<i>Philomachus pugnax</i>	NT	I	säännöllinen
Käki	<i>Cuculus canorus</i>	NT		säännöllinen
Harmaapäätikka	<i>Picus canus</i>	NT	I	satunnainen
Pohjantikka	<i>Picoides tridactylus</i>	NT	I	säännöllinen
Koskikara	<i>Cinclus cinclus</i>	NT		satunnainen
Kivitasku	<i>Oenanthe oenanthe</i>	NT		säännöllinen
Sepelrastas	<i>Turdus torquatus</i>	NT		satunnainen
Lapintiaainen	<i>Prus cinctus</i>	NT		säännöllinen
Lapinharakka	<i>Lanius excubitor</i>	NT		säännöllinen
Kuukkeli	<i>Perisoreus infaustus</i>	NT		säännöllinen
Kottarainen	<i>Sturnus vulgaris</i>	NT		säännöllinen
Varpunen	<i>Passer domesticus</i>	NT		säännöllinen
Laulujoutsen	<i>Cygnus cygnus</i>	LC	I	säännöllinen
Kuikka	<i>Gavia arctica</i>	LC	I	säännöllinen
Uivelo	<i>Mergus albellus</i>	LC	I	satunnainen
Pyy	<i>Bonasa bonasia</i>	LC	I	säännöllinen
Kurki	<i>Grus grus</i>	LC	I	säännöllinen
Kapustarinta	<i>Pluvialis apricaria</i>	LC	I	säännöllinen
Liro	<i>Tringa glareola</i>	LC	I	säännöllinen
Vesipääsky	<i>Phalaropus lobatus</i>	LC	I	säännöllinen
Lapintiira	<i>Sterna paradisaea</i>	LC	I	säännöllinen
Huuhkaja	<i>Bubo bubo</i>	LC	I	säännöllinen
Hiiripöllö	<i>Surnia ulula</i>	LC	I	säännöllinen
Varpuspöllö	<i>Glaucidium passerinum</i>	LC	I	satunnainen
Lapinpöllö	<i>Strix nebulosa</i>	LC	I	satunnainen
Suopöllö	<i>Asio flammeus</i>	LC	I	säännöllinen
Helmipöllö	<i>Aegolius funereus</i>	LC	I	satunnainen
Palokärki	<i>Dryocopus martius</i>	LC	I	säännöllinen
Sinirinta	<i>Luscinia svecica</i>	LC	I	säännöllinen

2.5.3 Kalat ja muut selkärangaiset

Kansallispuiston suhteellisen vähäisten vesistöjen lajistoa ei ole kartoitettu. Tieto siitä perustuu yksittäisiin havaintoihin.

Puiston vesistöissä esiintyvät todennäköisesti kaikki alueelle tyypilliset kalalajit. Luonnon-suojelullisesti merkittävimpiä ovat joissa ja puroissa olevat purotaimenkannat. Todennäköisesti Pyhäjoki toimii myös Pyhäjärven ja Kemijärven järvitaimenen kutualueena.

Matelijoiden ja sammakkoeläinten esiintymistä ei myöskään ole kartoitettu. Kyy esiintyy säännöllisesti mutta harvalukuisena alueella. Muita tavattuja lajeja ovat sammakko ja sisilisko.

2.5.4 Selkärangattomat

Kansallispuiston selkärangattomista on tietoja ainoastaan päiväperhosista, joiden lajistoa kartoitettiin 2000–2001 linja-arvioinnilla muutamilla edustavilla alueilla.

Kaikkiaan kartoituksessa tavattiin 15 perhoslajia. Otokseen ei sattunut yhtään uhanalaista lajia. Harvinaisempia lajeja olivat rämekeylmänperhonen, suonokiperhonen ja rahkahopeatäplä. Yleisimpiä lajeja olivat kangasperhonen, juolukkasiniisiipi, pursuhopeatäplä ja saraikkoniittyperhonen. Kangasperhosta lukuun ottamatta sekä yleisimmät että harvinaisimmat lajit olivat varsinaisten soiden, suoniittyjen ja soistuneiden jokivarsien lajeja. Erilaiset suot sekä vesistöjen ja soiden reunit ovat alueen rikkaimpia perhosalueita. Kokonaisuutena Pyhä–Luosto on varsin edustava alue suoperhoslajistoltaan. Yhtään varsinaista tunturipaljakkoiden lajia ei tavattu.

Muita selkärangattomia ei ole kartoitettu, eikä niistä ole tietoja. Voidaan kuitenkin olettaa, että erityisesti vanhojen metsien lahoppuulla elävä lajisto on edustava, koska soveltuvia elinympäristöjä on runsaasti.

2.5.5 Putkilokasvit

Kansallispuiston putkilokasveista on tietoja jo 1900-luvun alkupuolelta. Lajistoa on kartoitettu useaan otteeseen. Pyhätunturin kansallispuistosta on tehty kaksi kasvillisuuskartoitusta, joiden yhteydessä on tehty myös lajihavaintoja. Metsähallitus on viime vuosina tarkistanut ja paikantanut lajiesiintymiä sekä vienyt niitä ympäristöhallinnon Hertta-paikkatietojärjestelmään. Pyhä–Luoston uhanalaisten ja silmälläpidettävien kasvi- ja sienilajien esiintymät näkyvät kuvassa 10.

Putkilokasvilajiston kannalta arvokkaimpia elinympäristöjä ovat rehevät kurut ja puronotkot, joissa on paikoin pienialaisia lehtoja. Tärkeimmät kohteet ovat Pyhätunturin Karhunotko, Pyhäjokivarsi, Rykimäkuru sivukuruineen ja Luostonojan varsi Yli-Luostolla. Niissä esiintyy mm. neidonkenkää, lapinleinikkiä, mustakonnanmarjaa, mustaherukkaa ja ahomansikkaa. Myös lettosuot, joita on varsinkin Siurunjokivarressa, ovat tärkeitä putkilokasvien kasvupaikkoja. Lettorikko ja kämmekät ovat tyypillisiä lettojen kasveja. Siurunjokivarressa esiintyy myös uhanalaista laaksoarhoa. (taulukko 7) Tunturilajisto on suhteellisen niukkaa. Tyypillisiä tunturipaljakan lajeja ovat sielikkö, liesu, kurjenkanerva ja riekonmarja.

Taulukko 7. Pyhä–Luoston kansallispuistossa tavatut uhanalaiset ja silmälläpidettävät putkilokasvit sekä EU:n luontodirektiivin liitteiden II ja IV lajit. * = ensisijaisen tärkeä laji.

Laji	Tieteellinen nimi	Luokka	EUn direktiivi
Neidonkenkä	<i>Calypto bulbosa</i>	VU	II, IV
Röyhysara	<i>Carex appropinquata</i>	VU	
Lettosara	<i>Carex heleonastes</i>	VU	
Lapinkämmekkä	<i>Dactylorhiza lapponica</i>	VU	
Kaitakämmekkä	<i>Dactylorhiza traunsteineri</i>	VU	
Laaksoarho	<i>Moehringia lateriflora</i>	VU	II, IV
Lettorikko	<i>Saxifraga hirculus</i>	VU	II, IV
Lapinleinikki	<i>Ranunculus lapponicus</i>	LC	II, IV

2.5.6 Jäkälät, sammalet ja sienet

Kansallispuiston jäkälä- ja sammallajistoa kartoitettiin vuonna 2002. Kääväkkäistä tehtiin kartoitusta Luoston alueella 1999. Lisäksi alueelta on jonkin verran aikaisempia havaintoja, jotka on kartoitusten yhteydessä tarkistettu.

Pyhä–Luoston kansallispuisto on sammallajistoltaan monipuolinen ja arvokas. Kaikkiaan alueelta on tavattu 228 sammallajia, joista 165 lehtisammalta ja 63 maksasammalta. Niistä viisi on valtakunnallisesti uhanalaista ja kahdeksan silmälläpidettävää lajia. Erityisesti kalliolajistoa voidaan pitää merkittävänä. Sen kannalta tärkeitä elinympäristöjä ovat varsinkin Pyhätunturin kurujen jyrkänteet ja putoukset. Rykimäkurun suulla on erillisiä kalkkikivilohkareita. Myös tarkastetuista metsä- ja suokohteista löytyi valtakunnallisestikin varsin arvokasta vanhojen metsien ja soiden lajistoa. (taulukko 8) Tärkeimpiä kohteita ovat Pyhäjokivarsi, Karhunotko, Yli-Luoston puronvarsi, Salmiaavanhete sekä muut lähteiköt Tunturilammen ympäristössä ja Joutsenenpesäaavalla.

Taulukko 8. Pyhä–Luoston kansallispuistossa tavatut uhanalaiset ja silmälläpidettävät sammalet sekä EU:n luontodirektiivin liitteiden II ja IV lajit. * = ensisijaisen tärkeä laji.

Laji	Tieteellinen nimi	Luokka	EU:n direktiivi
Purolaakasammal	<i>Plagiothecium platyphyllum</i>	VU	
Kiiltosirppisammal	<i>Hamatocaulis vernicosus</i>	VU	II
Lepikkolaakasammal	<i>Plagiothecium latebricola</i>	VU	
Kantopanusammal	<i>Calypogeia suecica</i>	VU	
Kalliopunossammal	<i>Porella cordeana</i>	VU	
Tunturikarvasammal	<i>Ditrichum zonatum</i>	NT	
Pohjanhuurresammal	<i>Palustriella decipiens</i>	NT	
Pohjanvaskisammal	<i>Pseudoleeskella papillosa</i>	NT	
Kantoraippasammal	<i>Anastrophyllum hellerianum</i>	NT	
Pikkulovisammal	<i>Lophozia ascendens</i>	NT	
Tunturikehräsammal	<i>Moerckia blyttii</i>	NT	
Pikkuliuskasammal	<i>Riccardia palmata</i>	NT	
Hetekinnassammal	<i>Scapania paludosa</i>	NT	

Pyhä–Luoston alueelta on tavattu yhteensä 183 jäkälälajia. Metsistä, mukaan lukien runsaspuustoiset suot, lajeja löytyi 103 kpl. Metsälajisto käsittää pääasiassa puilla kasvavia epifyytti- ja epiksyylijäkälä sekä maajäkälä, mutta myös metsäkivillä kasvavia lajeja. Kalliolajeja on hieman niukemmin, 96 kpl. Tuntureilta lajeja löytyi selvästi niukimmin eli 45. Avosoiden lajeja ei ole kartoitettu. Kivirakkojen runsaslajisia rupijäkälä ei ole myöskään kartoitettu kuin pintapuolisesti.

Alueelta tunnetaan yksi valtakunnallisesti uhanalainen jäkälälaji sekä viisi silmälläpidettävää lajia. Pyhätunturin Pikkukurusta on lisäksi löydetty vuonna 1951 raidan tyveltä katvevahajäkälää, joka on lajin ainoa tunnettu esiintymä. Tarkistuksessa sitä ei kuitenkaan tavattu. Katvevahajäkälä on luokiteltu äärimmäisen uhanalaiseksi, mutta lajin voidaan katsoa hävinneen Suomesta. (taulukko 9)

Taulukko 9. Pyhä–Luoston kansallispuistossa tavatut uhanalaiset ja silmälläpidettävät jäkälät sekä EU:n luontodirektiivin liitteiden II ja IV lajit. * = ensisijaisen tärkeä laji.

Laji	Tieteellinen nimi	Luokka	EU:n direktiivi
Katvevahajäkälä	<i>Gyalecta friesii</i>	CR	
Varjojäkälä	<i>Cybebe gracilentia</i>	VU	
Hongantorvijäkälä	<i>Cladonia parasitica</i>	NT	
Kalliokeuhkojäkälä	<i>Lobaria scrobiculata</i>	NT	
Karstajäkälä	<i>Parmeliella triptophylla</i>	NT	
Lupporustojäkälä	<i>Ramalina thrausta</i>	NT	
Härmähuhmarjäkälä	<i>Sclerophora coniophaea</i>	NT	

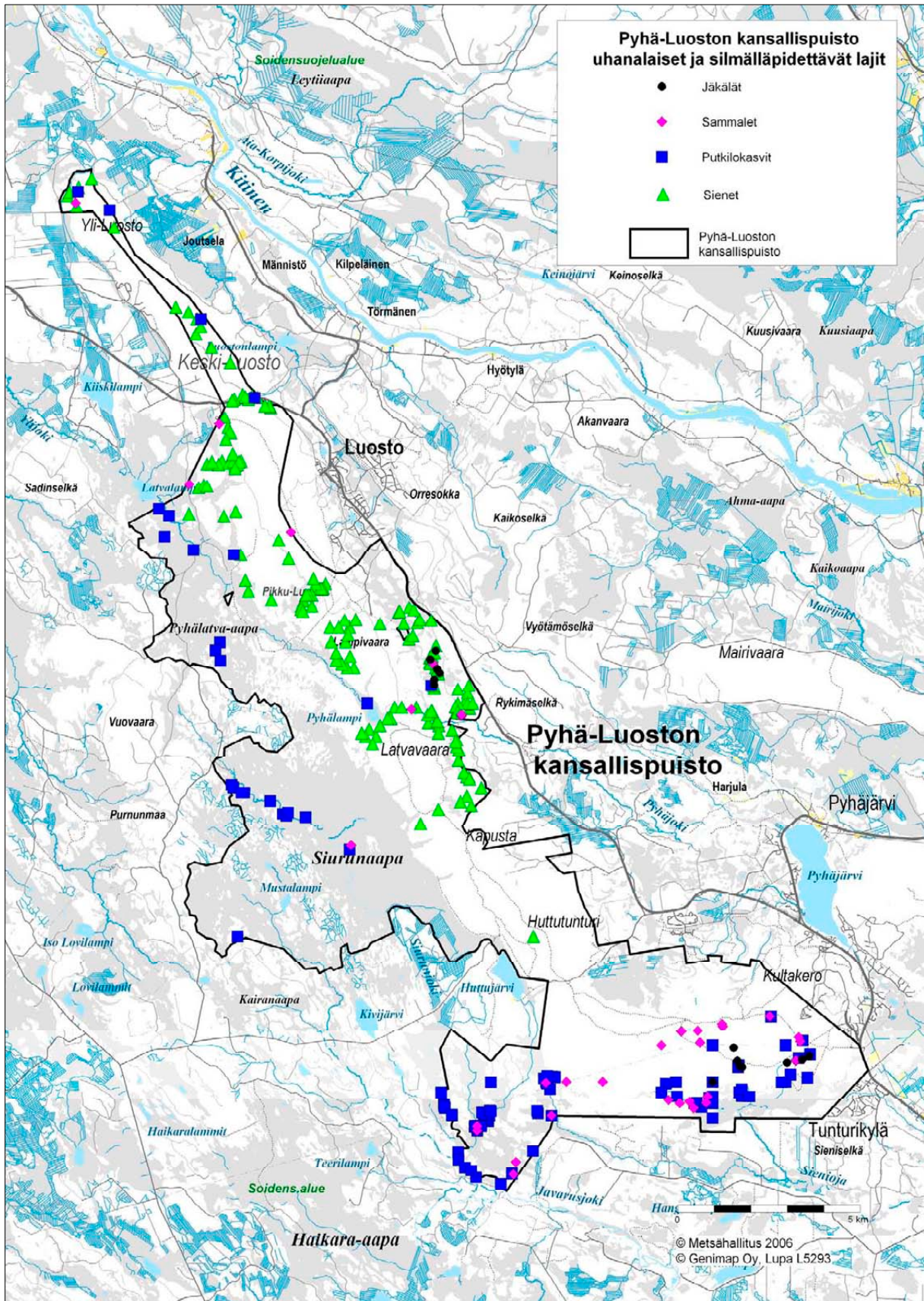
Kansallispuiston kääväkäsajistoa on kartoitettu ainoastaan Luoston vanhojen metsien ohjelma-kohteen osalta. Muita havaintoja alueelta ei juuri ole. Alueelta on tavattu yhteensä 81 kääpälajia. Muita puilla kasvavia sieniä, kuten orvakoita, nahakoita ja vuotikoita, on tavattu yhteensä 31 lajia. Kääväkäsajista valtakunnallisesti uhanalaisia on 13 lajia ja silmälläpidettäviä 18 lajia (taulukko 10). Uhanalaisista lajeista kannattaa mainita liilakääpä, kalkkikääpä, sitruunakääpä ja punakarakääpä. Uhanalaisten kääpälajien suuri määrä ja laatu kertovat alueen metsien luonnontilaisuudesta ja lahoppuujatkumosta eli pitkään jatkuneesta runsaasta lahoppuun määrästä. Lahottajien kannalta puuston iäkkyyks, järeys, runsaus ja kuolleen puuston suuri määrä muodostavat suotuisan elinympäristön. Alueen parhaita kääpämetsiä ovat Ukko-Luoston lounaisrinteen luonnontilaiset männiköt valuvesijuotteineen sekä Pyhäjokivarren ja Rykimäkurun kuusikot. Kotirannan ja Niemelän kehittämän, vanhojen metsien kääpälajistoon perustuvan arviointimenetelmän mukaan alueen kuusimetsät ovat luonnonsuojelullisesti erittäin arvokkaita. Mäntyvaltaiset metsät arvioidaan hyvin arvokkaiksi. Kaikkiaan alueen metsät voidaan kääpälajiston perusteella arvioida huomattavaksi suojelukohteeksi koko Pohjois-Euroopan mittakaavassa.

Taulukko 10. Pyhä–Luoston kansallispuistossa tavatut uhanalaiset ja silmälläpidettävät kääväkäsajat.

Laji	Tieteellinen nimi	Luokka
Kalkkikääpä	<i>Amyloporia crassa</i>	EN
Harjasorakas	<i>Gloiodon strigosus</i>	VU
Hentohaprakääpä	<i>Postia lateritia</i>	VU
Kairakääpä	<i>Antrodia primaeva</i>	VU
Liilakääpä	<i>Skeletocutis lilacina</i>	VU
Lumokääpä	<i>Skeletocutis brevispora</i>	VU
Pohjanrypykkä	<i>Phlebia centrifuga</i>	VU
Punakarakääpä	<i>Steccherinum collabens</i>	VU
Pursukääpä	<i>Amylocystis lapponica</i>	VU
Rustikka	<i>Protomerulius caryae</i>	VU
Sirppikääpä	<i>Skeletocutis lenis</i>	VU
Sitruunakääpä	<i>Antrodiella citrinella</i>	VU
Välkkyludekääpä	<i>Skeletocutis stellae</i>	VU
Aihkirypykkä	<i>Phlebia cornea</i>	NT
Hammaskurokka	<i>Sistotrema raduloides</i>	NT
Istukkakääpä	<i>Postia placenta</i>	NT
Kituhaprakääpä	<i>Postia hibernica</i>	NT
Korkkikerroskääpä	<i>Perenniporia subacid</i>	NT
Korpiludekääpä	<i>Skeletocutis odora</i>	NT
Känsäorvakka	<i>Cystostereum murrain</i>	NT
Lamokääpä	<i>Skeletocutis chrysellae</i>	NT
Lapinkynsikääpä	<i>Trichaptum laricinum</i>	NT
Liekokääpä	<i>Gloeophyllum protractum</i>	NT
Lohkokääpä	<i>Diplomitoporus crustulinus</i>	NT
Louhennahka	<i>Laurilia sulcata</i>	NT
Peikonnahka	<i>Crustoderma dryinum</i>	NT
Raidantuoksukääpä	<i>Haploporus odoratus</i>	NT
Riekonkääpä	<i>Antrodia albobrunnea</i>	NT
Ruostekääpä	<i>Phellinus ferrugineofuscus</i>	NT
Rusokantokääpä	<i>Fomitopsis rosea</i>	NT
Silokääpä	<i>Gelatoporia pannocincta</i>	NT

Suursienilajistoa ei ole kartoitettu. Alue tunnetaan paikallisten harrastajien keskuudessa hyvänä ja runsaslajisena sienialueena. Luostolla esiintyy mm. suppilovahveroa, joka on tällä hetkellä pohjoisin virallisesti tunnistettu esiintymä Suomessa. Pyhänturilta on löydetty useana kesänä myös keltavahveroa. Ainoa tunnettu uhanalainen suursienilaji on tuhatheltha (*Baeospora myriado-phylla*), jolla on vain kuusi esiintymää Suomessa. Sen uhanalaisuusluokitus on EN.

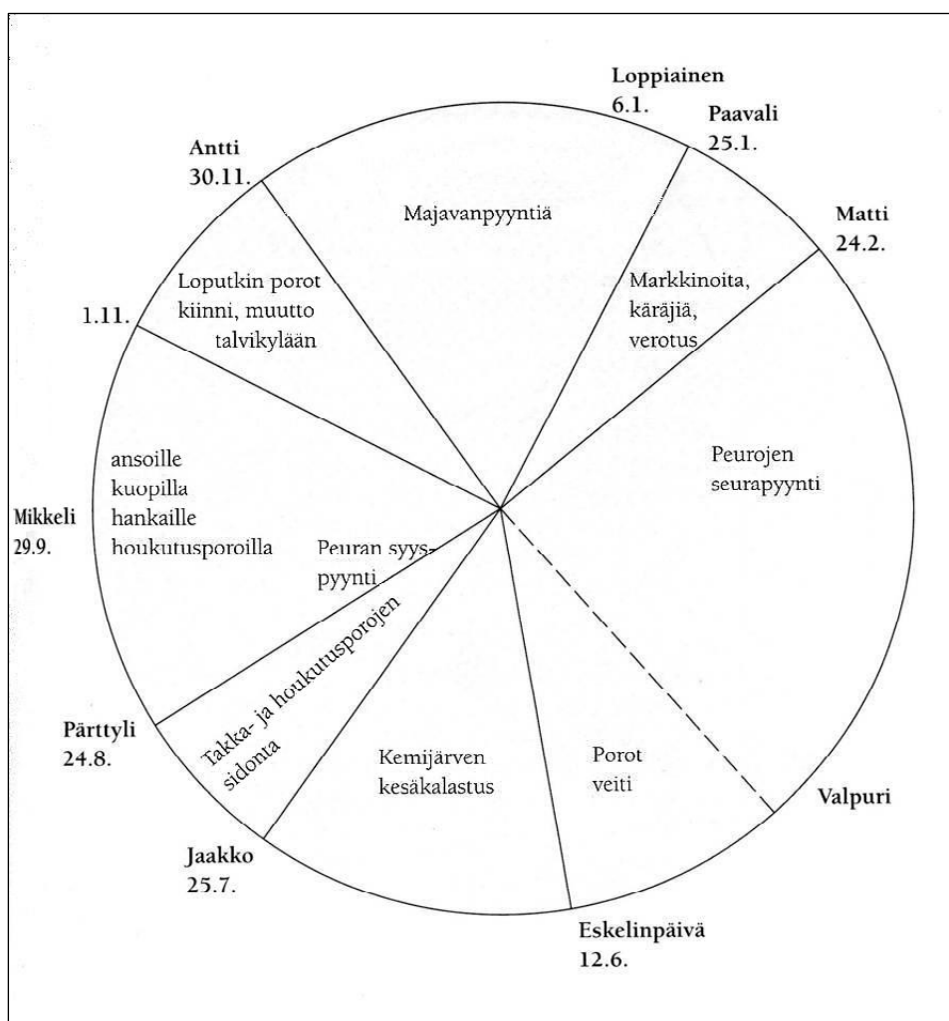
Kuva 10. Pyhä-Luoston kansallispuiston uhanalaisten kasvien ja sienten esiintymät.

2.6 Historia

2.6.1 Lapin ja lannan raja

Alueen tunnettu ja kirjoitettu historia alkaa 1500-luvulta, jolloin Keski- ja Pohjois-Lappi olivat Ruotsin valtakuntaa ja kuuluivat Kemin-Lapin lapinmaahan. Se jakaantui lapinkyläiden alueisiin, joiden rajat oli määritelty maastonkohtien ja rakennettujen rajamerkkien avulla. Pyhä-Luoston alue kuului Sodankylän lapinkylään, jonka eteläraja ja samalla koko Kemin-Lapin raja kulki viime vaiheessa Pyhänturulta Vaiskojärvelle, nykyisen Torvisen kylään.

Kemin-Lappia asuttivat metsäsaamelaiset, joilla oli tunturi-, kolta- ja inarinsaamelaiden lailla oma kielensä ja kulttuurinsa. Eläminen perustui peurojen ja turkisriistan pyyntiin ja kalastukseen. Asuinpaikkaa vaihdettiin pyynnin mukaan pitkin vuotta. Talvi vietettiin yhteisessä talvikylässä, josta käsin pyydettiin alkutalvesta majavia ja keväisessä moitapyynnissä viljejä metsäpeuroja. Talvikylässä pidettiin myös markkinat sekä hoidettiin verot, kotakaräjät ja muut viralliset toimitukset. Vesien avauduttua siirryttiin kalastamaan joko hajaantumalla perheiden omille kesäpaikoille alueen järville tai useiden lapinkyläiden yhteispyyntiin Kemijärvelle. Syksyllä lähdettiin taas peuranpyyntiin, nyt uurtopyyntiin houkutusporoilla tai hankailla (aidoilla) ja viepperhaidoilla. (kuva 11) Laajamittaista poronhoitoa ei harrastettu. Poroja kyllä pidettiin, mutta niitä käytettiin veto- ja kantojuhtina, maidon lypsämiseen tai houkutuseläiminä peuranpyynnissä.

Kuva 11. Metsäsaamelaisten vuotuiskierto. Lähde: Kehusmaa & Onnela 1995.

Metsäsaamelaiset hakivat pyyntionnea uhraamalla seidoille, joita olivat yleensä erikoiset ja näkyvät luonnonmuodostumat. Pyhätunturi on ollut Sodankylän lapinkylän tärkeä seitapaikka. Uhriharjua ja Pyhänkasteenlampea lienee käytetty uhripaikkana. Yleensä seidalle tuotiin uhriksi osa saaliista: kala, lintu tai metsäpeuran lihaa.

Kansallispuiston alueella ei ole ollut metsäsaamelaisuuden aikana pysyvää asutusta eikä alueelta ole löydetty muinaisjäännöksiä tai esineitä. Metsäsaamelaisuuden aika näkyy kuitenkin paikan nimistössä ja perimätiedossa. Uhriharju ja Noitatunturi (aiemmin Seitatunturi) viittaavat seidan palvontaan, Pyhätunturin nimen alkuperä saattaa kuvata myös sen asemaa rajamerkinä. Metsäpeuroista ja niiden pyynnistä tulevat Moitaselkä ja Rykimäkuru. Myös Luosto, Ruispelto ja Siurunaapa lienevät alkuperältään metsäsaamenkielisiä nimiä.

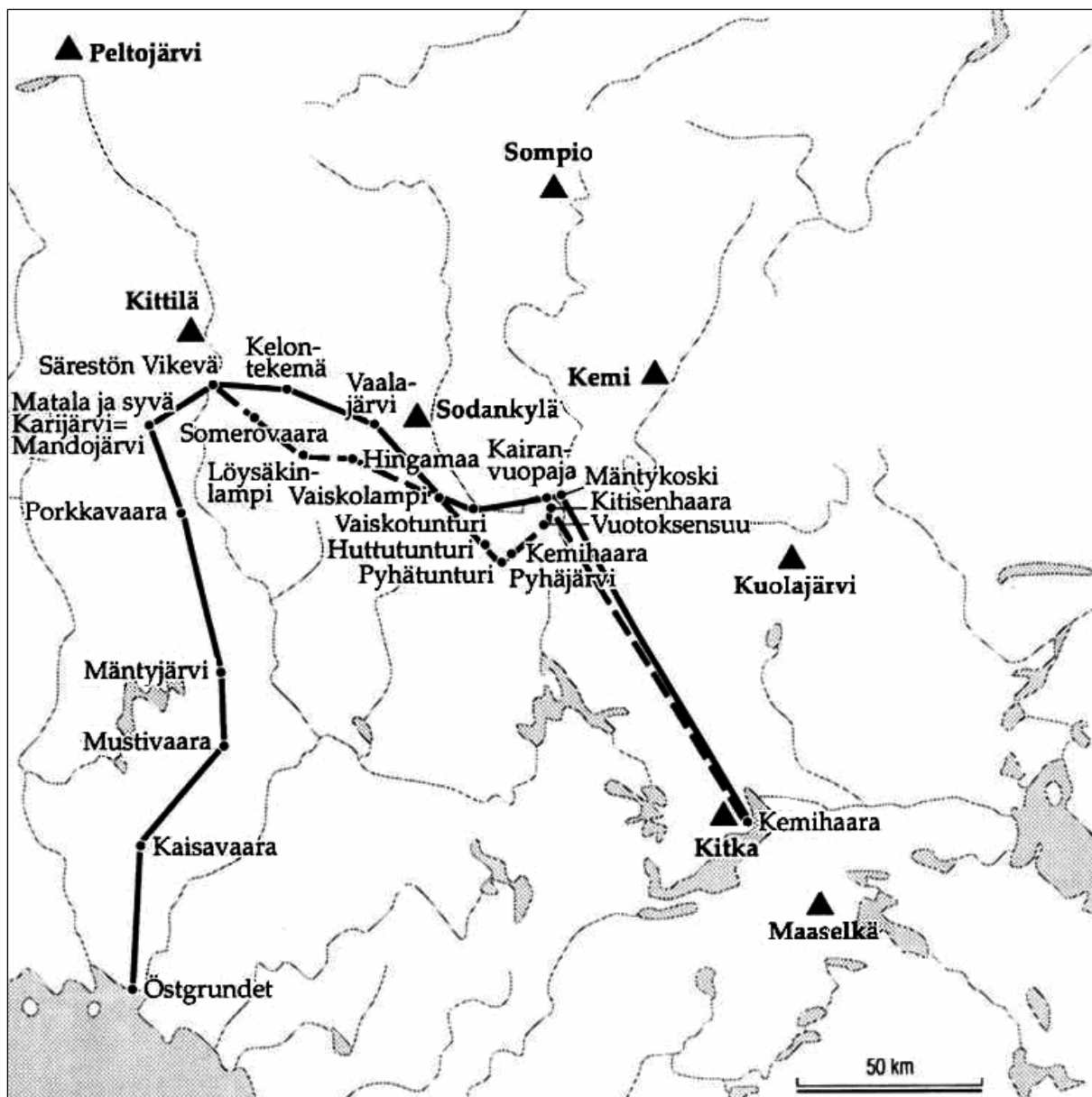
2.6.2 Paavali Pelkonen ja muut uudisasukkaat

Täyssinän rauhassa 1595 Kemin-Lapista tuli virallisesti osa Ruotsin valtakuntaa. Suomalaisten uudisasukkaitten asettuminen alueelle edellytti kuitenkin 1600-luvulle saakka lapinkylän lupaa. Ruotsin kruunun tärkein edustaja alueella oli kirkko. Vuonna 1642 Kemin-Lappi siirrettiin Uppsalasta Turun hiippakuntaan. Pyhä-Luoston alue kuului Kemijärven seurakuntaan, jonne rakennettiin kirkko vuonna 1648. Sodankylään saatiin oma kirkko 1689. Ensimmäiset papit, mm. Gabriel Tuderus, käänsivät voimallisesti asukkaita ”pakanallisesta” uskostaan. Tähän aikaan liittyy perimätieto saamelaisten joukkokasteesta Pyhänkasteenlammella. Se lienee tarinaa, joka pohjautuu Tuderuksen Sodankylässä 1670 tekemään joukkokasteeseen.

Suomalaisen uudisasutuksen paine Kemin-Lappiin kasvoi 1600-luvulla ja aiheutti jatkuvaa käräjöintiä saamelaisten puolustaessa oikeuksiaan. Kemin-Lapin rajankäynti tehtiin vielä 1672 (kuva 12). Siinä raja vahvistettiin kulkemaan Pyhätunturin kautta. Pelkosenniemi sai ensimmäisen uudisasukkaansa Paavali Pelkosen 1660-luvulla. Ruotsin kuningas Kustaa III antoi 1673 Kalmarin plakaatin, joka avasi Lapin suomalaiselle uudisasutukselle. Tämän jälkeen suomalainen asutus lisääntyi nopeasti. Pyhäjärven kylään tulivat ensimmäiset suomalaiset asukkaat jo 1600-luvun lopussa. Sodankylän puolella Vaiskojärven (Torvisen) kylä oli ensimmäisiä suomalaisasutuksia 1600-luvun lopulla.

Suomalaiset toivat mukanaan vaatimattoman maatalouden, mutta omaksuivat myös itse metsäsaamelaisen pyyntikulttuurin. Kasvava väestö ja tehokkaammat pyyntivälineet veivät kuitenkin pian edellytykset kestävältä erätaloudelta. Metsäpeura ja majava vähenivät nopeasti 1700-luvulla, ja ne hävitettiin Suomesta sukupuuttoon 1800-luvun puolivälissä. Poronhoito laajeni metsäpeuroilta vapautuneille laitumille, ja siitä tuli tärkeä osa taloutta. Alkuperäinen metsäsaamelaisväestö omaksui myös maanviljelyksen ja sulautui uudisasukkaisiin. Kieli ja nimet muuttuivat nopeasti 1700-luvulla suomalaisiksi. 1800-luvun loppuun mennessä koko metsäsaamelainen kieli ja kulttuuri olivat kadonneet.

Kansallispuiston alue ei ollut maanviljelykseen soveltuvaa. Sitä käytettiin poronhoitoon, eränkäyntiin ja kotitarvepuun hankintaan. Huttujärvi on saattanut olla kevätkutuisten kalojen – kuten haukien, ahventen ja särkien – pyyntialue.

Kuva 12. Kemin-Lapin rajankäynnit 1672 ja 1675. Lähde: Kehusmaa & Onnela 1995.

2.6.3 Isojako ja suuret savotat

Keski-Lapin väestön elämänmeno jatkui verkkaisena lähes omavaraistaloudessa 1800-luvun lopulle. Silloin puun kysyntä ja arvo maailmalla kasvoivat nopeasti höyrysahojen yleistyttyä ja ensimmäisten paperitehtaitten käynnistyttyä. Metsien arvonnousun myötä niiden omistusta ryhdyttiin järjestelemään ja käyttöä valvomaan. Metsähallitus perustettiin 1859 hallitsemaan isojaossa valtiolle erotettavaa liikamaata. 1800-luvun viimeisinä vuosikymmeninä kansainvälisen pääoman perustamat metsäyhtiöt ulottivat hakkuunsa myös Lapin erämaihin. Keski-Lapissakin järeät mäntysahapuut poimittiin jo 1920-luvulle mennessä lähes kaikkialta, mihin uittokelpoiset purot ulottuivat. Yleinen minimimitta tukkipuulle oli 12 tuumaa (30 cm) 6 metrin korkeudessa. Metsätalouden nopea laajeneminen toi myös rahatalouden erämaihin. Yksityiset maanomistajat saivat tuloja myymällä puuta heille isojaossa lohkotuista metsäpalstoista. Metsähallitus myi laajoja hakkuuoikeuksia, ns. konsessioita, metsäyhtiöille ja erikseen leimattuja ”leveranssipuita” yksityisille hakkuumiehille toimitettaviksi uittoväylien varteen. Metsähallituksen metsänvartijat valvoivat hakkuuta ja pyrkivät rajoittamaan laajamittaista luvatonta hakkuuta. Harva paikallinen asutus ei kyennyt tarjoamaan riittävästi työvoimaa, vaan sitä tuli savottojen perässä mm. Kainuusta ja Pohjanmaalta. Työväkeä varten yhtiöt rakennuttivat suuria kämppejä. Ne tehtiin aluksi paikan päältä kaadetusta pyöreästä hirrestä.

Ensimmäiset hakkuut ulottuivat myös kansallispuiston alueelle. Pyhätunturin etelärinteitä hakattiin 1890–1920 ennen kansallispuiston perustamista. Tältä ajalta ovat peräisin useat kämpänrauniot tunturijonon eteläreunalla. Luostolla isojako viivästytti hakkuitten alkamista, vaikka metsäyhtiöitten puunostajat mittailivatkin jo lounaisrinteen männiköitä. Ne olisi todennäköisesti jaettu yksityismaiksi, ellei Sodankylän hoitoalueen aluemetsänhoitaja Forsström olisi saanut ensimmäisistä luonnonsuojelusuunnitelmista työkalua valtion omistuksen puolustamiseen 1900-luvun alkuvuosina. Suojametsäkomissionin esityksen mukaisesti Metsähallitus rauhoitti alueen, ja niin laajat alueet tunturijonon lounaispuolella jäivät kokonaan kaupallisten hakkuitten ulkopuolelle. Sen sijaan Luoston ja Lampivaaran koillispuolella tehtiin hakkuuta ilmeisesti 1930-luvulla. Osa hakkuualueista myös uudistettiin kylvämällä männylle. Yli kymmenmetriset männyt kasvavat edelleen kylvötuppaissa. Tältä ajalta ovat peräisin myös kämpänrauniot Luoston Ahvenlammen rannalla ja Rykimäkurun latvoilla. Puutavara ajettiin hevosella lähimmän uittoreitin varteen ja uitettiin siitä Kemijokeen sekä edelleen Kemin sahoille ja tehtaille. Ainakin Pyhäjokea ja Siurunjokea on käytetty uittoreitteinä.

Kansallispuistoon on rajattu jonkin verran alueita, jotka ovat olleet metsätalouskäytössä vuosituhannen vaihteeseen saakka. 1970–2000 tehtyjä siemenpuu- ja avohakkuuta on Huttukankaan reunoilla, Mustanlammen ympärillä ja Huttutunturin rinteen yksityisiltä hankituilla palstoilla.

2.6.4 Matkailun 1900-luku

Lapin matkailun juuret ovat 1800-luvun lopun kansallisromantiikassa. Voimistuneen kansallistunnon tueksi etsittiin kansallismaisemia. Pyhätunturin komeasta profiilista tuli jo 1900-luvun alussa yksi Lapin symboleista. Ensimmäiset matkailijat ilmestyivät maisemia ihaillemaan, vaikka matkustaminen oli vaivalloista. Kesäisin liikuttiin venekyydillä Kemijokea pitkin ja sieltä jalkaisin Pyhätunturille, talvisin hevos- ja porokyydillä talviteitä pitkin sekä hiihtämällä. Silloinen Kemijärven kunta rakennutti jo 1927 Isonkurun suuhun Tunturimajan kulkijoita varten. Kemijärvi–Pelkosenniemi-tie valmistui vasta 1935. Sen jälkeen matkailun kasvu vauhdittui. Ensimmäinen kaupallinen majoituspaikka Tunturilla eli Mallanderin maja rakennettiin Pyhäjärven rannalle 1936. Se on edelleenkin käytössä.

Sotien jälkeen kiinnostus Pyhän maisemiin jatkui. Kemijärven Matkailuyhdistys rakennutti 1951 Ylämajan palaneen Tunturimajan tilalle. Ylämajakin paloi vuonna 1984. Matkailuyhdistys rakennutti kansallispuiston alueelta hakatuista puista matkailumaja Keropirtin vuonna 1954. Vielä sotien jälkeen Pyhän matkailu oli pitkään kesäpainotteista ja tukeutui Pyhjäjärven ja Vuostimon kyliin. Matkailukeskuksen rakentaminen itse Pyhätunturiin alkoi 1960-luvulla, jolloin raivattiin ensimmäiset laskettelurinteet, rakennettiin hissit, hotelli Kultakero ja Astelin retkeilykeskus. Pyhätunturi oli Suomen ensimmäisiä laskettelukeskuksia, ja se on tunnettu vaativista rinteistään. Pelkosenniemen kunta panosti matkailun kehittämiseen 1980-luvulla kaavoittamalla laajalti Pyhätunturin ympäristöä. 1980-luvun lopun korkeasuhdanteessa matkailukeskus rönsyili laajalti ympäristön yksityismaille. Rakentaminen oli varsin kirjavaa ja hajanaista.

Luosto sai olla pitkään rauhassa syrjässä kulkuväylistä. Lähin kylä, Vaiskojärvi (nykyään Torvinen) oli noin 10 km:n päässä tunturista. Kylän kautta kulkeva tie Rovaniemeltä Sodankylään valmistui vuonna 1912. Luosto löydettiin matkailukohteeksi vasta sotien jälkeen, jolloin sinne hiihrettiin Torvisesta. Metsähallitus rakennutti Yli-Luostolle autiotuvan vuonna 1949 palvelemaan matkailijoita ja Torvisen maamiesseura Luostonlomaan 1957 majan, joka on edelleen käytössä latukahvilana. Luoston matkailukäyttöä lähdettiin kuitenkin tietoisesti kehittämään 1960-luvun lopulla Metsähallituksen ja Sodankylän kunnan yhteistyönä. Näiden suunnitelmien pohjalta rakennettiin laskettelurinteet ja hotelli sekä kaavoitettiin valtion maita mökkitonteiksi. Kaavassa määrättiin kelo ainoaksi sallituksi julkisivumateriaaliksi. Näin syntyi tyyllisesti ainutlaatuisen yhtenäinen Luoston kelokylä. 1980-luvulla matkailukeskus laajeni Orresokan ja Kantapäävaaran rinteille, ja kelopakosta luovuttiin.

1960-luvulle asti maisemiin tutustuttiin hiihtämällä tai patikoimalla omatoimisesti tuntureilla. Suomen Latu merkitsi Pyhätunturilta Luostolle tunturijonoa pitkin kulkevan vaellusreitit vuonna 1957. Metsähallitus, Metsäntutkimuslaitos ja alueen kunnat ryhtyivät panostamaan retkeilyn rakenteisiin kunnolla vasta 1980-luvulla. Alueelle rakennettiin koneella huollettava latuverkosto, vaellusreitit ja taukopaikat. Pääosin alueen palveluvarustus on rakennettu valtion työllisyysvaroilla 1980–1994. Maastohiihdosta tuli 1980-luvulla erityisesti Luoston tärkein aktiviteetti. Sekä Pyhä että Luosto olivatkin ensisijaisesti hiihtokeskuksia 1990-luvun lopulle, jolloin myös kesämatkailua lähdettiin määrätietoisesti kehittämään.

2.6.5 Luonnonsuojeluhankkeitten monimuotoisuutta

Ajatus alkuperäisen luonnon säilyttämisestä syntyi Yhdysvalloissa niin ikään kansallisromantiikan tuotteena 1800-luvun loppupuolella. Ensimmäinen kansallispuisto Yellowstone perustettiin 1872. Varsin pian aate rantautui myös Suomeen. Tutkimusretkeilijä A.E. Nordenskiöld ehdotti jo 1880-luvulla ”valtakunnanpuistojen” perustamista. Keisarillisen senaatin asettama Suojametsäkomissio ehdotti vuonna 1910 kansallispuistojen perustamista. Yksi ehdotetuista alueista oli Pyhä–Luosto, noin 18 000 ha:n suuruisena. Ehdotus johti Metsähallituksen rauhoittamaan alueen 1915. Luonnonsuojelulaki säädettiin vuonna 1923, mutta keskeneräinen isojako viivästytti suojelualueiden perustamista. Vasta vuonna 1938 perustettiin Pyhätunturin kansallispuisto, kuitenkin vain 3 117 ha:n suuruisena. Puiston haltijaksi määrättiin Metsäntutkimuslaitos.

Pyhä–Luoston kansallispuisto eli kuitenkin edelleen viranomaisten suunnitelmissa. Se kuului Ympäristönsuojelun neuvottelukunnan vuonna 1973 esittämään kansallispuistoverkon kehittämissuunnitelmaan. Sen mukaisesti Lapin seutukaavaliitto laati 1976 yleissuunnitelman Luosto–Pyhätunturin kansallispuistosta, jonka laajuus olisi ollut 16 300 ha. Kansallispuistokomitea esitti vuonna 1976 lukuisia uusia puistoja ja laajennuksia olemassa oleviin. Pyhätunturia esitettiin laajennet-

tavaksi Luostolle. Esityksen seurauksena kansallispuistoa laajennettiin vuonna 1981 yhteensä 969 ha:lla liittämällä siihen valtion maita Siurunjokeen saakka sekä yksityiseltä ostettu niittypalsta Tunturiaavalta. Laajennuksen suurimmat luontoarvot ovat runsaissa lettoisoissa. Samalla kansallispuistoon liitettiin Kultakeron pohjoisrinteeltä ostettuja yksityismaita 128 ha. Tämä alue vaihdettiin kuitenkin jo vuonna 1991 Huttutunturin rinteiltä ostettuihin yksityismaihin ja luovutettiin Pelkosenniemen kunnalle käytettäväksi laskettelurinteitten laajentamiseen. Vaihtokauppojen kohteena olleisiin alueisiin ei sisällynyt erityisen merkittäviä luontoarvoja. Näiden muutosten seurauksena Pyhätunturin kansallispuiston pinta-ala oli ennen Pyhä–Luoston kansallispuiston perustamista 4 340 ha.

Vaikka lakisääteistä luonnonsuojelualuetta ei perustettukaan, Luostotunturi ympäristöineen säilyi suojelusuunnitelmien takia suurimmaksi osaksi hakkaamatta koko 1900-luvun alkupuoliskon. 1960-luvulla heräsi mielenkiinto sen matkailullisia mahdollisuuksia kohtaan. Sodankylän kunta ja Metsähallituksen Sodankylän hoitoalue ryhtyivät yhteistyössä kehittämään valtion maille uutta matkailukeskusta. Metsähallitus perusti 1964 alueesta puistometsän. Sitä laajennettiin kolmeen otteeseen vuosina 1974, 1979 ja 1992, lopulta 8 600 ha:n suuruiseksi. Samalle se muutettiin luonnonhoitometsäksi, mikä olisi mahdollistanut myös rajoitetut hakkuut. Niitä ei kuitenkaan tehty, lukuun ottamatta vähäistä tuulenskaatojen keruuta Pyhä–Luosto-tien varrella. Luostotunturia ympäröivät suot, laajimpana Siurunaapa, valittiin 1981 valtakunnallisen soidensuojeluohjelman kohteeksi. Sitä ei kuitenkaan toteutettu perustamalla lakisääteinen soidensuojelualue. Metsäluonto nousi luonnonsuojelun painopisteeksi 1990-luvulla. Pohjois-Suomen vanhojen metsien suojeluohjelmaa laadittaessa Luoston luonnontilaiset metsät todettiin hyvin arvokkaiksi ja sisällytettiin valtioneuvoston päätökseen suojelualueiden perustamisesta vuonna 1996 noin 8 000 ha:n laajuisena.

Metsähallitus teki 1998 esityksen Lapin vanhojen metsien suojeluohjelman toteuttamisesta. Esitys pohjautui laajaan valmisteluun yhdessä maakunnallisten ja paikallisten sidosryhmien kanssa. Siinä esitettiin Luoston ja Pyhätunturin yhdistämistä yhdeksi kansallispuistoksi. Ehdotuksella oli lähes yksimielinen paikallinen tuki, ja sen nähtiin ennen kaikkea tukevan alueen matkailun kehittämistä. Ainoa este tuntui olevan se, että Pyhätunturin kansallispuisto oli Metsäntutkimuslaitoksen hallinnassa. Tämäkin poistui, kun suurin osa Metsäntutkimuslaitoksen luonnonsuojelualueista siirtyi vuoden 2002 alusta Metsähallituksen hallintaan. Kansallispuiston perustamisen valmistelu aloitettiin ympäristöministeriön johdolla ja Metsähallituksen tuella. Vanhojen metsien suojeluohjelman lisäksi alueeseen rajattiin mukaan suurin osa soidensuojeluohjelman alueesta. Soidensuojeluohjelman tavoitteiden mukaisesti siihen rajattuja kivennäismaita oli kuitenkin käsitelty talousmetsinä vielä 1990-luvun lopulle saakka. Näitä taimikkovaltaisia alueita ei katsottu tarkoituksenmukaisiksi sisällyttää kansallispuistoon.

Pyhä–Luosto sisältyi vuosina 1998–2004 useassa osassa ja vaiheessa valtioneuvoston ehdotuksiin Euroopan unionin Natura 2000 -verkostoon. EU:n komissio hyväksyi ehdotukset vuonna 2005. Kansallispuisto sisältää kolme Natura-kohdetta: Luontodirektiivin mukaisia SCI- eli Euroopan yhteisön tärkeinä pitämiä alueita ovat Pyhätunturi FI 1300901 ja Luosto FI 1301713. Koko Pyhä–Luoston kansallispuisto on lisäksi lintudirektiivin mukainen SPA- eli erityinen suojelualue FI 1300908. Sen osalta komission hyväksyntä kuitenkin puuttuu johtuen valtioneuvoston ehdotukseen liittyneestä valituksesta.

2.7 Nykyinen käyttö

2.7.1 Maankäyttömuodot

Pyhä–Luoston kansallispuiston nykyisistä maankäyttömuodoista sekä määrällisesti että taloudellisesti selvästi merkittävien on retkeily. Retkeilyn kysyntä syntyy lähes yksinomaan Pyhän ja Luoston matkailukeskuksista. Tällöin se on luettavissa lähes kokonaan luontomatkailuksi. Luontomatkailuksi kutsutaan kaikkea luonnossa tapahtuvaa tai luontoa merkittävänä vetovoimatekijänä käyttävää virkistäytymistä, johon liittyy kaupallista toimintaa. Sen ulkopuolelle jää ei-kaupallinen virkistyskäyttö. Paikallisten asukkaiden (Kemijärven, Pelkosenniemen ja Sodankylän kunnat) osuus kansallispuiston retkeilijöistä on kävijätutkimusten mukaan vain noin 3 %. Siitäkin osaan liittyy myös kaupallisten palveluiden käyttöä. Puhdasta virkistyskäyttöä kansallispuistossa edustaa lähinnä paikallisten asukkaiden marjastus ja sienestys sekä oikeus käyttää osaa alueesta metsästyksen. Pyhä-Kallion paliskunnan poroille kansallispuistolla on suuri merkitys sekä talvi- että kesälaitumina. Lisäksi kansallispuistolla on merkitystä tutkimus- ja opetuskohteena.

Kansallispuiston nykyistä käyttöä on selvitetty seuraavissa pääosin Metsähallituksen tekemissä tai teettämässä kartoituksissa ja selvityksissä:

• loma-asukastutkimus	Pyhätunturi 2002 (Metla)
• kävijätutkimus	Pyhätunturi 2000 (Metla)
• kävijätutkimus	Luosto kesä 2000
• kävijätutkimus	Luosto talvi 2001
• kävijätutkimus	Pyhätunturi kesä 2003
• asiakastutkimus	Pyhätunturin luontokeskus 2004
• loma-asukastutkimus	Luosto 2004 (Smart-projekti)
• yritystutkimus	Pyhä–Luosto 2003 (Smart-projekti)
• kulumistutkimus	Pyhä–Luosto 2003 (Smart-projekti)

Kansallispuiston luontomatkailun kehittämistä ja hallintaa varten rinnan hoito- ja käyttösuunnitelman kanssa laaditaan Kestävän luontomatkailun suunnitelma. Se tehdään Metsähallituksen pilottihankkeena ja aloitettiin vuonna 2004 osana kansainvälistä Arktisen kestävän luontomatkailun kehittämishanketta (Smart), jota on rahoittanut EU:n Northern Periphery Programme (NPP) Interreg-rahastosta. Suunnitelma laaditaan ja julkaistaan hoito- ja käyttösuunnitelman vahvistamisen jälkeen vuonna 2006. Yksityiskohtaisemmat tiedot alueen luontomatkailusta ja ehdotetuista toimenpiteistä selviävät tästä suunnitelmasta.

2.7.2 Luontomatkailu ja virkistyskäyttö

Pyhä–Luoston matkailualue

Matkailu on 2000-luvulla Pyhä–Luoston alueen taloudellisesti merkittävin elinkeino. Matkailukeskusten majoituskapasiteetti oli Pyhä–Luoston matkailustrategian mukaan vuonna 2002 yhteensä noin 7 000 vuodepaikkaa (Pyhä 3 400 ja Luosto 3 500). Pääosa siitä oli yksityisissä lomamökeissä. Kaupallista kapasiteettia eli hotellihuoneita, vuokraamojen kautta välitettäviä mökkejä ym. oli kaikkiaan noin 2 100 vuodepaikkaa. Majoitusliikkeiden lisäksi matkailukeskuksissa on ravintoloita, välinevuokraamoja, vähittäiskauppoja, erikoisliikkeitä, palveluyrityksiä ja muita matkailijoiden tarvitsemia palveluita. Alueen asiakasmääräksi vuonna 2002 on arvioitu noin

180 000. Suunnilleen kolmannes kävijöistä vieraili alueella sulan maan aikana. Ulkomaisten asiakkaiden osuudeksi arvioitiin noin kolmannes. Alueella toimii noin 50 matkailusta tulonsa saavaa yritystä, hotelleista ohjelmalveluihin, takseihin ja kauppoihin. Pyhä–Luoston matkailuyritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli vuonna 2002 noin 22 miljoonaa euroa. Matkailun suora työllisyysvaikutus oli yhteensä 276 henkilötyövuotta.

Pyhätunturin matkailu oli alun perin pääasiassa kesämatkailua. 1960-luvulta lähtien sekä Pyhän että Luoston matkailukeskukset ovat olleet ensisijaisesti hiihtokeskuksia. Laskettelu on edelleen taloudellisesti merkittävin aktiviteetti. Asiakastutkimusten mukaan maastohiihto on kuitenkin yleisin harrastus molemmissa keskuksissa. Pyhä on imagoltaan painottunut lasketteluun, Luosto maastohiihtoon. Moottorikelkkailulla on merkittävä asema alueella. Myös koira- ja poroajelut ovat yleistyneet varsinkin ulkomaalaisten matkailijoiden ohjelmissa. Syksyn lyhyt ruskasesonki on perinteisesti vilkas. Viime vuosina joulusta on tullut erityisesti Luoston uusi menestystuote varsinkin englantilaisille matkailijoille. Joulusesonki alkaa jo marraskuun lopussa ja jatkuu tammikuun alkuun. Myös kesämatkailu on vilkastunut. Sulan maan aikana harrastetaan patikointia ja kulttuuria, kuten Pyhä Unplugged - ja Luosto Classic -musiikkitapahtumia. Kansallispuiston sisällä sijaitseva ametistikaivos on yksi alueen suosituimpia vierailukohteita.

Vuonna 2001 tehdyn imago tutkimuksen tulosten mukaan matkailukeskusten imagoa matkailijoiden keskuudessa voidaan luonnehtia seuraavasti:

- Pyhä on niin perheiden kuin yritysasiakkaidenkin lomakohde, jossa mahtavat maisemat, haastavat rinteet, luonnonrauha ja iltaiset aktiviteetit yhdistyvät tasapainoisella tavalla. Ihminen, luonto ja huvittelunhalu ovat sopusoinnussa keskenään. Pyhältä löytää rentoa ja menevää seuraa, mutta siellä kyetään myös rauhoittumaan ja kohtaamaan itsensä.
- Luosto mielletään rauhalliseksi ja luonnonläheiseksi kaiken ikäisen tavallisen kansan talvilomakohteeksi. Sieltä löytyy kiireetöntä rauhaa, hiljaisuutta, samoin aitoa koskematonta luontoa ja tunnelmaa. Monille se on myös tuntematon, eikä Luostosta siksi osata kertoa mitään.

Kuten muuallakin Lapissa, alueen luonto on asiakastutkimusten mukaan matkailun tärkein vetoimatekijä. Kansallispuisto koetaan myös Pyhä–Luoston strategiassa merkittäväksi vahvuudeksi. Kansallispuisto ja pääosin sen kautta kulkeva retkeilyreitistö yhdistävät matkailukeskukset toiminnalliseksi kokonaisuudeksi. Maankäytöllisesti kansallispuistolla on matkailukeskusten lähi-alueella suuri merkitys. Lähes kaikki keskusten kaava-alueiden ulkopuoliset aktiviteetit ainakin sivuavat kansallispuistoa. Toisaalta kansallispuisto muodostaa luontevan vyöhykejaon matkailu-alueelle: Luonnonmaisemaan ja hiljaisuuteen pohjautuvat aktiviteetit soveltuvat luontevasti kansallispuiston alueelle, rakentamista ja konevoimaa edellyttävät sen ulkopuolelle. Samalle alueelle niitä olisi vaikea sovittaa ilman kansallispuistoa.

Käyntimäärät ja asiakasryhmät

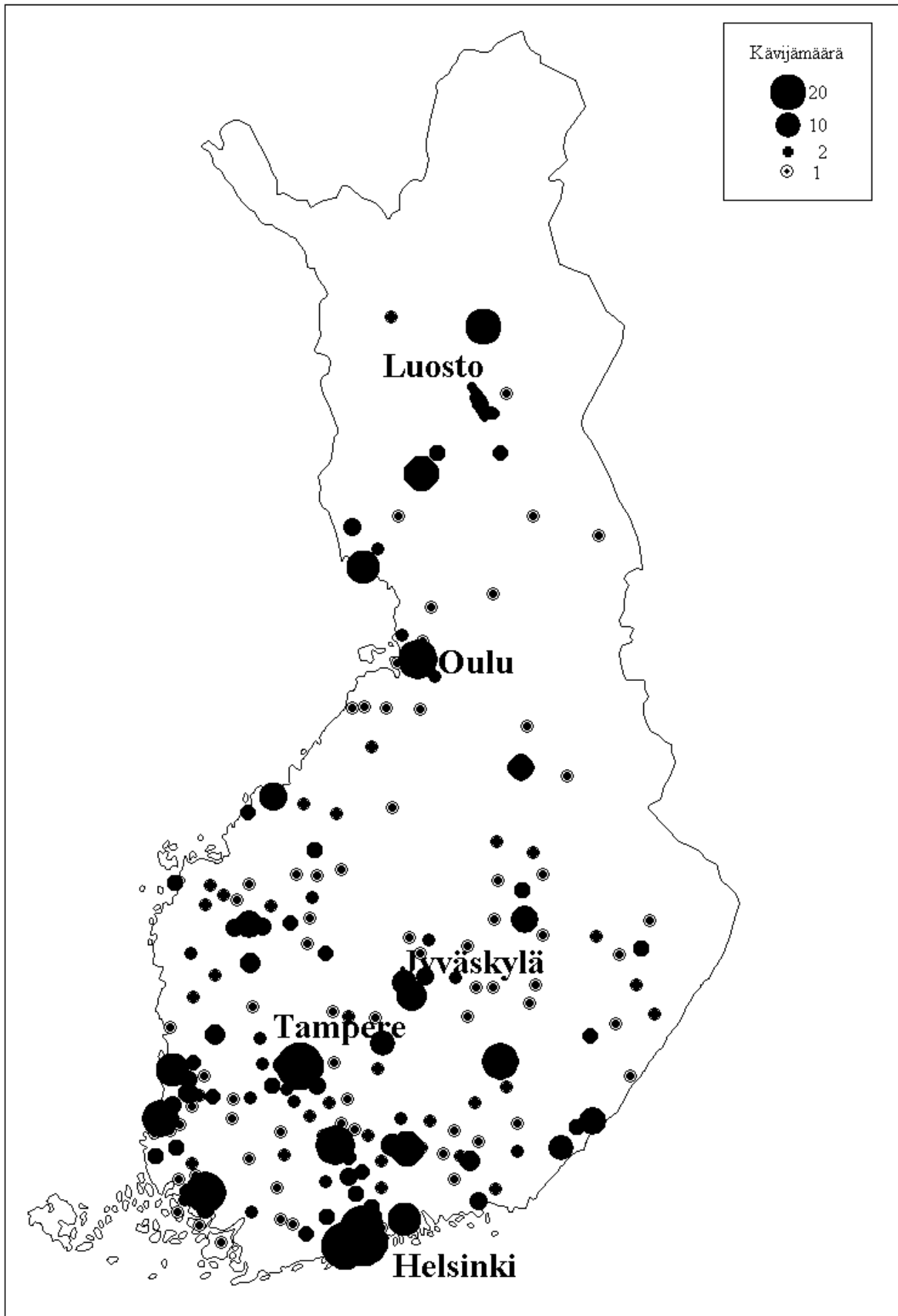
Pyhä–Luoston käyntimääriä on selvitetty ja seurattu vieraskirjojen ja kävijälaskureitten avulla. Matkailualueen valtion mailla liikkuvien ja Metsähallituksen palveluja hyväksi käyttävien asiakkaiden käyntikertojen määräksi vuonna 2004 arvioitiin noin 120 000. Käynneistä noin 95 000 suuntautui kansallispuiston alueelle. Vanhassa Pyhätunturin kansallispuistossa käyntikertojen määrä on ollut lähes kymmenen vuotta noin 25 000. Suurin osa kävijöistä (noin 15 000) kiertää Kultakeron ympäri Karhunjuomalammen reittiä, erityisesti kesällä ja syksyllä. Luoston osalta käyntimäärien arviointi on vaikeampaa, koska osa matkailukeskuksen latuverkostosta on

kansallispuiston sisällä. Maastohiihtäjien käyntikertojen määrän seuranta on vaikeaa. Suosituin reitti Luostolla on Lampivaaraan johtava valaistu latu, joka kesällä toimii patikointireittinä. Luoston laduilla ja reiteillä tehtiin vuonna 2004 arviolta 70 000 käyntikertaa.

Kävijätutkimusten perusteella kansallispuiston tyypilliset kävijät ovat hieman alle 50-vuotiaita ja heillä on opistotasoinen tai akateeminen tutkinto. Kävijöiden kotipaikkojen jakauma kattaa varsin tasaisesti koko Suomen (kuva 13). He tulevat useamman päivän lomalle pienessä seurueessa, talvella perheen ja kesällä ystävien tai työtovereiden kanssa. Miehiä ja naisia on yhtä paljon. Lomalle tullaan henkilöautolla. Talvella harrastetaan maastohiihtoa hoidetuilla laduilla ja samalla tarkkaillaan luontoa. Kesällä patikoidaan merkityillä reiteillä, tarkkaillaan luontoa ja tutustutaan tärkeimpiin nähtävyyksiin: Isokuru, Karhunjuomalampi, Lampivaaran ametistikaivos, Rykimäkerö ja luontokeskus. Kävijät ovat hyvin tyytyväisiä luonnonmaisemiin ja reitteihin. Eniten kritiikkiä saivat käymälät ja kirjallinen opastusmateriaali. Luonnonympäristö vastasi myös hyvin ennako-odotuksia. Sen sijaan palveluilta ja harrastusmahdollisuuksilta oli odotettu enemmän. Kansallispuiston kävijät arvioivat kuluttavansa lomansa aikana rahaa 200–250 €, mistä 70–80 % jäi paikkakunnalle. Kävijät ovat pääosin kanta-asiakkaita, jotka ovat käyneet alueella jo aikaisemmin useita kertoja.

Kansallispuiston kävijät voidaan jakaa ryhmiin sen mukaan, mikä on heidän suhteensa alueeseen. **Paikalliset asukkaat** alueen kunnista käyttävät kansallispuistoa lähivirkistysalueenaan, mutta myös luontomatkailukohteena. Heidän osuutensa käyntimäärästä on noin 3 %. **Loma-asukkaat** omistavat oman loma-asunnon matkailukeskuksesta. Pyhä–Luoston matkailualueella on kaikkiaan noin 500 yksityistä lomamökkiä. Loma-asukkaat vierailevat tutkimusten mukaan kansallispuistossa keskimäärin 9 kertaa vuodessa. He ovat kansallispuiston kanta-asiakkaita ja sellaisina tärkeä sidosryhmä. He ovat myös sijoittaneet rahojaan alueelle ja ovat siksi kiinnostuneita sen tapahtumista. **Kotimaiset matkailijat** tulevat alueelle kaikkialta Suomesta. He ovat selvästi suurin käyttäjäryhmä. Kaksi kolmasosaa matkailijoista on käynyt alueella jo aikaisemmin. **Ulkomaisten matkailijoiden** osuus matkailualueen asiakkaista on noin kolmannes. Hotellitilastojen mukaan suurimmat ulkomaiset ryhmät ovat englantilaiset, saksalaiset, ranskalaiset ja hollantilaiset matkailijat. Kansallispuiston kävijöistä ulkomaalaisten osuus on huomattavasti pienempi, kävijätutkimusten mukaan vain muutamia prosentteja. Osa ulkomaisista asiakkaista käy matkailualueella vain yöpymässä. Ulkomaalaiset harrastavat myös erilaisia aktiviteetteja kuin kotimaiset matkailijat: jouluohjelmia, moottorikelkkasafareita, poro- ja koiravaljakkoajelua ym., jotka sijoituvat pääosin kansallispuiston ulkopuolelle. Jokamiehen oikeuksiin perustuva retkeily saattaa olla vierasta, eikä sitä ole ehkä markkinoitu aktiivisesti yritysten ulkomaille suuntautuvassa viestinnässä.

Pääosa kansallispuiston kävijöistä on ns. omatoimiretkelijöitä, jotka liikkuvat alueella jokamiehen oikeuksien perusteella. Suurin osa heistä retkeilee kuitenkin merkityillä poluilla ja hoidetuilla laduilla sekä käyttää hyväkseen Metsähallituksen ylläpitämiä taukopaikkoja ja yrittäjien latukahviloita. Toistaiseksi vain hyvin pieni osa osallistuu kaupallisiin ohjelmopalveluihin, kuten opastettuihin retkiin. Kotimaisten matkailijoiden keskuudessa niiden kysyntä on toistaiseksi ollut vaatimatonta. Kansallispuiston kävijöiden kaikista kuluista vain 3 % käytettiin ohjelmopalveluihin. Ohjelmopalveluiden tarjonta onkin lähes kokonaan ulkomaisten matkailijoiden luoman kysynnän varassa. Sen osuus ja taloudellinen merkitys ovat kuitenkin kasvussa.

Kuva 13. Kävijöiden kotipaikat Luoston kävijätutkimuksen (talvi 2001) mukaan.

Kansallispuiston palveluvarustus

Kansallispuiston nykyinen palveluvarustus perustuu pääosin 1980-luvulla matkailun luoman kysynnän tyydyttämiseksi rakennettuun reittiverkostoon ja muihin rakenteisiin. Merkityt ja ylläpidettävät reitit kansallispuiston sisällä on esitetty taulukossa 11.

Taulukko 11. Pyhä–Luoston kansallispuiston reittiverkosto.

Tyyppi	Pituus km
Hiihtolatu, valaistu	5,7
Hiihtolatu, luisteluhiihto	53,5
Hiihtolatu, luonnonlatu	15,5
Patikointireitti	39,0
Luontopolku	19,0
Moottorikelkkareitti	18,0

Metsähallituksen luonnonsuojelualueiden käytön periaatteena on, että alueelle soveltuvat ensisijaisesti lihasvoimaan perustuvat aktiviteetit – kuten patikointi ja hiihto – sekä luonnonsuojelun tavoitteiden asettamissa rajoissa eläinten – kuten porojen ja hevosten – käyttö. Luonnonsuojelulaki ei estä moottoriajoneuvojen käyttöä, joka voidaan sallia poikkeustapauksissa. Kansallispuiston laajennusosalla oli jo rakennettuja ja virallisiksi perustettuja moottorikelkkareittejä. Puiston pituuden ja muodon takia niiden poistaminen kokonaan olisi tuottanut suhteettomia haittoja matkailulle. Siurunaavalla ja Mustalammen ympäristössä reitit voitiin siirtää kiertämään puistoa. Huttulomassa reitti siirrettiin kulkemaan Huttutunturin kivisen laen sijasta tunturien välisen loman kautta. Kelkkareitti kulkee puiston poikki myös Luostonlomassa. Keski-Luostolle pitkin tunturijonoa menevän, kunnalle vuokratun reitin siirtoon kunta ja alueen yrittäjät eivät antaneet suostumustaan. Sen käyttö sovittiin kuitenkin rajattavaksi paksun lumen kauteen 1.1.–30.4., eikä reitillä tehdä maanpinnan tasausta.

Kansallispuiston reitistö liittyy koko matkailualueen kattavaan ympärivuotisen retkeilyreitistön kokonaisuuteen. Osa siitä on valtion talousmetsäalueella, osa yksityismailla. Alueen koneellisesti ylläpidettävistä hiihtoreiteistä noin kolmannes sijaitsee puiston alueella. Lukuihin on laskettu myös kansallispuiston rajoilla kulkevat, kuten Pyhätunturin eteläpuolinen latu. Reitit on tasattu koneellisesti ja osittain rakennettu sorastamalla vähän lumen aikaista käyttöä varten. Hiihtosesonkina niitä hoidetaan päivittäin latukoneella. Latujen kunnosta ja huollosta vastaavat Metsähallituksen kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti matkailukeskusten huoltoyhtiöt, Luoston Huolto Oy ja Pyhän Vesi Oy. Ne vastaavat myös latuhuollon kustannuksista ja tekevät sopimukset yrittäjien kanssa. Huoltoyhtiöt yhdistettiin vuonna 2006 Pyhä–Luosto Oy:ksi. Luonnonladut ovat merkittäviä reittejä, joita ylläpitävät satunnaisesti moottorikelkalla kansallispuiston henkilökunta huoltoajon yhteydessä tai yrittäjät sopimuksen mukaisesti.

Pelkästään kesäaikaiseen käyttöön tarkoitettut patikointireitit ja luontopolut on rakennettu pitkos-tamalla ja sorastamalla siten, että niillä liikkuminen on helppoa. Jyrkissä rinteissä, kuten Uhriharjulla ja Ukko-Luostolla, on portaat. Pyhällä on Tunturiaavan luontopolku, noin 5 km, ja Luostolla Vaellusluontopolku, noin 14 km. Koko kansallispuiston läpi voi patikoida 35 km pitkää merkittyä polkua pitkin tunturijonoa Pyhältä Yli-Luostolle. Suosituin reitti on Pyhältä Karhunjuomalammelle ja Kultakeron ympäri johtava noin 8 km pitkä polku. Osa latupohjista soveltuu kesällä hyvin patikointiin ja maastopyöräilyyn. Liikuntaesteisille sopivia ovat Pyhällä Isonkurun kodalle (1 km) ja Luostolla Rykimäkerolle (0,5 km) johtavat reitit.

2000-luvulla matkailukeskusten ympäristöön on syntynyt useita poro-, koira- ja hevosretkiä tarjoavia yrityksiä. Niillä on omat reittinsä tukikohtiensa ympäristössä. Kansallispuiston alueella näitä reittejä ei ole. Mielenkiintoa puiston alueelle pääsemiseksi on ollut jonkin verran.

Reittien varsilla on runsas palveluvarustus ympärivuotiseen käyttöön. Kansallispuiston alueen kävijöille tarkoitetut ja Metsähallituksen ylläpitämät palvelurakenteet on esitetty taulukossa 12.

Taulukko 12. Pyhä–Luoston kansallispuiston palvelurakenteet.

Tyyppi	Nimi	Tyyppi	Nimi
Luontokeskus	Pyhätunturin luontokeskus	Laavut	Ukkolaavu Pyhänlatva
Latukahvilat	Lampivaara (Huttujärvi, paloi 2006)		Lampivaara Pyhälampi Rykimäkuru
Autiotuvat	Yli-Luosto Huttuloma		Porontahtoma Porolaavu Oravalampi
Päivätuvat	Pyhälampi Kapusta Karhunjuomalampi		Tiaislaavu Isokuru Karhunjuomalampi
Kodat	Rykimäkero Isokuru		

Latukahvilat on vuokrattu yrittäjille kahvila- ja muuhun luontomatkailun liiketoimintaan. Lampivaaran kahvila on ametistikaivoksen kaivospiirin vieressä ja toimii lipunmyyntipisteinä kaivokselle. Huttujärven kahvilarakennus paloi toukokuussa 2006. Yrittäjät vastaavat vuokrasopimuksen mukaisesti kahviloitten ja niiden ympäristön ylläpidosta ja jätehuollosta. Kansallispuiston rajalla Luostonlomassa on yksityinen Torvisen maja, joka toimii myös latukahvilana. Myös Huttujärvellä toimii latukahvila yksityismaalla kansallispuiston välittömässä läheisyydessä.

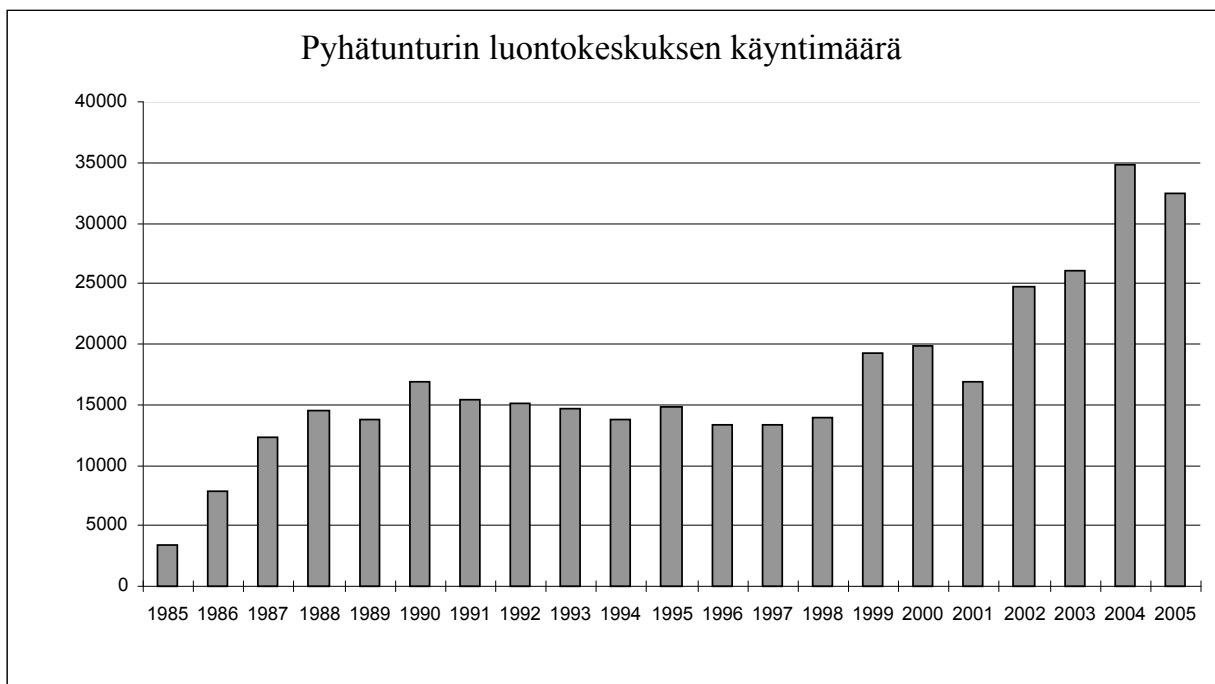
Autiotuvissa on mahdollista yöpyä. Päivätuvat on tarkoitettu ensisijaisesti taukopaikoiksi. Niissä ei ole makuusijoja. Kodat ja laavut toimivat katettuina tauko- ja tulipaikkoina. Kansallispuiston palveluvarustukseen liittyvät myös välittömästi sen rajoilla sijaitsevat Kemijärven kaupungin ylläpitämät Haarainnelän ja Salmiaavan päivätuvat, Pelkosenniemen kunnan ylläpitämä Kiimaselän päivätupa ja Pyhäjokivarressa oleva Rautateiden Urheilun Tuki -säätiön omistama Kuukkelin varaustupa.

Hoito- ja käyttösuunnitelmaa laadittaessa asetettiin jo varhaisessa vaiheessa tavoitteeksi, että kansallispuiston reitistöä ja palveluvarustusta ei määrällisesti lisätä. Sen sijaan sen laatua ja kapasiteettia kasvatetaan Metsähallituksen periaatteiden ja ohjeiden, kasvavien käyntimäärien ja asiakkaiden vaatimusten mukaisesti. Toimenpiteissä on noudatettu myös suunniteltuja maankäytön vyöhykkeitä. Tehtyjen linjausten mukaisesti suurin osa kansallispuiston rakenteista on uusittu vuosina 2000–2005. Vanhentuneina tai sijainniltaan huonoina on purettu Annikinlammen laavu, Mustalammen kota ja Rykimäkurun latvalta ns. Kassilaavu. Isonkurun ja Oravalammen laavut on purettu ja uudet rakennettu huollon, käytön ja ympäristövaikutusten kannalta parempaan paikkaan. Karhunjuomalammen päivätuvan pihapiiriin on rakennettu tulipaikka, ja Lampivaaran kahvilan tulipaikka on korvattu laavulla. Muita rakenteita on uusittu, korjattu ja täydennetty liitereillä ja käymälöillä. Karhunjuomalammelle Kultakeron ympäri kulkeva patikointireitti tasattiin koneellisesti 2005 ja sorastettiin 2006 keväällä. Ainoa täysin uusi rakenne on Pyhällä Sieniselän reunaan erotuspaikalle rakennettu Porolaavu. Lapin Ympäristökeskuksen Pyhä–Luoston ympäristötyöt -hankkeessa on rakennettu uudet päivätuvat Pyhätunturin reitistön varteen Sulaojan tulipaikalle ja

Kiimasselän laavun rinnalle. Tuvat ovat yksityismailla ja palvelevat ensisijassa hiihtäjiä (kuva 19, s. 78).

Kansallispuiston opastus

Pyhätunturin luontokeskus Pyhän matkailukeskuksessa palvelee ensisijaisesti kansallispuiston kävijöitä. Metsäntutkimuslaitos rakennutti sen vuonna 1984 Pyhätunturin kansallispuiston opastuskeskukseksi. Luontokeskuksessa on pysyvä näyttely, jonka aiheena on Merenpohjasta kansallispuistoksi. Näyttely kertoo alueen geologisen historian ja esittelee nykyistä luontoa. Näyttely on edelleen ajantasainen ja sitä on alueen palvelujen osalta päivitetty. Luontokeskuksessa on myös 40-paikkainen auditorio, jossa esitetään kansallispuiston uutta multivisiota ja muita luontoaiheisia AV-esityksiä. Luontokeskuksessa työskenteleviltä asiakasneuvojilta saa opastusta alueen luontoon ja retkeilyyn henkilökohtaisesti ja ryhmille. Luontokeskuksen asiakaspalvelussa työskentelee vakinaisina kaksi henkilöä ja määräaikaisena keskimäärin yksi. Luontokeskuksen vuotuiset kävijämäärät ovat kasvaneet 1990-luvun noin 15 000:n tasosta vuoteen 2005 lähes 35 000:een (kuva 14). Sesonkiaikoina luontokeskuksen tilat alkavat käydä ahtaiksi. Luontokeskuksen sijainti samassa pihapiirissä hotelli Pyhätunturin kanssa on edullinen, mutta tilanne muuttuu, kun Pyhän uutta osayleiskaavaa ryhdytään toteuttamaan. Luontokeskus uhkaa jäädä sivuun matkailukeskuksen keskipisteestä ja reiteistä. Vuoden 2006 lopulla alkaa Pelkosenniemi Life -hanke, jonka teemana on suoluonto. Hankkeessa uudistetaan Tunturiaavan luontopolun opasteet sekä laaditaan Pyhätunturin luontokeskukseen suoluontoaiheinen multivisio ja kiertävä näyttely.

Kuva 14. Pyhätunturin luontokeskuksen käyntimäärät 1985–2006.

Luontokeskuksen toimintaa ohjataan osana Metsähallituksen asiakaspalveluketjua. Sen vastuualueeseen kuuluu Pyhä–Luoston kansallispuiston lisäksi muita ympäristön luonnonsuojelualueita. Sillä on myös itsenäisiä, Metsähallituksen muihin luonnonsuojelualueisiin, muuhun toimintaan, luonto-opetukseen ja luonnonsuojelun asennekasvatukseen liittyviä tavoitteita. Luontokeskus toimii näyttelyineen, ohjelmineen ja tapahtumineen myös itsenäisenä käyntikohteena Pyhä–Luoston

alueen matkailijoille. Asiakastutkimuksen perusteella suurin osa kävijöistä kuitenkin vierailee myös kansallispuistossa.

Kansallispuiston opasteita on uusittu välittömästi puiston perustamisen jälkeen. Luostolle laskettelurinteiden pysäköintipaikalle rakennettiin jo vuonna 2003 reitistön lähtöportti, joka sisältää opasteet alueen reiteille ja luontoon. Luoston Vaellusluontopolun opasteet uusittiin samoin 2004. Tienvarsiopasteet uusittiin keväällä 2005. Kesällä 2005 laadittiin uudet alueopasteet nelostielle Vuostimon ja viitostielle Torvisen levähdyspaikoille. Samalla rakennettiin Ukko-Luoston laelle näköalapaikka opasteineen. Pyhän päässä kesäreittien lähtöpisteenä palvelee luontokeskus. Alueen reittiverkostolle on useita muitakin lähtöpisteitä. Kesällä 2005 asennettiin uudet opasteet Pyhätunturin luontokeskuksen eteen, Huttujärven tien pysäköintipaikalle sekä Rykimäkeron ja Luoston pysäköintialueille Pyhä–Luosto–Torvinen-tien varteen. Kansallispuiston kaikki reitit on merkitty viitoin ja reittimerkinnöin. Kansallispuistopäätöstä odotettaessa opastuksen uusimista on jouduttu lykkäämään, mikä on varsinkin Luoston päässä johtanut opasteiden vanhenemiseen muutosten myötä. Reittiopasteiden ja -merkinnän uusiminen koko matkailualueella on tavoitteena vuonna 2005 aloitetussa Lapin ympäristökeskuksen EU-rahoitteisessa ympäristötyöhankkeessa. Työ valmistuu keväällä 2007.

2.7.3 Porotalous

Luonnonsuojelulain mukaan porojen laiduntaminen kansallispuistossa on sallittua. Kansallispuiston alue kuuluu Pyhä-Kallion paliskuntaan, jonka koko pinta-alasta se muodostaa 4 %. Paliskunnan suurin sallittu poroluku on 6 500 eloporoa (talvikarja). Vuotuinen teurasmäärä on noin 3 500. Puistolla on kuitenkin pinta-alaosuuttaan huomattavasti suurempi merkitys paliskunnan porotaloudelle. Suuri osa paliskunnasta kuuluu puolustusvoimien Rovajärven ampuma-alueeseen, jonka käyttöä rajoittavat ammunnat ja metsien rakenne. Porot laiduntavat puiston alueella ympäri vuoden. Siurunaapa ja muut laajat aapasuot ovat tärkeitä kesälaitumia. Varsinaisia jäkäläkankaita puiston alueella on vähän. Alueen vanhat metsät ovat kevättalvella tärkeitä luppolaitumia. Puiston alueella laiduntavien porojen määrä vaihtelee vuodenaikojen mukaan ja eri vuosien välillä. Suurimmillaan se on kesällä, jolloin Siurunaavalla saattaa laiduntaa kolmannes paliskunnan poroista. Kevättalvella porot siirtyvät puiston alueen vanhoihin metsiin loppoa syömään.

Kansallispuiston etelärajalla Sieniselän reunassa on kiinteä erotuspaikka, jota kutsutaan Palo-vaaran aidaksi. Sitä käytetään syksyllä ja alkutalvella erotuksissa. Erotuspaikka on myös matkailunähtävyys, ja sinne rakennettiin vuonna 2004 taukopaikaksi Porolaavu. Muita kiinteitä rakenteita puiston alueella ei ole. Puiston reunalla Huttukankaan pohjoispäässä on toinen erotuspaikka. Tätä Hutun aitaa käytetään sekä alkukesän vasanmerkityksessä että syksyn erotuksissa. Talvisin puiston läpi ajetaan moottorikelkalla heinäjotos, jossa tarjotaan lisäruokaa poroille ja ohjataan niitä luppolaitumille. Poronhoitajilla on maastoliikennelain mukainen oikeus liikkua alueella maastoajoneuvoilla poronhoitotöissä.

Porotaloudella on tärkeä merkitys myös alueen matkailun kannalta. Porot ovat oleellinen osa alueen maisemaa ja kiinnostavat varsinkin ulkomaisia turisteja. Alueella toimii kaksi promiesyrittäjää, jotka tarjoavat matkailijoille poroajelua ja muita poroon liittyviä matkailutuotteita. Lisäksi moni poronhoitaja saa sivutuloloja matkailusta. Matkailukeskuksella on suuri merkitys myös poronlihan paikallisena markkina-alueena.

2.7.4 Metsästys ja kalastus

Pyhätunturin kansallispuistossa oli metsästys kielletty lukuun ottamatta suden ja karhun metsästystä. Puiston perustamislain mukaan

Pyhä–Luoston kansallispuistossa on niillä, joilla on kotipaikka metsästyslain (615/1993) 8 §:ssä tarkoitetussa kunnassa, oikeus luonnonsuojelulain rauhoitussäännösten estämättä metsästä kotikunnassaan puiston alueella metsästyslain mainitun lainkohdan perusteella. Metsästys ei kuitenkaan ole sallittua puiston reittien, palvelurakenteiden eikä Pyhätunturin ja Luoston matkailukeskusten läheisyydessä olevilla alueilla.

Metsästysrauhoitusalueet on osoitettu lain liitteenä olevassa kartassa. Ne sijaitsevat Pyhän ja Luoston matkailukeskusten ympärillä kattaen noin puolet koko kansallispuiston pinta-alasta. Tärkein syy metsästyskieltoihin on matkailijoiden turvallisuus. Ne palvelevat myös lajiston suojelua ja riistanhoitoa.

Kansallispuiston alueella metsästetään lähinnä hirviä ja pienriistaa. Siurunaapa ja Mustalampi ympäröivine soineen ovat metsähanhien pesimäalueita. Metsäalueilla on hyvä kanalintukanta; erityisesti metsoja on runsaasti. Hirviä pyydetään varsinkin Mustalammen ympäristön taimikkoalueilla, Siurunjokivarressa ja Huttutunturin rinteillä. Pyynti tapahtuu pääosin perinteisin menetelmin haukkuvia koiria hyväksi käyttäen. Puiston alueella liikkuu vuosittain muutamia kymmeniä metsästäjiä. Puiston alueella kaadetaan arviolta 5–10 hirveä vuosittain.

Luonnonsuojelulain mukaisesti pilkkiminen ja onkiminen ovat sallittuja myös luonnonsuojelualueilla. Muu virkistyskalastus on mahdollista läänikohtaisella viehekortilla tai Metsähallituksen virkistyskalastusluvalla. Kansallispuiston alueella ei kuitenkaan ole merkittäviä kalavesiä. Pyhäjoella, Siurunjoella ja Pyhänlatvalammella käy vuosittain muutamia kalastajia. Saaliskaloina ovat lähinnä purotaimen eli tammukka, hauki ja ahven.

2.7.5 Kaivostoiminta

Pyhä–Luoston kansallispuisto kuuluu Keski-Lapin vihreäkivivyöhykkeeseen, jonka kallioperä on viime vuosina ollut aktiivisen malminetsinnän kohteena. Lähinnä Geologinen tutkimuslaitos (GTK) on etsinyt malmeja ja tehnyt kallioperän geologisia tutkimuksia myös Pyhä–Luoston alueella, viimeksi kairauksia kevättalvella 2005 Siurunaavalla. Vuoden 2006 alussa alueella ei ollut valtauksia, mutta suurin osa kansallispuistosta kuului GTK:n laajaan valtausvaraukseen. Valtausvarauksista vain pieni osa johtaa valtauksiin. Kaivostoiminnan aloittaminen kansallispuistossa vaatii muutoksia perustamislakiin. Myös Natura-säädökset edellyttäisivät todennäköisesti valtioneuvoston päätöstä.

Kansallispuiston sisällä on Lampivaaran kaivospiiri, joka on perustettu vuonna 1992. Puiston perustamislain mukaan Pyhä–Luoston kansallispuistossa on luonnonsuojelulain rauhoitussäännösten estämättä sallittu ametistin ja muiden korukivien taloudellinen hyödyntäminen sekä tähän liittyvä pienimuotoinen matkailutoiminta Luoston Natura 2000 -alueen (FI 1301713) ulkopuolisella alueella. Kaivospiirin pinta-ala on 16 ha, ja siihen liittyy tukialueena tiealue kaivokselle. Kaivoksesta louhitaan ametistia, joka on kvartsin violetinvärisen muunnos. Sitä käytetään koruihin, koristeisiin ja matkamuistoihin. Vuosittain louhittavat määrät ovat pieniä, ja kaikki raakakivi käytetään kaivosyhtiön omaan jalostukseen. Kaivoksen pääasiallinen liiketoiminta on kuitenkin matkailu: Kaivokseen pääsee vierailemaan osana ametistin ympärille laadittua matkailutuotetta. Kaivoksella kävi vuonna 2004 noin 20 000 asiakasta, ja se on yksi Pyhä–Luoston alueen tärkeimmistä nähtävyyksistä. Kaivokselle ja Lampivaaran kahviolle on huoltotie, joka on suljettu yleiseltä liikenteeltä.

tä. Kaivosyhtiöllä on kuitenkin oikeus käyttää tietä huoltoajon lisäksi asiakkaiden kuljetukseen tai sovittujen ryhmien vierailuihin.

GTK on aloittanut vuonna 2004 Pyhä–Luoston alueen geologisen kartoituksen, jonka tavoitteena on laatia geologinen retkeilykartta ensisijaisesti matkailun tarpeisiin. Kartta valmistuu vuonna 2007.

2.7.6 Marjastus ja sienestys

Marjastus ja sienestys ovat luonnonsuojelulain mukaisesti sallittuja kansallispuiston alueella. Pyhä–Luoston alue on tunnettu hyvänä marjastus- ja sienestysalueena. Tuntureiden rinteillä on varsinkin mustikkaa. Hillaa esiintyy yleisesti alueen soilla. Sienilajisto on runsas ja monipuolinen, mistä kertoo mm. kelta- ja suppilovahveroiden esiintyminen alueella. Marjoja ja sieniä keräävät sekä paikalliset että matkailijat. Erityisesti oman lomamökin matkailukeskuksissa omistavat ovat usein innokkaita keräilijöitä.

2.7.7 Tutkimus ja opetus

Pyhätunturin kansallispuisto oli perustamisestaan vuonna 1938 vuoteen 2002 Metsäntutkimuslaitoksen hallinnassa ja hoidossa. Laitoksen luonnonsuojelututkimus oli kuitenkin keskitetty Pallas–Ounastunturin kansallispuistoon, ja Pyhätunturilla tehty tutkimus oli varsin vaatimatonta. Metsäntutkimuslaitoksen nimissä alueelta on julkaistu kasvillisuuskartoitus ja muutamia alueen matkailukäyttöä koskevia tutkimuksia (luettelo luvussa 10.1). Metsäntutkimuslaitos on perustanut alueelle seurantakoealoja metsänrajametsien ja luonnonmetsien kehityksen tutkimiseksi. Lisäksi alueella on seurattu luonnon fenologiaa ja myyräkantoja. Nämä seurantatutkimukset jatkuvat.

Vuonna 2005 valmistui kansallispuiston alueella sijatsevan Keropirtin entisen matkailumajan peruskorjaus, ja maja vuokrattiin Lapin yliopistolle tutkimus- ja opetuskäyttöön. Vuokraukseen liittyen Metsähallitus ja yliopisto sopivat yhteistyöstä tutkimuksen edistämiseksi Pyhä–Luoston kansallispuistossa ja matkailualueella. Metsäntutkimuslaitoksen Rovaniemen tutkimusasema, Lapin yliopisto ja sen alainen Arktinen keskus sekä Rovaniemen ammattikorkeakoulu ovat läheisimmät ja merkittävimmät kansallispuistoa tutkimuskohteena hyödyntävät yksiköt.

Peuraharjun kämpä on rakennettu vuonna 1988 tutkimus- ja valvontakäyttöön. Sen käyttö on ollut hyvin vähäistä.

Opetustarkoituksiin puistoa ovat käyttäneet lähinnä alueen kuntien peruskoulut. Vuosittain Pyhätunturin luontokeskuksessa ja kansallispuistossa vieraillee muutamia opetusryhmiä. Alueella järjestetään myös kauempaa tuleville ryhmille jonkin verran leirikouluja. Myös matkailualan oppilaitokset järjestävät alueelle tutustumiskäyntejä.

Opetuksen tueksi valmistui vuonna 2005 kansallispuiston luontokansio, joka sisältää perustiedot luonnonsuojelusta sekä kansallispuiston luonnosta ja käytöstä. Siitä tehtiin myös yrittäjien käyttöön tarkoitettu versio.

2.8 Yhteenveto luonnonsuojelun ja käytön arvoista

Yhteenvetona edellisistä kappaleista voidaan todeta, että Pyhä–Luoston kansallispuiston tärkeimmät luonnonsuojelu- ja käyttöarvot ovat seuraavat:

1. Laaja luonnontilaisten tai lähes luonnontilaisten mänty- ja kuusivaltaisten metsien muodostama yhtenäinen **metsäalue**, jonka kokonaispinta-ala on noin 7 000 ha. Metsien-suojelualueena Pyhä–Luosto on valtakunnallisesti merkittävä ja tärkeä osa boreaalisten havumetsien suojeleverkostoa.
2. Laajat, useista suotyypeistä koostuvat yhtenäiset luonnontilaiset **aapasuokokonaisuudet**, yhteensä lähes 4 000 ha. Tärkeimmät niistä ovat Siurunaapa, Pyhänlatva-aapa ja Tunturi-aapa. Alueella on varsin runsaasti myös lettoja.
3. Tunturien välisissä kuruissa on pienialaisia **puronvarsilehtoja**, jotka ovat lajistollisen monimuotoisuuden ja uhanalaisten lajien esiintymien keskittymiä.
4. Pyhätunturin ja Luoston välinen **tunturijono** lukuisine kuruineen on merkittävä geologinen muodostuma ja maamme tunnetuimpia luonnonnähtävyyksiä.
5. Yhtenäinen vanhojen metsien alue tarjoaa runsaasti elinympäristöjä erityisesti lahopuulla elävälle **sieni- ja kovakuoriaislajistolle**. Alueelta löydettyjen kääpälajien lukumäärä on korkeimpia Suomessa (81), joukossa 11 valtakunnallisesti uhanalaista lajia.
6. Luonnontilaiset havumetsät ja aapasuot tekevät alueesta **linnustollisesti** merkittävän. Alueella on tavattu vuoden 1950 jälkeen kaikkiaan 128 lintulajia, joista 9 valtakunnallisesti uhanalaista ja 31 EU:n lintudirektiivin liitteessä I mainittua lajia.
7. Tunturi- ja metsämaisemat, miellyttävät retkeilymaastot sekä sijainti Pyhän ja Luoston matkailukeskusten välissä tekevät alueesta tärkeän **virkestysalueen** ja **matkailun** tukialueen, jolla on paikallisesti ja alueellisesti suuri taloudellinen ja työllistävä merkitys. Kansallispuistoon tehtiin vuonna 2005 noin 100 000 käyntiä.
8. Alueella on paikallisesti suuri merkitys **porotalouden** ympärivuotisena laidunalueena.
9. Pyhätunturi on ollut Kemin-Lapin **metsäsaamelaisen kulttuurin** seitapaikka ja raja-merkki. Alueen paikannimistö on peräisin tältä ajalta. Alueen kulttuurihistoriaan kuuluvat myös varhaisen metsätalouden ja Lapin matkailun alkuvaiheiden jäänteet.
10. Kansallispuisto ja matkailualue muodostavat selkeän alueellisen ja toiminnallisen kokonaisuuden, joka soveltuu hyvin erityisesti **luontomatkailun** ja sen vaikutusten tutkimus- ja opetuskohteeksi.

2.9 Uhkatekijät

Luonnonsuojelulaki estää useimmat alueen luontoa muuttavat ihmisen toimenpiteet tai tekee ne luvanvaraisiksi. Laki mahdollistaa kuitenkin alueen varsin laajan käytön esimerkiksi luontaiselinkeinoihin sekä virkistykseen ja siten myös matkailuun. Hoito- ja käyttösuunnitelman avulla pyritään ohjaamaan tätä käyttöä siten, että suojelutavoitteet eivät vaarannu. Jotta tämä olisi mahdollista, on pystyttävä ennakoimaan niihin kohdistuvia uhkia.

Tärkeimmät näkyvissä olevat Pyhä–Luoston kansallispuiston suojelu- ja käyttöarvoja uhkaavat muutokset ovat seuraavat:

1. **Retkeilijöiden määrän** lisääntyminen ja sen aiheuttama kulutus ja häirintä reiteillä ja vilkkaimmassa käytössä olevilla alueilla. Siitä johtuvan eroosion aiheuttamat maisemalliset ongelmat, eläinten häiriintyminen, kasvilajiston tallaantuminen puronvarsilehdoissa ja kuruissa, ruuhkaantumisen aiheuttama epäviihtyvyys ja virkistysarvon aleneminen.
2. Retkeilyn ja muun **liikkumisen lisääntyminen** myös tähän asti rauhallisina säilyneillä osilla aluetta. Lintujen häiriintyminen erityisesti aapasoiden pesimäaikaan. Petolintujen pesinnän häiriintyminen ja suurpetojen väistyminen alueelta.
3. Retkeilijöiden määrän lisääntymisen **poronhoidolle** ja alueen paikalliselle virkistyskäytölle, varsinkin metsästykselle, aiheuttamat rajoitukset.
4. Luvattoman **maastojoneuvoliikenteen**, lähinnä moottorikelkkailun, lisääntyminen sallittujen reittien ulkopuolella ja siitä sekä eläimille että retkeilijöille aiheutuva häiriö.
5. **Soihin ja vesistöihin** alueen ulkopuolelta aiheutuvat muutokset virtaamissa ja veden laadussa. Alue rajoittuu talousmetsiin ja matkailualueisiin.

Edellä mainittujen lisäksi alueeseen voi kohdistua **globaalisia uhkatekijöitä**, joiden voimakkuutta ja vaikutusta ei tällä hetkellä riittävästi tunneta ja joihin suunnitelmalla ei juuri voida vaikuttaa. Eri puolilla Lappia tehtyjen mittausten perusteella kaukolasseumaa ja sen vaikutuksia alueen luontoon voidaan pitää hyvin vähäisinä. Ilmastonmuutos sen sijaan on ollut erityisesti Lapissa selvä 1980-luvulta alkaen. Ihmisen vahvasta osuudesta siinä kansainvälinen tiedeyhteisö alkaa olla varsin yksimielinen. Muutoksen laajuudesta ja vaikutuksista ei kuitenkaan ole vielä riittävästi tietoa, ei myöskään keinoista, joilla haitallisia vaikutuksia alueen luontoon voitaisiin ehkäistä. Niitä ei sen takia käsitellä tässä suunnitelmassa, vaan odotetaan tiedeyhteisön suosituksia ja Metsähallituksen ohjeita.

HOITO JA KÄYTTÖ

3 Hoidon ja käytön tavoitteet

3.1 Säädösten asettamat tavoitteet

Luonnonsuojelulaki (1096/1996) on tärkein kaikkia luonnonsuojelualueita koskeva säädös. Siinä määritetään luonnonsuojelun tavoitteet ja suojelualueiden rauhoitussäännökset. Periaatteena on, että luontoa muuttava toiminta on luonnonsuojelualueilla kielletty. Lain mukaan kansallispuistolla on oltava merkitystä yleisenä luonnonnähtävyytenä tai muutoin luonnontuntemuksen lisäämisen tai yleisen luonnonharrastuksen kannalta.

Perustamislain (76/2005) mukaan Pyhä-Luoston kansallispuisto on perustettu Keski-Lapin edustavimman tunturijakson sekä tähän liittyvien, luonnontilaisina ja erämaisina säilyneiden metsä- ja suoalueiden ja niillä esiintyvien eliölaajien suojelemiseksi sekä retkeilyä, tutkimusta ja opetusta varten. Asetus kansallispuistosta on vielä antamatta.

Kansallispuiston alue kuuluu myös Euroopan unionin Natura 2000 -verkostoon. Natura 2000 -suojelualueverkoston tavoitteena on säilyttää EU:n luonto- ja lintudirektiiveissä mainittujen lajien ja luontotyyppien suojelun taso suotuisana. Yksittäisen Natura-alueen tasolla tämä merkitsee ko. luontotyyppien ja lajiesiintymien säilyttämistä ja mahdollista ennallistamista. Luontodirektiivi edellyttää lisäksi, että suojelutoimenpiteissä otetaan huomioon taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset vaatimukset sekä alueelliset ja paikalliset erityispiirteet.

Kansallispuiston käyttöön vaikuttaa välillisesti joukko muita lakeja, joista tärkeimpiä ovat poronhoitolaki (848/1990), metsästyslaki (615/1993), kalastuslaki (286/1982) ja maastoliikennelaki (1710/1995).

Kansallispuiston hallinnan ja hoidon järjestämiseen vaikuttaa myös laki Metsähallituksesta (1378/2004). Lisäksi eduskunta antaa vuosittain Metsähallitukselle tavoitteet ja resurssit, jotka tarkennetaan Metsähallituksen ja ympäristöministeriön välisessä tulossopimuksessa.

3.2 Metsähallituksen asettamat tavoitteet

Edellä mainittujen säädösten asettamien tavoitteiden puitteissa Metsähallitus voi alueen haltijana asettaa tavoitteita erityisesti alueen käytölle. Edellytyksenä on, että ne toteuttavat luonnonsuojelu- ja perustamislakien sekä EU:n direktiivien asettamat tavoitteet eivätkä ole ristiriitaisia luonnonsuojelun tavoitteiden kanssa.

Metsähallitus on linjannut alueiden käyttöä omissa valtakunnallisissa suunnitelmissaan (Itä-Lapin luonnonvarasuunnitelma LVS) sekä hoito- ja käyttösuunnitteluprosessissa yhdessä sidosryhmien kanssa. Tavoitteissa on otettu huomioon myös vuonna 2005 valmistunut Lapin ympäristökeskuksen ja Lapin liiton kanssa yhteistyössä laadittu Lapin Natura-alueiden yleissuunnitelma. Alueiden tutkimuskäytön tavoitteita on linjattu Metsähallituksen luonnonsuojelun tutkimusstrategiassa. Kansallispuistossa noudatetaan lisäksi Metsähallituksen luonnonsuojelualueiden hoidon periaatteita sekä ympäristö- ja laatu järjestelmän asettamia vaatimuksia.

1. Alueen **metsien** säilyttäminen rakenteeltaan ja toiminnaltaan mahdollisimman luonnontilaisina. Metsien luontaista uudistumista vapaitten kulojen kautta ei kuitenkaan sallita. Kulodynamiikan tuottamia elinympäristöjä tuotetaan alueelle suunnitellusti polttamalla metsiä säännöllisesti 3–4 vuoden välein. Näin saadaan alueelle tuoreita paloalueita ja luontaisesti kehittyviä metsän nuoria sukkessiovaiheita. Elinympäristöjen säilyttämisellä varmistetaan myös vanhojen metsien uhanalaisen lajiston säilyminen.
2. Alueen **suot** säilytetään luonnontilaisina. Ympäristöstä johtuvat muutokset vesitaloudessa estetään. Aikaisemmin ojitetut suot palautetaan luonnontilaan erillisen ennallistamissuunnitelman mukaisesti. Soilla pesivän uhanalaisen lintulajiston väheneminen estetään ohjaamalla retkeilyä palvelurakenteilla.
3. **Puronvarsien** rehevien metsien muodostamat paikalliset lajirunsauden keskittymät säilytetään ohjaamalla retkeilyn aiheuttamaa häirintää ja kulutusta palvelurakenteilla.
4. Tunturijonon ainutlaatuisen **geologisen muodostuman** maisemalliset arvot säilytetään estämällä kulutuksen aiheuttamat haitat palvelurakenteilla ja muulla käytön ohjauksella. Geologiaa hyödynnetään luontomatkailussa.
5. Aluetta kehitetään **retkeilyn ja luontomatkailun** painopistealueena Lapissa, tärkeimpinä asiakasryhminä huolletuilla laduilla liikkuvat maastohiihtäjät ja merkityillä reiteillä patikoivat päiväretkelijät. Palvelurakenteiden laadun parantamisella mahdollistetaan käyntimäärien enimmillään 50 %:n kasvu vuoden 2005 tasosta vuoteen 2015 mennessä. Matkailun kaupalliselle yritystoiminnalle luodaan edellytyksiä erillisessä kestävässä luontomatkailun suunnitelmassa esitettävällä tavalla yhteistyössä yrittäjien ja kuntien kanssa, tavoitteena ohjelmanpalveluiden asiakkaiden osuuden kasvu kaikista kansallispuiston kävijöistä.
6. **Palvelurakenteiden** hyvällä suunnittelulla ja kävijöiden opastuksella ohjataan kävijät liikkumaan pääosin (yli 90 %) reiteillä ja estetään uhanalaisen lajiston – kuten suurpetojen ja petolintujen – häiriintyminen ja väistyminen alueelta, tavoitteena nykyisten asuttujen reviirien säilyminen.
7. Alueen muuta käyttöä ohjataan siten, että **porotalouden** kannattavan toiminnan edellytykset alueella säilyvät.
8. Alueen muuta käyttöä ohjataan ja käyttäjiä opastetaan siten, että **paikallisten asukkaiden** mahdollisuudet käyttää oikeuksiaan metsästyksessä ja muussa virkistyskäytössä säilyvät ja ristiriidat muiden käyttäjien kanssa vältetään.
9. Kemin-Lapin lapinkylien historiaan ja Lapin metsätalouden ja matkailun alkuvaiheisiin liittyvä **kulttuurihistoria** selvitetään, arvokkaat kohteet säilytetään ja alueen historiaa käytetään hyväksi alueen luontomatkailussa.
10. **Luontokeskuksen** asiakasmäärän kasvulle luodaan edellytykset, ja sen palveluiden ja maasto-opasteiden kehittämisellä tuetaan alueen suojelun ja käytön tavoitteiden saavuttamista. Luontokeskuksen tiloja uudistetaan ja laajennetaan asiakasmäärän kasvun mukaisesti.
11. Luontomatkailun **tutkimusta ja opetusta** alueella kehitetään luomalla niille edellytyksiä yhteistyössä maakunnan tutkimus- ja opetusyksiköiden kanssa.

4 Alueiden käytön vyöhykkeet

Suunnitelmassa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi alue jaetaan seuraaviin maankäytön vyöhykkeisiin (taulukko 13, kuva 15).

I Syrjävyöhyke

Syrjävyöhyke säilytetään mahdollisimman luonnontilaisena. Sinne ei rakenneta uutta palveluvarustusta eikä ohjata aktiivisesti retkeilijöitä. Alueella liikkuminen on kuitenkin sallittua jokamiehenoikeuksien mukaisesti. Aluetta voidaan käyttää luontaiselinkeinojen tarpeisiin ja alueen erämaaluonteeseen soveltuviin matkailupalveluihin, kuten opastettuihin retkiin.

Tunturiketjun etelä- ja lounaispuoli muodostetaan syrjävyöhykkeeksi. Vyöhyke jakaantuu kolmeen osaan. **Pyhätunturin syrjävyöhyke** muodostuu tunturin eteläpuolesta Tunturiaavalta Siurunjokeen. **Siurunaavan syrjävyöhykkeen** reuna seuraa tunturijonoa kiertäviä latu- ja retkeilyreittejä. **Yli-Luoston syrjävyöhykkeeseen** kuuluvat tunturijonon pohjoispää ja sitä kiertävä rehevä puronvarsi. Syrjävyöhykkeellä on joitakin merkittäviä reittejä ja palvelurakenteita: kansallispuistoa kiertävä moottorikelkkareitti (joka muutamissa kohdin sijaitsee puiston rajojen sisäpuolella), Pyhätunturia kiertävä latu, osa Luoston vaellusluontopolusta ja Yli-Luoston autiotupa. Syrjävyöhykkeelle ei rakenneta uusia reittejä tai rakenteita. Luontomatkailun yritystoimintaa tai järjestettyjä tapahtumia ei ohjata alueelle. Vyöhykkeen kokonaispinta-ala on 8 788 ha, 61 % koko kansallispuiston pinta-alasta.

II Virkistysvyöhyke

Virkistysvyöhykkeelle sijoittuu pääosa alueen retkeilykäytöstä sekä sitä palvelevista reiteistä ja rakenteista. Kansallispuiston kävijöitä ohjataan reiteille opasteilla ja neuvonnalla. Myös kaupalliset ohjelmopalvelut ja järjestetyt tapahtumat ohjataan tälle vyöhykkeelle.

Tunturiketjun pohjois- ja koillispuoli on virkistysvyöhykettä, jonka pinta-ala on 5 421 ha ja 38 % koko kansallispuiston pinta-alasta. Vyöhykkeen nimi on **Pyhä-Luoston virkistysvyöhyke**.

III Kulttuurivyöhyke

Kulttuurivyöhykkeen muodostavat kaksi erillistä pienialaista kohdetta: kansallispuiston kaakkoiskulmassa sijaitseva, vuonna 1954 rakennettu entinen Kemijärven kaupungin matkailumaja Keropirtti pihapiireineen (3 ha), ja Lampivaaran ametistikaivos (17 ha). Keropirtti on historiallisesti arvokas esimerkki Lapin varhaisesta matkailurakentamisesta. Rakennus on peruskorjattu ja vuokrattu Lapin yliopiston tutkimus- ja opetuskäyttöön. Sen ympäristöä hoidetaan piha-alueena. Vyöhykkeen nimi on **Keropirtin kulttuurivyöhyke**. **Lampivaaran kulttuurivyöhykkeen** muodostaa Lampivaaran kaivospiiri, jossa louhitaan ametistia korukiveksi ja joka toimii matkailunähtävyytenä. Kaivospiirin kokonaisalasta (17 ha) vain pieni osa on louhinnassa. Kaivospiirin haltija on Arctic Amethyst Oy. Kulttuurivyöhykkeen yhteispinta-ala on 20 ha ja 0,2 % koko kansallispuiston pinta-alasta. Kulttuurivyöhykkeitä hoidetaan kohteen kulttuuriarvojen säilyttämiseksi. Kaivospiirin alueella tapahtuvasta toiminnasta neuvotellaan kaivosyhtiön kanssa. Kaivosyhtiön on kaivoslain mukaan luovuttuaan kaivospiiristä tai menetettyään kaivosoikeuden viipymättä saatettava alue yleisen turvallisuuden vaatimaan kuntoon.

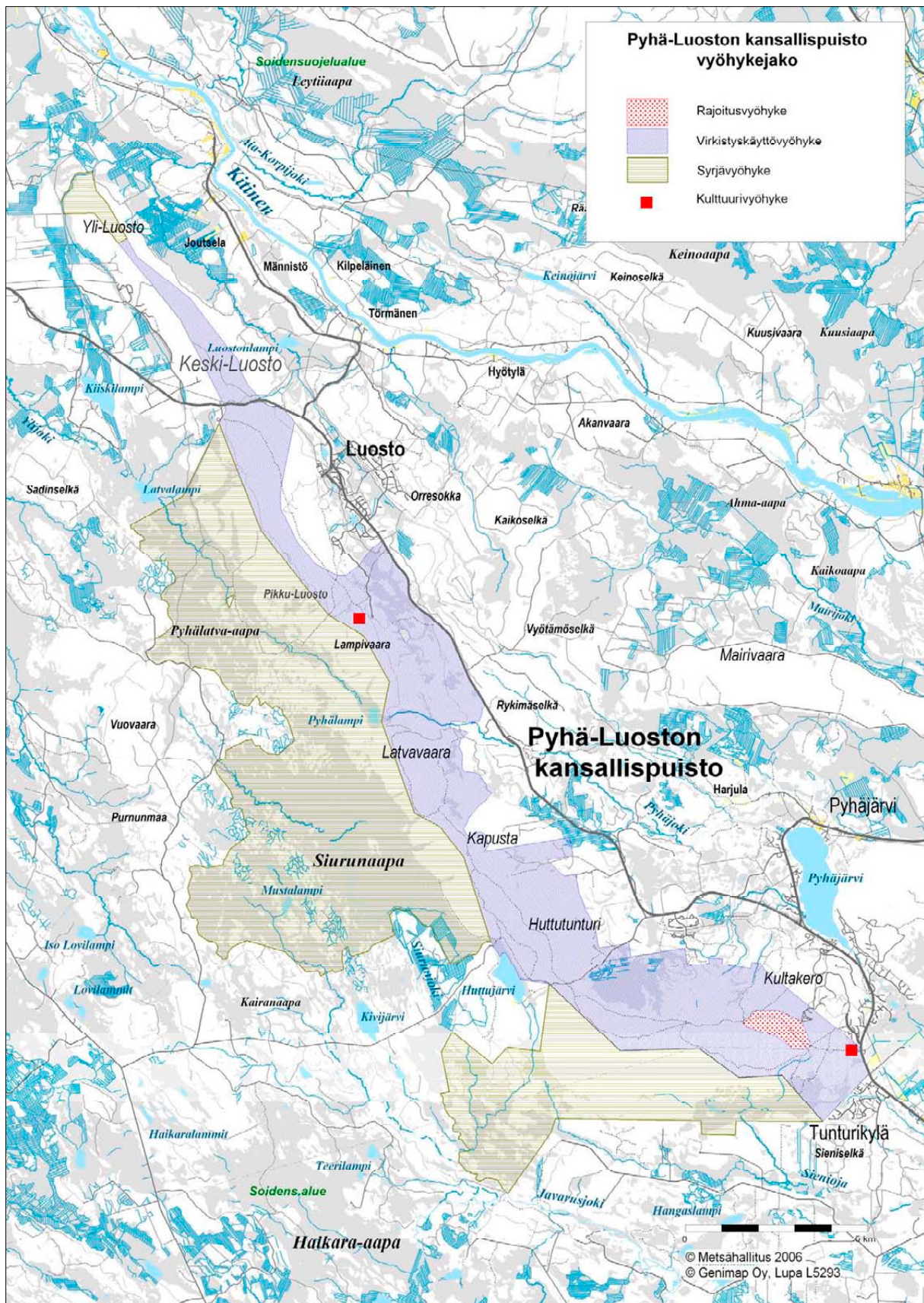
IV Rajoitusvyöhyke

Alueellisten liikkumis- tai leiriytymisrajoitusten tavoitteena on säilyttää alueen luonnon-suojelulliset arvot tai varmistaa retkeilijöiden turvallisuus.

Pyhätunturin Isokurusta ja Lampiokurusta rinteineen muodostetaan rajoitusvyöhyke. Vyöhykkeellä liikkuminen on ympäri vuoden sallittu ainoastaan kurun pohjaa pitkin kulkevalla merkityllä reitillä. Rajoituksen perusteena on luonnonsuojelulain 18 §:n mukaisesti alueen maaperän ja kasvillisuuden suojeleminen jyrkillä rinteillä liikkumisen aiheuttamalta kulutukselta. Rajoitus palvelee myös retkeilijöiden turvallisuutta: Kurujen jyrkillä rinteillä liikkuminen saattaa aiheuttaa keksällä kivi- ja talvella lumivyöryjä. Rajoitusvyöhykkeen pinta-ala on 114 ha ja 0,8 % koko kansallispuiston pinta-alasta. Vyöhykkeen nimi on **Isokurun rajoitusvyöhyke**.

Taulukko 13. Pyhä–Luoston kansallispuiston vyöhykejako.

Vyöhyke	Ala ha	Osuus %
Syrjävyöhyke yhteensä	8 788	61
<i>Yli-Luoston syrjävyöhyke</i>	138	
<i>Siurunaavan syrjävyöhyke</i>	6 326	
<i>Pyhätunturin syrjävyöhyke</i>	2 324	
Pyhä–Luoston virkistysvyöhyke	5 421	38
Kulttuurivyöhyke yhteensä	20	0
<i>Keropirtin kulttuurivyöhyke</i>	3	
<i>Lampivaaran kulttuurivyöhyke</i>	17	
Isokurun rajoitusvyöhyke	114	1
Yhteensä	14 343	100

Kuva 15. Pyhä–Luoston kansallispuiston vyöhykejako.

5 Luonnon suojeleminen ja hoito

5.1 Metsät

5.1.1 Nykytila

Alueen metsät ovat pääosin luonnontilaisia tai 1900-luvun alkupuolen hakkuiden jäljiltä olevia havumetsiä. 1900-luvun jälkipuoliskolla hakattuja ja viljelemällä uudistettuja metsiä on noin 10 % metsäpinta-alasta. Metsien rakennetta voidaan pitää hyvin luonnontilaisena. Metsien luontaiseen dynamiikkaan kuuluvia metsäpaloja ei alueella ole kuitenkaan esiintynyt ainakaan laajemmassa mitassa sataan vuoteen. Siltä osin metsien luontaista uudistumista on tapahtunut ainoastaan ns. pienen kierron eli puiden luontaisen kuoleamisen ja myrskyjen ym. tuhojen kautta. Tämä on johtanut runsaaseen lahopuun määrään, lehtipuun vähäisyyteen, erirakenteisuuteen ja kuusen leviämiseen männiköihin.

5.1.2 Tavoitteet

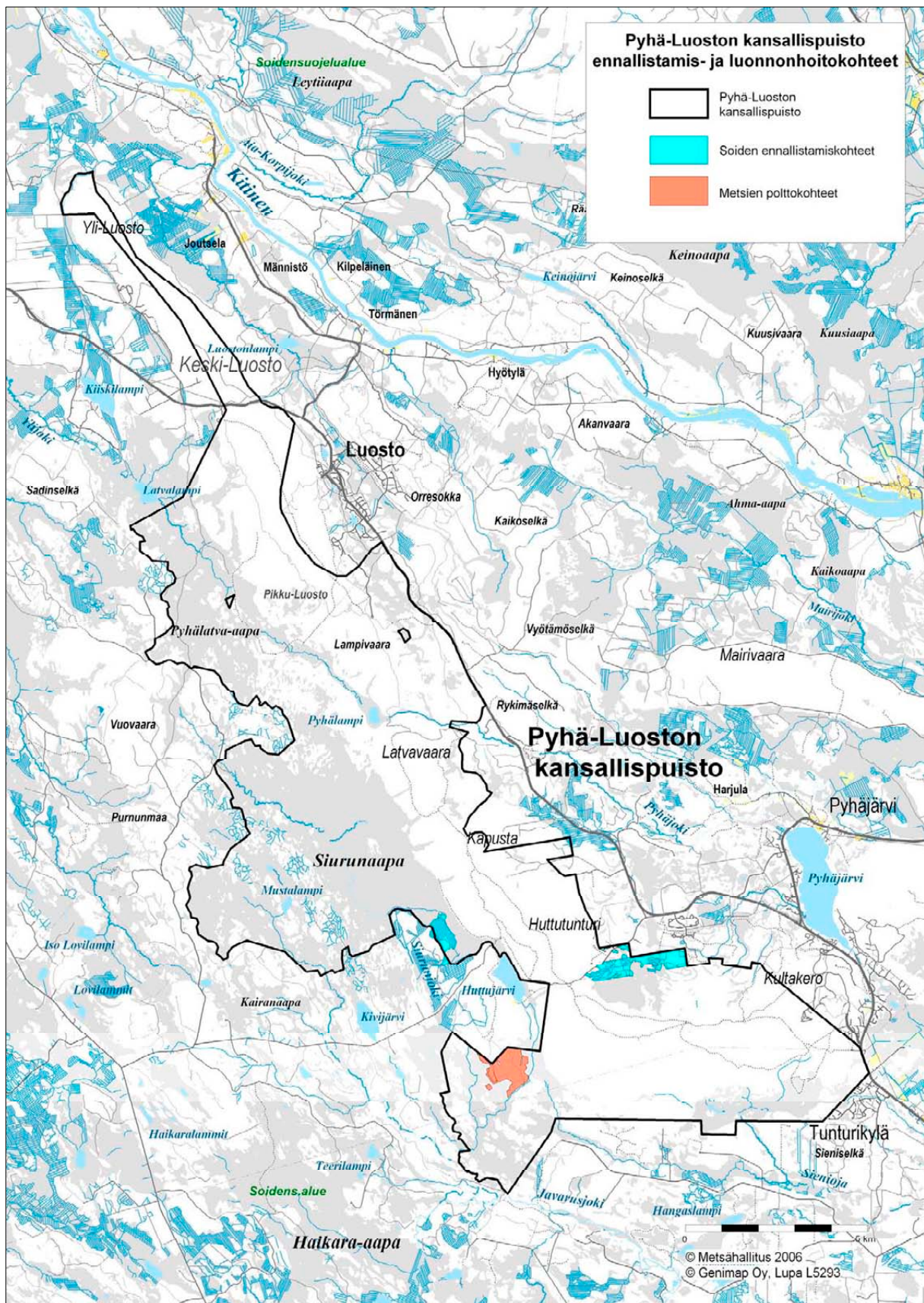
Alueen metsät säilyvät rakenteeltaan mahdollisimman luonnontilaisina. Luonnonkuloja ei kuitenkaan sallita kuin rajoitetusti Siurunaavan länsipuolisissa metsäsaarekkeissa ja taimikoissa. Tunturiketjua reunustavalla yhtenäisellä luonnonmetsävyöhykkeellä vapaasti palava kulo muodostaisi liian suuren uhkan alueella liikkuville retkeilijöille, palveluvarustukselle ja jopa Pyhän ja Luoston matkailukeskuksille. Viljellen uudistettujen metsien annetaan pääosin kehittyä luonnontilaisemmiksi ilman aktiivisia toimenpiteitä. Pyhä–Luoston kansallispuisto on valittu palojatkumoalueeksi yhdessä Haikara-aapa–Vittikkooapa-soidensuojelualueen kanssa. Tällä alueella ylläpidetään palojatkumoa polttamalla soveltuvia kivennäismaan metsäkuvioita. Polttaminen palvelee myös viljellen uudistettujen metsien ennallistamista. Lehdot ja muut pienialaiset arvokkaat luontotyypit suojellaan retkeilijöiden aiheuttamalta kulumiselta.

5.1.3 Toimenpiteet

Kansallispuiston alueelta ei hakata puustoa polttopuuksi tai tarvepuuksi. Reittejä ja palvelurakenteita rakennettaessa voidaan puustoa kuitenkin poistaa. Rakenteet mitoitetaan ja sijoitetaan siten, että tarvetta puiden kaatamiseen on mahdollisimman vähän. Kaadetut puut voidaan käyttää huoltoon, mikäli se on lähimaiseman kannalta tarpeellista.

Reittien ja taukopaikkojen ympäristön kulumista ja laajentumista ehkäistään rakenteilla. Jo syntyneitä kulumisvaurioita ennallistetaan. Reittejä ja palvelurakenteita rakennettaessa huolehditaan erityisesti lehtojen ja puronvarsien rehevien luontotyyppien säilymisestä, eikä niihin ohjata retkeilijöitä. Erityisesti retkeilijöiden aiheuttamalta kulumiselta suojeltavia kohteita ovat Yli-Luostonojan varsi, Pyhäjokivarsi, Rykimäkuru ja Karhukuru. Niihin ei rakenneta retkeilyreittejä. Luontomatkojen ohjelmajärjestelyjä ei ohjata näille alueille.

Palojatkumosuunnitelman mukaisesti alueella poltetaan metsää vuodesta 2006 alkaen keskimäärin neljän vuoden välein siten, että 50 vuodessa poltettava pinta-ala on yhteensä noin 120 ha. Ensimmäinen poltto tehtiin kesällä 2006. Kerralla poltettava alue on noin 10 ha. Polttopaikat valitaan ensi vaiheessa (20 vuotta) Huttujärven eteläpuolisista nuoren metsän kuvioista ”Pyhän pyröstöstä” (kuva 16). Tällä alueella on varttuneita viljelytaimikoita ja nuoria metsiä. Myöhemmin kohteiksi

Kuva 16. Pyhä-Luoston metsien ja soiden ennallistamiskohteet ajanjaksolle 2006–2015.

valitaan viljelymetsiä Mustalammen ympäristöstä. Alueella on useita 1980-luvulla kulotettuja kuvioita, mikä parantaa sen soveltuvuutta palojatkumoksi. Siurunaavan lounaispuolella sallitaan myös luonnonkulot, mikäli ne ovat tarvittaessa hallittavissa ja rajattavissa yksittäisiin suo- saarekkeisiin tai metsikkökuvioihin. Palaneet alueet aidataan tarvittaessa, jotta myös lehtipuusto pääsee kehittymään porojen laidunnuksen estämättä. Haikara-aapa–Vittikkoaapa-soidensuojelu- alueelle on matkaa noin 4 km, jolloin kulojatkumon vaatimat poltot voidaan välillä tehdä myös siellä. Poltoista tehdään erillinen toimenpidesuunnitelma. Muualla kansallispuistossa luonnon- kulot sammutetaan. Varsinaista metsien ennallistamistarvetta ei ole.

5.1.4 Seuranta

Metsähallituksen paikkatietojärjestelmän luontotyyppiosio sisältää tiedot metsien rakenteesta, mm. lahopuun määrästä ja laadusta. Tietoja voidaan käyttää myös rakenteen muutoksen seuran- taan pitkällä aikavälillä. Polttokohteiden kehitystä seurataan toimenpidekohtaisella seurannalla. Natura-luontotyyppien seuranta aloitetaan, kun sitä koskeva ohjeisto valmistuu.

5.2 Suot

5.2.1 Nykytila

Alueen suot ovat pääosin hyvin luonnontilaisia. Ojitettuja soita on ainoastaan 150 ha, noin 3 % koko suoalasta. Ojituksia on Noitatunturin pohjoisrinteellä Tunturiaavan ympäristössä 113 ha ja Siurunaavan kaakkoispäässä 37 ha. Ne on tehty 1970-luvulla kaivurilla. Siurunaavan ojikko muo- dostuu rämeestä, soistuneesta kankaasta ja lettorämeestä. Puuston kasvu on elpynyt lähinnä letto- rämeellä. Ojitettu alue vaikuttaa myös ympäröivän Siurunaavan vesitalouteen ja suomaisemaan. Tunturiaavan ympäristössä on ojitettu nevaa, rämettä ja korpea. Ojitetut alueet ovat kuivuneet muuttuman tasolle ja kasvaneet huomattavasti uutta puustoa. Ojitus on vaikuttanut myös alueen keskellä olevan Tunturiaavan luonnontilaan. Muutos jatkuu, ja ojitusalueilta valuvat vedet vaikut- tavat myös alapuolisiin puroihin.

5.2.2 Tavoitteet

Kansallispuiston suot säilyvät luonnontilaisina. Ojitettujen alueiden luonnontila palautetaan ennallistamalla. Alueen ulkopuolisten toimenpiteiden vaikutus soiden luonnontilaan estetään.

5.2.3 Toimenpiteet

Siurunaavan ja Tunturiaavan ojikot ennallistetaan 2007–2008 osana Pelkosenniemi Life -hanketta. Siurunaavan ojitusalue ennallistetaan tukkimalla ojat ja poistamalla lettorämeeltä ojituksen joh- dosta kasvanutta puustoa. Tunturiaavan alue ennallistetaan poistamalla ojalinjolle syntynyt puus- to, harventamalla ojituksen jälkeen lisääntyntä puustoa ja tukkimalla ojia. Ennallistamis- hankkeista on tehty erilliset toimenpidesuunnitelmat.

Kansallispuiston rajoilla oleviin ojitushankkeisiin pyritään vaikuttamaan siten, että ne eivät vaiku- ta alueen soihin. Natura 2000 -aluetta koskeva lainsäädäntö antaa tähän tarvittaessa mahdollisuu- den.

5.2.4 Seuranta

Suoalueiden luonnontilaa seurataan yleispiirteisesti Metsähallituksen paikkatietojärjestelmän tietojen pohjalta. Soiden luontotyyppjä seurataan Natura-luontotyyppien seurantaan laadittavien valtakunnallisten ohjeiden mukaisesti. Ennallistettujen ojitusalueiden luonnontilan palautumista seurataan Metsähallituksen ohjeiden mukaan kohdekohtaisella hoitoseurannalla, jossa seurataan kasvillisuuden muuttumista, suon vettymistä ja mahdollista lisätoimenpiteiden tarvetta.

5.3 Tunturit

Tunturiluonnon suhteen ei ole erityistä toimenpidetarvetta. Retkeilypolkujen kulumista seurataan osana muuta reittiverkostoa, ja tarvittaessa ryhdytään toimenpiteisiin kulumisen rajoittamiseksi. Tunturiluonnon luontotyyppjä seurataan Natura-luontotyyppien seurannasta annettavien ohjeiden mukaisesti.

5.4 Vesistöt

Kansallispuiston vesistöt ovat varsin luonnontilaisia. Erityistä toimenpidetarvetta niiden suojelemiseksi ei ole. Soiden ennallistamistoimien yhteydessä on estettävä ravinne- ja kiintoainevalumien lisääntyminen. Jatkossa ojikkojen ennallistaminen vaikuttaa vesistöihin myönteisesti. Retkeilyreittien lähistöllä olevien vesistöjen, kuten Karhunjuomalammen, veden laatua ryhdytään seuraamaan. Tarvittaessa veden käytölle asetetaan ohjeita ja rajoituksia. Retkeilijöiden aiheuttama vesien pilaantuminen estetään palvelurakenteilla ja rajoituksilla.

5.5 Perinnebiotoopit

Suoniittyjen niittämisen aiheuttamat muutokset ovat olleet varsin vähäisiä ja pääosin palautuneet luonnontilaan. Niitä ei ole sen takia tarpeellista ylläpitää aktiivisella hoidolla. Sopiva pienialainen suoniitty Luoston luontopolun varrelta voidaan ottaa nähtävyysskohteena niitettäväksi. Polun varrelle on jo aikaisemmin rakennettu niittylato. Niittokohteesta laaditaan erillinen toimenpidesuunnitelma.

Keropirtin ympäristöä hoidetaan piha-alueena osana rakennushistoriallisesti arvokasta rakennuskokonaisuutta.

5.6 Lajisto

5.6.1 Nykytila

Kansallispuiston luontotyyppien korkean luonnontilaisuusasteen vuoksi myös alueen lajisto on hyvin luonnontilaista. Luontotyyppien suojeleminen varmistaa niiden elinympäristön säilymisen, eikä näkyvissä ole sellaisia nopeita elinympäristön muutoksia, jotka uhkaisivat alueen lajistoa. Useimpien metsä- ja suobiotoopeilla elävien lajien kannalta kansallispuisto on myös riittävän laaja, jotta niiden populaatioiden säilyminen elinvoimaisina on turvattu. Erityisesti vanhojen metsien lajit, kuten lahoppuulla elävät hyönteiset ja sienet, tulevat mitä todennäköisimmin säilymään nykyisillä esiintymispaikoillaan. Toisaalta tiedot erityisesti hyönteislajistosta ovat puutteellisia, joten tilanteen arviointi niiden suhteen perustuu välillisiin olettamuksiin.

Merkittävimmät kansallispuiston alueelta kokonaan hävitetyt lajit ovat metsäpeura ja majava, jotka metsästettiin koko Suomesta sukupuuttoon 1700-luvulla. Metsäpeuran tilalle on tullut poro. Majavan elinympäristöksi soveltuvia puroja ja pikku jokia alueella on runsaasti.

Puiston uhanalaisinta lajistoa ovat helposti häiriintyvät nisäkkäät ja linnut. Petolinnut ja karhu ovat ainakin toistaiseksi kyenneet pääosin säilyttämään reviirinsä 1980-luvulta lähtien tehdyn seurannan perusteella huolimatta kasvaneesta retkeilykäytöstä. Aikaisempien tietojen perusteella on kuitenkin mahdollista, että suosituimmista retkeilykohteissa – kuten Isokurun ja Rykimäkurun kalliojyrkänteillä – pesineet petolinnut ovat joutuneet väistymään häiriintymisen takia. Karhua lukuun ottamatta suurpedot ovat satunnaisia vierailijoita.

Pienialaisilla luontotyypeillä esiintyvät lajit, kuten putkilokasveista neidonkenkä ja laaksoarho, ovat myös helposti vaarassa joutua käyttäjien jalkoihin. Usein niiden elinympäristöt ovat retkeilyn kannalta kiinnostavia kohteita: lehtoja, puronvarsia, lähteitä, jyrkänteitä tms.

5.6.2 Tavoitteet

Luonnonsuojelun yleisenä tavoitteena on, että kaikkien kansallispuistossa vakituisesti esiintyvien alkuperäisten lajien populaatiot säilyvät elinvoimaisina. Kaikkien lajien osalta tätä ei ole kuitenkaan mahdollista luotettavasti seurata.

- Tietoja alueen lajistosta, erityisesti vanhojen metsien sieni- ja hyönteislajistosta, täydennetään.
- Alueella säännöllisesti pesivät petolinnut säilyttävät nykyiset reviirinsä.
- Petonisäkkäiden esiintymisen edellytykset säilyvät vähintään nykyisellä tasollaan.

Edellisten lisäksi on tavoitteena säilyttää erityisesti seuraavien lajien reviirit ja esiintymät:

- karhu *Ursus arctos*
- huuhkaja *Bubo bubo*
- neidonkenkä *Calypso bulbosa*
- laaksoarho *Moehringia lateriflora*
- lettorikko *Saxifraga hirculus*

Majavan palauttaminen alueen vesistöihin olisi suotavaa, mutta sen vaikutus ulottuisi laajalle puiston ulkopuolelle. Päätös palautusistutuksesta on siksi tehtävä yhdessä ympäristön sidosryhmien, kuten riistaviranomaisten, kanssa.

Natura 2000 -alueiden tavoitteena on suojella luonto- ja lintudirektiivin liitteissä mainittujen lajien esiintymät ja siten säilyttää ko. lajien suotuisa suojelun taso Suomessa.

5.6.3 Toimenpiteet

Lajistotietoja täydennetään kartoittamalla kääpälajisto Pyhätunturin alueella vastaavalla menetelmällä kuin Luostolla. Hyönteislajistosta kartoitetaan vanhojen metsien kovakuoriaisia.

Lajiston häiriintymistä rajoitetaan ohjaamalla retkeilijät merkityille reiteille ja rakennetuille taukopaikoille. Pyhä–Luosto-vaellusreitlin linjaus siirretään latupohjalle välillä Kapustan päivätupa – Porontahtoman laavu vaaran lounaisrinteen rauhoittamiseksi.

Ohjelmalveluyrittäjien kanssa laaditaan sopimukset, joissa määritetään alueet ja reitit, missä retkiä ja palveluja järjestetään sekä alueet, joihin opastettuja retkiä ja muuta toimintaa ei suunnata.

Pyhä-Kallion paliskunnan kanssa sovitaan poronhoitotöihin liittyvän maastoliikenteen ja porojen talvisen lisäruokinnan ohjaamisesta pois arvokkaista luontokohteista. Maastoliikennettä valvotaan tehostetusti erityisesti keväällä petolintujen aloittaessa pesintänsä ja karhujen herätessä talvuniltaan. Erityisesti syrjävyöhyke pyritään pitämään rauhallisena varsinkin kevään pesimäaikana.

Kurujen kalliojyrkänteillä pesivien petolintujen – kuten huuhkajan – nykyiset ja aikaisemmat pesäpaikat kartoitetaan, ja tulosten pohjalta tehdään tarvittavat toimenpiteet niiden pesimäaikaiseksi rauhoittamiseksi.

Tarvittaessa asetetaan liikkumisrajoituksia Pyhäjokivarren–Rykimäkurun ja Yli-Luoston alueille muuttamalla järjestyssääntöä, mikäli alueen lajiston suojele sitä edellyttää.

Majavan palauttamisesta alueen vesistöihin tehdään aloite.

5.6.4 Seuranta

Lajistoa seurataan pääosin osana Metsähallituksen laajempaa lajiston seurantaa. Valtakunnallisessa seurannassa olevien uhanalaisten petolintujen pesintätuloksia seurataan vuosittain. Lisäksi huuhkajan pesintä otetaan vuotuisen seurantaan.

EU:n direktiivilajien (kuten putkilokasveista neidonkenkä, laaksoarho, lettorikko ja lapinleinikki) esiintymien seuranta järjestetään niistä laadittavan valtakunnallisen seurantasuunnitelman mukaisesti.

Alueen linnusto tunnetaan hyvin, ja se toimii erityisesti retkeilyn aiheuttaman häirinnän indikaattorina. Vuosina 2001–2002 perustetut neljä kesäatlasruutua lasketaan viiden vuoden välein. Pesimälinnustoa seurataan erikseen tehtävän suunnitelman pohjalta joko piste- tai linjalaskentamenetelmällä vuodesta 2007 alkaen. Talvisten paikkalintujen seuranta järjestetään samoin erillisen suunnitelman pohjalta.

Riistalajeja seurataan kahden metsästysrauhoitusalueille sijoitetun riistakolmion avulla. Kolmiolaskenta palvelee ennen kaikkea laajempaa alueellista riistakantojen seurantaa.

6 Kulttuuriarvojen suojelu

6.1 Nykytila

Pyhä–Luoston varhaisimmat kulttuuriset jäänteet ovat metsäsaamelaisuuden ajalta, joka päättyi 1600-luvulla suomalaisten uudisasukkaiden tuloon. Pyhätunturi oli saamelaisten seitapaikka ja Kemin-Lapin rajapyykki. Myös alueen nimistö on suurelta osin tältä ajalta peräisin. Konkreettisia muinaismuistoja alueelta ei kuitenkaan ole löydetty, ympäristöstä kylläkin. Sen jälkeen alue oli 1800-luvun lopulle saakka lähes luonnontilaista eränkäyntialuetta. 1700-luvulla tehostunut metsästys johti metsäpeurojen ja majavien häviämiseen. Peurojen tilalle tulivat porot. Erä- ja porotalous eivät ole juuri jättäneet näkyviä merkkejä alueen luontoon.

Ensimmäisten savottojen jäljiltä 1800-luvun lopusta alueella on useita kämpänraunioita. Hakkuiden jäljet näkyvät vielä tänäkin päivänä alueen puuston rakenteessa. Tuoreempia kämpänraunioita 1900-luvun puoliväliin saakka on eri puolilla aluetta. Laajat alueet jäivät kuitenkin kokonaan hakkuiden ulkopuolelle.

Matkailu alkoi jo 1900-luvun alussa. Varhaisimmat matkailun rakenteet ovat hävinneet. Kansallispuiston alueelle 1954 rakennettu matkailumaja Keropirtti ympäristöineen on säilynyt varhaisen matkailurakentamisen hyvänä edustajana. Metsähallitus on peruskorjannut sen vuonna 2005 ja vuokrannut Lapin yliopistolle opetus- ja tutkimuskäyttöön. Vanhinta rakennuskantaa kansallispuistossa ovat 1940-luvulla rakennetut Yli-Luoston autiotupa ja Pyhätunturin valvontatupa Uuttu Karhunuomalammen lounaispuolella. Yli-Luoston autiotuvan rakennutti Metsähallituksen Luiron hoitoalue vuonna 1949. Pyhätunturin Uutun rakensivat Metsäntutkimuslaitoksen puistonvartija Veikko Salkio kumppaninaan tunnettu erämies, sosiaalineuvos Reino Sarvola 1940-luvulla. Kumppiaan kämpä ei ole alkuperäisessä asussaan, vaan ne on peruskorjattu viimeisten kymmenen vuoden aikana.

Kansallispuiston nykyisessä käytössä vanhinta kulttuuria edustavat metsästys ja poronhoito. Niitä harjoitetaan edelleen perinteisin menetelmin, vaikka välineet ovat uudistuneet ja metsästyksestä on tullut elinkeinon sijasta harrastus. Myös jokamiehenoikeuksien pohjalta harjoitettava retkeily autiotupineen ja tulipaikkoineen pohjautuu eräperinteeseen. Monet luontomatkailun ohjelmapalveluista nojaavat myös paikalliseen kulttuuriin, kuten porojen käyttö veto- ja kantojuhtina. Joukossa on kuitenkin runsaasti muualta tuotuja aktiviteetteja, kuten vetokoirat ja lumikenkäily.

6.2 Tavoitteet

Kansallispuiston käytön historiasta tehdään erillinen selvitys. Tärkeimpiä aiheita ovat seuraavat:

1. Pyhätunturi **metsäsaamelaisen kulttuurin** seitapaikkana ja rajapyykkinä sekä peuranpyyntikulttuuri ja siihen perustuva paikannimistö.
2. Kansallispuiston alueella tehdyt **hakkuut** 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkupuoliskolla sekä niiden jäljiltä olevat kämpänrauniot.
3. **Matkailun** alkuvaiheet Pyhätunturilla ja Luostolla.

Kansallispuiston vanhimmat rakennukset, Keropirtin matkailumaja, valvontatupa Uuttu ja Yli-Luoston autiotupa, säilytetään mahdollisimman hyvin alkuperäisessä asussaan. Peruskorjauksessa tehdyt muutokset palautetaan alkuperäiseen asuunsa. Rykimäkeron puretun Kotakylän tilalle rakennetaan metsäsaamelaista kulttuuria esittelevä kohde.

Kansallispuistossa suositetaan paikalliseen perinteeseen perustuvia käyttömuotoja ja matkailupalveluja. Omatoimisen retkeilyn edellytykset säilytetään. Luontomatkailun ohjelmopalvelujen kehittämistä paikallisen kulttuurin pohjalta tuetaan. Porotalouden harjoittamisen edellytykset säilytetään, samoin kuin perinteisin menetelmin tapahtuvan metsästyksen.

6.3 Toimenpiteet

Alueen käytön historian selvitys tehdään mahdollisimman pian yhteistyössä muiden alueen toimijoiden kanssa. Alueen kulttuurihistoriasta kertovaa opastusmateriaalia tuotetaan sekä kävijöiden että yrittäjien käyttöön.

Keropirtin peruskorjaus viimeistellään myös majan ympäristön osalta. Vuokrasopimuksessa edellytetään majan ulkoasun ja ympäristön säilyttämistä. Palvelurakenteissa noudatetaan soveltuvassa määrin perinteisiä rakennustapoja.

Valvontatupa Uutun ja Yli-Luoston autiotuvan alkuperäinen rakenne selvitetään ja kämpät palautetaan peruskorjauksen yhteydessä mahdollisimman lähelle sitä.

Alueen yrittäjien kanssa solmitaan yhteistyösopimukset, joiden mukaisesti alueen luontomatkailua kehitetään ensisijaisesti paikallisten perinteiden pohjalta. Etusija annetaan niihin pohjautuille matkailutuotteille. Tällaisia ovat esimerkiksi ohjatut vaellukset ja luonnontarkkailu, marjojen ja sienten keräily ja hyväksikäyttö, poron käyttö veto- ja kantojuhtana jne. Paikallisen tarinaperinteen keräämistä tuetaan ja sitä käytetään hyväksi kansallispuiston opastuksessa.

Pyhä-Kallion paliskunnan kanssa tehdään yhteistyötä matkailun ja porotalouden sovittamiseksi yhteen kansallispuiston alueella. Riistanhoitoyhdistysten kanssa tehdään yhteistyötä kansallispuiston metsästyksen ohjauksessa. Metsästyksestä tiedotetaan sekä asiakkaille että yrittäjille yhteistyön ja myönteisen asenteen luomiseksi.

Luontomatkailun kehittämisestä laaditaan erillinen kestävä luontomatkailun suunnitelma. Siinä paikallisella kulttuuriperinnöllä on keskeinen asema luontomatkailun kehittämisen pohjana.

6.4 Seuranta

Kestävä luontomatkailun suunnitelmassa esitettävällä tavalla seurataan alueen käyttöä, käyttäjien asenteita, odotuksia ja kokemuksia noin 10 vuoden välein tehtävän kansallispuiston kävijätutkimuksen perusteella. Alueen matkailuyrittäjien toimintaa seurataan sopimusten mukaisesti ja erillisellä toistettavalla yrityskartoituksella. Kansallispuiston kävijäpalautetta seurataan jatkuvasti ja siitä tehdään vuotuinen yhteenveto.

7 Luonnon käyttö

7.1 Luontomatkailu ja virkistyskäyttö

7.1.1 Nykytila

Hallituksen vuonna 2003 hyväksymän ns. VILMAT-ohjelman tavoitteena on luoda työtä ja toimeentuloa erityisesti vaikeasta työttömyydestä kärsiville alueille kasvattamalla luontoon perustuvaa matkailua. Ohjelmassa korostetaan myös luonnonsuojelualueiden, varsinkin kansallispuistojen, merkitystä luontomatkailun vetovoimatekijöinä. Tämä koskee erityisesti Lappia, jossa matkailulla on jo nykyisellään muuta maata suurempi osuus alueen taloudesta ja työllisyydestä. Useissa tutkimuksissa luonto on todettu matkailun tärkeimmäksi vetovoimatekijäksi. Lapin liiton vuonna 2004 laatiman Lapin matkailun strategian tavoitteena on matkailun vahva kasvu. Kasvutavoitteet pohjautuvat ennen kaikkea ulkomaiseen kysyntään. Strategia painottaa matkailukeskusten merkitystä matkailun vetureina. Metsähallituksen omissa maankäyttösuunnitelmissa (Itä-Lapin luonnonvarasuunnitelma LVS) panostetaan myös matkailun painopistealueisiin. Lapsissa ne ovat pääasiassa matkailukeskusten lähialueita, jotka tukevat keskuksia. Metsähallituksen palveluiden kysyntä syntyy varsinkin Keski- ja Etelä-Lapissa matkailukeskuksista. Vastaavasti laajat syrjäiset alueet jätetään rakentamatta ja ne varataan ensisijaisesti paikalliseen virkistyskäyttöön, kuten metsästyksen ja kalastukseen, sekä erämatkailuun.

Pyhä-Luosto on valittu yhdeksi Metsähallituksen luontomatkailun painopistealueista. Myös Lapin ympäristökeskuksen vetämässä Natura 2000 -alueet Lapin voimavaraksi -projektissa 2005 laaditussa Lapin Natura 2000 -verkoston hoidon ja käytön yleissuunnitelmassa Pyhä-Luosto on luokiteltu palveluvarustukseltaan luokkaan I. Tämä tarkoittaa seuraavien vaatimusten täyttymistä:

- runsas ja monipuolinen palveluvarustus
- monipuoliset virkistysmahdollisuudet eri vuodenaikoina
- hyvät majoittumismahdollisuudet alueella tai sen ympäristössä
- matkailupalveluja alueella tai sen ympäristössä
- järjestettyä luonto-opastusta ja -opetusta
- aluetta palveleva luontokeskus
- aluekohtaiset esitteet, maasto-opasteet, verkkosivut eri kielillä
- matkailun valtakunnallinen vetovoimakohde
- alueen käyntimäärä vähintään 50 000 käyntiä/vuosi tai alueen kävijöiden kokonaisviipymä vähintään 25 000 vrk/vuosi.

Kansallispuiston alueen käytöllä Pyhän ja Luoston matkailukeskusten vetovoimatekijänä ja retkeilykohteena on jo lähes satavuotinen perinne. Nykyiselle tasolle se on kasvanut 1980-luvulla. Kansallispuistoon suuntautuva retkeily lähtee lähes täysin matkailukeskuksista. Suurin osa retkeilijöistä on kotimaisia omatoimiretkeilijöitä, jotka liikkuvat merkityillä reiteillä kesällä ja syksyllä patikoiden sekä talvella hiihtäen hoidetuilla laduilla. Kansallispuiston alueelle tehtävien käyntikertojen määräksi vuonna 2005 on arvioitu noin 100 000. Retkeilijät ovat pääosin kotimaisia päiväretkeilijöitä, jotka yöpyvät ja ruokailevat alueen yrityksissä. Kansallispuiston palveluvarustuksen kapasiteetti on täydessä käytössä vain tärkeimpinä sesonkeina. Näitä ovat kevättalven (helmi-huhtikuu) hiihtosesonki ja syksyn kuukauden mittainen ruskasesonki. Jo marraskuulla alkava joulusesonki ja heinä-elokuun kesäsesonki ovat kasvaneet 2000-luvulla vahvasti. Hiljaisimpia aikoja ovat toukokuu ja lokakuu.

Alueen yrittäjien keskuudessa tehdyn tutkimuksen mukaan suurin osa Pyhä–Luoston alueen yrityksistä katsoo kansallispuiston ja sen palveluiden olevan merkittävä vetovoimatekijä niiden toiminnan kannalta. Merkityksen odotetaan edelleen kasvavan. Matkailun ohjelmalveluja, kuten ohjattuja vaelluksia puiston alueelle, järjestävät useat yritykset. Ohjelmalvelujen asiakkaiden osuus kaikista kävijöistä on kuitenkin toistaiseksi vielä vähäinen.

Kansallispuiston alueella on järjestetty useita liikuntaan ja kulttuuriin liittyviä tapahtumia. Suurin niistä oli vuoden 1994 Jukolan ja Venlojen suunnistusviesti, jonka kilpailukeskus oli puiston ulkopuolella Rykimäselässä, mutta radat ulottuivat nykyisen puiston alueelle molemmin puolin Pyhäjokivartta aina Ruisspeltoa myöten. Osanottajia oli noin 10 000. Kilpailun maastoon jättämät polut ovat häipyneet kokonaan maisemasta. Lisäksi alueella on järjestetty kaksipäiväinen Suomen Tunturisuunnistus kaksi kertaa, hiihtosuunnistuskilpailu Lapin Lumirastit kerran ja lukuisia pienempiä paikallisia suunnistustapahtumia suunnilleen kerran kesässä. Partiolaiset retkeilevät varsinkin Pyhätunturin alueella säännöllisesti. Pyhätunturin Taidepaja on myös järjestänyt kulttuuri-tapahtumia Pyhätunturilla.

7.1.2 Tavoitteet

Metsähallituksen tavoitteena on, että kansallispuiston ja ympäröivien valtion maiden muodostaman matkailullisen kokonaisuuden palveluja kehitetään siten, että se tukee matkailun kasvua ja sitä kautta aluetaloutta ja työllisyyttä Pyhä–Luoston matkailualueella ja sen ympäristössä. Aluetta kehitetään ensisijaisesti päiväretkeilyalueeksi, missä kävijät tukeutuvat paikallisiin yrityksiin majoituksessa, ruokailussa, opastuksessa ja retkeilyvälineiden vuokrauksessa. Tavoitteena on mahdollistaa kävijämäärien 50 %:n kasvu kansallispuistossa vuoden 2005 tasosta vuoteen 2015 mennessä. Jotta kasvava kävijämäärä ei aiheuttaisi myös lisääntyvää kulutusta ja häiriötä alueen luonnolle, käytön kasvun tulee ohjautua olemassa oleville reiteille ja rakenteille. Tavoitteena on, että suurin osa (yli 90 %) alueen kävijöistä liikkuu merkityillä reiteillä tai osallistuu ohjelmallisiin palveluihin. Ulkomaisten kävijöiden osuutta pyritään kasvattamaan nykyisestä alle 5 %:sta 10 %:iin vuoteen 2015 mennessä. Vakiintuneiden kävijäryhmien ohella panostetaan erilaisiin luontoharrastajaryhmiin, erityisesti lintuharrastajiin ja geomatkailijoihin. Geomatkailua kehitetään keskeisenä luontomatkailun teemana.

Omatoimiretkelijöiden ohella ohjelmalveluyritysten toiminnan edellytyksiä parannetaan. Kaikki puiston alueella toimivat yritykset pyritään saamaan yhteistyösopimusten piiriin. Yhteistyössä yritysten kanssa kehitetään paikalliseen kulttuuriin perustuvia matkailutuotteita. Aluetaloudellisen vaikuttavuuden lisäämiseksi entistä suuremman osan retkeilijöistä tulisi käyttää alueen yrittäjien palveluja ja jättää enemmän rahaa alueelle.

Kotimaisten omatoimiretkelijöiden patikointi ja maastohiihto säilyttävät edelleen asemansa puiston tärkeimpinä aktiviteetteina. Reittiverkostoa ja opastusta parannetaan edelleen heidän tarpeitaan vastaaviksi kävijätutkimuksista saatavan palautteen pohjalta. Uusia reittejä ei kuitenkaan rakenneta, lukuun ottamatta Tiaislaavun ja Porolaavun välistä noin 1 km:n mittaista reittiä kansallispuiston itäreunan lähireitistöillä. Alueen poikki kulkevat moottorikelkkareitit säilytetään nykyisillä paikoillaan. Sen sijaan Keski-Luoston harjanteella kulkeva moottorikelkkareitti pyritään poistamaan. Lumikenkäilyä varten voidaan merkitä reittejä ensisijaisesti nykyisille patikointireiteille ja luontopoluille, mikäli siihen on kysyntää. Maastopyöräily sallitaan ainoastaan latu-pohjilla, jotka merkitään sitä varten. Ohjattua koiravaljakko- ja poroajoa varten voidaan osoittaa moottorikelkalla ylläpidettäviä uria virkistyskäyttövyöhykkeelle Pyhäjoen ja Huttujärven väliselle alueelle, mikäli sille on yrittäjien taholta tarvetta. Vastaavasti voidaan ohjattuja ratsastusretkiä

varten osoittaa tarvittaessa reittejä vanhoille varsiteille ja muille olemassa oleville urille em. alueella. Ohjelmanpalveluyritysten tarvitsemat reitit osoitetaan kuitenkin ensisijaisesti kansallispuiston ulkopuolelle, Pyhä–Luoston tien pohjoispuolelle.

Järjestetyt liikunta- ja kulttuuritapahtumat voidaan luonteeltaan ja vaikutuksiltaan rinnastaa luontomatkailuun. Niiden järjestäminen vaatii alueen haltijan luvan. Metsähallituksen luonnonsuojelualueiden hoidon periaatteiden mukaan luonnonsuojelualueille soveltuvat luontoon liittyvät ja lihasvoimaan perustuvat aktiviteetit ja tapahtumat. Lupien myöntäminen harkitaan tapauskohtaisesti siten, että alueen luontoarvot eivät vaarannu.

Luontomatkailun kehittämiseksi laaditaan erillinen kestävän luontomatkailun suunnitelma, jossa tarkennetaan tässä esitettyjä tavoitteita ja keinoja sekä määritellään seuranta LAC (Limits of Acceptable Change) -menetelmän mukaisesti. Suunnitelma on kuvattu tarkemmin kohdassa 11 Toimenpidesuunnitelmat.

Yhteenveto kansallispuiston luontomatkailun tavoitteista vuoteen 2015 mennessä:

- edellytykset vuotuisen käyntimäärän 50 %:n kasvulle
- ulkomaisten kävijöiden osuus yli 10 %
- ensisijaisesti päiväretkeilyalue
- yli 90 % käyntikerroista tehdään merkityillä reiteillä tai ohjatuilla retkillä
- patikointi ja maastohiihto tärkeimmät aktiviteetit
- erityisryhmien määrä lisääntyy
- kaikki matkailun ohjelmanpalvelut sopimusten piiriin
- ohjelmanpalveluyrittäjien ja -tuotteiden määrä lisääntyy
- uusia paikalliseen luontoon ja kulttuuriin perustuvia matkailutuotteita
- uusia rakenteita ja reittejä erityisryhmille vain tarvittaessa
- käytön vaikutusten seuranta ja reagointi luontomatkailusuunnitelman mukaisesti.

7.1.3 Toimenpiteet

Retkeilyreitit ja taukopaikat

Kansallispuiston palvelurakenteet (reitit ja taukopaikat) on rakennettu enimmäkseen 1980-luvulla. Suurin osa niistä on uusittu ennen uuden kansallispuiston perustamista. Reitit ja taukopaikat ovatkin pääosin sellaisessa kunnossa, että ne mahdollistavat luontomatkailulle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen. Tiaislaavun ja Porolaavun välille rakennetaan pitkostettu patikointireitti. Muita uusia reittejä tai taukopaikkoja ei ole tarvetta rakentaa ainakaan omatoimiretkeilijöitä varten. Nykyisiä reittejä ja taukopaikkoja parannetaan edelleen siten, että ne soveltuvat erilaisten asiakasryhmien käyttöön. Pyhätunturin luontopolkuja uudistetaan esittelemään alueen geologiaa. Erityisesti liikuntaesteisille sopivat palvelut kartoitetaan ja rakennetaan erityisryhmille sopiviksi. Tällaisia ovat matkailukeskusten lähireitit ja taukopaikat sekä Rykimäkero.

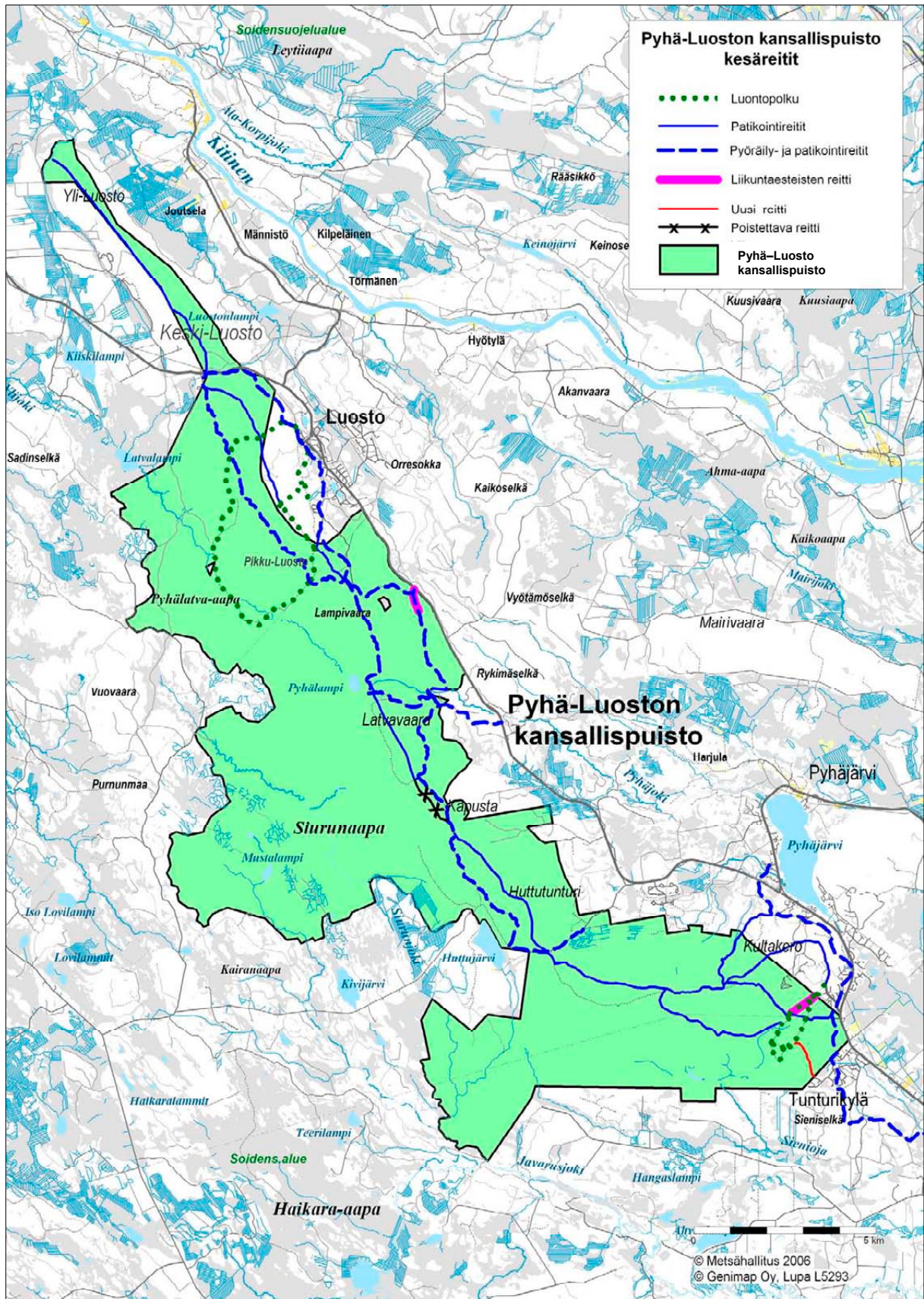
Tunturiaavan luontopolun taulut uusitaan, teemana alueen geologia ja suoluonto. Myös Karhunuomalammen lenkille laaditaan uudet kohdeopasteet.

Nykyisiä latupohjia tasoitetaan ja sorastetaan siten, että ne sopivat myös patikointi- ja pyöräilyreiteiksi. Samalla maisemoidaan aikaisemmin syntyneitä maastovaurioita. Näin rakennettavia reittejä ovat Ukko-Luoston lenkki, Kuukkelin lenkki ja Lampivaara–Huttuloma-reitti. Lisäksi pyöräily on mahdollista Huttujärven tiellä. Muualla kansallispuistossa maastopyöräily kielletään sen kasvillisuudelle ja maaperälle aiheuttaman kulumisen takia. Uhanalaisen lajiston häiriintymisen estämiseksi Pyhä–Luosto-vaellusreitti siirretään latupohjalle välillä Kapustan päivätupa – Porontahtoman laavu. Huttujärven latukahvilan uudelleenrakentamiseen liittyen voidaan myöhemmin tehdä tarvittavia muutoksia reittiverkostoon. Huttujärven pohjoispuolitse kulkeva latu voidaan muuttaa kulkevaksi järven eteläpuolelta, mikäli uusi linjaus saadaan rakennettua yksityismaiden osalta. Järven yli kulkeva moottorikelkkareitti voidaan tällöin sijoittaa vapautuvalle latuuralle.

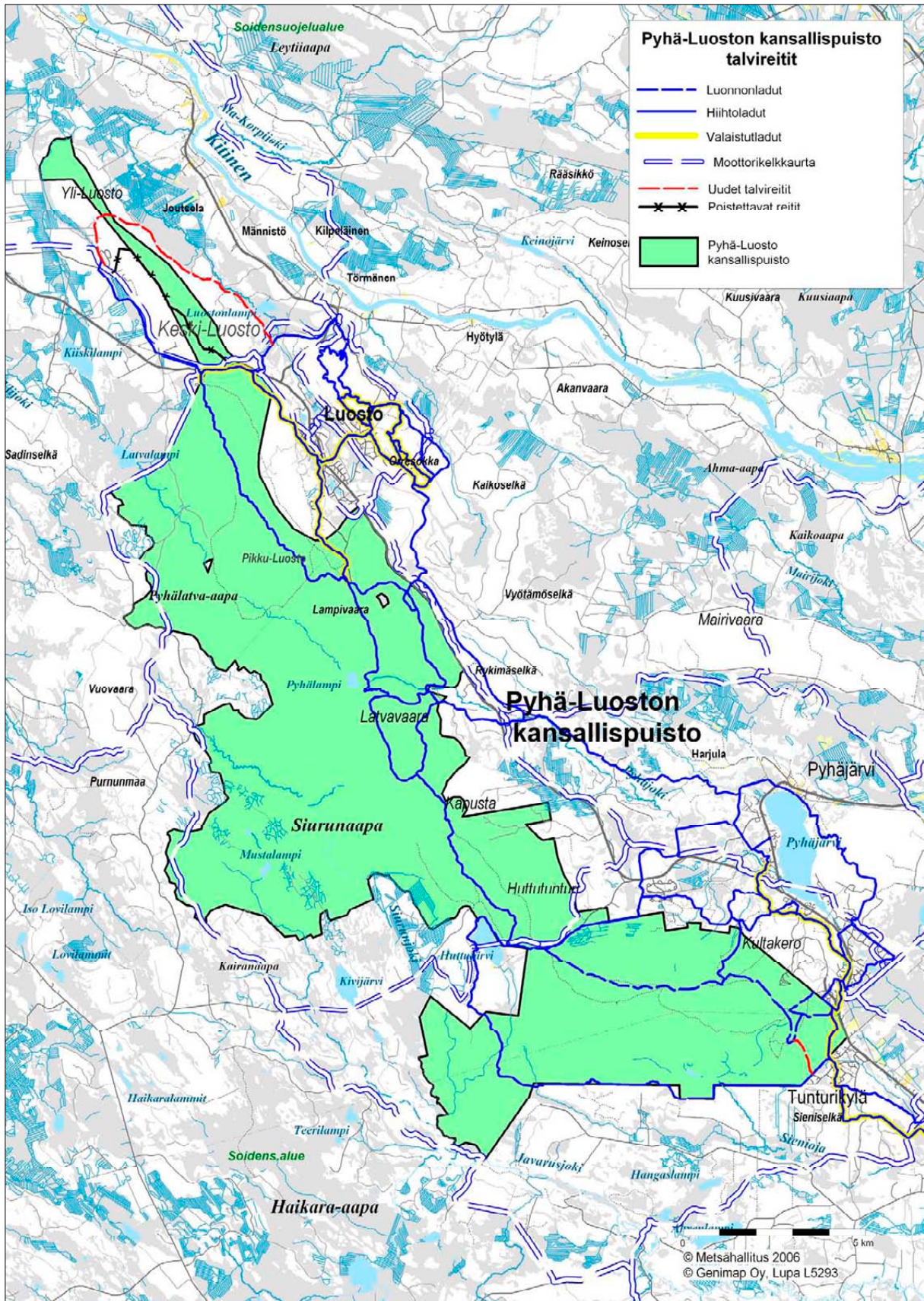
Muinaismuistokohteen säilyttämiseksi Uhriharjulla välillä Karhunjuomalampi–Pyhänkasteenlampi ei tehdä maapohjan tasausta, vaan kulumisvauriot korjataan ja uusien syntyminen ehkäistään kunnan ja soran levityksellä polulle. Isokurun alueelle perustetaan rajoitusvyöhyke, jolla liikuminen on sallittu ainoastaan merkityillä reiteillä.

Lumikenkäilyä varten voidaan merkitä reittejä matkailukeskusten läheisyyteen, mikäli siihen osoittautuu olevan tarvetta. Tällöin käytetään hyväksi ensi sijassa nykyisiä reittejä, kuten luontopolkuja. Lumikenkäreittien ei tarvitse olla pitkiä, 2–5 km on riittävä. Koiravaljakkoajoa varten voidaan osoittaa moottorikelkalla kunnostettava ura, mikäli siihen syntyy tarvetta. Uran käyttöoikeus olisi matkailuyrittäjillä sopimuksen mukaan. Ura sijoitetaan virkistyskäyttövyöhykkeelle Pyhäjoen ja Huttuloman väliselle alueelle siten, että se ei aiheuta ongelmia latujen tai moottorikelkkareittien suhteen. Vastaavasti ratsastusta varten voidaan osoittaa matkailuyrittäjille sopimuksen mukaisesti uria vanhoilta varsiteiltä tai vastaavilta puiston virkistyskäyttövyöhykkeeltä Pyhäjoen ja Huttuloman väliseltä alueelta. Tällainen reitti voidaan merkitä myös kansallispuiston poikki Huttuloman kohdalta. Muualla kansallispuistossa koiravaljakkoajo ja ratsastus kielletään niiden aiheuttaman häiriön, kulumisen ja vieraitten kasvilajien leviämisen riskin takia (kuvat 17 ja 18).

Puiston palvelurakenteet on tarkoitettu ensisijaisesti omatoimiretkelijöille. Sikäli kuin tämä tavoite ei vaaranna, niitä voidaan osoittaa matkailuyrittäjien käyttöön. Tällöin yrittäjien on korvattava käytöstä Metsähallituksen ohjeiden mukainen hinta. Mikäli yrityskäytön tarve kasvaa ja syntyy ristiriitoja rakenteiden käytöstä, voidaan alueelle rakentaa varattava tukikohta. Tukikohta voi olla tulipaikka, laavu, kota tai vastaava. Ensisijaisesti se pyritään sijoittamaan puiston ulkopuolelle. Puiston alueella se on mahdollista sijoittaa virkistyskäyttövyöhykkeelle Huttutunturin koillisrinteelle. Tukikohta voidaan vuokrata tapahtumakohtaisesti yritysten, järjestöjen tai yksityisten asiakkaiden käyttöön.

Kuva 17. Pyhä–Luoston kansallispuiston kesäreitit.

Kuva 18. Pyhä-Luoston kansallispuiston talvireitit.

Muut palvelurakenteet

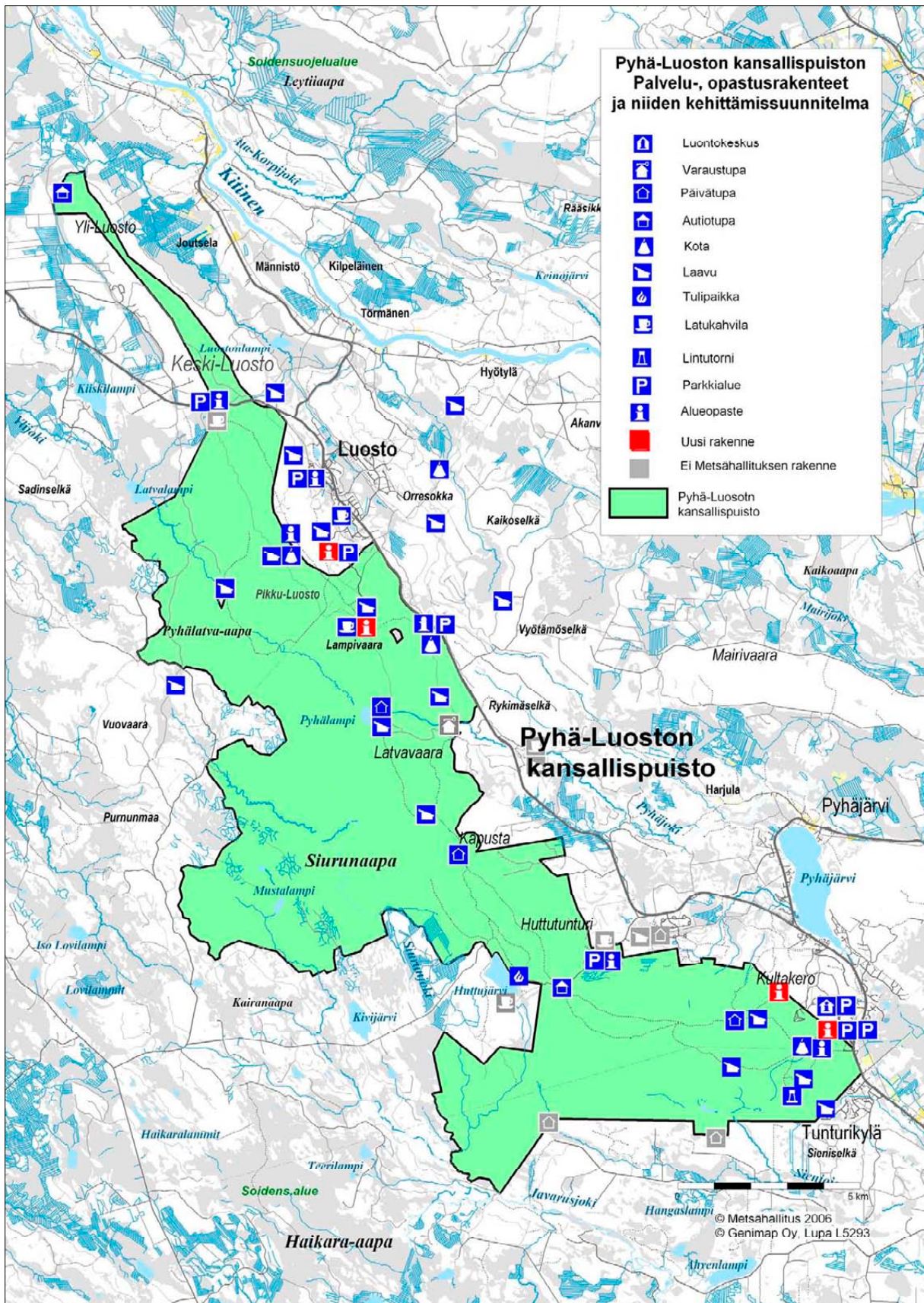
Rykimäkeron Kotakylä rakennettiin 1980-luvulla nähtävyydeksi mallina ilmeisesti 1800-luvun Vuotson tunturisaamelaisten asuminen. Alueella oli useita tuohesta ja kuntasta tehtyjä kotia ja muita rakenteita. Kodat purettiin niiden huonokuntoisuuden ja palovaaran takia. Jäljellä on taukopaikkana iso puurakenteinen kota, aittoja ja kaivo. Alue soveltuu hyvin taukopaikaksi, ja sitä voidaan kehittää lapsiperheitten ja liikuntaesteisten kohteeksi. Alueelle voidaan rakentaa esimerkiksi vanhaa metsäsaamelaista pyyntikulttuuria esittelevä nähtävyysskohte.

Lampivaaran latukahvila säilytetään nykyisessä käytössään. Huttujärven latukahvila paloi 12.–13.5.2006 välisenä yönä. Sen tilalle rakennetaan uusi vastaava rakennus Huttujärvellä johtavan tien varteen kansallispuiston nykyisen lähtöpisteen läheisyyteen. Etäisyys matkailukeskukseen on hiihtäjien kannalta sopiva. Kahvila voidaan myös yhdistää sähköverkkoon, ja paikalle on ympäri vuoden auki oleva tie. Paikalla on jo pysäköintialue ja opasteet puistoon. Tarkempi sijainti ja rakenne määritellään toimenpidesuunnitelmassa. Latukahviloiden liiketoiminta vuokrataan yrittäjille. Vuokrauksessa pyritään varmistamaan kahvilan ympärivuotinen toiminta. Kahvilatoiminnan ohella kahvilat voivat toimia ohjelmalvelun tukikohtina. Kahviloihin voidaan sijoittaa opastusta palvelevaa aineistoa ja yrittäjien kanssa tehdään yhteistyötä kansallispuiston opastuksessa. Lampivaaran kahvilaa laajennetaan. (kuva 19)

Huttujärven palaneen latukahvilan rauniot siistitään ja paikalle perustetaan telttailualue. Palaneen käymälän tilalle rakennetaan uusi. Katettu tulipaikka säilytetään. Sauna muutetaan lukituksi varaussaunaksi. Aggregaattikopista tehdään liiteri. Alue ja varaussauna ovat yksityisten asiakkaiden, järjestöjen ja yrittäjien käytössä. Huttujärven sauna ja Pyhätunturin vanha valvontatupa Uttu voidaan muuttaa peruskorjauksen yhteydessä varaustuviksi, mikäli se katsotaan niiden käytön, kysynnän ja kunnossapidon kannalta tarpeelliseksi.

Peurakurun valvontatupa säilytetään pelkästään työkäytössä. Se sijaitsee syrjävyöhykkeellä, jolle ei ohjata lisää virkistyskäyttöä.

Luoston luontopolun varrella, jo aiemmin rakennetun niittyladon ympäristössä, aloitetaan suunnitun niittäminen nähtävyysskohteeksi.

Kuva 19. Pyhä-Luoston kansallispuiston palvelurakenteet.

7.1.4 Seuranta

Luontomatkailun seuranta kohdistetaan kansallispuiston kävijöihin ja käytön vaikutukseen kansallispuiston luonnolle. Alueen käytön ohjauksen kannalta nämä ovat välttämättömiä tietoja. Seurannan tulee tuottaa tietoja mm. seuraavista asioista:

- käyntikertojen määrä, sen muutokset ja jakauma alueella
- kävijöiden taustatiedot
- kävijöiden odotukset, aktiviteetit, kokemukset ja palaute
- kävijöiden vaikutus aluetalouteen
- yrittäjien määrä, palvelut ja asiakkaat
- yrittäjien odotukset, kokemukset ja palaute
- maaperän ja kasvillisuuden kuluminen
- eläinten häiriintyminen.

Seurannan välineinä käytetään seuraavia laskentoja ja kartoituksia:

- jatkuva kävijälaskenta reitistöllä automaattisten laskureitten avulla
- MH:n otantaan ja standardimuotoiseen lomakkeeseen perustuvat kävijätutkimukset noin 10 vuoden välein, seuraava noin vuonna 2015
- luontokeskuksen jatkuva asiakaspalautteen keruu
- luontokeskuksen asiakastutkimus noin 10 vuoden välein (2015)
- kulumisen seuranta kiinteillä koealoilla noin 5 vuoden välein (2008)
- roskaantumisen seuranta koealoilla noin 5 vuoden välein (2008)
- yrittäjien haastattelututkimus noin 10 vuoden välein (2015)
- postitettuun lomakkeeseen perustuva matkailualueen kaikkien mökinomistajien tutkimus noin 10 vuoden välein (2015)
- uhanalaisten petolintujen pesintätulosten vuotuinen seuranta
- kesäatlasruutujen (4 kpl) seuranta 5 vuoden välein (2007)
- pesimälinnuston seuranta laskennoilla 5 vuoden välein (2007)
- talvilinnuston seuranta aloitetaan 2007
- riistakolmiolaskenta (2 kpl) vuosittain kesällä ja talvella.

Käyntikertojen määrää ja erityisesti sen muutoksia seurataan jatkuvasti 2–3 automaattisen kävijälaskurin avulla. Myös luontokeskuksen asiakasmäärää seurataan jatkuvasti. Muita kävijätietoja selvitetään Metsähallituksen kävijätutkimusmenetelmän mukaisella, määrävälein toistettavalla otantaan perustuvalla kartoituksella. Seuraava kävijätutkimus tehdään välillä 2010–2015. Luontokeskuksessa tehdään vastaava asiakastutkimus. Alueen yrittäjät on kartoitettu haastattelututkimuksella vuonna 2004. Seuraava kartoitus tehdään samoin noin vuonna 2015. Luonnon kulumista seurataan noin viiden vuoden välein mitattavilla kiinteillä koealoilla. Eläimistön häiriintymistä seurataan valtakunnallisten seurantojen avulla, kuten petolintujen pesintätuloksen vuotuisella seurannalla. Lisäksi alueella järjestetään linnuston seuranta kesäatlasruutujen sekä pesimä- ja talvilinnuston laskennan avulla.

Seurantajärjestelmä ja siihen perustuva luontomatkailun hallinta LAC-mallin mukaisesti määritellään yksityiskohtaisesti kestävän luontomatkailun suunnitelmassa.

7.2 Poronhoito

7.2.1 Nykytila

Kansallispuiston alueella on merkitystä Pyhä-Kallion paliskunnalle ympäri vuoden. Erityisesti kesällä porot kerääntyvät laiduntamaan suurille aapasoille ja kevättalvella vanhoihin metsiin luppoa syömään. Talvella poroja myös ruokitaan alueen metsiin heinällä. Alueen läpi kulkee moottorikelkalla ajettava ruokintareitti. Palovaaran erotuspaikkaan kootaan poroja syksyllä ja alkutalvella teurasporojen erottamiseksi. Retkeilijöitten liikkuminen alueella häiritsee jonkin verran porojen laiduntamista lähinnä matkailukeskusten lähialueilla. Toisaalta poromiehet käyttävät matkailukeskuksia hyväksi porotuotteiden markkina-alueena ja tarjoamalla poroon pohjautuvia ohjelmapalveluja. Porot ovat myös oleellinen osa alueen maisemaa ja imagoa.

Porojen laidunnuksen vaikutus alueen luontoon tunnetaan huonosti. Alueella ei juuri ole jäkäläkankaita, joten lähinnä kesäaikaisella laiduntamisella on merkitystä luonnolle. Se heikentää ainakin koivun uudistumista alueen taimikoissa ja vaikuttaa mahdollisesti muuhunkin lajistoon. Lisäruokinta saattaa tuoda alueelle vierasta lajistoa ja rehevöitymistä aiheuttavia lisäravinteita. Poronhoitajilla on oikeus liikkua maastoajoneuvoilla poronhoitotöissä. Maastoliikenne ei ole aiheuttanut ongelmia.

7.2.2 Tavoitteet

Kansallispuiston perustaminen säilyttää porojen laitumet luonnontilaisina. Porotalouden mahdollisuudet käyttää hyväksi laitumia pyritään säilyttämään nykyisellä tasolla. Tämä edellyttää lähinnä matkailijoiden aiheuttaman häirinnän rajoittamista nykyiselle reitistölle. Matkailuun liittyvä maastoliikenne rajoitetaan reiteille. Matkailun ja porotalouden sovittamista yhteen kansallispuistossa tuetaan myös kertomalla poronhoidosta alueen opastuksessa. Porotalouden, luonnonsuojelun ja matkailun yhteensovittamista edistetään yhdessä paliskunnan kanssa. Palovaaran erotuspaikka toimii myös matkailunähtävyytenä kansallispuiston retkeilyreitistön piirissä.

Poronhoitoon liittyvä maastoliikenne ja maastoruokinta suunnitellaan yhteistyössä paliskunnan kanssa siten, että siitä aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa alueen luonnolle. Laiduntamisen aiheuttamia muutoksia seurataan käytettävissä olevilla menetelmillä.

7.2.3 Toimenpiteet

Kansallispuiston retkeilijät ohjataan merkityille reiteille opastuksen ja markkinoinnin toimenpitein. Erityisesti syrjäosa pidetään mahdollisimman luonnontilaisena. Porojen alkukesän laitumet sijoittuvat puiston syrjäosan laajoille aapasoille. Matkailun ohjelmapalveluja ei ohjata tärkeimmille laidunalueille. Moottorikelkoille ei myönnetä maastoliikennelupia reittien ulkopuolelle kuin poikkeustapauksissa, ja ylimääräistä liikennettä valvotaan erityisesti keväthankien aikaan.

Luontokeskuksen opastuksessa ja ohjelmistossa esitellään poronhoitoa ja porotuotteita. Palovaaran erotuspaikan laavua huolletaan osana puiston palveluvarustusta. Puiston virkistyskäyttövyöhykkeelle voidaan tarvittaessa osoittaa reitti poroajelua varten. Uusien kansallispuiston käyttöön ja imagoon soveltuvien palvelujen ja tuotteiden kehittämistä sekä markkinointia tuetaan.

Paliskunnan kanssa neuvotellaan poronhoitoon liittyvän maastoliikenteen ja maastoruokinnan ohjaamisesta puiston alueella siten, että siitä ei aiheudu ongelmia alueen luonnolle.

7.2.4 Seuranta

Paliskunnan kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä kahdenvälisesti ja puiston yhteistyöryhmässä. Laidunnuksen vaikutuksia seurataan, mikäli siihen löydetään sopiva menetelmä.

7.3 Metsästys ja kalastus

7.3.1 Nykytila

Kansallispuiston alueella saavat metsästää Kemijärven, Pelkosenniemen ja Sodankylän kunnissa vakituisesti asuvat oman kuntansa alueella, lukuun ottamatta perustamislaisissa osoitettuja rauhoitusalueita. Metsästys on sallittu metsästyslain mukaisesti. Tärkein saaliseläin on hirvi; lisäksi metsästetään karhua, kanalintuja ja vesilintuja.

Luonnonsuojelulain mukaan pilkkiminen ja onkiminen on sallittu kansallispuistossa ja muu kalastus kalastuslain mukaisesti. Kansallispuistossa on niukasti vesiä, ja niissä kalastetaan satunnaisesti.

7.3.2 Tavoitteet

Metsästystä harjoitetaan säädösten mukaisesti siten, että siitä ei aiheudu vaaraa alueen kävijöille. Hirven- ja karhunlihojen noutoon myönnetään maastoliikennelupia. Alueen kävijöitä opastetaan ja heille tiedotetaan metsästyksestä puiston alueella tavoitteena ristiriitojen vähentäminen ja myönteisten asenteiden luominen.

Puiston vesissä on mahdollista kalastaa kalastuslain mukaisella yleiskalastusoikeudella ja läänikohtaisilla viehেলuvilla, luonnonsuojelulain mukaisesti onkimalla ja pilkkimällä sekä Metsähallituksen viehেলuvilla. Kalastuspaine pyritään kuitenkin pitämään vähäisenä, eikä kansallispuiston vesiä markkinoida virkistyskalastuskohteena. Verkkolupia ei myönnetä. Kalastukseen ei myönnetä maastoliikennelupia.

7.3.3 Toimenpiteet

Puistokuntien riistanhoitoyhdistysten kautta tiedotetaan metsästäjille metsästysjärjestelyistä ja niihin liittyvästä maastoliikenteestä kansallispuiston alueella.

Metsästysrauhoiitusalueiden rajat täsmennetään peruskartalle, jota jaetaan luontokeskuksesta, Metsähallituksen toimistoista ja internet-sivuilta. Rauhoitusalueet merkitään maastoon ainakin polkujen ja teiden kohdalle.

7.3.4 Seuranta

Metsästystä, kalastusta ja maastoliikennettä seurataan ja valvotaan kansallispuiston muun valvonnan yhteydessä sekä erillisillä tarkastuksilla.

Oma henkilökunta laskee kansallispuiston alueella olevat kaksi riistakolmiota vuosittain kesällä ja talvella.

7.4 Malminetsintä ja kaivostoiminta

Luonnonsuojelulain mukaisesti kaivostoiminta on kansallispuiston alueella kielletty. Malminetsintä on luvanvaraista. Kansallispuiston alueella on lähes vuosittain tehty kallioperän kartoituksia kairaamalla. Geologinen tutkimuskeskus on aloittanut 2004 peruskartoituksen alueella, tavoitteena geologisen retkeilykartan laatiminen Pyhä–Luoston alueelta.

Kansallispuiston perustamislaisissa on kuitenkin sallittu ametistin ja muiden korukivien taloudellinen hyödyntäminen sekä tähän liittyvä pienimuotoinen matkailutoiminta Luoston Natura 2000 -alueen (FI 1301713) ulkopuolisella alueella eli Lampivaaran kaivospiirissä. Arctic Amethyst Oy:n omistamassa kaivoksessa louhitaan ametistia, mutta kaivos on ennen kaikkea matkailunähtävyys, johon tehdään opastettuja tutustumisretkiä. Kaivoksella on kaivospiiriin kuuluva oikeus käyttää Lampivaaran latukahviolle tulevaa huoltotietä omaan huoltoajoonsa ja asiakkaiden kuljetukseen kaivokselle. Kaivosyhtiö vuokraa Lampivaaran latukahviota, jota käytetään kaivosohjelmien lipunmyyntipisteinä.

Geologisiin tutkimuksiin, kartoituksiin ja malminetsintään myönnetään lupia, mikäli ne voidaan tehdä alueen luontoa vaarantamatta. Kairaukset sekä muu maastoliikennettä ja koneiden käyttöä vaativa toiminta ajoitetaan jäätyneen maan aikaan.

Lampivaaran ametistikaivoksen toiminta voi jatkua nykyisellään. Kaivoksen kanssa tehdään yhteistyötä alueen geologian kehittämisessä yhdeksi kansallispuiston tärkeimmistä vetovoimatekijöistä. Lampivaaran kahviota kehitetään kansallispuiston opastuspisteinä. Huoltotiellä liikkuminen on sallittu kaivosyhtiön ja alueen haltijan tarpeisiin. Tietä ei avata yleiselle liikenteelle. Tarvittaessa tie suljetaan puomilla.

7.5 Liikenne ja liikkuminen

7.5.1 Nykytila

Entisen Pyhätunturin kansallispuiston alueella oli useita järjestyssäännössä rajoitettuja liikkumisrajoitusalueita: Isokuru, Metsäkurut ja Karhunotko. Muulta osin kansallispuiston alueella liikkuminen lihasvoimalla oli vapaata. Luoston luonnonhoitometsän kautta kulki useita Metsähallituksen perustamia moottorikelkkauria. Sodankylän kunnan alueella niiden käyttöoikeus ja ylläpito oli siirretty sopimuksella kunnalle, ja ne on perustettu sen jälkeen maastoliikennelain mukaisiksi virallisiksi kelkkareiteiksi. Pelkosenniemen kunnan alueella urat ovat edelleen Metsähallituksen hallinnassa. Kansallispuiston perustamista valmisteltaessa kelkkareittejä ja -uria siirrettiin pois tulevan puiston alueelta. Pitkänomaisen alueen läpi kulkee kuitenkin kaksi moottorikelkkauraa Luostonlomassa ja Huttulomassa. Niiden poistamista ei katsottu mahdolliseksi eikä

välttämättömäksi. Lisäksi Luostonlomasta Perhe-Luostolle kulkee kelkkareitti pitkin Keski-Luoston lakea. Näitä yleisiä kelkkauria on yhteensä 18 km.

Kansallispuiston kautta kulkee Huttujärvelle menevä tie, joka oli suljettu puomilla yleiseltä liikenteeltä. Tie on Metsähallituksen, ja Huttujärven rantakiinteistöjen omistajilla ja muilla luvan saaneilla on oikeus liikkua sillä. Lampivaaran ametistikaivoksella on kaivospiiriin kuuluva tiealue kaivokselle. Lampivaaran kahviolle rakennettiin 2001 huoltotie, joka on Metsähallituksen hallinnassa ja myös kaivosyhtiön käytössä. Tiellä on sallittu huoltoajo ja asiakkaiden kuljettaminen, mutta ei yleistä liikennettä. Talvella tietä ei ole aukaistu, vaan asiakaskuljetus ja huolto on hoidettu latukoneen vetämällä katetulla reellä ja moottorikelkalla.

Kansallispuistoon rajatuilla entisillä talousmetsäalueilla Huttutunturin rinteessä ja Mustalammen alueella on muutamia hakkuita varten tehtyjä varsiteitä, jotka ovat autolla ajettavia.

Kansallispuiston alueella on noin 60 km koneellisesti ylläpidettäviä luisteluhiihtoon soveltuvia latu-uria. Hiihtosesongin aikaan näitä ajetaan latukoneella yleensä kerran päivässä. Kapeampia maastoon merkittyjä ns. luontolatuja on noin 15 km. Niitä pohjustetaan satunnaisesti huoltotöiden yhteydessä moottorikelkalla.

Maastoliikennelain mukaisesti joillakin erityisryhmillä on oikeus liikkua maastoajoneuvoilla kansallispuiston alueella. Tärkein näistä ovat poronhoitotöissä liikkuvat poromiehet. Puiston alueella on talvella ruokittu poroja moottorikelkasta levitettyllä lisärehulla.

Kansallispuiston oma henkilökunta liikkuu myös alueella maastoajoneuvoilla valvonta-, huolto-, suunnittelu- ym. tehtävissä.

7.5.2 Tavoitteet

Metsähallituksen luonnonsuojelun alueiden hoidon ja käytön periaatteiden mukaisesti kansallispuistossa suositetaan lihasvoimaan perustuvia aktiviteetteja. Kansallispuiston sisällä olevat tiet pidetään suljettuina yleiseltä liikenteeltä. Tarpeettomat varsitiet suljetaan pysyvästi. Liikkumista rajoitetaan Isokurun rinteillä, missä liikkumisrajoitus palvelee myös turvallisuutta. Maastopyöräily, koiravaljakko- ja poroajo sekä ratsastus rajoitetaan erikseen osoitetuille reiteille virkistyskäyttövyöhykkeellä. Moottoroituun liikenteeseen perustuvat virkistyskäytön aktiviteetit minimoidaan puiston alueella, samoin muun käytön maastoliikenne. Latuja voidaan edelleen huoltaa koneellisesti. Alueen läpi kulkevat moottorikelkkareitit ja -urat jäävät nykyisille paikoilleen, lukuun ottamatta Keski-Luoston päällä kulkevaa reittiä, joka siirretään puiston ulkopuolelle. Maanomistajien ja matkailuyrittäjien huoltoliikenne sekä saaliin noutaminen hirven- ja karhunpyynnissä on kuitenkin mahdollista teillä ja maastossa. Poronhoitoon liittyvä maastoliikenne on sallittua maastoliikennelain mukaisesti, mutta se pyritään sovittamaan yhteen luonnonsuojelun ja muun käytön kanssa yhteistyössä paliskunnan kanssa.

Kansallispuiston äänimaisema pidetään mahdollisimman luonnontilaisena erityisesti syrjävyöhykkeellä.

7.5.3 Toimenpiteet

Huttujärven ja Lampivaaran tiet säilytetään Metsähallituksen ylläpitäminä teinä. Liikkumisoikeus on teiden vaikutusalueella olevilla maanomistajilla, yrittäjillä ja poromiehillä. Muille voidaan myöntää lupia maastoliikenneluvan tapaan harkinnanvaraisesti verkkokalastukseen Huttujärvessä, saaliin hakemiseen ja muihin vastaaviin tarkoituksiin. Tiet suljetaan puomilla. Muut tieurat tuki-taan tarvittaessa pysyvästi kaivinkoneella. Pysyvästi suljettavia teitä ovat Huttukankaan, Mustalammen ympäristön ja Huttutunturin pohjoisrinteen varsitiet.

Järjestyssäännössä rajoitetaan liikkuminen Isokurussa ympäri vuoden sallituksi ainoastaan merkityillä reitillä.

Maastopyöräily sallitaan tasatuilla latupohjilla sekä Huttujärven ja Lampivaaran teillä. Ratsastusta sekä koiravaljakko- ja poroajoa varten voidaan osoittaa tarvittaessa matkailuyrittäjien käyttöön reittejä puiston virkistyskäyttövyöhykkeelle Pyhäjoen ja Huttuloman väliselle alueelle. Reitit suunnitellaan mahdollisuuksien mukaan olemassa oleville urille, ei kuitenkaan retkeilyreiteille. Reitit merkitään maastoon ja kartoille.

Latujen huollosta ja sen kustannuksista vastaavat matkailukeskusten huoltoyhtiöt. Karhunjuomalammelle menevä latu aukaistaan vasta, kun lunta on riittävästi suojaamaan maanpintaa.

Matkailuyrittäjille voidaan harkinnan mukaan myöntää lupia huoltoajoon ohjelmapalveluihin liittyen.

Hirven- ja karhunlihojen noutoon myönnetään lupia lumettomana aikana mönkijällä ja maastoautolla olemassa olevia uria pitkin ja lumipeitteen aikana moottorikelkalla lyhintä reittiä.

Paliskunnan kanssa neuvotellaan poronhoitotoihin liittyvän maastoliikenteen ohjaamisesta siten, että se ei uhkaa luonnonsuojelullisia tavoitteita eikä häiritse muuta käyttöä.

Kansallispuiston äänimaisemien kartoituksesta pyritään käynnistämään tutkimushanke ja sen pohjalta laatimaan suunnitelma luonnon äänimaisemien säilyttämiseksi sekä maastoliikenteen ohjaamiseksi myös tämän tavoitteen mukaisesti.

7.5.4 Seuranta

Metsähallitus valvoo ja seuraa liikkumista alueella sekä määräysten noudattamista osana alueen hallintaa ja hoitoa. Kävijöiltä kerätään palautetta Metsähallituksen palautejärjestelmän avulla. Maastoliikenteen seurannasta enemmän kappaleessa 14.1 Valvonta.

8 Luonto-opastus

8.1 Nykytila

Kansallispuiston opastus vastaa tyydyttävästi tämänhetkisen käytön tarpeita. Sesonkiaikoina luontokeskuksen tilat eivät riitä nykyistä suuremmalle asiakasmäärälle. Kansallispuiston esite julkaistiin alkuvuodesta 2005 suomen lisäksi ruotsiksi, englanniksi, saksaksi ja ranskaksi. Internet-sivuja pidetään ajan tasalla osana Metsähallituksen luontoon.fi – retkeilijän sivustoa. Sivusta on myös ruotsin- ja englanninkieliset versiot. Pahimmat puutteet ovat maasto-opasteissa. Alueen retkeily perustuu kokonaan merkityillä reiteillä liikkumiseen, mikä asettaa varsinkin patikointireittien merkinnälle ja viitoitukselle suuria vaatimuksia. Opasteissa on kirjavuutta, joka aiheutuu niiden vaihtelevasta iästä sekä maanomistuksen ja hallinnan hajanaisuudesta. Maasto-opasteet ja kartta-aineistot eroavat jonkin verran toisistaan.

Kansallispuiston tienvarsi- ja lähtöpaikkojen opasteet on pääosin uusittu puiston perustamisen jälkeen. Ainoastaan Pyhäältä puuttuu selkeä reitistön lähtöportti. Keskuksen liikennejärjestelyt muuttuvat uuden yleiskaavan myötä, mikä vaikuttaa myös opasteisiin.

Kansallispuiston palvelujen markkinointia on tehty kahdella tasolla. Metsähallituksen luontopalvelut markkinoi palvelujaan retkeilijöille keskitetysti ennen kaikkea Luontoon.fi – retkeilijän verkkosivujen kautta. Paikallistasolla luontokeskus on hoitanut markkinoinnin lähinnä matkailualueen verkkosivuilla ja lehdessä sekä maakunnallisissa viestimissä. Markkinointiin on panostettu varsin vähän.

8.2 Tavoitteet

Opastuksen kehittämisen tavoitteena on koko Pyhä–Luoston matkailualueen kattava integroitu opastusjärjestelmä, joka yhdistää henkilökohtaisen opastuksen, tienvarsi- ja maasto-opasteet, kartat ja internetin koko matkailualueella yhtenäiseksi palvelukokonaisuudeksi. Omatoimi-retkeilijöiden palvelun ohella järjestelmän tulee antaa matkailuyrityksille mahdollisuudet retkeilytuotteiden räätälöimiseksi tuote- ja asiakaskohtaisesti. Keskeinen asema opastuksessa on Pyhä-tunturin luontokeskuksella, jonka asiakasmäärää pyritään nostamaan, tilat ja palvelut mitoittamaan kysynnän mukaisiksi sekä suuntaamaan palveluja aikaisempaa enemmän myös yrittäjille. Odotettavissa on myös ulkomaisten asiakkaiden osuuden kasvu. Opastuksen tulee saada myös Luoston matkailukeskuksen asiakkaat nykyistä paremmin omikseen. Tavoitteena on, että suurin osa alueen kävijöistä vierailee myös luontokeskuksessa tai Metsähallituksen internet-sivuilla. Kansallispuiston luonnon, kulttuurin ja palveluiden esittelyn ohella opastuksen tavoitteena on luonnonsuojelumuotoisen asenteen ja kestävä luontomatkailun periaatteiden omaksuminen. Metsähallituksen asiakaspalvelulla on myös kansallispuistoa laajempia tavoitteita luontokasvatuksessa.

Kansallispuiston markkinointia kehitetään osana Metsähallituksen alueiden virkistyskäytön markkinointia. Markkinoinnissa pääpaino on kansallispuiston imagon rakentamisessa ja tärkeimmille kävijäryhmille kohdennetussa markkinoinnissa. Markkinoinnissa pyritään resurssien sallimaan yhteistyöhön Pyhä–Luoston matkailualueen yhteismarkkinoinnin kanssa. Samalla pyritään vaikuttamaan siihen, että matkailualueen ja kansallispuiston imagot ovat mahdollisimman samansuuntaisia ja perustuvat kestävä luontomatkailun periaatteisiin.

8.3 Toimenpiteet

Kansallispuiston kävijöiden opastus voidaan jakaa toteutustavan mukaan seuraavasti:

- henkilökohtainen asiakaspalvelu
- luontokeskuksen näyttelyt ja AV-materiaali
- internetin välityksellä tarjottava aineisto ja asiakaspalvelu
- esitteet, kartat ja muu jaettava materiaali
- tienvarsien ja pysäköintipaikkojen opasteet
- luontopolut
- maasto-opasteet, viitat ja reittien merkintä.

8.3.1 Luontokeskus, näyttelyt ja AV-materiaali

Pyhätunturin luontokeskuksen asiakasmäärä on kasvanut niin paljon, että nykyiset tilat alkavat käydä sesonkiaikoina ahtaiksi. Lähiaikoina on tehtävä päätös tilojen laajentamisesta tai uusien rakentamisesta. Matkailualueen kaavauudistuksen takia saattaa olla perusteltua etsiä luontokeskukselle uusi sijainti, joka on välittömästi alueen pääväylän Pyhä–Luosto-maantien varressa. Mahdollinen luontokeskus voi sijaita joko Luostolla tai Pyhätunturilla. Kaavoituksessa tähän on varauduttu. Luontokeskuksen uudistaminen on viime kädessä kiinni rahoituksen järjestymisestä.

Luontokeskuksen tärkeimmät tehtävät ovat edelleen kansallispuiston kävijöiden opastus sekä yleisen luontotietouden ja luonnonsuojelumuotoisen asenteen levittäminen. Näyttely uudistetaan tilojen uusimisen yhteydessä. Geologiaa kehitetään edelleen näyttelyn keskeisenä teemana. Geologiasta kertova tekniikaltaan vanhentunut diasarja korvataan multivisiolla. Vastaava multivisio laaditaan myös aapasuoluonnosta, mikäli siihen saadaan riittävä hankerahoitus. Luontokeskuksen roolia myös alueen yrittäjien palvelupisteenä kehitetään.

Luontokeskuksessa on oltava riittävä henkilöstö henkilökohtaista asiakaspalvelua varten. Käytännössä tämä tarkoittaa vähintään nykyistä kahta vakinaista ja sesonkiaikoina yhtä määräaikaista työntekijää. Maasto-opastuksen järjestäminen Metsähallituksen omana työnä edellyttää lisäresursseja. Maasto-opastusta voidaan tarjota myös yhteistyössä yrittäjien kanssa tai yrittäjien kaulallisena palveluna. Luontokeskuksen ja matkailuyrittäjien yhteistyötä lisätään.

Mikäli luontokeskusta laajennetaan tai rakennetaan kokonaan uudet tilat Pyhätunturille, Luostolle rakennetaan resurssien salliessa miehittämätön opastuspiste. Sopivat tilat etsitään olemassa olevista tiloista matkailukeskuksesta tai laajentamalla Lampivaaran latukahvilaa.

8.3.2 Verkkosivut, esitteet ja kartat

Kansallispuiston verkkosivut ovat osa Metsähallituksen luontoon.fi – retkeilijän verkkosivuja. Pyhä–Luostolle laaditaan eri toimijoiden yhteistyönä koko alueen kattavaa internet-käyttöliittymää alueen palveluihin. Sen kautta on oltava pääsy myös kansallispuiston palveluihin. Kansallispuiston esitettä päivitetään tarpeen mukaisina kieliversioina.

Matkailualueesta on julkaistu 1:50 000 mittakaavassa retkeilykartta, josta otetaan uusia päivitettyjä painoksia tarvittaessa. Koko matkailualueen kattavat latu- ja reittikartat on tuotettu yhteistyönä eri toimijoiden kesken. Metsähallitus osallistuu karttojen päivitykseen ja painatukseen. Karttojen kulut katetaan niiden myynnillä. Yrittäjillä ja asiakkailta on tulevaisuudessa mahdollisuus tulostaa karttoja haluamistaan reiteistä ja palveluista suoraan internetistä.

8.3.3 Tienvarsi- ja lähtöpaikkojen opasteet

Pyhätunturille rakennetaan reitistön lähtöportti, kun yleiskaavan liikennejärjestelyjä koskevat ratkaisut on tehty. Lähtöportin tulee sijaita siten, että se on helposti löydettävissä ja välittömässä läheisyydessä on riittävät pysäköintialueet. Lähtöportti tulee sijaitsemaan kansallispuiston rajojen ulkopuolella.

Kansallispuiston reitistön tärkeimmillä lähtöpaikoilla on tuoreet alueopasteet. Uusia alueopasteita rakennetaan vielä Ukko-Luoston rinteiden pysäköintipaikalle, Lampivaaran kahvilalle ja Karhunuomalammen reitille puiston rajalle Kultakeron pohjoisrinteellä.

8.3.4 Maasto-opasteet, viitoitus ja merkintä

Kansallispuiston maasto-opasteiden, viittojen ja reittimerkintöjen uusiminen on aloitettu Lapin ympäristökeskuksen vetämässä ympäristötyöprojektissa ja se valmistuu kesällä 2007. Opasteiden uusimisessa tehdään yhteistyötä muiden toimijoiden eli yrittäjien, kuntien ja ympäristökeskuksen kanssa siten, että opasteissa päästään koko matkailualueella samaan ulkoasuun ja laatuun. Maasto-opasteissa otetaan käyttöön Metsähallituksen ja Suomen Ladun yhteistyönä laatima reittien vaativuusluokitus.

Maasto-opasteet integroidaan kartta-, esite-, markkinointi- ja internet-aineistojen kanssa yhtenäiseksi kokonaisuudeksi.

Kansallispuiston rajat merkitään teiden ja reittien kohdalla kansallispuiston logon sisältävällä kyltillä. Muuta maa-alueita vastaan rajat aukaistaan ja merkitään ympäristöministeriön ohjeiden mukaisesti sen jälkeen, kun suojelualuekiinteistön perustamistoimitus on pidetty.

8.3.5 Markkinointi

Kansallispuistoa markkinoidaan Metsähallituksen yhteisen markkinoinnin, ennen kaikkea internet-palveluiden kautta. Sen ohessa kehitetään yhteistyötä Pyhä–Luoston matkailualueen yhteismarkkinoinnin kanssa liittymällä Pyhä–Luoston Matkailuyhdistyksen jäseneksi. Kansallispuisto pyritään saamaan näkyväksi osaksi matkailualueen imagoa. Samalla pyritään vaikuttamaan siihen, että matkailualueen imago noudattaa Metsähallituksen kestävä luontomatkailun periaatteita. Markkinointia suunnataan entistä tarkemmin valituille asiakasryhmille. Yhteistyön avulla markkinointia suunnataan myös ulkomaille. Samalla markkinointi toimii välineenä alueen käytön ohjauksessa haluttujen asiakasryhmien suuntaan.

Mahdollisuudet liittyä kansainvälisten geologisten suojelu- ja matkailukohteiden yhteistyöverkoston Geoparks Networkin jäseneksi selvitetään. Verkoston kautta puistoa markkinoidaan kansainvälisenä geomatkailukohteena.

8.4 Seuranta

Opastuksen laatua ja vaikuttavuutta seurataan jatkuvasti kerättävän asiakaspalautteen ja säännöllisesti tehtävien kävijätutkimusten avulla. Seuraavat tutkimukset luontokeskuksessa tehdään vuoden 2008 ja maastossa vuoden 2010 tienoilla.

9 Opetus

Pyhä-Luoston kansallispuistolla on ollut säännöllistä opetuskäyttöä ennen kaikkea Kemijärven, Pelkosenniemen ja Sodankylän peruskoulujen päiväretkien kohteena. Vuosittain puistossa ja luontokeskuksessa vierailee 5–10 opetusryhmää. Kauempaa alueella käydään pitämässä useamman päivän mittaisia leirikouluja. Korkeamman asteen oppilaitosten ryhmiä puistossa vierailee satunnaisesti.

Pyhätunturin luontokeskus on valmistanut materiaalia luonto-opetukseen. Vuonna 2005 valmistui Pyhä-Luoston luontokansio, joka sisältää aineistoa opettajan tueksi luonto-opetukseen.

Pyhä-Luoston kansallispuistoa ja Pyhätunturin luontokeskusta tarjotaan edelleen luonto-opetukseen sekä paikallisille peruskouluille että kauempaa tuleville leirikouluille. Leirikouluja kehitetään yhdessä matkailuyrittäjien kanssa. Luonto-opetukseen soveltuvaa opetusmateriaalia täydennetään opettajien ja oppilaitten toiveiden ja palautteen mukaisesti.

Korkeamman asteen opetuksen edellytyksiä kehitetään yhteistyössä Lapin yliopiston kanssa. Kansallispuisto soveltuu erityisesti luontomatkailun opetuskohteeksi. Opetuksessa voidaan käyttää hyväksi Keropirtin tukikohdan tarjoamia mahdollisuuksia.

Kansallispuistossa ja luontokeskuksessa vierailevat opetusryhmät ja heiltä saatu palaute kirjataan ylös.

10 Tutkimus

10.1 Nykytila

Pyhätunturin kansallispuistossa on Metsäntutkimuslaitoksen hallinnan aikana harjoitettu varsin vähän varsinaista tutkimustoimintaa. Kalliola ja Sorsa ovat tutkineet alueen kasvillisuutta 1940- ja 1950-luvuilla. 2000-luvun alussa kansallispuiston käyttöä selvitettiin kävijätutkimuksella ja Pyhän loma-asukkaisiin kohdistuneella kävijätutkimuksella.

Kansallispuiston alueelle on perustettu lisäksi seuraavat Metsäntutkimuslaitoksen perustamat kestokokeet ja seurannat, jotka ovat osia laajemmista tutkimushankkeista:

- myyräkantojen seuranta
- metsänrajametsien kehityksen seuranta
- luonnontilaisten metsien kehityksen seuranta
- palosukessioalueiden kehityksen seuranta
- metsänjalostuksen pluspuut.

Pyhätunturin kansallispuiston siirryttyä Metsähallituksen hallintaan Pyhä–Luoston alueella on kerätty tietoja alueen luonnosta ja käytöstä tämän hoito- ja käyttösuunnitelman laatimista varten. Metsähallitus on tehnyt ja teettänyt lukuisia kartoituksia ja selvityksiä sekä aloittanut alueen hallinnan ja hoidon edellyttämiä seurantoja. Ne on lueteltu luvussa 2. Niitä ei kuitenkaan voi pitää varsinaisina tutkimuksina, vaan alueen hoitoon ja käyttöön kuuluvina perusselvityksinä.

Kansallispuiston alueella sijaitseva, alun perin Kemijärven Matkailuyhdistyksen vuonna 1954 rakennuttama Keropirtin matkailumaja ostettiin vuonna 2004 Metsähallitukselle. Se on peruskorjattu vuonna 2005 ja vuokrattu Lapin yliopistolle tutkimus- ja opetuskäyttöön. Tukikohdan myötä edellytykset tutkimustoimintaan alueella paranevat huomattavasti. Metsähallituksen ja Lapin yliopiston välillä on tehty vuonna 2005 sopimus tutkimuksen edistämisestä Pyhä–Luoston alueella.

Metsähallituksella on ollut kansallispuistoon liittyvää yhteistyötä useissa tutkimus- ja kehittämishankkeissa Lapin yliopiston lisäksi Metsäntutkimuslaitoksen sekä Rovaniemen ja Kemi–Tornion ammattikorkeakoulujen kanssa.

Peuraharjun tutkimus- ja valvontatuvan käyttö on sen hankalasta sijainnista johtuen ollut vähäistä.

10.2 Tavoitteet

Yksi luonnonsuojelualueiden, myös kansallispuistojen, perustamistarkoituksista on tutkimus. Metsähallitus ei kuitenkaan ole tutkimuslaitos, vaan pyrkii edistämään alueiden tutkimustoimintaa tarjoamalla hallitsemansa luonnonsuojelualueet tutkimuslaitosten käyttöön ja tukemalla eri tavoin tutkimustoimintaa alueilla. Metsähallituksen luonnonsuojelun tutkimusstrategian mukaan alueiden virkistys- ja muu käyttö, luonnonhoito ja ennallistaminen, lajien suojelu sekä luontotyyppien suojelu ovat priorisoituja tutkimustarpeita.

Pyhä–Luoston kansallispuisto soveltuu erinomaisesti varsinkin luontomatkailun tutkimukseen: Alue on intensiivisessä matkailukäytössä, välittömässä läheisyydessä ovat Pyhän ja Luoston matkailukeskukset ja alue on maantieteellisesti ja toiminnallisesti helposti rajattavissa. Siellä on tutkimustyölle hyvä infrastruktuuri: perustiedot luonnosta ja käytöstä, hyvät kulkuyhteydet, Keropirtin tukikohta sekä Metsähallituksen vakituinen henkilöstö ja kalusto. Metsähallituksen tavoitteena onkin edistää alueella nimenomaan luontomatkailun ja sen vaikutusten tutkimusta ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden näkökulmista.

Luontomatkailun lisäksi lajien ja luontotyyppien suojelu ja erityisesti virkistyskäytön vaikutukset niihin ovat keskeisiä tutkimusongelmia. Alue soveltuu hyvin myös vanhojen harsintahakkuiden vaikutuksen tutkimukseen, koska luonnontilaisten männiköiden lisäksi laajoilla alueilla on hakattu 1900-luvun alussa.

Kansallispuisto soveltuisi käyttönsä ja luonnonolosuhteittensa puolesta hyvin luonnon äänimaisemien kartoitus- ja suunnittelumenetelmien tutkimuskohteeksi. Metsähallitus edistää tätä menetelmänkehitystyötä alueella.

Kansallispuiston käytön taloudellisten, sosiaalisten ja kulttuuristen vaikutusten selvittäminen edellyttää tutkimuksen ulottamista koko vaikutusalueelle. Tämä vaatii eri toimijoiden yhteistyötä. Metsähallitus edistää tällaisen tutkimusyhteistyön syntymistä Pyhä–Luoston alueelle.

10.3 Toimenpiteet

Luonnonsuojelulain mukaisesti tutkimustoiminta kansallispuistossa edellyttää puiston haltijan lupaa.

Keropirtin vuokrauksen yhteydessä Metsähallitus ja Lapin yliopisto tekevät sopimuksen tutkimusyhteistyöstä. Siinä määritellään toimenpiteet, joilla Metsähallitus tukee yliopiston tekemää tutkimusta. Niitä ovat:

- MH voi luovuttaa ylläpitämiään tietoaaineistoja tutkijoiden käyttöön
- inventointiaineistojen keräyksessä otetaan huomioon myös tutkimuksen tarpeet
- MH:n tiloja ja kalustoa voidaan käyttää tutkimuksen tukena
- MH:n henkilöstö voi avustaa kenttätöissä
- MH voi julkaista omista sarjoistaan tutkimustuloksia
- tutkimushankkeille voidaan hakea yhteistyössä rahoitusta
- tutkimus otetaan yhdeksi tavoitteeksi myös kansainvälisessä yhteistyössä.

Samoja keinoja tutkimuksen edistämiseen kansallispuistossa sovelletaan myös muihin toimijoihin.

Peuraharjun kämppä säilytetään edelleen tutkimus-, huolto- ja valvontatukikohtana, vaikka sen käyttö tulee luultavasti olemaan edelleen vähäistä. Sijaintinsa takia sen ottaminen retkeilykäyttöön ei ole perusteltua.

10.4 Seuranta

Tutkimussuunnitelmat ja -luvat kirjataan Metsähallituksen asianhallintaan. Tutkimusraportit ja julkaisut kerätään luontokeskukseen.

11 Toimenpidesuunnitelmat

Hoito- ja käyttösuunnitelmaa täydennetään toimenpidesuunnitelmilla. Tärkein niistä on kestävän luontomatkailun suunnitelma. Siinä määritellään toimenpiteet hoito- ja käyttösuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi Metsähallituksen laatimien kestävän luontomatkailun periaatteiden pohjalta. Suunnitelmaa varten on tehty loma-asukas-, yritys- ja reittien kulumiskartoitukset vuonna 2004 osana kansainvälistä kestävän arktisen luontomatkailun kehittämishanketta SMARTia. Suunnitelma laaditaan vuonna 2007 hoito- ja käyttösuunnitelman jälkeen. Suunnitelma perustuu LAC (Limits of Acceptable Changes) -malliin, jossa määritellään luontomatkailun ja sen vaikutusten seurannalle indikaattorit, niille raja-arvot ja toimenpiteet raja-arvojen ylittyessä. Suunnitelma laaditaan osallistavana prosessina tiiviissä yhteistyössä matkailuyrittäjien, kuntien ja muiden sidosryhmien kanssa.

Kohdekohtainen toimenpidesuunnitelma laaditaan myös kaikista uudisrakennuksista ja rakennelmien laajoista peruskorjauksista. Soiden ennallistamiskohteista ja metsien polttopohteista tehdään myös kohdekohtainen toimenpidesuunnitelma. Jätehuollosta laaditaan kansallispuiston ja ympäröivän reitistön kattava jätehuoltosuunnitelma.

Toimenpidesuunnitelmat laaditaan hoito- ja käyttösuunnitelman sekä niistä annettujen erillisten ohjeiden mukaisesti. Mikäli toimenpidesuunnitelmassa on tarvetta merkittävästi poiketa hoito- ja käyttösuunnitelman linjasta, tämä edellyttää joko hoito- ja käyttösuunnitelman päivittämistä tai toimenpidesuunnitelman hyväksyttämistä hoito- ja käyttösuunnitelman vahvistavalla viranomaisella. Muutoin sen hyväksyy Lapin luontopalveluiden aluejohtaja.

HALLINTO JA TOTEUTUKSEN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET

12 Hallinnan ja hoidon järjestäminen

12.1 Hallinta

Pyhä–Luoston kansallispuiston hallinnasta ja hoidosta vastaa Metsähallituksen luontopalvelut. Metsähallitus organisoii kansallispuiston hoidon osana laajempaa suojelualueverkon ja laitoksen tuottamien yhteiskunnallisten palvelujen kokonaisuutta. Tavoitteena on, että alueen hallinta ja hoito toimivat tehokkaasti ja asiakaslähtöisesti. Metsähallitus myöntää luonnonsuojelulain edellyttämät luvat sen mukaan, miten viranomaispäätösten teko on laitoksen sisällä ohjeistettu.

12.2 Maanmittaustoimitukset ja yksityispalstat

Kansallispuisto voidaan luonnonsuojelulain mukaisesti muodostaa vain valtion omistamalle maalle.

Kansallispuiston ulkorajauksen sisällä vielä olevat yksityiset palstat on esitetty taulukossa 14.

Taulukko 14. Pyhä–Luoston kansallispuiston sisällä olevat yksityispalstat.

Rno	Palsta	Ala ha
583-403-9-7	Harjula-nimisen tilan Rykimäjängän palsta	6,3 ha
583-403-76-1	Orava-niminen tila Pyhänlatva-aavalla	3,6 ha

Nämä palstat kuuluvat soidensuojelun perusohjelman kohteeseen Luoston tunturijaksoon liittyvät suot. Ne hankitaan valtiolle ja liitetään kansallispuistoon. Orava-nimisellä tilalla sijaitsee yksityinen eräkämppä. Sen hallinnasta ja käytöstä sovitaan palstan hankinnan yhteydessä. Mikäli kämpä siirtyy Metsähallituksen hallintaan, se liitetään kansallispuiston palveluvarustukseen joko autiotupana tai varaustupana. Kämppä sijaitsee Luoston luontopolun välittömässä läheisyydessä.

Kansallispuiston alueesta muodostetaan yhtenäinen suojelualuekiinteistö ja sen rajat merkitään maastoon. Tarvittavat aluehankinnat, maanmittaustoimitukset ja rajojen merkintä tehdään ensi tilassa.

12.3 Vuokra- ja käyttöoikeussopimukset

Pyhä–Luoston kansallispuiston alueella ovat vuoden 2006 alkaessa voimassa taulukon 15 esittämät pitkäaikaiset käyttöoikeus- ja vuokrasopimukset.

Taulukko 15. Pyhä–Luoston kansallispuiston sisällä olevat kiinteistöjen vuokra- ja käyttöoikeuskohteet.

Paikka	Kohde	Haltija	Vuokra-aika
Pyhätunturi, Kultakero	mastoalue	Digita Oy	31.12.2035
Pyhätunturi, Kultakero	mastoalue	Unibase Oy	31.12.2009
Keropirtti	rakennusryhmä	Lapin yliopisto	31.12.2030
Lampivaaran latukahvila	rakennusryhmä	Arctic Amethyst Oy	31.12.2007
Luoston valaistut ladut	käyttöoikeus	Luoston Huolto Oy	31.12.2006
Luoston kelkkareitit	käyttöoikeus	Sodankylän kunta	
Huttujärven tie	kulkuoikeus	Huttujärven tilat	toistaiseksi
Lampivaara	kaivospiiri	Arctic Amethyst Oy	
Lampivaaran tie	kulkuoikeus	Arctic Amethyst Oy	
Sieniselkä	poroaita	Pyhä-Kallion paliskunta	

Sopimuksia jatketaan tai kohteille haetaan uudet vuokralaiset. Vuokrasopimuksia ylläpidetään Metsähallituksen tietojärjestelmässä.

Lisäksi alueen matkailuyrittäjien kanssa on tehty lyhytaikaisia palvelurakenteiden käyttöoikeussopimuksia ja myönnetty käyttöluvia. Alueen ja palvelurakenteiden matkailukäyttö pyritään järjestämään kokonaan sopimus pohjalle, vaikka lainsäädäntö ei edellytä jokamiehenoikeuteen perustuvalta yritystoiminnalta alueen haltijan lupaa tai sopimusta.

Luostonloman kautta pohjavesiesiintymästä matkailukeskukseen kansallispuiston poikki tuotavalle vesijohtolle voidaan vuokrata tarvittava maa-alue.

12.4 Järjestyssääntö

Luonnonsuojelulain mukaan kansallispuistoille on laadittava järjestyssääntö. Metsähallitus antaa järjestyssäännön sen jälkeen, kun ympäristöministeriö on hyväksynyt tämän hoito- ja käyttösuunnitelman noudatettavaksi. Luonnos järjestyssäännöksi on liitteenä (liite 2).

Järjestyssäännössä kielletään liikkuminen Isokurun rajoitusvyöhykkeellä ympäri vuoden muualla kuin merkityillä reiteillä. Kiellon perusteena on rakkaisen kurun kasvillisuuden ja maaperän kulumisherkkyyys sekä luonnonsuojelullisten arvojen vaarantuminen. Isokurun rinteillä liikkuminen aiheuttaisi myös talvella lumi- ja kesällä kivivöyriskin.

Järjestyssäännössä kielletään myös ratsastus, maastopyöräily sekä koiravaljakoilla ja poroilla ajaminen muualla kuin siihen tarkoitukseen osoitetuilla reiteillä. Näiden kieltojen perusteena on kulumisen, häiriintymisen ja mahdollisen vieraiden lajien leviämisen muodostama haitta alueen luonnonsuojelullisille arvoille.

Tulenteko sallitaan rakennetuilla tulentekopaikoilla ilman erillistä lupaa. Leiriytyminen on sallittua ainoastaan taukopaikkojen välittömässä läheisyydessä. Lisäksi tulenteko on sallittu syrjävyöhykkeillä kalastuksen, marjastuksen ja metsästyksen yhteydessä muuallakin kuin taukopaikoilla käyttäen paikalta löytyviä kuivia oksia, kantoja ja juurakoita.

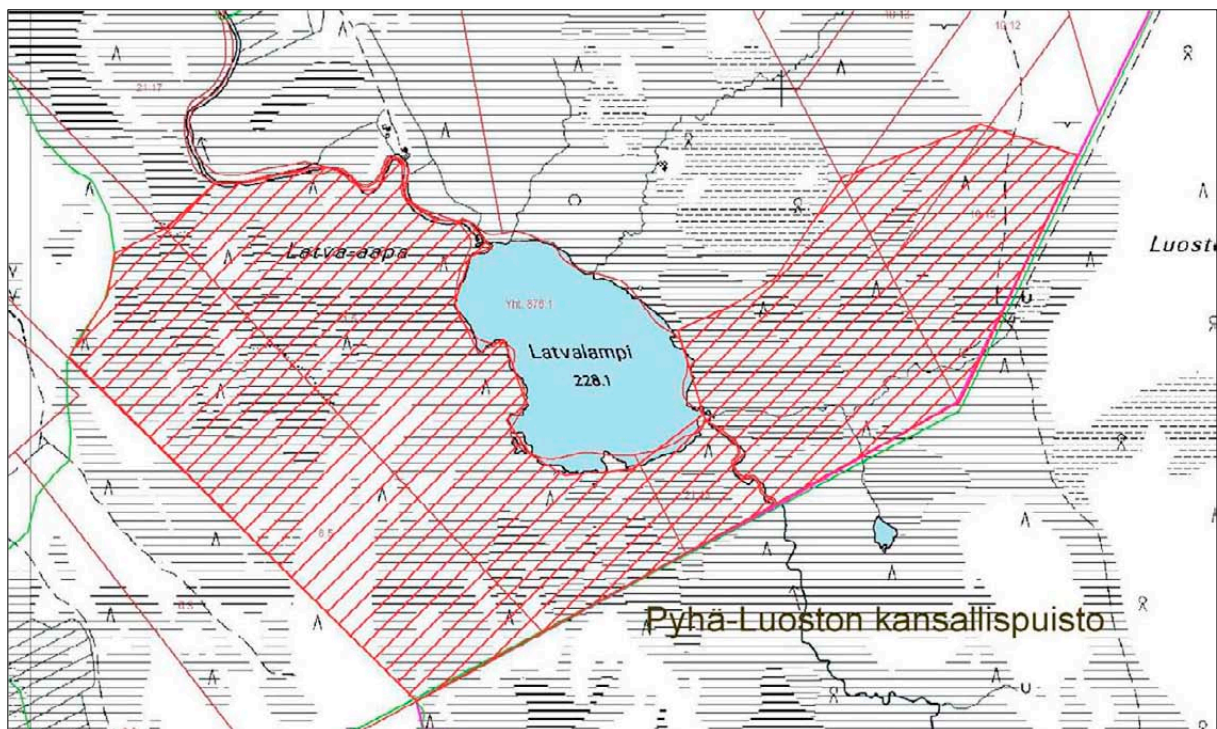
Mikäli luonnon suojelu sitä edellyttää, järjestyssääntöä voidaan myöhemmin muuttaa rajoittamalla liikkumista myös Pyhäjoen–Rykimäkurun ja Yli-Luoston alueella reittien ulkopuolella.

12.5 Kansallispuiston laajentaminen

Soidensuojeluohjelmaan kuuluu myös kansallispuistoa ympäröiviä suo- ja metsäalueita. Soidensuojeluohjelmaa toteutettaessa tulisi yksityismailla olevaa Luoston Latvalampea ympäröivät suot hankkia valtiolle ja liittää kansallispuistoon. Alueen pinta-ala on noin 170 ha. Tällöin Joutsenen-pesäaavan maisemallinen kokonaisuus sisältyisi kokonaisuudessaan kansallispuistoon (kuva 20).

Muulta osin soidensuojeluohjelmaan kuuluvia alueita ei ole luonnonsuojelullisista tai alueen käyttöön liittyvistä syistä tarpeen liittää kansallispuistoon. Alueet ovat pääosin kivennäismaiden nuoria taimikoita, ja osalla alueesta on matkailurakentamista. Soidensuojeluohjelman toteuttamisesta vastaa Lapin ympäristökeskus.

Kansallispuistoon liitettäväksi kannattaisi hankkia myös yksityisessä omistuksessa oleva ns. Kuukkelin palsta Pyhäjokivarresta. Palstalla on luonnonsuojelullisesti arvokasta rehevää Pyhäjoen tulvalehtoa ja varaustupana toimiva vanha Kuukkelin kämpä, joka täydentäisi hyvin kansallispuiston palveluvarustusta. Mahdollisuudesta käyttää luonnonsuojelualueiden hankintaan tarkoitettuja varoja tämän noin 20 ha:n suuruisen palstan ostamiseen on sovittu Metsähallituksen, Lapin ympäristökeskuksen ja ympäristöministeriön kesken.

Kuva 20. Ehdotus Pyhä–Luoston kansallispuiston laajennuksesta soidensuojeluohjelman yksityismaille.

13 Palvelurakenteiden huolto

Metsähallitus vastaa kansallispuiston palvelurakenteiden huollosta. Huollossa noudatetaan Metsähallituksen ympäristö- ja laatujärjestelmän asettamia vaatimuksia. Palvelurakenteiden huollossa pyritään rajoittamaan siihen tarvittava maastoliikenne mahdollisimman vähäiseksi ja vakiintuneille huoltourille.

13.1 Polttopuu- ja muu materiaalihuolto

Taukopaikoilla käytettävä polttopuu toimitetaan kansallispuiston ulkopuolelta. Rakentamis- ja ennallistamistöissä kaadettava puusto voidaan käyttää polttopuuna, mikäli sitä ei ole tarkoituksenmukaista jättää lahoamaan paikoilleen.

Polttopuuta käytettiin kansallispuiston taukopaikoilla vuonna 2005 noin 120 pino-m³. Lisäksi Metsähallitus on vuokrasopimusten mukaisesti toimittanut puut latukahviloille, joissa kului noin 35 pino-m³. Kulutus on varsin alhainen, koska suurin osa kävijöistä on päiväkävijöitä, varsinkin maastohiihtäjiä, jotka eivät välttämättä tee tulia taukopaikoille. Polttopuun käyttö on ollut suunnilleen samalla tasolla myös edelliset vuodet.

Polttopuut on tehty pääosin omana työnä. Siihen on ollut käytettävissä myös työllisyysrahoitusta. Puuhuolto voidaan järjestää ostamalla valmiit puut, myös kuljetettuina suoraan käyttöpaikalle. Puun kulutusta voidaan vähentää teknisillä ratkaisuilla, kuten tulipaikkojen rakenteilla ja polttopuun mitoituksella. Polttopuuhuolto pyritään järjestämään siten, että puun kulutus käyntikertaa kohti ja kustannukset yksikköä kohti ovat mahdollisimman alhaisia. Tulistelun ja keittomahdollisuus taukopaikoilla on kuitenkin oleellinen viihtyvyyttä lisäävä tekijä ja kuuluu kansallispuiston palveluvarustukseen ja retkeilyperinteeseen.

Polttopuun lisäksi puiston tuvilla käytetään kaasua keittämiseen. Kaasun käyttö vähentää polttopuun tarvetta, päästöjä ja kustannuksia. Kaasua kului vuonna 2005 noin 10 pulloa. Sen käyttöä jatketaan. Lampivaaran latukahvilalle on sähköliittymä. Sähköä käytetään valaistukseen, lämmitykseen ja ruoanlaittoon. Huttujärven palaneen latukahvilan tilalle rakennettava uusi kahvila varustetaan sähköliittymällä. Kahvilan siirtäminen Huttujärven tien varteen lähemmäksi Pyhä-Luosto-maantietä vähentää huoltoliikenteen tarvetta puiston alueella huomattavasti.

Polttopuun, kaasun ja sähkön vuotuista kulutusta seurataan.

13.2 Jätehuolto

Metsähallitus on siirtynyt retkeilyn palveluiden ylläpidossa omatoimiseen jätehuoltoon, roskatto-
maan retkeilyyn. Taukopaikoilla ei ole jätteille keräilyastioita, vaan retkeilijöiden odotetaan tuo-
van jätteet mukanaan pois maastosta Metsähallituksen, yrittäjien tai kunnan ylläpitämiin lajittelu-
pisteisiin, joista ne toimitetaan edelleen kunnalliseen jätehuoltoon. Pyhä-Luoston alueella roska-
astiat on pääosin poistettu ja lajittelupisteet rakennettu 2004–2005. Kokemusten mukaan järjes-
telmä on toiminut hyvin, ja reitit ja palvelurakenteet ovat pysyneet siisteinä.

Lajittelupisteet ja niiden ylläpitäjät ovat:

- Pyhätunturi kunta
- Lampivaaran latukahvila yrittäjä
- Luosto kunta.

Latukahviloiden vuokrasopimuksen mukaisesti yrittäjä vastaa koko jätehuollosta.

Taukopaikoilla on käymälät, joihin voi laittaa myös kompostoituvan talousjätteen. Metsähallitus
kuljettaa käymäläjätteet kunnalliseen jätehuoltoon. Käymäläjätettä kertyi vuonna 2005 noin
1,4 m³. Latukahviloissa on vuonna 2005 otettu käyttöön suuret tiiviit jätensäiliöt, jotka tyhjenne-
tään imurilla säiliöautoon ja toimitetaan jätehuoltoon. Vuonna 2005 jätettä kertyi noin 5,5 m³.

Roskatonta retkeilyä tehostetaan tiedottamalla järjestelyistä alueen kävijöille Metsähallituksen
asiakaspalvelun ja matkailualueen yrittäjien kautta.

Käymäläjätteen käsittelemiseksi alueelle tulisi saada jatkokompostointilaitos. Se pyritään raken-
tamaan yhteistyössä kunnan ja muiden toimijoiden kanssa. Käymäläjätteen keräilyä, kuljetusta ja
käsittelyä kehitetään Metsähallituksessa valtakunnallisena hankkeena ja tulokset otetaan käyttöön
kansallispuistossa.

Vuotuisen jätemäärän kehitystä seurataan Metsähallituksen ympäristöjärjestelmän mukaisesti.

13.3 Huollon kalusto, tilat ja reitit

Koska kansallispuistoon on hyvät yhteydet yleiseltä tieverkostolta, huolto voi tukeutua kunnalli-
seen jätehuoltoon ja tieverkostoon kuljetuksissa. Kansallispuiston sisällä latukahviloille on
huoltotiet. Muun palveluvarustuksen huolto tehdään retkeilyreitistöä pitkin. Materiaalin kuljetus
tehdään pääasiassa talviaikaan moottorikelkkakalustolla, mutta suurin osa taukopaikoista on saa-
vutettavissa myös kesällä.

Kansallispuiston huolto tarvitsee oman tukikohdan. Pyhätunturin luontokeskus on huollon kannal-
ta sijainniltaan huono. Uusi huoltotukikohta esitetään rakennettavaksi Huttuloman kahvilan uudis-
rakennuksen yhteyteen Huttujärven tien varteen. Huoltorakennus korjaus-, varasto- ja sosiaali-
tiloineen on rakennettava ensi tilassa.

14 Valvonta ja pelastustoiminta

14.1 Valvonta

Metsähallitus valvoo luonnonsuojelualueiden käyttöä viranomaisena ja alueiden haltijana. Valvontaa hoitavat siihen erikoistuneet erätarkastajat ja muu oma henkilökunta. Lisäksi luonnonsuojelu-, metsästys- ym. lakien noudattamista luonnonsuojelualueilla valvovat poliisi ja rajavartiosto.

Pyhä-Luoston kansallispuistossa pahin ongelma on luvaton maastoliikenne, erityisesti kevään parhaimmilla hankikeleillä maaliskuussa. Varsinkin suuret aapasuot houkuttelevat ajamaan kelkkareittien ulkopuolella. Paikallisten asukkaiden osuus luvattomasta maastoliikenteestä on huomattava. Matkailijat eivät vuokrakelkoilla yleensä uskaltaudu pois reiteiltä, vaikka sitäkin tapahtuu. Reittien ulkopuolinen maastoliikenne aiheuttaa häiriötä sekä luonnolle että muille alueen käyttäjille. Erityisesti vaarassa ovat pesintänsä aikaisin aloittavat suuret petolinnut. Kesällä luvaton maastoliikenne on vähäisempää, mutta aiheuttaa helposti maastossa kauan näkyviä jälkiä. Syksyllä puiston syrjäisillä suoalueilla on todettu luvattonta metsästystä.

Jotta puiston suojeluarvot säilyisivät, puiston syrjäosat ja luonnonsuojelullisesti arvokkaimmat kohteet tulee säilyttää rauhallisina. Näille alueille suunnataan valvontaa luvattoman maastoliikenteen estämiseksi. Erityisesti valvonnan kohteena ovat petolintujen pesimäalueet niiden pesintäaikana keväällä. Varsinaista valvontahenkilöstöä käytetään lisäksi syksyllä metsästyksenvalvonnassa. Valvonnassa tehdään yhteistyötä poliisin kanssa. Alueen ja palvelurakenteiden käyttö luontomatkailun ohjelmapalveluissa järjestetään sopimus pohjalta. Käyttöä valvotaan huoltotöiden ohessa.

14.2 Pelastuspalvelu

Kansallispuistoon tehtiin vuonna 2005 noin 100 000 käyntiä. Suuren käyntimäärän vuoksi alueen hoidossa on varauduttava myös onnettomuuksiin. Todennäköisimmät riskit ovat yksittäisille retkeilijöille sattuvat sairauskohtaukset tai tapaturmat, kuten kaatumiset. Tällaisia pelastuspalvelua vaativia tapauksia on vuosittain koko matkailualueen reiteillä 15–20. Vaikka puistossa liikutaan pääosin merkityillä reiteillä, myös eksymiset ovat mahdollisia. Vuosittain joudutaan etsimään muutamia retkeilijöitä ja neuvomaan useita puhelimen avulla pois maastosta. Talvisin jyrkillä rinteillä vaarana ovat lumivyöryt, jotka saattavat uhata myös ryhmiä. Yhtenäisellä metsäalueella syttyvä metsäpalo saattaisi laajetessaan uhata retkeilijöitä ja puiston palvelurakenteita. Luontokeskuksessa ja tuvilla uhkana on tulipalo.

Pelastuspalvelusta vastaa Lapin pelastuslaitos. Pelastustehtävissä johtovastuu on asianomaisen kunnan palopäälliköllä. Pyhätunturilla on Pelkosenniemen kunnan sekä Luostolla Sodankylän kunnan pelastuskeskus ja VPK:n yksikkö. Maastoajoa varten on talvella kelkka rekineen ja kesällä mönkijä kärryineen. Sodankylästä käsin operoi Lapin pelastushelikopteri. Metsähallituksen henkilöstö ja kalusto avustavat pelastustoimissa. Kansallispuiston alueella on uraverkosto, jota pitkin loukkaantuneiden nouto onnistuu varsin hyvin. Jotkut alueet ovat erityisesti sulan maan aikana vaikeasti liikuttavia, kuten Isokuru, Oravalammen seutu ja suuret suoalueet.

Palvelurakenteet, opasteet ja viitat varustetaan sijaintia osoittavilla pelastuspalvelukoodeilla. Reitien hyvällä merkinnällä ja viitoituksella ehkäistään eksymistä. Retkeilyneuvonnalla ohjataan kävijöitä varustautumaan ja liikkumaan oikein reiteillä ja maastossa. Pelastushelikopterille etsitään ja tarvittaessa raivataan laskeutumispaidat Oravalammelle, Kapustaan ja Pyhänlatvalle.

Liikkumisen rajoittaminen Isonkurun rinteillä vähentää myös lumi- ja kivivyöryjen vaaraa. Lumivyöryvaarasta tiedotetaan luontokeskuksessa ja tiedotusvälineissä. Lumivyöryjen pelastustoimissa tukeudutaan hiihtokeskuksen kalustoon.

Luontokeskuksella on oma pelastussuunnitelmansa. Puiston tuvat rakennetaan ja varustetaan voimassa olevien paloturvallisuusvaatimusten mukaisesti.

Avotulen käyttö puistossa on sallittu virkistysvyöhykkeellä ainoastaan rakennetuilla tulipaikoilla ja syrjävyöhykkeellä luvallisen toiminnan yhteydessä muuallakin. Tunturijonoa ympäröivällä yhtenäisellä metsäalueella syttyvät metsäpalot sammutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Siurunaavan lounaispuolisella rikkonaisella metsä- ja suoalueella metsäpalojen voidaan antaa palaa, jos tulen leviämisestä ei ole vaaraa.

15 Yhteistyö

Tämä suunnitelma on laadittu hyvässä yhteistyössä alueen muiden viranomaisten, kuntien, järjestöjen ja yrittäjien kanssa. Keskeisenä yhteistyön muotona on ollut tätä varten perustettu yhteistyöryhmä, jolla on ollut neuvoo-antava rooli suunnitelman laatimisessa.

Yhteistyöryhmän työskentelyä on tarkoitus jatkaa myös suunnitelman vahvistamisen jälkeen. Se kokoontuu vähintään kaksi kertaa vuodessa ja toimii puiston hallinnon tukena. Yhteistyöryhmä toimii tiedotuskanavana, antaa palautetta kansallispuiston toiminnasta ja arvioi tulevan toiminnan suunnitelmia. Yhteistyöryhmään voivat nimetä edustajansa kaikki järjestöt, jotka haluavat osallistua sen työhön.

Yhteistyöryhmän lisäksi yhteistyötä sidosryhmien kanssa jatketaan muilla keinoin. Kahdenvälistä yhteistyötä harjoitetaan asianosaisten kanssa kaiken toiminnan yhteydessä. Puiston alueella toimivat matkailuyrittäjät pyritään saamaan Metsähallituksen kanssa tehtävän yhteistyösopimuksen piiriin. Kansallispuisto liittyy Pyhä–Luoston Matkailuyhdistys ry:n jäseneksi. Yhteyksiä Pyhä–Luoston mökinomistajiin alueen kanta-asiakkaina kehitetään.

Yhteistyön edellytys on hyvä tiedottaminen kansallispuiston tapahtumista ja suunnitelmista. Pyhä-tunturin luontokeskus vastaa ajankohtaisten asioiden tiedottamisesta eri tiedotusvälineiden kautta. Puistonjohtaja vastaa suunnitelmien esittelystä alueen sidosryhmille.

16 Resurssit ja aikataulu

16.1 Kustannukset ja aikataulu

Suunnitelman toteuttamisen aikataulu määräytyy viime kädessä Metsähallituksen alueyksikön vuotuisen toiminta- ja taloussuunnitelman sekä mahdollisen erillisen hankerahoituksen mukaisesti. Sen takia hoito- ja käyttösuunnitelmassa ei esitetä toteuttamiselle aikataulua. Suunnitelmassa esitetyt toimenpiteet voidaan kuitenkin jakaa välttämättömiin ja muihin tarpeellisiin toimenpiteisiin. Välttämättömät toimenpiteet tulisi tehdä välittömästi resurssien salliessa. Varsinaista kustannusarviota toimenpiteistä ei myöskään ole tehty. Taulukossa 16 on esitetty arvio toimenpiteen vaatimista investointi- ja vuotuisten käyttökustannusten lisäyksestä nykytilanteeseen nähdessä.

Taulukko 16. Pyhä-Luoston hoito- ja käyttösuunnitelmassa ehdotetut investoinnit. 1: Luettelossa mainituista toimenpiteistä reittien viitoituksen ja merkinnän parantamiselle, Pyhän lähtöportille ja internet-opastuspalvelun kehittämiselle on myönnetty rahoitus osana Lapin ympäristökeskuksen Pyhä-Luoston ympäristötyöt -hanketta. Kustannukset on arvioitu siltä osin, kuin ne kohdistuvat kansallispuiston alueelle. 2: Pyhätunturin luontokeskuksen tilaratkaisut tehdään vuoden 2006 aikana. Vaihtoehtoina ovat nykyisten tilojen laajentaminen, uuden luontokeskuksen rakentaminen tai sijoittuminen vuokralaiseksi kiinteistöyhtiön omistamiin tiloihin Pyhälle tai Luostolle. Tilojen vuokraus on todennäköisin vaihtoehto, mikä pienentää investointitarvetta, mutta lisää vuotuisia kuluja vuokrina. Investointitarve on tällöin näyttelyyn ja sisustukseen. 3: Huttujärven latukahvila paloi toukokuussa 2006. Kahvila oli vakuutettu noin 100 000 €:n summasta. Tilalle esitetään rakennettavaksi korvausrahoilla uusi latukahvila uuteen paikkaan. Kustannukset olisivat noin 400 000 €. Mikäli kahvilan liiketoiminta vuokrataan, tulot kattavat kiinteistön ylläpitokustannukset. 4: GTK on aloittanut maastotyöt geologisen retkeilykartan laatimiseksi vuonna 2005. Kartan laatimiskustannukset maksaa GTK, painatus tehdään yhdessä MH:n kanssa.

Toimenpiteet	Investointi €	Käyttölisä €/v
Välttämättömät toimenpiteet		
Järjestyssääntö	0	0
Suojelualuekiinteistön perustaminen	10 000	0
Rajojen merkintä	30 000	0
Reittien viitoituksen ja merkinnän parantaminen ¹	40 000	0
Lajistotietojen täydentäminen	20 000	0
Uudet huoltotilat	200 000	2 000
Pyhätunturin luontokeskuksen uudistaminen ²	200 000	10 000
Huttujärven latukahvilan jälleenrakennus ³	400 000	0
Yhteensä	900 000	12 000
Tarpeelliset toimenpiteet		
Kulttuurihistorian selvitys	20 000	0
Soiden ennallistaminen	30 000	0
Metsien ennallistaminen	20 000	500
Internet-opastuspalvelu reiteille ¹	10 000	0
Pyhän lähtöportti reiteille ¹	35 000	0
Geologinen multivisio luontokeskukseen	10 000	0
Pyhän luontopolut	5 000	0
Geologinen retkeilykartta ⁴	10 000	0
Laji- ja luontotyypijulkaisu	10 000	0
Lampivaaran latukahvion geologinen näyttely	50 000	500
Lampivaaran latukahvion laajennus	100 000	0
Lampivaara-Kuukkeli-Huttujärvi-reitin kunnostus	50 000	0
Kotakylän uusiminen kulttuurikohteeksi	37 000	500
Suoniityn hoitaminen Pyhänlatva-aavalla	1 000	500
Yhteensä	388 000	2 000
Kaikki yhteensä	1 288 000	14 000

16.2 Rahoitus

Kansallispuiston hallinta ja hoito rahoitetaan pääosin ympäristöministeriön Metsähallitukselle valtion budjetista osoittamasta luonnonsuojelualueiden hoidon määrärahasta. Lisäksi lähinnä palveluvarustuksen ylläpitoon käytetään työministeriön kautta saatavia työllisyysmäärärahoja. Kansallispuistolla on jonkun verran myös myynti- ja vuokratuloja, jotka voidaan käyttää puistossa. Kansallispuiston hallinnan ja hoidon vuotuiset käyttökustannukset ja rahoitus arvioitiin vuosina 2003–2005 seuraaviksi:

• tulorahoitus	20 000 €	6 %
• ympäristöministeriö	250 000 €	71 %
• työministeriö	80 000 €	23 %
• yhteensä	350 000 €.	

Suunnitelmassa esitettyjen investointien toteuttaminen edellyttäisi seuraavien kymmenen vuoden aikana investointeihin noin 1 288 000 €:n rahoitusta ja vuotuisiin käyttökuluihin noin 14 000 €:n lisärahoitusta. Näiden lisäksi palveluvarustuksen ylläpidon ja opastuksen kustannusten voidaan arvioida kasvavan käyntimäärien myötä noin 30 000 €:lla. Yhteensä kansallispuiston vuotuiset kustannukset kasvaisivat vuoteen 2015 mennessä nykyhetkeen verrattuna noin 45 000 € eli 12 %.

Suunnitelman toteuttamisen vaatimia taloudellisia resursseja ei voida varmistaa suunnittelun yhteydessä. Osalle suunnitelman sisältämistä hankkeista on tosin jo myönnetty rahoitus. Metsähallitus pyrkii parhaansa mukaan toteuttamaan suunnitelman ja käyttämään siihen ympäristöministeriön luonnonsuojelualueiden hoitoon osoittamia määrärahoja. Niiden nykyinen taso riittää kuitenkin vain hallintoon ja palvelujen ylläpitoon. Investointiluonteisiin hankkeisiin tarvittavat määrärahat on hankittava muualta. Mahdollisia rahoittajia ovat työministeriö työllisyyden parantamiseen tarkoitettuine määrärahoineen, EU:n eri rahastojen – kuten sosiaalirahaston, aluekehitysrahaston ja Life-rahastojen – tuki sekä yhteistyökumppanien osallistuminen kustannuksiin. Kaikkien hankkeitten edellytyksenä on yhteistyö alueen muiden toimijoiden, kuten matkailuyrittäjien, kuntien ja ympäristökeskuksen, kanssa. Ylimääräistä rahoitusta on mahdollista saada myös kansainvälisen yhteistyön tukemiseen tarkoitettujen EU:n rahastojen kautta.

16.3 Työvoima

Pyhä-Luoston kansallispuisto ei muodosta Metsähallituksen yhteiskunnallisia tehtäviä hoitavassa luontopalvelut-tulosyksikössä itsenäistä organisatorista yksikköä, vaan sitä hoidetaan osana laajempaa aluetta. Kansallispuistossa tehtiin vuonna 2005 arviolta seuraavat työmäärät (htv = henkilötyövuosi):

• hallinto	0,5 htv
• luontokeskuksen opastus ja asiakaspalvelu	3,5 htv
• palvelurakenteiden rakentaminen ja ylläpito	4,0 htv
• luonnonsuojelun asiantuntijatehtävät	1,0 htv
• yhteensä	9,0 htv.

Vakituisen henkilöstön työpanos oli tästä noin 5 htv ja määräaikaisen 4 htv. Työvoiman tarve kasvaa jonkin verran, mikäli käyntimääriin liittyvät odotukset toteutuvat. Oman työvoiman tarvetta voidaan vähentää ulkoistamalla joitakin palvelurakenteiden ylläpitoon liittyviä tehtäviä, kuten jäte- ja polttopuuhuoltoa. Voidaan arvioida, että tällöin Metsähallituksen oman työvoiman tarve kasvaisi 10 vuoden suunnittelujaksolla 9 htv:sta 10 htv:een.

17 Suunnitelman vaikutusten arviointi

17.1 YVA-lain mukainen arviointi

Pyhä-Luoston kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma ei sisällä sellaisia hankkeita, joista olisi laadittava ns. YVA-lain (laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä, 468/1994) mukainen ympäristövaikutusten arviointi. Lain viidennessä luvussa, joka käsittelee yleistä selvitysvollisuutta, todetaan kuitenkin seuraavasti:

Ympäristövaikutukset on selvitettävä ja arvioitava riittävässä määrin viranomaisen valmistellessa sellaisia suunnitelmia ja ohjelmia, joiden toteuttamisella saattaa olla merkittäviä ympäristövaikutuksia, mutta joihin ei sovelleta 2. luvun säännöksiä arviointimenettelystä.

17.2 Suunnitelman vaikutusten arviointi

Suunnitelman vaikutukset voidaan jakaa ekologisiin, sosiaalisiin ja taloudellisiin vaikutuksiin.

17.2.1 Ekologiset vaikutukset

Pyhätunturin kansallispuisto perustettiin jo vuonna 1938. Alue on ollut siten suojeltuna luonnonsuojelulaille jo lähes 70 vuotta. Sen osalta tämä suunnitelma ei tuo oleellisia muutoksia tilanteeseen. Luoston alueen liittäminen osaksi kansallispuistoa merkitsi sen pinta-alan kasvua yli kolminkertaiseksi. Laajennuksen luonnonsuojelullinen merkitys on tätäkin suurempi. Varsinkin luonnonmetsien ja aapasoiden määrä sekä suojeluarvo kansallispuistossa kasvavat tasolle, joka tekee siitä valtakunnallisesti merkittävän luonnonsuojelualueen. Yhtenäinen vanhojen luonnonmetsien alue on erityisesti metsälajiston kannalta todennäköisesti riittävän suuri säilyttämään myös vaateliaan metsälajiston populaatiot elinkelpoisina. Luonnonsuojelulaki estää suurimman osan sellaisesta maankäytöstä, joka muuttaisi alueen luontoa, kuten rakentamisen, ojituksen, metsien hakkuut sekä maa- ja kallioperän kaivamisen. Täten kansallispuiston laajentamisella on ollut erittäin merkittävä positiivinen vaikutus alkuperäisen lajiston säilymiseen.

Hoito- ja käyttösuunnitelman mahdolliset negatiiviset ekologiset vaikutukset syntyvät alueen matkailukäytön lisääntymisestä. Suunnitelman tavoitteena on, että puiston käyntimäärän huomattavalle kasvulle luodaan edellytykset ohjaamalla alueen käyttöä etenkin opastuksella ja palvelurakenteilla. Alueella on jo olemassa reitti- ja palvelurakenneverkosto, joka on pääosin rakennettu 1980-luvulla, osin jo huomattavasti aikaisemmin. Palvelurakenteiden määrää ei ole tarkoitus lisätä; osittain rakenteita on suunnitelman tavoitteiden mukaisesti jo purettu. Sen sijaan nykyisen reitistön laatua ja kapasiteettia on tarkoitus edelleen kasvattaa. Tavoitteena on, että yli 90 % kävijöistä liikkuu merkityillä reiteillä tai opastetuissa ryhmissä. Tällöin heidän aiheuttamansa häiriö ja kuluminen ovat mahdollisimman vähäisiä, eikä käyntimäärän kasvun johdosta vaikutus nykyiseen verrattuna juurikaan lisäänty. Erityisesti puiston syrjäosa – joka muodostaa 60 % alueen pinta-alasta – säilytetään rauhallisena, mikä mahdollistaa häiriintymiselle alttiiden lajien, kuten suurpetojen ja petolintujen, säilymisen alueella.

Käyntimäärä vuonna 2005 on arvioitu noin 100 000 käyntikerraksi vuodessa. Kansainvälisessä vertailussa määrä ei kuitenkaan ole suuri, varsinkaan kun pääosa siitä kohdistuu rakennetuille lähireiteille ja -kohteisiin. Tämän käyntimäärän aiheuttama reittien kuluminen on ollut kulumistutkimuksen mukaan rajallista ja kohdistuu suosituimmille reiteille. Eräiden uhanalaisten petolintujen pesintätuloksen vuotuinen seuranta osoittaa sen, että niiden pesintä kansallispuistossa on säännöllisesti onnistunut koko seurannan ajan 1980-luvulta. Myös karhun esiintyminen ja talvi-pesintä on havaintojen mukaan ollut säännöllistä. Nämä havainnot osoittavat sen, että häirintä ei juuri ulotu reittien ulkopuolelle.

Pääosa käynneistä syntyy Luoston alueen hoidetuilla maastohiihtoreiteillä talviaikaan. Pyhän suosituimman patikointireitin Karhunjuomalammen lenkin käyntimäärä on pysynyt viimeiset 10 vuotta suunnilleen samana, noin 15 000:ssa. Suunnitelman tavoitteena on mahdollistaa käyntimäärän kasvu matkailualueen kasvutavoitteiden mukaisesti enimmillään 50 %:lla vuoteen 2015 mennessä. 2000-luvulla matkailukeskuksen asiakaskäyntien määrä on kasvanut noin 5 % vuodessa, mikä on hieman alle alueen matkailustrategian tavoitteen (7 %). Kansallispuiston käyntimäärän kasvu on keskittynyt Luoston maastohiihtoreiteille ja ametistikaivokselle johtaville kesäreiteille. Reittien kunnossapidolla, opastuksella, markkinoinnilla ja yrittäjien kanssa tehtävillä sopimuksilla ohjataan edelleen käyntimäärän kasvu olemassa oleville reiteille. Tarvittaessa tämä varmistetaan asettamalla järjestyssäännössä liikkumisrajoituksia.

Yhteenvedona suunnitelman ekologisista vaikutuksista voidaan todeta, että luontomatkailun huomattava kasvu voidaan hallita ja säilyttää alueen luontoarvot. Nykyisen käsityksen mukaan ei ole mahdollista määrittää etukäteen määrällisiä rajoja alueen käytölle, esimerkiksi vuotuiselle käyntimäärälle. Käyntimäärän kasvua ja sen vaikutuksia seurataan ja niihin varaudutaan erillisessä keskeävän luontomatkailun suunnitelmassa tarkemmin määriteltävän hyväksyttävän muutoksen rajat (LAC) -menetelmän mukaisesti.

17.2.2 Sosiaaliset vaikutukset

Suunnitelman sosiaaliset vaikutukset kohdistuvat pääosin Pyhä–Luoston matkailualueen kylissä asuviin ja työskenteleviin ihmisiin, mutta jossain määrin myös alueella vieraileviin matkailijoihin. Kansallispuiston perustaminen ei aiheuttanut merkittäviä uusia rajoituksia paikallisten asukkaiden oikeuksille. Pyhätunturin kansallispuistossa metsästys on ollut kielletty koko sen olemassaolon ajan vuodesta 1938, lukuun ottamatta suden ja karhun metsästystä. Luoston alueellakin on ollut metsästyskielto matkailukeskuksen rakennuskaava-alueella ja Ukko-Luostolla turvallisuussyistä. Luostolla rauhoitusalue laajeni ja rajoittaa jonkin verran aiempaa enemmän sodankyläläisten ja pelkosenniemeläisten oikeutta metsästää valtion maalla. Muita yksityisen kansalaisen oikeuksia kansallispuistopäätös ei juurikaan rajoittanut. Sen sijaan kansallispuisto tukee alueen vanhinta elinkeinoa, porotaloutta.

Kansallispuiston suurin merkitys paikallisyhteisöille syntyykin suorista ja välillisistä työllisyysvaikutuksista. Metsähallituksen töissä kansallispuistossa (ml. luontokeskus) tehtiin vuonna 2005 noin 9 henkilötyövuotta. Lisäksi kansallispuisto työllisti jonkun verran alueen yrittäjiä ostamalla palveluita. Ylivoimaisesti suurin merkitys myös paikallisyhteisöjen elämään on kuitenkin kansallispuiston luontomatkailun kasvulla ja sen luomilla työmahdollisuuksilla. Matkailun suora työllisyysvaikutus koko Pyhä–Luoston alueella vuonna 2002 oli 276 henkilötyövuotta. Mikäli matkailualueen kasvutavoitteet toteutuvat, työpaikat lisääntyvät vuoteen 2008 mennessä noin 100 htv:lla. Matkailun luomat työpaikat ovat sekä tukeneet alueen vanhojen kylien, kuten Pyhjärven ja Vuostimon, säilymistä että luoneet matkailukeskuksiin uutta pysyvää asutusta. Toisaalta

voidaan sanoa, että alueen vanha yhdyskunta- ja elinkeinorakenne ei ole kovin hyvin sopeutunut matkailun kasvuun. Sen takia alueella on yhtä aikaa sekä paikallisten ihmisten työttömyyttä että työvoimapulaa ja muualta tulevia kausityöntekijöitä. Kansallispuiston perustamisen saama tuki kuitenkin osoittaa, että paikalliset asukkaat kokevat kansallispuiston ja sen myötä luontomatkailun enemmän mahdollisuutena kuin uhkana.

Kansallispuiston kävijöiden kannalta luontomatkailun kasvu tuo alueelle uusia asiakkaita, joille tarjotaan mahdollisuus virkistytymiseen luonnossa. Käyntimäärien kasvu ja uusien asiakasryhmien ilmaantuminen alueelle saattavat toisaalta luoda ruuhkaantumista ja jännitteitä eri käyttäjäryhmien välille. Nämä ongelmat voidaan välttää ohjaamalla alueen kävijöitä ja yrittäjien toimintaa suunnitelmassa esitettävillä toimenpiteillä.

Yhteenvedona sosiaalisista vaikutuksista voidaan todeta, että kansallispuistossa säilyvät paikallisten asukkaiden perinteiset käyttötavat, kuten porotalous ja metsästys. Luontomatkailun kasvu luo uusia työmahdollisuuksia ja tukee paikallisyhteisöjen säilymistä. Samalla kansallispuisto tarjoaa entistä useammille matkailijoille mahdollisuuden virkistyä luonnossa.

17.2.3 Taloudelliset vaikutukset

Suunnitelman toteuttaminen edellyttää noin 1,3 miljoonan euron yhteiskunnallisia investointeja ja 45 000 €:n lisärahoitusta alueen hallintaan ja hoitoon. Osa näistä on katsottava luonnonsuojelovelvoitteiden täyttämiseksi valtion kuluiksi, osa selkeiksi valtion investoinneiksi tai tueksi alueelliselle elinkeinoelämälle. Investointien odotetaan maksavan itsensä takaisin yhteiskunnalle lisääntyneenä taloudellisena aktiivisuutena, tuloina ja työllisyytenä. Pyhä-Luoston kansallispuiston tärkein taloudellinen vaikutus syntyy välillisesti luontomatkailun kautta. On vaikea sanoa, kuinka suuri osuus luontomatkailusta on luettavissa kansallispuiston osuudeksi. Se on kuitenkin tutkimusten mukaan alueen tärkein vetovoimatekijä, ja suuri osa matkailijoista vierailee puiston alueella. Matkailun luomat työpaikat ovat lähes yksinomaan yksityisissä yrityksissä, mikä lisää sen merkitystä Lapin elinkeinoelämälle.

Suunnitelmalla pyritään tukemaan luontomatkailun hallittua kasvua alueella. Vuonna 2002 Pyhä-Luoston matkailualueen matkailutulo oli yhteensä noin 22 milj. €. Alueen strategiassa tavoitteena on nostaa se vuoteen 2008 mennessä 30 milj. euroon. Suunnitelmalla pyritään siihen, että käyntimäärien vastaava kasvu kansallispuistossa voi toteutua ilman, että sen luontoarvot ja niihin perustuvat vetovoimatekijät vähenevät. Käyntimäärien kasvun lisäksi toimenpiteillä tuetaan luontomatkailun yritystoimintaa. Tällöin käyntikertaa kohti aluetalouteen jäävä rahamäärä kasvaa. Metsähallituksen vuonna 2003 tekemän yritystutkimuksen mukaan kolme neljäsosaa alueen yrityksistä odotti tulevaisuudennäkymien olevan erittäin tai melko hyvät. Yhtä suuri osuus yrityksistä katsoi kansallispuiston merkitsevän yritykselle tulevaisuudessa erittäin tai melko paljon. Myös ne yritykset, jotka eivät suoranaisesti toimineet kansallispuistossa, katsoivat sillä olevan merkitystä liiketoiminnalleen.

Kansallispuiston suojelumääräykset ja -tavoitteet toisaalta rajoittavat jonkin verran sen matkailukäyttöä. Teiden, rakennusten ja laskettelurinteiden rakentaminen ja moottoriliikenteeseen perustuvat palvelut (lukuun ottamatta olemassa olevia reittejä) ovat kiellettyjä kansallispuistossa. Tämä tilanne on kuitenkin ollut voimassa jo pitkään Pyhänturin kansallispuistossa ja Metsähallituksen linjauksena Luoston luonnonhoitometsän käytössä. Kansallispuiston varaaminen lihasvoimalla tapahtuvaan luontomatkailuun on paitsi luonnonsuojelun tavoitteiden mukaista, myös alueen käyttäjien odotusten tyydyttämistä.

Muun taloudellisen toiminnan osalta suunnitelman vaikutukset ovat vähäisiä. Kansallispuiston perustaminen ei juuri rajoita hakkuumahdollisuuksia verrattuna alueella jo pitkään voimassa olleisiin suojelupäätöksiin. Porotalouden asema kansallispuistossa säilyy ennallaan.

Yhteenvedona suunnitelman taloudellisista vaikutuksista voidaan todeta, että ne ovat kokonaisuutena selvästi positiivisia ja tukevat aluetaloutta luontomatkailun kasvun kautta. Kansallispuiston osuutta matkailutulosta ei kuitenkaan pystytä nykyisellä tiedolla määrittelemään.

17.3 Vaikutukset Natura 2000 -alueen luontoarvoihin

Pyhä-Luoston kansallispuiston perustaminen toteuttaa Natura 2000 -verkostoon hyväksytyt SCI-alueen Pyhätunturi FI 1300901 ja SPA-alueen Pyhä-Luosto FI 1300908 sekä valtioneuvoston ehdottaman Luosto FI 1301713 suojelun luonnonsuojelulain mukaisesti.

Luonnonsuojelulain 65 §:n mukaan Natura 2000 -verkostoon kuuluvia alueita koskevan suunnitelman tai hankkeen vaikutukset on asianmukaisella tavalla arvioitava, jos hanke tai suunnitelma joko yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden kanssa todennäköisesti merkityksellisesti heikentää valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottaman tai verkostoon sisällytetyn alueen niitä luonnonarvoja jotka ovat olleet perusteena sen verkostoon liittämiseksi. Nämä lajit ja luontotyypit on esitelty luvussa 2.

Hoito- ja käyttösuunnitelman tavoitteena on aktiivisilla ennallistamis- ja hoitotoimenpiteillä, valvonnalla sekä käytön ohjauksella turvata kansallispuiston luontoarvot. Merkittävimmän uhan tälle tavoitteelle muodostaa hoito- ja käyttösuunnitelman mahdollistama käyntimäärän kasvu enintään 50 % vuoden 2005 tasosta (noin 100 000 käyntikertaa) vuoteen 2015 mennessä. Vaikutuksia voivat olla ennen kaikkea kasvillisuuden ja maaston kulumisen sekä eläinten häiriintyminen. Kulumisen saattaa uhata lähinnä reittien varsilla ja käyntikohteissa sijaitsevien Natura-luontotyyppien, kuten lehtojen (9050), lähteitten ja lähdesoiden (7160) sekä pikkujokien ja purojen (3260), kasvillisuutta. Muiden luontotyyppien alasta lähinnä reiteille keskittyvä kulumisen edustaa merkityksellisen pientä osaa. Luonto- ja lintudirektiivien lajeista vaarassa ovat pesimäaikaan helposti häiriintyvät petolinnut, suurpedot ja muut lintulajit. Niiden pesinnän kannalta tietyt luontotyypit ja alueet ovat kriittisiä: vetiset suot, puronvarret, rehevät luonnonmetsät, kurut, kalliojyrkänteet ja tunnetut vakiintuneet pesäpaikat.

Luontotyyppien osalta kulumista voidaan rajoittaa reittien suunnittelulla ja rakentamisella sekä kävijöiden opastuksella ja markkinoinnin kohdentamisella. Uusia reittejä suunnitelma ei sisällä, lukuun ottamatta yhdysreittiä Porolaavulta Tiaislaavulle. Muulta osin reittien kulutuskestävyyttä parannetaan sorastamalla ja pitkostamalla. Kulkukelpoisuuden parantaminen pitää kävijät paremmin reiteillä ja estää uusien reittien syntymisen. Eri liikuntamuotoja keskitetään samoille reiteille. Palvelurakenteita on jo siirretty pois vesistöjen välittömästä läheisyydestä, mikä vähentää rantojen kulumista ja roskaantumista. Kävijöitä opastetaan liikkumaan merkityillä reiteillä. Alueen markkinointi tähdätään ensi sijassa reiteillä liikkuville päiväkävijöille, kuten maastohiihtäjille ja patikoijille. Maastopyöräily rajoitetaan olemassa oleville, merkityille reiteille. Matkailuyrittäjien kanssa tehtävillä sopimuksilla ohjataan opastetut ryhmät pois herkiltä alueilta. Aluetta ei markkinoida vaellusretkeilyalueena, jossa liikutaan reittien ulkopuolella. Näillä toimenpiteillä varmistetaan, että käyntimäärän kasvu suuntautuu olemassa oleville reiteille, eikä aiheuta uutta kulumista ja roskaantumista niiden ulkopuolella.

Samoilla toimenpiteillä rajoitetaan myös eläimistön häiriintymistä. Pääosa alueen lintusoista sijaitsee syrjävyöhykkeellä, mihin ei ohjata kävijöitä. Syrjävyöhyke on muuten varsin vaikeakulkuinen, eikä juuri houkuttele edes omia polkujaan kulkevia. Vuotuisessa seurannassa olleet uhanalaisten petolintujen nykyiset reviirit ovat säilyneet noin 20 vuotta reitistöstä huolimatta, mikä osoittaa, että häiritsevää liikkumista reitistön ulkopuolella ei juuri esiinny. Luonnon kulumista ja häiriintymistä seurataan, ja tarvittaessa voidaan reittien uusilla linjauksilla ja järjestys säännön muutoksella asettaa liikkumisrajoituksia herkimmille alueille. Erityisesti tämä koskee Pyhäjoen–Rykimäkurun ja Yli-Luoston alueita. Huuhkajan entiset ja nykyiset pesäpaikat kuruissa kartoitetaan, ja tulosten pohjalta tehdään toimenpiteet niiden rauhoittamiseksi.

Luvaton maastoliikenne reittien ulkopuolella erityisesti keväthangilla saattaa uhata varsinkin uhanalaisten petolintujen pesintää. Se pidetään kurissa valvonnalla.

Soiden ja metsien ennallistamisella laajennetaan ko. luontotyyppien pinta-alaa kansallispuistossa. Lisäksi alueen viljelytaimikot muuttuvat ajan myötä luonnontilaisemmiksi.

Suunnitelmassa esitetyt toimenpiteet tai sen mahdollistama alueen käyttö eivät uhkaa luonto- ja lintudirektiivien lajien sekä luontotyyppien säilymistä alueella. Näin ollen luonnonsuojelulain mukaista Natura-arviointia ei ole tarpeen tehdä.

Mikäli suunnitelmakaudella syntyy muita hankkeita tai suunnitelmia, joilla voi olla alueen luonnonarvoja heikentävä vaikutus, tulee niiden osalta tehdä vastaava selvitys. Arvioinnista vastaa hankkeen tai suunnitelman tekijä.

Lähteet

- Eskelinen, A. & Kangas, K. 2002: Pyhä–Luoston alueen sammalet. – Käsikirjoitus. Metsähallitus.
- Halonen, P. & Jääskeläinen, K. 2002: Luosto–Pyhätunturin alueen jäkälät. – Käsikirjoitus. Metsähallitus.
- Johansson, P. & Räsänen, J. 2005: Pyhä–Luoston geologia. – Käsikirjoitus. Geologian tutkimuskeskus, Rovaniemi.
- Jokimäki, J. & Kaisanlahti-Jokimäki, M.-L. 2002: Suunnitellun Pyhä–Luoston Natura-alueen linnusto. – Moniste. Metsähallitus.
- Kaivoslaki 503/1965.
- Kalastuslaki 286/1982.
- Kehusmaa, A. & Onnela, S. 1995: Suur-Sodankylän historia 1. – Gummerus, Jyväskylä.
- Koukkari, J. 2005: Maaston kuluminen ja roskaantuminen Pyhä–Luoston kansallispuistossa. – Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto, maantieteen laitos.
- Laki Metsähallituksesta 1378/2004.
- Laki Pyhä–Luoston kansallispuistosta 76/2005.
- Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 468/1994.
- Lehtoniemi, J. 2002: Kävijätutkimus Pyhätunturin kansallispuistossa kesällä ja syksyllä 2000. – Opinnäytetyö. Rovaniemen ammattikorkeakoulu.
- Leskelä, T. (toim.) 2005: Lapin Natura 2000 -verkoston hoidon ja käytön yleissuunnitelma. – Alueelliset ympäristöjulkaisut 402. Lapin ympäristökeskus, Rovaniemi.
- Luonnonsuojelulaki 1096/1996.
- Maastoliikennelaki 1710/1995
- Metsähallitus 2002: Luonnonsuojelualueiden hoidon periaatteet. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B, No 63. Metsähallitus, Vantaa.
- : Metsähallituksen luonnonsuojelun tutkimusstrategia. – Käsikirjoitus.
- Metsästyslaki 615/1993.
- Natura 2000 -alueiden suojelu ja käyttö. Luontodirektiivin 92/43/ETY 6. artiklan säännökset. – Euroopan komissio, Luxemburg 2000.
- Niemelä, T. & Dai, Y.-C. 1999: Luoston käävät. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A, No 105. Metsähallitus, Vantaa.

- Ohjelma luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi. – Suomen ympäristö 535. Helsinki 2002.
- Pesonen, E. 2004: Pyhätunturin luontokeskus. Asiakastutkimus 2003. – Käsikirjoitus. Metsähallitus.
- Poronhoitolaki 848/1990.
- Pyhjärven paliskunnan kokouspöytäkirjat 1914 ja 1916. – Pyhjärven paliskunta, Pelkosenniemi.
- Pyhä–Luosto strategia 2008. – Pyhä–Luoston Matkailuyhdistys ry 2003.
- Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Saarinen, J. & Vaara, M. 2002: Mökki kansallispuiston laidalla. Loma-asukkaiden näkemyksiä Pyhätunturin kansallispuiston käytöstä ja kehittämisestä. – Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 845.
- Sulkava, P. 2002: Luoston kävijätutkimus 2000–2001. – Käsikirjoitus. Metsähallitus.
- Tuovinen, I. 2003a: Pyhä–Luoston alueen yritystutkimus. – Käsikirjoitus. Metsähallitus.
- 2003b: Pyhätunturin kansallispuiston kävijätutkimus. – Käsikirjoitus. Metsähallitus.
- Valtakunnallinen soidensuojelun perusohjelma 1981. – Moniste. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.
- Vanhojen metsien suojelu Pohjois-Suomessa 1996: Vanhojen metsien suojelutyöryhmän osamietintö III. – Suomen ympäristö 30. Helsinki.
- 1998: Osa II. Kartat. – Suomen ympäristö 152. Helsinki.
- Yrjämä, K. 2004: Luoston loma-asukkaiden näkemyksiä ja kokemuksia tulevan Pyhä–Luoston kansallispuiston käytöstä ja kehittämisestä. – Käsikirjoitus. Metsähallitus.

Yhteenveto annetuista lausunnoista

LAUSUNNONANTAJA JA LAUSUNTO	METSÄHALLITUKSEN VASTAUS JA TOIMENPIDE
<p>LAPIN RIISTANHOITOPiIRI (riistapäällikkö Teuvo Eskola) Riistanhoitopiiri (rhp) toteaa, että se on ollut mukana hks:n laadinnassa yhteistyöryhmän kautta ja metsästyksen etu ja asema on suunnitelmassa otettu kohtuullisesti huomioon. Rhp edellyttää, että alueen hoidossa ja valvonnassa on käytettävissä riittävät resurssit. Maastoliikennelupia tulee myöntää joustavasti metsästyksen ja riistanhoidon tarpeisiin. Hirvikannan kehitystä ja mahdollisia vahinkoja luonnolle tulee seurata. Rhp korostaa tiedonkulkua matkailualueen eri käyttäjäryhmien välillä ongelmien välttämiseksi ja metsästyksen aseman säilyttämiseksi osana alueen käyttöä ja paikallista kulttuuria ja tämän ymmärtämiseksi myös retkeilijöiden keskuudessa.</p>	<p>Maastoliikennelupia myönnetään hks:an kirjattujen tavoitteiden mukaisesti hirven- ja karhunlihojen hakemiseen. Riistanhoitotyön kannalta kansallispuisto on sen verran pieni, ettei maastoliikenteeseen sitä varten ole tarvetta myöntää maastoliikennelupia. Metsähallitus valvoo metsästystä ja maastoliikennettä alueella. Matkailun ja metsästyksen yhteensovittamiseksi metsästysjärjestelyistä ja metsästyksen asemasta paikallisessa kulttuurissa tiedotetaan osana retkeilijöiden opastusta. Hks:n yhteistyöryhmä jatkaa kansallispuiston hallinnan ja hoidon neuvoo-antavana elimenä, joka toimii myös keskustelufoorumina metsästysviranomaisten ja matkailuyrittäjien välillä.</p> <p>Hks:a täydennetään kirjaamalla kappaleeseen 7.5 Liikenne ja liikkuminen / alaotsikko 7.5.3 Toimenpiteet seuraava teksti: "Hirven- ja karhunlihojen noutoon myönnetään lupia lumettomana aikana mönkijällä ja maastoautolla olemassa olevia uria pitkin ja lumipeitteen aikana moottorikelkalla lyhintä reittiä."</p>
<p>SODANKYLÄN RIISTANHOITOHISTYYS (pj Jukka Vierma / toiminnanohjaaja Jorma Lappalainen) Riistanhoitoyhdistys (rhy) esittää, että Ukko-Luoston lounaispuolinen metsästysrauhon-alue rajattaisiin virkistysvyöhykkeen reunaan, eli käytännössä Ukko-Luostoa kiertävää latua myöten. Lisäksi rauhoitusalueella tulisi sallia ylitteään hirvikannan ja turvallisuusuhkaa aiheuttavien susien ja karhujen karkottaminen. Muulta osin rhy on tyytyväinen suunnitelmaan ja toivoo yhteistyöryhmän kokoontuvan jatkossakin.</p>	<p>Kansallispuiston rauhoitusalueet on määrätty perustamislaissa, joten niitä ei voi merkittävästi muuttaa ilman lain muutosta. Metsähallitus on määritellyt rajan yksityiskohtaisemmalle kartalle maastonmuotoja noudatellen. Sama koskee eläinten karkottamista rauhoitusalueelta: Se ei ole mahdollista ilman lain muutosta.</p> <p>Yhteistyöryhmän jatkotyöskentely neuvoo-antavana elimenä kansallispuiston hoidossa ja hallinnossa on kirjattu suunnitelmaan.</p>
<p>LAPIN YMPÄRISTÖNSUOJELUYHDISTYS (pj Matti Haurinen / siht. Lasse Näsi) Lapin ympäristönsuojeluyhdistys kiinnittää huomion siihen, että hks:ssa ei puututa aluetta ympäröivän maankäytön aiheuttamiin maisemallisiin ongelmiin, kuten mastoihin, teihin ja laskettelurinteisiin. Yhdistys kaipaa luonnosta nähtävyyden ja maiseman suojelun painottamista lajien ja luontotyyppien ohella. Palo- ja keuhkotautien ylläpitämistä yhdistys pitää huonona ajatuksena alueen pienuuden vuoksi ja jättäisi viljelymetsät muuttumaan ajan kanssa luonnontilaisiksi. Hks:n kartoja yhdistys pitää epäselvinä. Matkailun, retkeilyn ja luonnonsuojelun yhdistämistä ja paikallisten oikeuksien turvaamista yhdistys pitää onnistuneena.</p> <p>Järjestyssääntöön yhdistys esittää retkeilijöille määräästä jätteiden poiskuljettamisesta. Luonnonvaraisten eläinten tappamisen ja hätyyttämisen kieltä on yhdistyksen mielestä mahdoton noudattaa sääskien takia.</p>	<p>Yhdistyksen huoli ympäröivän maankäytön vaikutuksista kansallispuistossa retkeilevien maisemaan on sinänsä aiheellinen. Tunturien rinteillä ja päällä olevat rakenteet näkyvät kauas. Hks:ssa ei kuitenkaan voida esittää toimenpiteitä kansallispuiston ulkopuoliselle alueelle, joka ei kuulu Metsähallituksen luontopalvelujen hallinnoimaan alueeseen. Metsähallitus voi vaikuttaa niihin lähinnä kaavoituksen kautta. Maisemasuojelu kuuluu luonnonsuojelun tavoitteisiin, kuten lajiston ja luontotyyppien suojelun. Se on otettu myös tavoitteisiin. Kuitenkin uhanalaisten lajien ja luontotyyppien suojelu on sekä perustamislain että luonnonsuojelulain mukaan kansallispuiston tärkein tehtävä. Tältä osin se on täysin yhtenevä Natura 2000 -verkoston tavoitteiden kanssa. Tuoreita kuloalueita tarvitsevan lajiston suojelu on osa alkuperäisen lajiston suojelua. Varsinaiseen ennallistamiseen tähtäävään laajamittaiseen viljelymetsien polttoon ei ole tarkoitus ryhtyä. Sen merkitys ottaen huomioon viljelymetsien määrä suhteessa luonnonsuojelun määrään olisi olematon. Omatoiminen jätehuolto, roskatön retkeily, on osa Metsähallituksen periaatteita. Se ohjeistetaan kansallispuiston opastuksessa. Luonnonsuojelulain luonnonvaraisten eläinten tappamisen ja hätyyttämisen kieltä koskee vain selkärangkaisia eläimiä. Selkärangattomien pyydystäminen ja keräily on kielletty.</p>

LIITE 1. 2(9)

LAUSUNNONANTAJA JA LAUSUNTO	METSÄHALLITUKSEN VASTAUS JA TOIMENPIDE
PYHÄJÄRVEN KYLÄTOIMIKUNTA (puheenjohtaja Pekka Orava) <p>Pyhäjärven kylätoimikunta (tmk) esittää, että Huttujärven tien käyttöluvuissa noudatettaisiin joustavaa menettelyä. Lisäksi tmk pitää hirven metsästyksen rajoittamista Lampivaaran itäpuolella kohtuuttomana. Tmk pitää Pyhän matkailun historiaa käsittelevää lukua virheellisenä ja harhaanjohtavana. Puiston kävijätutkimusten antamaa tietoa pidetään virheellisenä järjestöjen nimissä tehtyjen, maksuttomien opastettujen retkien puuttumisen takia. Annikinlammen kodan, Palovartijan majan ja Presidentin ladun poistoa pidetään asiakaspalutteen pohjalta virheellisenä. Luontokeskuksen siirtoa esitetään Huttujärven tien varteen.</p> <p>Oman yritystoimintansa kannalta Pekka Orava esittää Huttujärven tien kunnostamista ja puiston reittien ohjaamista Huttujärven rannalla sijaitsevan tukikohdan kautta.</p>	<p>Huttujärven tiehen on käyttöoikeus ja puomin avaimet kaikilla, joilla on kiinteistöihin perustuva kulkuoikeus alueelle. Lisäksi lupia on myönnetty perustellusta syystä, kuten matkailun huoltoajoon, lihojen hakuun, verkkopyyntiin jne. Avaimet on saanut luontokeskuksesta. Käytäntö on ollut vakiintunutta ja joustavaa. Metsästysrauhotoimet on asetettu perustamislainsäädännön mukaisesti, niihin ei voida vaikuttaa suunnitelmassa. Pyhä–Luoston matkailun historiasta ei ole olemassa yhtenäistä julkaisua, eikä perusteellisen selvityksen tekemiseen hks:a varten ole ollut mahdollisuuksia. Hks:ssa on otettu tavoitteeksi kansallispuiston kulttuurihistorian selvittäminen. Tämä edellyttää yhteistyötä alan tutkijoiden kanssa. Matkailun historiaa koskevaa lukua täydennetään lausunnon pohjalta.</p> <p>Kävijätutkimuksiin sisältyvä virhe on mahdollinen ja se otetaan huomioon tulosten käytössä.</p> <p>MH pitää Huttujärven tien ajettavassa kunnossa. Pyhätunturia kiertävän ladun ja mahdollisesti muidenkin reittien ohjaaminen Huttujärven tukikohdan kautta on perusteltua. Se edellyttää kulkua yksityismaiden kautta, mikä ei kuulu hks:n piiriin. Annikinlammen laavu purettiin huonon sijainnin (aivan lammen rannassa, talvella lumikinoksissa) ja hankalan huollon takia. Paikalta on vain 1,5 km Karhunuomalammen päivätuvalle, jossa on myös laavu.</p>
KEMIJÄRVEN KAUPUNKI (kaupunginjohtaja/kaupunginhallitus) <p>Kemijärven kaupunki katsoo, että alueen matkailukeskusten kaavoitus ja Pyhä–Luoston matkailualueen strategia saattavat johtaa suurempaan käyntimäärän vuotuisen kasvuun kuin mihin suunnitelmassa varaudutaan (4 %) ja että hks:ssa tulisi varautua tähän. Kaupalliset ohjelmapalvelut, järjestetyt tapahtumat ja retkeilykäyttö tulee ohjata virkistysvyöhykkeelle luontoarvojen säilyttämiseksi.</p>	<p>Hks:ssa on varauduttu käyntimäärän todennäköiseen kasvuun, joka vastaa suunnilleen matkailukeskusten tavoitteita ja edellisten vuosien toteutunutta asiakasmäärän kasvua. Alueen luontoarvojen säilymisen ja alueen palveluvarustuksen kapasiteetin kannalta se ei ole yläraja. Tällaisen ylärajan määrittely etukäteen ei ole mahdollista. Alueen hoidossa pyritään siihen, että kävijöiden vaikutusta luontoon seurataan LAC (Limits of Acceptable Change) -mallin mukaisesti määriteltujen indikaattorien avulla ja niiden ylittymiseen reagoidaan ennalla määriteltävillä toimenpiteillä. Nämä määritellään kestävän luontomatkailun suunnitelmassa.</p>
PELKOSENNIEMEN KUNTA (vt. kunnanjohtaja/kunnanhallitus) <p>Pelkosenniemen kunta katsoo, että hks ei tuo oleellista muutosta Pyhätunturin lähes 70 vuotta vanhan kansallispuiston tilanteeseen. Hks on tehty luonnonsuojelulain mukaisesti. Hks:ssa on huomioitu kansallispuiston ja matkailukeskusten muodostama maankäytöllinen kokonaisuus. Hks:n tavoitteessa varaudutaan noin 4 % vuotuisen kävijämäärän kasvuun, mitä kunta pitää maltillisena. Ympäristö- ja asemakaavoituksessa ja Pyhä–Luoston strategiassa visioidaan suurempaa kasvua. Siitä tulisi laatia herkkyyksianalyysi luontomatkailusuunnitelmassa.</p> <p>Kunta pitää tärkeänä, ettei porotalouden edellytyksiä ja kunta-alaisten metsästysoikeuksia heikennetä. Kunta edellyttää, että hevos- ym. reittien osalta otetaan huomioon mahdollinen yhteys Huttuloman kautta Siurunaavan takamaastoon. Latulinjalle on varattava paikka tarvittaessa Huttujärven tien sivuun. Kemin-Lapin kulttuurihistorian selvittämistä kunta pitää tärkeänä. Puiston pitkäaikaisen valvojan Veikko Salkion kämpä tulee säilyttää, ja Noitatunturin palovartijan maja rakentaa uudelleen entiselle paikalleen. Opastuskeskuksen laajentaminen tai uuden rakentaminen Pyhätunturille on ensiarvoisen tärkeää. Huttulomaan palaneen kahvilan tilalle rakennettavan uuden latukahvilan yhteyteen tulee rakentaa huoltotilat. Kunta pitää sopivana myös Lampivaaran kahvilan laajentamista ja miehittämättömän opastuspisteen rakentamista sen yhteyteen. Asiakas- ja yrittäjäseurantaa tulisi tehdä tiheämmin kuin suunnitelmassa on esitetty.</p>	<p>Huttuloman kautta kulkee moottorikelkkareitti puiston poikki. Sitä ja Huttujärven tietä voidaan käyttää kesäaikana hevosreittinä puiston poikki ilman, että on tarvetta rakentaa uutta reittiä. Hks:an tehdään tätä koskeva lisäys. Siurunaavan puoleiselle puiston syrjävyöhykkeelle ei kuitenkaan laadita uusia reittejä. Metsähallitus pyrkii käynnistämään yhdessä Lapin tutkimusyksiköiden kanssa alueen kulttuurihistorian selvityshankkeen. Salkion kämpä säilytetään hks:n mukaisesti historiallisena kohteena. Noitatunturin palovartijan majaa ei ole tarkoitus rakentaa uudelleen huoltovaikeuksien takia. Huttuloman kahvilasta, sen yhteyteen rakennettavasta huoltotukikohdasta ja Lampivaaran kahvilan laajennuksesta on tehty alustavat suunnitelmat ja niille haetaan rahoitusta. Lampivaaran kahvilan yhteyteen on tarkoitus myöhemmin rakentaa puiston geologiaa esittelevä näyttely. Hks:a tarkennetaan tältä osin. Asiakas- ja yritystutkimukset ovat suhteellisen suuria ja kalliita toimenpiteitä, joten niitä ei ole mahdollista tehdä kovin tiheään.</p>

SODANKYLÄN KUNTA (kunnanjohtaja/kunnanhallitus)

Sodankylän kunta esittää, että puiston huolto-rakennukselle varattua paikkaa koskeva teksti poistetaan, koska ko. paikkaa ei ole osoitettu yleiskaavassa. Suunnitelmassa ei tule esittää reittejä yksityismailla. Metsästys tulee sallia Ukko-Luoston lounaispuolella latureittia myöten. Keski-Luoston harjanteella olevaa moottorikelkkareittia ei saa poistaa.

Huoltorakennuksen paikkaa koskeva teksti poistetaan. Huoltorakennusta esitetään sijoitettavaksi Huttujärven tien varteen rakennettavan kahvion yhteyteen. Keski-Luoston ympäri menevä reitti poistetaan, koska se kulkee pääosin yksityismailla ja sen rakentaminen ei ole Metsähallituksen vastuulla. Metsästysrauhoidus perustuu puiston perustamislakiin, eikä rajan siirto ole mahdollista hks:ssa.

Moottorikelkkareitit kansallispuistossa ovat poikkeuksia periaatteesta, jonka mukaan luonnonsuojelualueet on varattu lihasvoimalla liikkuville. Keski-Luoston harjanteella kulkeva reitti hallitsee lisäksi ympäröivää äänimaisemaa ja aiheuttaa siten ylimääräistä häiriötä alueella. Korvaava yhteys on jo olemassa tunturin juurella. Näköalapaikkoja moottorikelkkareiteille on mahdollista hakea kansallispuiston ulkopuolelta: Orresokasta, Mairivaarasta, Soutajasta ja Vuovaarasta.

PALISKUNTAIN YHDISTYS (toiminnanjohtaja Pertti Viik)

Paliskuntain yhdistys toteaa, että hks tukee porotalouden edellytysten säilymistä ja siinä on huomioitu paikallisen paliskunnan tarpeet. Porotaloudelle tarpeellisia rakennelmia kuten poroaitoja, kämppiä ja muita rakenteita on saatava jatkossakin rakentaa alueelle. Porojen lisäruokinta kansallispuiston alueella tulee suunnitella yhteistyössä. Mikäli poltettuja alueita aidataan lehtipuuston uudistumisen edistämiseksi, aitaaminen on suunniteltava yhdessä paliskunnan kanssa. Metsästys erikoisluvilla voi olla tarpeellista petovahinkojen estämiseksi. Yhdistys korostaa Metsähallituksen neuvottelovelvollisuutta poronhoitolain mukaisesti myös tulevaisuudessa.

Luonnonsuojelulain mukaan kansallispuistossa ja luonnonsuojelupuistossa voidaan sen perustamistarkoitusta vaarantamatta alueen hallinnasta vastaavan viranomaisen tai laitoksen luvalla rakentaa poronhoitoon liittyviä rakennuksia ja rakennelmia. Paliskunta ei ole esittänyt suunnitelmaan uusia rakenteita. Niille voidaan kuitenkin em. perusteilla myöntää lupia myöhemmin. Hks:ssa on hyväksytty porojen talvinen lisäruokinta maastossa yhteisen suunnitelman pohjalta. Metsästys kansallispuiston alueella perustuu puiston perustamis-, luonnonsuojelu- ja metsästyslakiin. Hks:ssa ei voida esittää muutoksia niihin. Pyhä-Kallion paliskunnalla tulee olemaan edustus kansallispuiston hoidon yhteistyöryhmässä. Poronhoitoa koskevissa kysymyksissä Metsähallitus neuvottelee myös suoraan paliskunnan kanssa.

PYHÄ-KALLION PALISKUNTA (poroisäntä Reino Kallio / Ahti Kiiskinen)

Pyhä-Kallion paliskunta esittää muutamia tarkennuksia poronhoidon historiasta kertovaan tekstiin ja toimittaa liitteiksi Pyhäjärven paliskunnan pöytäkirjat vuosilta 1910 ja 1914.

Järjestyssääntöön paliskunta esittää kohdan Poronhoito siirrettäväksi kappaleesta 2.5 kappaleeksi 2.2.

Paliskunta korostaa yhteistyön merkitystä kansallispuiston hoidossa ja yhteistyöryhmän työskentelyn jatkamista.

Hks:aan tehdään ehdotetut muutokset ja tarkennukset. Järjestyssäännössä on parempi esittää ensimmäisenä ne määräykset, jotka vaikuttavat alueen käyttöön. Poronhoitoon järjestyssäännössä ei ole määräyksiä. Alueen käytön historiasta käynnistetään erillinen selvitys, johon otetaan mukaan myös poronhoidon historia.

Hks:ssa esitetään yhteistyöryhmän nimeämistä puiston hoidon tueksi.

PYHÄN RYHTI RY (puheenjohtaja Heikki Haarala)

Pyhän Ryhti ry toteaa, että hks:ssa mainittu tavoite saada kaikki ohjelmalveluyritykset Metsähallituksen kanssa tehtävän sopimuksen piiriin ei saa johtaa kohtuuttomiin käyttökorvauksiin.

Kansallispuiston alueen ja reittien käyttö toiminnassa, joka ei edellytä lupaa, on maksutonta myös yrittäjille. Siltä osin myös yhteistyösopimusten solmiminen on vapaaehtoista. Metsähallituksella on yrittäjäsopimuksista ja palvelurakenteiden käytöstä perittävistä korvauksista yhtenäinen valtakunnallinen hinnasto, jonka mukaan Pyhä-Luostollakin toimitaan.

LAUSUNNONANTAJA JA LAUSUNTO

LAPIN YMPÄRISTÖKESKUS (Taina Kojola / Liinu Törvi)

Lapin ympäristökeskus (LAP) toteaa, että Luoston Natura 2000 -alue FI 1301713 ei ole sisällynyt Euroopan yhteisöjen 13.1.2005 tekemään päätökseen borealisella luonnonmaantieteellisellä alueella olevista yhteisön tärkeänä pitämistä alueista. Alueen kolme Natura 2000 -aluetta tulisi esittää kartalla erillisinä.

LAP katsoo, että hks:ssa ei tule asettaa tavoitteeksi kävijämäärien 50 % kasvua vuoden 2005 tasosta vuoteen 2015. Suunnitelmaan voidaan kirjata varautuminen kävijämäärien kasvuun, mutta sen ei tule olla Metsähallituksen luontopalveluiden tavoitteena. Luontomatkailun ja virkistyskäytön suhde alueen perustamis-tarkoitukseen tulee määritellä selkeämmin, eikä jättää sitä kestäväen luontomatkailun suunnitelman varaan. LAP pitää hyvänä linjausta, että reitistöä ja palveluvarustusta ei määrällisesti lisätä. Tärkeänä pidetään kävijöiden hajauttamista usean lähtöpisteen avulla. Vyöhykeistämistä pidetään onnistuneena. LAP:n mielestä ei pidä sallia sellaisia kaupallista yritystoimintaa palvelevia rakenteita, jotka eivät ole avoimia kaikille kansallispuiston kävijöille, vaan ne tulee sijoittaa puiston ulkopuolelle. Omatoimiretkelijöitä ei saa asettaa eriarvoiseen asemaan ohjelma-palveluyritysten asiakkaisiin nähden. Koiravaljakoille ja hevosille ei tulisi määritellä pysyviä reittejä puiston alueelle.

LAP pitää arviointia suunnitelman vaikutuksista Natura 2000 -alueiden luontoarvoihin turhan ylimalkaisena. Vaikutusten merkittävyyttä ja toimenpiteiden vaihtoehtoja tulisi arvioida, jotta voidaan todeta, että suunnitelma ei merkittävästi heikennä alueen luontoarvoja.

METSÄHALLITUKSEN VASTAUS JA TOIMENPIDE

Luoston Natura-alue FI 1301713 on sisällynyt VN:n päätökseen Suomen ehdotuksesta SCI-alueiksi, kuten hks:ssa todetaan. Se ei kuitenkaan sisällynyt mainittuun EY:n komission päätökseen verkostoon hyväksyttävistä alueista, koska käsittely myöhästyi valituksen johdosta. Hks:n tekstiä tarkennetaan tältä osin. Karttaa muutetaan siten, että eri Natura-alueiden toisistaan poikkeavat rajat käyvät selville.

Hks:ssa esitetään tavoitteeksi, että palvelurakenteiden laadun parantamisella mahdollistetaan käyntimäärien 50 %:n kasvu vuoden 2005 tasosta vuoteen 2015 mennessä. 50 %:n kasvu kansallispuiston käyntimäärälle 10 vuodessa merkitsee 4,2 %:n vuotuista kasvua. Se on samaa suuruusluokkaa kuin Pyhä–Luoston matkailu-alueen strategiasa esitetty asiakasmäärän noin 5 %:n vuotuinen kasvu. Yli 95 % kansallispuiston kävijöistä tulee Pyhän ja Luoston matkailukeskuksista, joten on odotettavissa, että kansallispuiston käyntimäärä kasvaa suunnitteen samassa suhteessa. Mikäli tavoite asetetaan alemmaksi, se merkitsisi aktiivisia toimia kansallispuiston käyntimäärän rajoittamiseksi ja kysynnän ohjaamiseksi muualle. Ympäristöministeriön ja Metsähallituksen vuosittaisessa tulossopimuksessa asetetaan tavoite Suomen kansallispuistojen yhteenlasketulle käyntimäärälle. Se on kasvanut joka vuosi, ja kasvutavoite on ollut suurempi kuin suunnitelmassa esitetty. Mikäli luvuista otetaan pois uusien kansallispuistojen ja laajennusten vaikutus (viimeksi vuonna 2005), toteutunut kasvu on kuitenkin ollut tavoitteita alhaisempi. Valtioneuvoston matkailupolitiikkaa koskevassa periaatepäätöksessä tavoitteeksi on asetettu matkailulle noin 4 %:n vuotuinen kasvu. VN:n vuonna 2003 hyväksymän luontomatkailun kehittämissuunnitelman (VILMAT) tavoitteena on ollut luontomatkailun huomattava kasvu ja yhtenä toimenpiteenä kansallispuistojen palveluvarustuksen parantaminen. Ohjelman mukaisesti ympäristöministeriö on kohdistanut huomattavaa erillis-rahoitusta erityisesti Lapin kansallispuistojen palveluvarustukseen. Myös työministeriön MH:lle kansallispuistojen palveluvarustukseen myöntämien investointiavustusten edellytyksenä on ollut ennen kaikkea investointien välillinen vaikuttavuus työllisyyteen luontomatkailun kasvun kautta. Näiden MH:lle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää toimia, jotka mahdollistavat kansallispuistojen käyntimäärien huomattavan kasvun. On syytä ottaa myös huomioon, että intensiivinen luontomatkailu on sekä Lapin liiton Lapin matkailustrategian että Lapin ympäristökeskuksen laatiman Natura-alueiden yleissuunnitelman mukaisesti tarkoitus keskittää tietyille alueille, jolloin suurin osa alueista jää ensisijaisesti paikalliseen luontaistalous- ja virkistyskäyttöön. Pyhä–Luoston ympärillä 30 km:n etäisyydellä on kuusi soidensuojelualueita, neljä soidensuojeluohjelman kohdetta ja viisi vanhojen metsien suojeluohjelman kohdetta, yhteensä noin 23 000 ha. Näille alueille ei ole tarkoitus ohjata intensiivistä luontomatkailua.

Alueen luonnonsuojelliset tavoitteet, niiden ensisijaisuus ja niiden asettamisessa rajoissa tapahtuva muu käyttö todetaan esitetyissä tavoitteissa selkeästi. Samoin todetaan omatoimiretkelijöiden ja perinteisten käyttömuotojen, kuten maastohiihdon ja patikoinnin, asema kansallispuiston tärkeimpinä kävijäryhminä ja käyttömuotoina. Samoin tavoitteissa on määritelty paikallisen käytön, kuten poronhoidon ja metsästyksen, asema suhteessa retkeilyyn.

Hks:n mukaisesti luonnonsuojelu asettaa viime kädessä rajat alueen muulle käytölle. Näiden rajojen eli ns. alueen kantokyvyn määrittely esimerkiksi suurimpana mahdollisena käyntimääränä on kuitenkin etukäteen mahdotonta. Kantokyvyn voidaan myös vaikuttaa erilaisilla toimenpiteillä. Kävijöiden vaikutusta alueen luontoon voidaan vähentää ohjaamalla heitä rakenteilla, ohjeilla, opasteilla ja kielloilla. Myös markkinoinnilla voidaan vaikuttaa siihen, minkälaisia kävijöitä alueelle hakeutuu. Hks:n mukaan Pyhä–Luostoa kehitetään ensisijaisesti päiväretkeilyalueena, jossa liikutaan merkityillä reiteillä ja opastettujen palveluitten parissa. Tavoitteena on, että vähintään 90 % alueen käynneistä tehdään reiteille. Tämä rajoittaa luonnon kulumista ja häiriintymistä sekä mahdollistaa käyntimäärien kasvun. Aikaisemman käyntimäärän kehityksen ja alueen luonnosta tehtyjen selvitysten

---

perusteella voidaan kuitenkin arvioida, että nykyinen noin 100 000 vuotuisen käynnin määrä ei ole lähellä korkeinta mahdollista. Palvelurakenteen näkökulmasta voidaan lisäksi sanoa, että nykyisen kapasiteetin keskimääräinen käyttöaste on varsin alhainen ja käyttö keskittyy matkailun sesonkeihin. Hks:n tekstiä korjataan siten, että tavoitteena on edellytysten luominen vuotuisen käyntimäärän enimmillään 50 %:n kasvulle vuoteen 2015 mennessä.

Kansallispuiston luontomatkailun vaikutuksia hallitaan LAC (Limits of Acceptable Chance) -mallin mukaisesti. Suunnitelma on alisteinen hks:ssa asetetuille tavoitteille ja rajoitteille sekä luonteeltaan yksityiskohtainen toimenpidesuunnitelma. Sitä ei ole tarkoituksenmukaista sisällyttää osaksi hoito- ja käyttösuunnitelmaa. Suunnitelma laaditaan osallistamalla alueen kaikki alueen sidosryhmät. Laadintaprosessiin kuuluu myös normaali lausunto-kerros. Tällainen suunnitelma on laadittu toistaiseksi Oulangan ja Ison-Syötteen–Salmivaaran kansallispuistoille. Suunnitelman sisältöä ja muotoa kehitetään edelleen. Pyhä–Luoston suunnitelma on yksi kehittämisen pilotti-kohteista. Kestävän luontomatkailun suunnitelman kuvausta hks:ssa tarkennetaan.

Ehdotus ohjelmalveluyritysten erillisistä tukikohdista perustuu siihen, että yleisten taukopaikkojen käyttö opastettujen ryhmien tukikohtina johtaa ongelmiin sekä yritysasiakkaiden että omatoimiretkelijöiden kannalta. Yrittäjä ei voi olla varma siitä, että taukopaikka on käytettävissä, ja opastettu ryhmä käyttää helposti tilan kokonaan. Erilliset, varattavat tukikohdat vapauttavat yleiset taukopaikat omatoimiretkelijöiden käyttöön ja parantavat samalla edellytyksiä ohjatuille retkille. Nämä taukopaikat voivat olla tulipaikkoja, laavuja tai kotia. Ne toimivat varaustuvan periaatteella ja ovat yritysten, järjestöjen ja yksityisten asiakkaiden varattavissa. Pitkäaikaista vuokrausta ei sallita, koska se on vastoin kansallispuistojen hoidon periaatteita. Vastaavia rakenteita ja suunnitelmia on muidenkin kansallispuistojen alueella: Nuuksion kansallispuistossa on varattavia tulipaikkoja, Pallas–Ylläksellä sellainen on rakenteilla ja Oulangan vahvistettuun hks:an sisältyvät yrityskäyttöön varatut taukopaikat. Varattavat taukopaikat perustetaan kuitenkin ensisijaisesti kansallispuiston ulkopuolelle, kuten hks:ssa esitetään. Hks:n tekstiä muutetaan varattavien taukopaikkojen osalta.

Koiravaljakoille ja ratsastukselle soveltuvia reittejä yrittäjät ovat tiedustelleet ja pitäneet mahdollisuutta käydä myös kansallispuiston alueella merkittävänä vetovoimatekijänä. Suunnitelmassa ehdotetaan mahdollisuutta vain yritysten käyttöön tulevien reittien osoittamiseen rajatulle alueelle virkistyskäyttövyöhykkeellä Pyhäjoki–Huttuloma-alueella. Alue on pääosin yksityisiltä hankittuja palstoja, entistä talousmetsää. Alueen luontoarvot ovat vähäisiä, ja hakkuiden jäljiltä on valmiita uria. Tällä alueella reiteistä ei ole haitallista vaikutusta alueen luontoarvoille. Vastaavia reittejä on mm. Urho Kekkosen, Nuuksion, Oulangan ja Pallas–Ylläksen kansallispuistoissa.

Suunnitelman vaikutusten arviointia täydennetään.

LAUSUNNONANTAJA JA LAUSUNTO

METSÄHALLITUKSEN VASTAUS JA TOIMENPIDE

METSÄNTUTKIMUSLAITOS (ylivohtaja Hannu Raitio / erikoistutkija Ville Hallikainen)

Metsäntutkimuslaitos (Metla) toteaa, että alueen luontoinventoinnit ja muut selvitykset on tehty vaihtelevasti eivätkä kata kaikilta osin koko aluetta. Niitä tulisi täydentää ja yhtenäistää. Ainakin kävijätutkimukset tulisi tehdä yhtenäisinä ja kääpälajiston inventointi ulottaa koko alueelle. Metsä- ja suotyyppien jakaumat tulisi esittää ja kuvata tarkemmin.

Metla suosittelee tutkimusyhteistyön ulottamista myös Lapin ammattikorkeakoulujen suuntaan. Tutkimusaiheiksi esitetään hks:ssa mainittujen lisäksi porojen laiduntamista ja häiriintymistä sekä 1900-luvun harsintahakkuiden vaikutuksia alueen mäntymetsiin.

Suunnitteluprosessissa osallistetut sidosryhmät tulisi mainita. Luonnonsuojelu ja taloudellinen hyödyntäminen saattavat olla ristiriidassa, mikä vaatii kompromisseja. Metla katsoo, että suunnitelmassa ei kuitenkaan vaaranneta merkittävästi luonnonsuojelun tavoitteita. Käyntimäärien lisääminen 50 %:lla vuoden 2005 tasosta vaatisi vähän tarkennuksia ja perusteluja. Samoin suunnitelmaan kaivataan lisää perusteita reittien rakenteisiin, kuten kateaineisiin ja hoitoperiaatteisiin. Kasvillisuuden kulumisen seurantaa ei ole kuvattu riittävän hyvin.

(jatkuu)

Luontotyyppien ja lajiston osalta Pyhä–Luoston alue on yksi parhaiten tunnetuista Lapissa. Perustiedoissa on kuitenkin lausunnossa mainittuja puutteita, joita ei ole saatu resurssien rajallisuuden takia korjattua. Puutteiden korjaaminen otetaan jatkossa tavoitteeksi ja kirjataan hks:an.

Tutkimusyhteistyöstä on laadittu sopimus Lapin yliopiston kanssa Keropirtin vuokrauksen yhteydessä. Myös muilla Lapin tutkimusyksiköillä on mahdollisuus vastaavaan yhteistyöhön Metsähallituksen kanssa kansallispuiston alueella. Konkreettista yhteistyötä ja kehittämishankkeita on ollut Rovaniemen ja Kemi–Tornion ammattikorkeakoulujen kanssa. Pyhä–Luoston alueelle sopivana tutkimusaiheena Metla mainitsee vanhojen harsintahakkuiden vaikutuksen mäntymetsiin. Tämä olisi alueelle hyvin soveltuva tutkimusaihe, luonnontilaisten männiköiden ja asiakirjoista selviävän hakkuuhistorian ansiosta. Nämä kirjataan suunnitelmaan. Porojen laidunnusta ja häirintää on tutkittu ennen kaikkea Urho Kekkosen kansallispuiston alueella, kuten lausunnossakin todetaan, ja Metsähallituksen tavoitteena on, että tutkimusta jatketaan sillä alueella. Tutkimuksen ulottaminen myös Pyhä–Luostolle hieman erilaisiin olosuhteisiin on toivottavaa.

Suunnitteluun osallistuneet sidosryhmät kirjataan hks:aan.

Vuotuisen käyntimäärän 50 %:n kasvun perusteet on kirjattu edellä olevaan vastaukseen Lapin ympäristökeskuksen lausuntoon. Hks:n tekstiä korjataan siten, että tavoitteena on edellytysten luominen vuotuisen käyntimäärän enimmillään 50 %:n kasvulle.

(jatkuu)

METSÄNTUTKIMUSLAITOS (jatkoa)

Suunnitelman rakenteesta Metla toteaa, että sitä tulisi tiivistää ja vähentää tarpeetonta toistoa erityisesti tavoitteiden ja toimenpiteiden kohdalla. Lisäksi esitetään korjattaviksi eräitä teknisiä virheitä ja ristiiriitaisuuksia.

Reittien rakenteet kuuluvat yksityiskohtaisemman toimenpidesuunnittelun piiriin. Kasvillisuuden kulumisen, samoin kuin muun virkistykseen liittyvän käytön, seuranta suunnitellaan osana kestävän luontomatkailun seurantaa. Hks:aan kirjataan seurannan kohteet ja menetelmät. Tältä osin hks:n tekstiä täydennetään.

Suunnitelman rakenteessa olevat tekniset virheet ja tekstin ristiiriitaisuudet korjataan.

LAPIN YLIOPISTO (vararehtori Jukka Mäkelä / suunnittelu- ja rahoituspäällikkö Tarja Särkkä)

Lapin yliopisto katsoo, että tutkimus on yksi kansallispuistojen perustamistarkoituksista. Tutkimusta voisi tarkastella hks:ssa esitettyä laueammin. Erityisesti tulisi ottaa huomioon laajempi aluetta koskeva tutkimustarve. Tämä koskee laajempaa alueellista kokonaisuutta, jossa yhtyvät sosiaaliset, taloudelliset ja kulttuuriset intressit, merkitykset ja tavoitteet. Alueelle olisi luotava seuranta-järjestelmä, jolla kerätään tietoa taloudellisesta kehityksestä, yritystoiminnan laajuudesta ja monipuolisuudesta sekä paikallisväestön ja matkailijoiden aluetta koskevista käsityksistä, kokemuksista ja tarpeista. Matkailutoiminnan turvallisuutta, kehitystä ja kannattavuutta olisi jatkossa voitava seurata. Yo:n mielestä suunnitelmassa tulisi tarkastella laajemmin Natura 2000 -alueverkostoon liittyviä tekijöitä, kuten luontotyyppisiä, luonto- ja lintudirektiivien lajien esiintymistä sekä perustella tarkemmin, miksi suunnitelmaan ei tarvitse laatia arviota sen vaikutuksista Natura 2000 -alueen suojeluarvoihin.

Lisäksi yo esittää useita kysymyksiä, korjauksia ja tarkennuksia suunnitelman tekstiin.

Alueen käytön erilaisten vaikutusten tutkimus edellyttää tarkastelun ulottamista koko vaikutusalueelle, kuten Lapin yo toteaa. Metsähallitus seuraa kansallispuiston käyttöä osana sen normaalia hallintaa ja hoitoa sekä kerää samalla tutkimuksen kannalta käyttökelpoista aineistoa. Lausunnossa mainittu laajempi vaikutusten seurantajärjestelmä on kuitenkin mahdollista rakentaa vain yhteistyönä eri toimijoiden kesken. Metsähallitus edistää tällaisen hankkeen syntymistä. Suunnitelman tekstiä täydennetään tältä osin.

Luonto- ja lintudirektiivien luontotyyppien sekä lajiston perusteellinen kuvaus edellyttäisi huomattavasti laajempaa tarkastelua, kuin mikä on järkevää sisällyttää suunnitelman perusteiksi. Alueen luonnosta on tavoitteena laatia erillinen julkaisu, joka sisältää yksityiskohtaisemmat tiedot kartoituksista ja selvityksistä. Se julkaistaan Metsähallituksen Luonnonsuojelujulkaisuja -sarjassa. Lisäksi raportit ovat saatavissa Metsähallituksesta, ja tiedot on tallennettu Metsähallituksen ja ympäristöhallinnon paikkatietojärjestelmiin. Suunnitelman vaikutusten tarkastelua täydennetään Natura 2000 -alueen luontoarvojen osalta.

Muita korjauksia hks:an kommenttien mukaisesti:

Suunnitteluun osallistuneet sidosryhmät kirjataan.

Kestävän luontomatkailun suunnitelman kuvausta hks:ssa tarkennetaan.

Vuonna 2006 alkava Pelkosenniemi Life -hanke kohdistuu osittain myös Pyhä-Luoston alueelle. Hankkeessa ennallistetaan soita, uudistetaan Tunturiaavan luontopolku ja laaditaan aineistoa Pyhä-tunturin luontokeskukseen. Hanke kirjataan suunnitelmaan.

Natura-luontotyyppien ja -lajien suojelutavoitteet sisältyvät elinympäristöjen ja lajiston suojelutavoitteisiin. Käytön tavoitteiden vaikutuksia niihin tarkastellaan suunnitelman vaikutusten arvioinnissa. Sitä täydennetään.

Jo luonnonsuojelulaki ja kansallispuiston perustamislaki estävät sellaiset toimenpiteet, jotka aiheuttaisivat nopeita muutoksia alueen luonnossa. Luonto- ja lintudirektiivien lajiston osalta kappaletta täydennetään. Näiden lajien seurannassa noudatetaan siitä annettavia valtakunnallisia ohjeita, kuten hks:ssa todetaan. Lintulajiston osalta seurantaohjeita täydennetään Jukka Jokimäen linnustoraportissa annettujen suositusten mukaisesti.

Lajistokartoituksia ei voida pitää varsinaisina tutkimuksina, vaan alueen hoitoon liittyvänä työnä. Sen takia niitä ei ole kirjattu tutkimustarpeisiin. Lajistokartoitusten kustannukset lisätään.

Lisäksi hks:aan tehdään lausunnossa mainittuja teknisiä korjauksia.

Virkistyskäytön kasvun vaikutusta on käsitelty ympäristökeskuksen lausunnon kohdalla.

LAUSUNNONANTAJA JA LAUSUNTO

LAPIN LUONNONSUOJELUPIIRI RY (puheenjohtaja Sirpa Ollila / aluepäällikkö Tuula Leskelä)
PELKOSENNIEMEN LUONNONSUOJELUYHDISTYS RY (sihteeri Pekka Nyman)
SODANKYLÄN LUONNONSUOJELUYHDISTYS RY (puheenjohtaja Sari Sivula)
(yhteinen lausunto)

Järjestöt katsovat, että lainsäädännössä kansallispuiston hoidolle ja käytölle asetetut tavoitteet on esitetty hoito- ja käyttösuunnitelmaluonnoksessa puutteellisesti ja jäsenelty sekavasti. Järjestöt esittävät, että kaikki tavoitteiden asettamista ohjaavat säädökset on lueteltava hierarkkisessa järjestyksessä.

Luonnonsuojelujärjestöt katsovat, että suunnitelman mahdollistama käyntimäärän kasvu on liian suuri. Kasvu johtaa erityisesti lintu- ja eläinlajiston kasvavaan häiriintymiseen ja reittien ruuhkautuminen käyttöpaineen siirtymiseen myös syrjäosiin. Näitä kielteisiä vaikutuksia ei ole otettu riittävästi huomioon. Järjestöt pitävät VILMAT-ohjelman 4 %:n kasvutavoitetta sopivana.

Järjestöt pitävät ongelmana myös MH:n roolia suojelualueen hoitajana sekä puistossa ja sen ulkopuolella liiketoimintaa harjoittavana laitoksena. Tämän katsotaan uhkaavan suojelutavoitteiden toteutumista.

Yhdistykset katsovat, että hks:ssa todettu periaate rakentamista ja konevoimaa vaativien aktiviteettien sijoittamisesta kansallispuiston ulkopuolelle ei toteudu hks:ssa. Myöskään poro-, koira- ja hevosreittejä ei tulisi sijoittaa puiston alueelle. Koiravaljakkoajoa ja ratsastusta ei tule sallia alueella niiden aiheuttaman häiriön, kulumisen ja vieraitten lajien leviämisen riskin takia. Puiston reiteille ei tulisi sallia toimintaa, joka ei kuulu kansallispuistoon. Pelkosenniemen lisy kuitenkin sallisi ratsastuksen latupohjilla ja koiravaljakkojen kulun Huttuloman kautta puiston poikki.

Talvireittien pohja ei tule kunnostaa maastopyöräilyä varten. Tasoituksesta ja sorastuksesta voi seurata haitallisia vaikutuksia luontoon. Lisäksi ympärivuotinen käyttö lisää häiriötä alueella. Pyhätunturin Uhriharjulla kulkevaa polkua ja näköalapaikkaa esitetään siirrettäväksi huuhkajan pesäpaikan takia. Vastaavasti myös Rykimäkurun reunaan kulkeva latu ja laavu tulisi siirtää pois kurun reunalta. Rykimäkuruun tulisi perustaa rajoitusosa. Pyhäjoen ylitys esitetään siirrettäväksi Kuukkelin kohdalle.

Järjestetyt massatapahtumat, esimerkiksi suuret suunnistuskilpailut, eivät sovi kansallispuistoon, ja niiden lupien myöntämisessä on noudatettava tiukkaa harkintaa.

Sellaisia tukikohtia, jotka eivät ole avoimia kaikille, ei tule sallia puiston alueella. Yrittäjien omat tukikohdat tulee sijoittaa kansallispuiston ulkopuolelle. Ohjelmopalveluyritysten tarvitsemat reitit tulee tehdä ensisijaisesti kansallispuiston ulkopuolelle.

Järjestöt esittävät viljelymetsien kulutusta hks:ssa esitettyä laajempaan. Suoniityn niittoon nähtävyysskohteena suhtaudutaan sen sijaan kriittisesti.

Kestävän luontomatkailun suunnitelmaa järjestöt pitävät huonona. Mittareita luontomatkailun kestävyydelle ei niiden mukaan ole olemassa. LAC-mallin ne asettavat kyseenalaiseksi, koska siinä lähdetään "hyväksyttävästä muutoksesta". Järjestöjen mukaan luonnonsuojelulaki kieltää kaiken luonnon muuttamisen. Poikkeuksina ovat ainoastaan sellaiset toimenpiteet, joita luonnonsuojelualueen asianmukainen hoito tai käyttö edellyttää ja jotka eivät vaaranna alueen perustamistarkoitusta. Järjestöt haluavat, että LAC-mallin sisältö selvitetään suunnitelmassa ja että luontomatkailusuunnitelmasta järjestetään vastaava lausuntokierros kuin hks:sta.

Poronhoidon osalta järjestöt suhtautuvat kriittisesti porojen lisäruokintaan puiston alueella. Hks:n mukainen yhteinen suunnittelu ruokinnan ja maastoliikenteen osalta jäävät liian yleiselle tasolle. Hks:ssa olisi edellytettävä, että tuorerehu- ja heinäjätteet olisi keväällä siivottava pois. Laidunaitojen rakentamisen tulisi olla tunturialueilla kiellettyä. Puiston alueella olevat verkkoaidat tulisi merkitä metsäkanalintujen törmäyksien estämiseksi.

Yhteistyöryhmässä edustettuina olleet tahot on esitetty kirjattavaksi hks:an.

Järjestöt esittävät kansallispuistoa laajennettavaksi hks:ssa esitettyä laajemmin. Puistoon tulisi liittää kaikki soidensuojeluohjelman alueet Siurunaavan länsipuolelta, Metsähallituksen ja luontojärjestöjen ns. dialogi-prosessin alueet sekä lisäksi valtion talousmetsiä Latvavaaran ja Kapustan itärinteiltä ja Huttukankaalta.

Järjestyssääntöön esitetään muutoksia kohtiin 1 Kielletty toiminta, 2.1 Liikkuminen ja 3 Luvanvarainen toiminta.

METSÄHALLITUKSEN VASTAUS JA TOIMENPIDE

Hks:n kohdissa 3.1 ja 3.2 on selkeästi todettu säädökset, joissa kirjattuja tavoitteita kansallispuiston hoidossa noudatetaan, ja myös niiden tärkeysjärjestys ja asema suhteessa Metsähallituksen asettamiin tavoitteisiin. Hks on laadittu näiden tavoitteiden saavuttamiseksi, kuten luonnonsuojelulaki edellyttää. Puiston perustamistavoitteena olevaa retkeilyä ei voida rajata pelkästään ei-kaupalliseksi toiminnaksi. Lapin kansallispuistojen nykyisistä kävijöistä lähes 100 % täyttää VILMAT-työryhmän määrittelemät luontomatkailijan kriteerit.

Käyntimäärän kasvuun on vastattu Lapin ympäristökeskuksen lausunnon kohdalla. 50 %:n kasvu 10 vuodessa tarkoittaa 4,2 %:n vuotuista kasvua. Opastuksen ja markkinoinnin avulla tämä kasvu haetaan päiväkävijöistä, jotka liikkuvat merkityillä reiteillä. Kasvu ei siten lisää reittien ulkopuolista liikennettä. Tarvittaessa järjestyssääntöä muutetaan ja asetetaan liikkumisrajoituksia. Tämä muutos kirjataan suunnitelmaan.

(jatkuu)

LIITE 1. 8(9)

Metsähallituksen Villi Pohjola - ja Laatumaa-tulosalueet harjoittavat Pyhä–Luoston matkailualueella liiketoimintaa. Ne eivät toimi kansallispuiston alueella. Suhteessa kansallispuistoon ne noudattavat samoja sääntöjä kuin muut alueen yrittäjät. Niiden toiminnan määrä ja osuus alueen matkailutulosta on vähäinen.

Poro-, koira- ja hevosreiteille on suunnitelmassa varattu mahdollisuus rajatulla alueella virkistyskäyttövyöhykkeellä Pyhäjoki–Huttuloma-alueella. Alue on pääosin entistä talousmetsää, osittain yksityisiltä hankittuja palstoja. Alueen luontoarvot ovat vähäisiä, ja hakkuiden jäljiltä on valmiita uria. Tällä alueella reiteistä ei ole haitallista vaikutusta alueen luontoarvoille. Yrittäjät ovat pitäneet tätä mahdollisuutta tulevaisuudessa merkittävänä vetovoimatekijänä. Vastaavia reittejä on myös muissa kansallispuistoissa: Urho Kekkosen kp:ssa, Pallas–Ylläksellä, Oulangalla ja Nuuksiossa.

Suunnitelman tavoitteena on keskittää liikkuminen kansallispuistossa merkityille reiteille. Samoilta reiteille sijoitetaan mahdollisimman monta eri käyttötapaa, sikäli kuin eri käyttäjäryhmät sen hyväksyvät. Maastohiihtoa varten tehtyjä uria kannattaa käyttää myös kesäaikaisina reitteinä, mikä vähentää häiriintymistä erillisiin reitteihin verrattuna. Reittien rakentaminen sorastamalla ja pitkostamalla vähentää maaston kulumista ja pitää kävijät paremmin reiteillä. Reittien rakentamisesta on pitkäaikaisia kokemuksia eri puolilta maata. Haittoja reittien tasoittamisesta ja sorastamisesta ei ole havaittu. Pyhätunturilla ensimmäinen sorastettu polku rakennettiin Isokurulle yli 10 vuotta sitten, mikä on varsin lyhyessä ajassa johtanut kuluneen kasvillisuuden palautumiseen.

Pyhätunturin Uhriharjulla kulkevaa reittiä siirrettiin vuonna 2006 osan matkasta pois Karhukurun reunalta maaston kulumisen ja kurun rauhoittamisen takia. Reitti näköalapaikkoineen on sijainnut Uhriharjun päällä ainakin 50 vuotta. Tänä aikana huuhkaja on pesinyt alueella satunnaisesti. Rykimäkurun reunalla kulkeva latu on tehty 1980-luvulla. Huuhkaja on pesinyt alueella viimeksi noin 10 vuotta sitten. Kansallispuiston alueella on runsaasti huuhkajan pesimäympäristöksi soveltuvia rauhallisia kuruja myös reittien ulkopuolella. Huuhkajaa ei ole luokiteltu Suomessa uhanalaiseksi lajiksi, vaikka se on EU:n lintudirektiivin liitteen I laji. Rykimäkurun–Pyhäjoen alue on kansallispuiston lajistollisesti arvokkainta aluetta. Pyhäjokivartta kulkenut merkitty polku on poistettu käytöstä. Alueelle ei kohdistu tällä hetkellä sellaista uhkaa, joka on luonnonsuojelulain 18 §:n mukaan edellytys liikkumisrajoitusten asettamiselle. Tältä osin järjestyssääntöä on mahdollista muuttaa, mikäli tällainen uhka syntyy. Latumuutos Kuukkelin alueella tulee ajankohtaiseksi, mikäli ko. yksityispalsta hankitaan liitettäväksi puistoon. Hks:a muutetaan siten, että huuhkajan ja muiden kurujen pahoilla pesivien petolintujen entisistä ja nykyisistä pesäpaikoista tehdään kartoitus, jonka pohjalta ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin niiden rauhoittamiseksi. Huuhkaja liitetään erikseen seurattaviin lajeihin. Hks:an kirjataan järjestyssäännön muuttaminen liikkumisrajoitusten osalta tarvittaessa.

Ympäristöministeriö (YM) jätti Nuuksion hks:n vahvistaessaan syyskuussa 2006 vahvistamatta suunnitelmassa esitetyt rajoitukset järjestetyille tapahtumille. YM katsoi, että tapahtumien järjestämisen tulisi tapahtua yhteisten sopimusten ja tapahtumakohtaisen harkinnan pohjalta. Hks:ssa tapahtumien järjestäminen todetaan luvanvaraiseksi toiminnaksi. Lupia myönnetään tapauskohtaisen harkinnan pohjalta.

Puistoon ehdotetut metsien poltot ovat MH:ssa laaditun valtakunnallisen kulojatkuosuunnitelman mukaisia. Niiden ensisijainen tavoite on palaneen puun tuottaminen kulolajistolle. Taimikoitten pienikokoista puustoa ei sitä varten kannata polttaa. Tähän tarkoitukseen on arvioitu riittävän suhteellisen pienet, säännöllisesti poltetut alueet. Laajamittaiseen viljelymetsien ennallistamiseen ei ole tarvetta, koska nämä metsät ennallistuvat ajan myötä ilman toimenpiteitä, ja toisaalta alueella on runsaasti luonnontilaisia metsiä.

Kestävän luontomatkailun suunnitelmaa on käsitelty Lapin ympäristökeskuksen lausunnon yhteydessä.

Poronhoitoa puiston alueella säätelee poronhoitolaki. Sen ja maastoliikennelain mukaan liikkuminen moottoriajoneuvolla on sallittu poronhoitotöissä. Niiden osalta asiasta voidaan vain neuvotella. Luonnonsuojelulain mukaan kansallispuistossa ja luonnonpuistossa voidaan sen perustamistarkoitusta vaarantamatta alueen hallinnasta vastaavan viranomaisen tai laitoksen luvalla rakentaa poronhoitoon liittyviä rakennuksia ja rakennelmia. Maastoruokinta ei kuulu poronhoitolain sallimiin poronhoitotöihin. Paliskunta pitää sitä kuitenkin tärkeänä, ja siitä on muodostunut Pyhä–Luostolla, kuten muuallakin poronhoitoalueella, vakiintunut käytäntö. Ruokintareitit on mahdollista suunnitella niin, että ruokinnasta aiheutuva haitta on vähäinen. Laiduntamisen aiheuttamien muutosten seurantaan ei tällä hetkellä ole vakiintunutta menetelmää eikä sen vaikutuksia tunneta riittävästi. Yksityiskohtaisemman seurantasuunnitelman laatiminen jää sen takia myöhemmäksi. Samoin laidunaitojen aiheuttamia lintukuolemia ja tehokasta tapaa niiden estämiseksi ei tunneta. Mikäli tällainen keino on olemassa, se voidaan ottaa käyttöön yhteistyössä paliskunnan kanssa.

Kansallispuiston laajennusesitysten perusteena on, että ne toisivat luonnonsuojelun, maiseman ja retkeilyn kannalta lisäarvoa nykyiseen rajaukseen. Soidensuojeluohjelmaan kuuluvat alueet Siurunaavan länsipuolella ovat pääosin soidensuojeluohjelmassa sallitun mukaisesti hakattuja kivennäismaita. Niiden puiston runsaille luonnontilaisille metsille tuoma lisäarvo pitkälläkin aikavälillä on lähellä nolaa. Niillä ei liioin ole merkitystä maiseman eikä retkeilyn kannalta. ”Dialogiproessin” alueisiin kuuluu osa Siurunjokivartta kansallispuiston kohdalla. Sen mahdollista liittämistä kansallispuistoon harkitaan valtakunnallisessa työryhmässä. Latvavaaran ja Kapustan itäpuoliset rinteet sekä Huttukangas ovat samoin nuoria talousmetsiä, joissa ei ole suojeluarvoja. Juuri näille alueille on mahdollista sijoittaa matkailun yritystoiminnan tarvitsemia tukikohtia kansallispuiston ulkopuolelle.

Yhteistyöryhmän kokoonpano kirjataan hks:an.

Järjestyssääntöä täydennetään kielletyn toiminnan ja luvanvaraisuuden osalta.

LAUSUNNONANTAJA JA LAUSUNTO**METSÄHALLITUKSEN VASTAUS JA TOIMENPIDE****PELKOSENNIEMEN LUONNONSUOJELUYHDISTYS RY (sihteeri Pekka Nyman)**

Luonnonsuojelujärjestöjen yhteisen lausunnon lisäksi Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistys täydentää lausuntoaan seuraavasti:

Lausunnossa tarkennetaan perusteellisesti alueen alkuperäisen metsäsaamelaisen ja suomalaisen uudisasutuksen historiaa ja ns. Lapin ja lannan rajan muodostumista. Yhdistys katsoo, että hks:n tiedot puiston varhaisen käytön osalta ovat puutteelliset ja kirjoitettu vahvistettua historiallista tietoa vastaan, unohdetaan paikallinen eränkätöskulttuuri ja Kemin-Lapin (metsäsaamelaisten) oikeudet alueella. Yhdistys katsoo, että alue ei ole koskaan ollut paikallisesta näkökulmasta "valtion liikamaata". Yhdistys esittää, että Siurunsoo eli Siurunjoen ja Javarusjoen yhtymäkohta on hks:ssa osoitettava suojelukohteeksi kulttuurihistoriallisin perustein ja liitettävä kansallispuistoon. Kuningas Kustaa III:n 1796 vahvistama Lapinmaan raja tulisi inventoida ja merkitä maastoon puiston alueella.

Yhdistys kannattaa myös Noitatunturin palovartijan majan rakentamista entiselleen.

Hks:ssa oleva alueen historian katsaus perustuu pääosin Samuli Onnelan ja Aimo Kehusmaan Suur-Sodankylän historia -teokseen. Ko. teokseen varsin perusteellisesti kirjatus metsäsaamelaisuuden historian oikeellisuuden arviointi jätetään alan asiantuntijoille. Hks:an ei ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaista liittää perusteellisempaa selvitystä. Hks:ssa esitetään, että alueen kulttuurihistoriasta tehdään erillinen selvitys asiantuntijavoimin.

Tehtävän selvityksen pohjalta voidaan ryhtyä lausunnossa esitettyihin kulttuurimuistomerkkien suojelutoimiin ja luoda edellytykset niiden hyödyntämiseen matkailussa.

Pyhätunturin kansallispuisto on purkanut Noitatunturin palovartijan majan huonokuntoisena. Sen uudelleen rakentamista ei ole esitetty huollon vaikeuksien takia.

GEOLOGIAN TUTKIMUSKESKUS, POHJOIS-SUOMEN YKSIKKÖ (aluejohtaja Risto Pietilä)

Geologian tutkimuskeskus (GTK) painottaa kansallispuiston geologista monimuotoisuutta ja mahdollisuuksia sen käyttöön luontomatkailussa ja opetuksessa. Lampivaaran ametistikaivoksen toiminnan jatkuvuus ja mahdollinen laajeneminen korukivien tuotannossa ja matkailukohteena tulee turvata.

Tunturiselänteen etelä-länsipuolinen alue on malminetsinnän kannalta kiinnostava. Osittain tämä alue jää laajennetun kansallispuiston sisälle. GTK katsoo, että hks mahdollistaa luvanvaraisen malminetsinnän alueella jatkossakin.

Pyhätunturin geologiset muodostumat ovat olleet ehkä tärkein syy kansallispuiston perustamiseen vuonna 1938. Edelleen geologinen monimuotoisuus on yksi puiston suojelukohteista ja luontomatkailun vetovoimatekijöistä. Geomatkailun kehittämiseksi on laadittu suunnitelma yhteistyössä GTK:n kanssa. Ametistikaivoksen toiminta on kansallispuiston perustamislain mukaisesti sallittu, ja hks tukee kaivoksen matkailukäyttöä.

Malminetsintä on kansallispuistossa luvanvaraista. Metsähallitus myöntää lupia, mikäli toimenpiteet eivät uhkaa alueen suojeluarvoja.

Metsähallituksen vastine ympäristöministeriön vahvistuskirjeeseen

Ympäristöministeriö on vahvistuskirjeessään kehottanut Metsähallitusta ottamaan huomioon suunnitelman toimeenpanossa ja kansallispuiston järjestyssäännön laatimisessa seikat, jotka ministeriö on vahvistuskirjeessä todennut:

”Suunnitelman kuvatussa liikunta- ja kulttuuritapahtumia koskevassa lupamenettelyssä tulisi sovellettavaksi yleisötilaisuuksien osalta kokoontumislakia, jonka mukaan yleisötilaisuuden järjestäjän on tietyissä tilanteissa hankittava omistajan tai haltijan suostumus paikan käyttämiseen tilaisuutta varten.”

- Annettuun järjestyssääntöön (8.8.2007) kirjattiin, että yleisötapahtuman järjestämiseen on hankittava Metsähallituksen suostumus (kokoontumislaki 13 §) (ks. Liite 3).

”Ympäristöministeriö vahvistaa Pyhä-Luoston kansallispuistoa koskevan hoito- ja käyttösuunnitelman esitetyn suunnitelman mukaisena lukuun ottamatta esitystä, jonka mukaan ”Leiriytyminen on sallittua ainoastaan taukopaikkojen välittömässä läheisyydessä”.

- Järjestyssääntöön kirjattiin, että lyhytkestoinen leiriytyminen (korkeintaan 3 vrk) on sallittua rajoitusvyöhykettä lukuun ottamatta. Leiriytyminen kuitenkin suositellaan tapahtuvan taukopaikkojen läheisyydessä (ks. Liite 3).

Pyhä-Luoston kansallispuiston järjestyssääntö

2700/623/2007

**METSÄHALLITUKSEN PÄÄTÖS
Pyhä-Luoston kansallispuiston
järjestyssäännöstä****Päätöksen voimassaoloaika: 8.8.2007-
toistaiseksi****Annettu Vantaalla 8.8.2007****Pyhä-Luoston kansallispuiston järjestyssääntö**

Metsähallitus on luonnonsuojelulain (LSL, 1096/1996) 18 ja 20 §:n nojalla antanut seuraavan Kemijärven, Pelkosenniemen ja Sodankylän kunnissa sijaitsevaa Pyhä-Luoston kansallispuistoa koskevan järjestyssäännön.

Järjestyssääntöön on otettu Suomen perustuslaista (731/1999), luonnonsuojelulaista ja -asetuksesta (160/1997), sekä laista Pyhä-Luoston kansallispuistosta (76/2005), maastoliikennelaista (1710/1995), maastoliikenneasetuksesta (10/1996), metsästyslaista (615/1993), kalastuslaista (286/1982), pelastuslaista (468/2003), poronhoitolaista (84/1990), kaivoslaista (503/1965) ja kokoontumislaista (530/1999) johtuvat määräykset. Lisäksi järjestyssäännössä on määräyksiä, jotka Metsähallitus on kansallispuiston hallinnosta vastaavana viranomaisena maanomistajan ominaisuudessa oikeutettu ja velvollinen antamaan.

Järjestyssäännön määräykset noudattavat periaatteita, jotka on esitetty ympäristöministeriön luonnonsuojelulain 19 §:n nojalla laaditussa Pyhä-Luoston kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa.

Järjestyssääntö koskee kansallispuistoon kuuluvia alueita, joita ovat liitekarttaan merkityn rajauksen sisällä olevat valtion omistamat maa- ja vesialueet. Lisäksi järjestyssääntö koskee alueita jotka on hankittu tai hankitaan valtion omistukseen liitettäväksi kansallispuistoon sen perustamisen jälkeen (karttaliite).

1. Kansallispuiston perustaminen ja sen tarkoitus

(laki Pyhä-Luoston kansallispuistosta 1 §)

Puisto on perustettu 4.2.2005 Pyhä-Luoston kansallispuistosta annetulla lailla, joka on tullut voimaan 1.3.2005.

Kansallispuisto on perustettu Keski-Lapin edustavimman tunturijakson sekä tähän liittyvien, luonnontilaisina ja erämaisina säilyneiden metsä- ja suoalueiden ja niillä esiintyvien eliölajien suojelemiseksi sekä retkeilyä, tutkimusta ja opetusta varten.

2. Yleiset säännökset

2.1. Yleiset kiellot

(LSL 13 §, metsästyslaki 8 luku)

Kansallispuistossa on kielletty seuraavat luontoa muuttavat toimenpiteet jäljempänä mainituin poikkeuksin:

- puiden, pensaiden tai muiden kasvien ja niiden osien ottaminen tai vahingoittaminen
- luonnonvaraisten selkärankaisten eläinten pyydystäminen, tappaminen tai hätyyttäminen tai niiden pesien hävittäminen sekä selkärangattomien eläinten pyydystäminen tai kerääminen
- toimet, jotka vaikuttavat epäedullisesti alueen luonnonoloihin, maisemaan taikka eliölajien säilymiseen
- maa- tai kallioperän vahingoittaminen ja maa-aineisten tai kaivoskivennäisten ottaminen
- rakennusten, rakennelmien ja teiden rakentaminen
- ojittaminen
- koirien pitäminen irrallaan
- alueen luontoa muuttava tai rakennelmia, rakennuksia tai niiden raunioita vahingoittava taikka puiston toisia käyttäjiä häiritsevä toiminta on samoin kiellettyä.

2.2. Kansallispuiston vyöhykejako

(LSL 18 §)

Kansallispuisto on jaettu vyöhykkeisiin, joita koskevat erilaiset liikkumis-, leiriytymis- ja tulentekomääräykset (karttaliite). Vyöhykkeet ovat:

Vyöhyke	Ala, ha
Pyhä-Luoston virkistysvyöhyke	5 436
Keropirtin kulttuurivyöhyke	3
Yli-Luoston syrjävyöhyke	138
Siurunaavan syrjävyöhyke	6 326
Pyhätunturin syrjävyöhyke	2 324
Isokurun rajoitusvyöhyke	114

2.3. Liikkumisoikeudet

(LSL 18 §, maastoliikennelaki 4 §)

Kansallispuistossa saa liikkua omin voimin kaikkialla. Isokurun rajoitusvyöhykkeellä liikkuminen merkittyjen reittien ulkopuolella on sallittu ainoastaan Metsähallituksen luvalla kasvillisuuden ja maaperän kulumisen estämiseksi ja kävijöiden turvallisuuden varmistamiseksi. Rajoitusvyöhyke on merkitty maastoon kyltein.

Polkupyörällä ajaminen on sallittu ainoastaan tarkoitusta varten maastoon merkityillä reiteillä ja Huttujärven ja Lampivaaran teillä. Ratsastukseen suositellaan käytettäväksi vain metsätien pohjia ja latu-uria lumettomana aikana.

Moottorikäyttöisten ajoneuvojen käyttö on kielletty lukuun ottamatta kohdissa 3 ja 4 mainittuja poikkeuksia.

2.4. Leiriytyminen, tulenteko ja autiotupien käyttö (pelastuslaki 24 §, LSL 18 §)

Pyhä-Luoston kansallispuistossa lyhykestoinen leiriytyminen (korkeintaan 3 vrk) on sallittua rajoitusvyöhykettä lukuun ottamatta. Leiriytymisen kuitenkin suositellaan tapahtuvan taukopaikkojen läheisyydessä.

Pyhä-Luoston virkistysvyöhykkeellä ja rajoitusvyöhykkeellä tulenteko on sallittu vain rakennetuilla taukopaikoilla. Syrjävyöhykkeellä avotulenteko on sallittu käyttäen paikalta löytyviä kuivia oksia, risuja ja pieniä juurakoita.

Avotulen teko on kokonaan kielletty metsäpalovaroitustilan aikana.

Kansallispuiston päivätuvat on tarkoitettu ensisijaisesti päiväkäyttöön ja autiotuvat tilapäistä leiriytymistä varten. Metsähallitus voi tämän lisäksi antaa tarkempia ohjeita tupien käytöstä.

2.5 Marjastus ja sienestys (LSL 14 § ja 18 §)

Marjojen ja hyötysienien poimiminen on sallittua, elleivät liikkumisrajoitukset sitä estä.

2.6 Metsästys ja kalastus (laki Pyhä-Luoston kansallispuistosta 4 §, kalastuslaki 5 §, 8 § 1 mom.)

Metsästys on kansallispuistossa kielletty muilta kuin paikallisilta (kts. jäljempänä kohta 3.2.)

Kalastus on sallittu kalastuslain mukaisesti onkimalla, pilkkimällä, läänikohtaisella viehekortilla tai Metsähallituksen myöntämällä kalastusluvalla.

3. Paikallisia asukkaita koskevat erityissäännökset

Paikallisella asukkaalla tarkoitetaan Kemijärven, Pelkosenniemen ja Sodankylän kunnissa henkikirjoitettuja ja vakinaisesti asuvia henkilöitä heidän liikkuessaan oman asuinkuntansa alueella kansallispuistossa.

3.2. Metsästys (metsästyslaki 9 §, laki Pyhä-Luoston kansallispuistosta 4 §)

Kemijärven, Pelkosenniemen ja Sodankylän kunnissa vakituisesti asuvalla on oikeus metsästä metsästyslain mukaisesti kansallispuistossa karttaliitteen mukaisilla

metsästysalueilla oman kuntansa alueilla. Metsästyskoirien käyttö on metsästyksen yhteydessä sallittu. Metsähallitus voi myöntää luvan hirven ja karhun lihojen hakuun moottoriajoneuvolla maastosta.

4. Muut säännökset

4.1. Viranomaistoiminta

(LSL 14 §)

Liikkumista, moottorikulkuneuvojen ja ilma-alusten käyttöä sekä leiriytymistä ja tulentekoa koskevat rajoitukset eivät koske suojelusäännösten sallimia viranomaistoimia. Viranomaistoimia hoitavien henkilöiden on tarvittaessa voitava osoittaa toimivansa edellä mainituissa tehtävissä.

4.2. Poronhoito

(poronhoitolaki 3 §, LSL 14 §, maastoliikennelaki 4 §, maastoliikenneasetus 13 §)

Porojen laiduntaminen ja siihen liittyvä poronhoitotyö on kansallispuistossa sallittu poronhoitolain mukaisesti. Moottoriajoneuvojen käyttö poronhoitotöissä on sallittu maastoliikennelain ja -asetuksen mukaisesti.

Porokoirien käyttö poronhoitotöissä on sallittua. Poronhoitoa varten saadaan ottaa korvauksetta poltto- ja kotapuiksi tarvittavia puita. Poronhoitoa varten tarvittavaa muuta puuta Metsähallitus voi myydä käypään hintaan.

4.3. Maastoliikenne

(maastoliikennelaki 4 §, maastoliikenneasetus 13 §)

Moottorikelkalla ajo on sallittu maastoon merkityillä virallisilla moottorikelkkailureiteillä sekä Metsähallituksen luvalla moottorikelkkauralla (karttaliite).

Moottoriajoneuvojen käyttö poronhoitotöissä on sallittu maastoliikennelain mukaisesti. Poronhoitotöissä moottoriajoneuvolla liikkuvien on vaadittaessa osoitettava, että he ovat kansallispuiston alueella poronhoitotehtävissä.

Metsähallitus voi myöntää luvan hirven ja karhun lihojen hakuun moottoriajoneuvolla maastosta.

Lisäksi Metsähallitus voi harkinnan mukaan myöntää luvan maastoliikenteeseen kansallispuiston toimintaan soveltuvaan tarkoitukseen.

4.4. Kaivostoiminta

(laki Pyhä-Luoston kansallispuistosta 5 §, luonnonsuojelulaki 15 §, kaivoslaki 1 §, 3 §)

Lampivaaran kaivospiirin alueella tapahtuva ametistin ja muiden korukivien louhinta ja siihen liittyvä liikkuminen on kansallispuiston perustamislain mukaisesti sallittu.

Metsähallitus voi myöntää luvan kaivoslain mukaiseen malmien etsintään tai geologiseen tutkimustyöhön.

4.5. Luvanvarainen toiminta

Metsähallitus voi myöntää luvan kansallispuistoon seuraaviin tarkoituksiin:

- rajoitusosassa liikkumiseen (LSL 18 §)
- ilma-aluksella laskeutumiseen (LSL 15 §)
- tieteellisessä tai opetuksellisessa tarkoituksessa tapahtuvaan eläinten tappamiseen ja pyydystämiseen sekä kasvien, näiden osien samoin kuin kivennäisnäytteiden vähäiseen ottamiseen, geologiseen tutkimukseen ja malminetsintään (LSL 15 §). Lupaa on haettava kirjallisesti Metsähallitukselta.
- muuhun kalastukseen kuin onkimiseen tai pilkkimiseen (LSL 15 §)
- ottaa haltuun alueelle kaatunut riistaeläin (LSL 15 §)
- poronhoitoon liittyvien rakennelmien rakentamiseen (LSL 15 §)
- yleisötapahtuman järjestämiseen (Kokoontumislaki 13 §)
- harkinnan mukaan maastoliikenteeseen kansallispuiston toimintaan soveltuvaan tarkoitukseen (maastoliikennelaki 4 §)

Alueellinen ympäristökeskus voi myöntää kansallispuistoon lupia luonnonsuojelulain 48 § mukaisesti.

4.6. Matkailuun liittyvä yritystoiminta

(LSL 18 §)

Matkailuun liittyvää toimintaa voidaan kansallispuistossa harjoittaa ilman erillistä sopimusta tai lupaa, mikäli toiminta perustuu kansallispuistossa sallittuihin jokamiehenoikeuksiin kuten patikointiin tai hiihtoon, eikä siinä käytetä Metsähallituksen huollettuja taukopaikkoja.

Kansallispuiston huollettujen taukopaikkojen, kuten tupien ja tulipaikkojen käytöstä Metsähallituksella on oikeus päättää erikseen. Taukopaikkojen käyttö matkailun yritystoiminnassa edellyttää Metsähallituksen lupaa tai sopimusta.

Yleisötapahtuman järjestämiseen kansallispuistossa on hankittava Metsähallituksen suostumus (kokoontumislaki 13 §).

Metsähallitus voi myöntää yrittäjille maastoliikenneluvan huoltoajoon. Lampivaaran ametistikaivoksen liiketoiminnan harjoittajalla on oikeus käyttää huoltotietä toimintaansa kuuluvaan liikkumiseen (laki Pyhä-Luoston kansallispuistosta 5 §).

Ratsastusta sekä koiravaljakko- ja poroajelua varten voidaan osoittaa tarvittaessa matkailuyrittäjien käyttöön reittejä puiston virkistyskäyttövyöhykkeelle Pyhäjoen ja Huttuloman väliselle alueelle.

4.7. Muut määräykset

Tämän järjestyssäännön sisältämät säännökset, joiden nojalla eräät toimenpiteet kansallispuistossa sallitaan, eivät perusta kenellekään laajempaa oikeutta kuin mitä asianomaisella muuten on.

Luonnonsuojelua valvovalla viranomaisella ja luonnonsuojelualueen vartijalla on oikeus ottaa haltuunsa metsästys-, kalastus- tai muut välineet, joita on käytetty tai aiotaan käyttää vastoin kansallispuistossa noudatettavia säännöksiä tai määräyksiä. Sama haltuunotto-oikeus koskee myös puistoalueelta luvattomasti pyydettyjä eläimiä ja luvattomasti otettuja kasveja sekä kaikkea muuta sellaista, mitä puistosta on kielletty ottamasta tai siellä käyttämästä (LSL 60 §).

Muutoksenhaku

Päätökseen saa hakea muutosta valittamalla Rovaniemen hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Tarkemmat ohjeet muutoksenhausta on päätöksen liitteenä olevassa valitusosoituksessa.

Päätöksen tiedoksianto

Tämä päätös saatetaan tiedoksi yleistiedoksiantona. Päätös pidetään nähtävänä 19.9.2007 saakka Metsähallituksen keskusyksikössä, Vernissakatu 4, 01300 Vantaa, Metsähallituksen Sodankylän toimipaikassa, Koskikatu 44-46, 96100 Rovaniemi, Sodankylän toimipaikassa, Jäämerentie 15, 99600 Sodankylä ja Pyhätunturin luontokeskuksessa, Kerontie 22, 98530 Pyhätunturi sekä Metsähallituksen internet-sivuilla osoitteessa [www.metsa.fi/Retkeily&erämatkailu/Luvat ja päätökset/Uusimmat järjestyssäännöt](http://www.metsa.fi/Retkeily&erämatkailu/Luvat_ja_päätökset/Uusimmat_järjestyssäännöt). Asiakirjan nähtäväksi asettamisesta ilmoitetaan Virallisessa lehdessä 13.8.2007 sekä sanomalehti Lapin kansassa.

Luontopalvelujohtaja

Rauno Väisänen

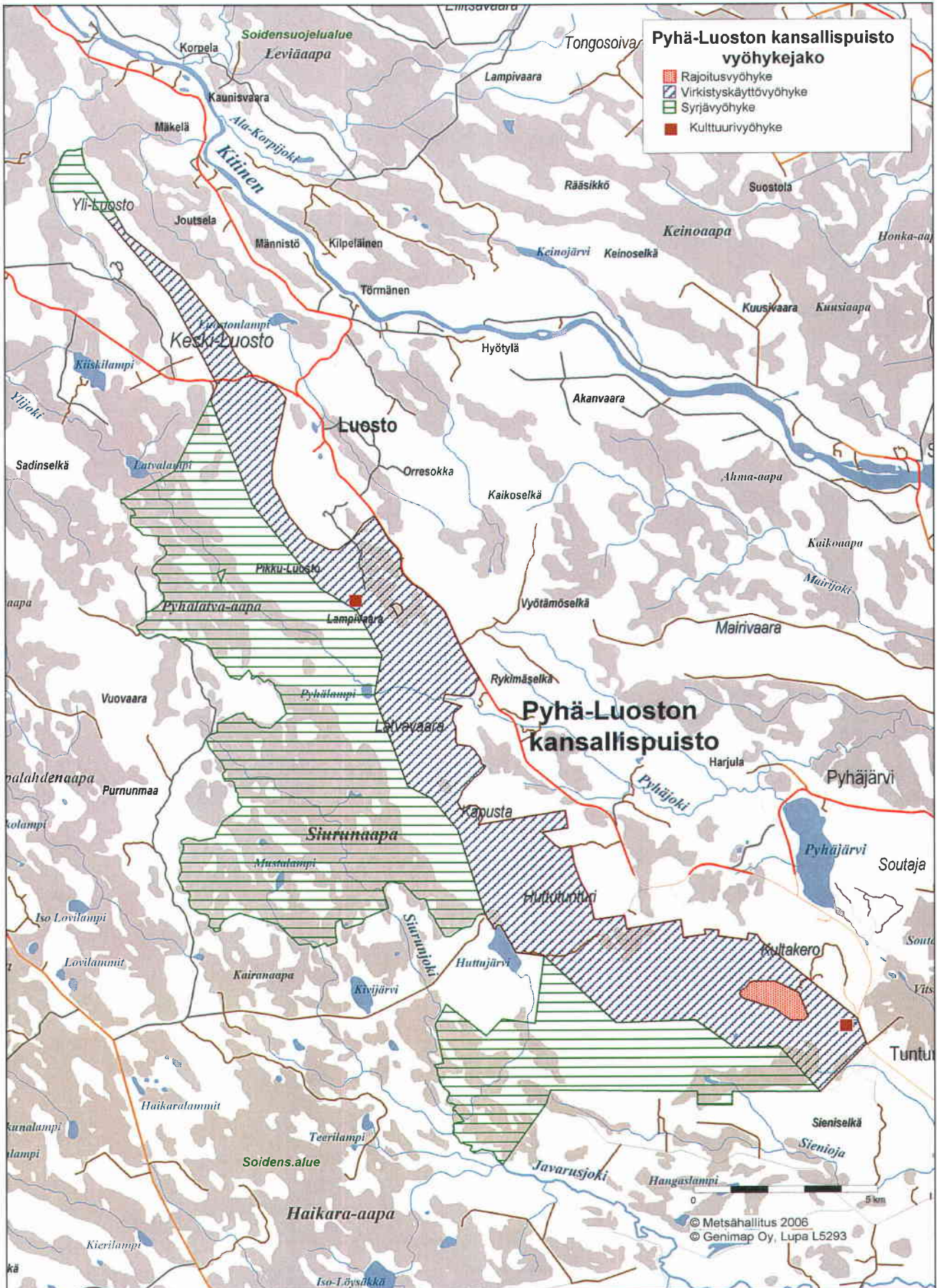
Ylitarkastaja

Esko korsulainen

Liitteet

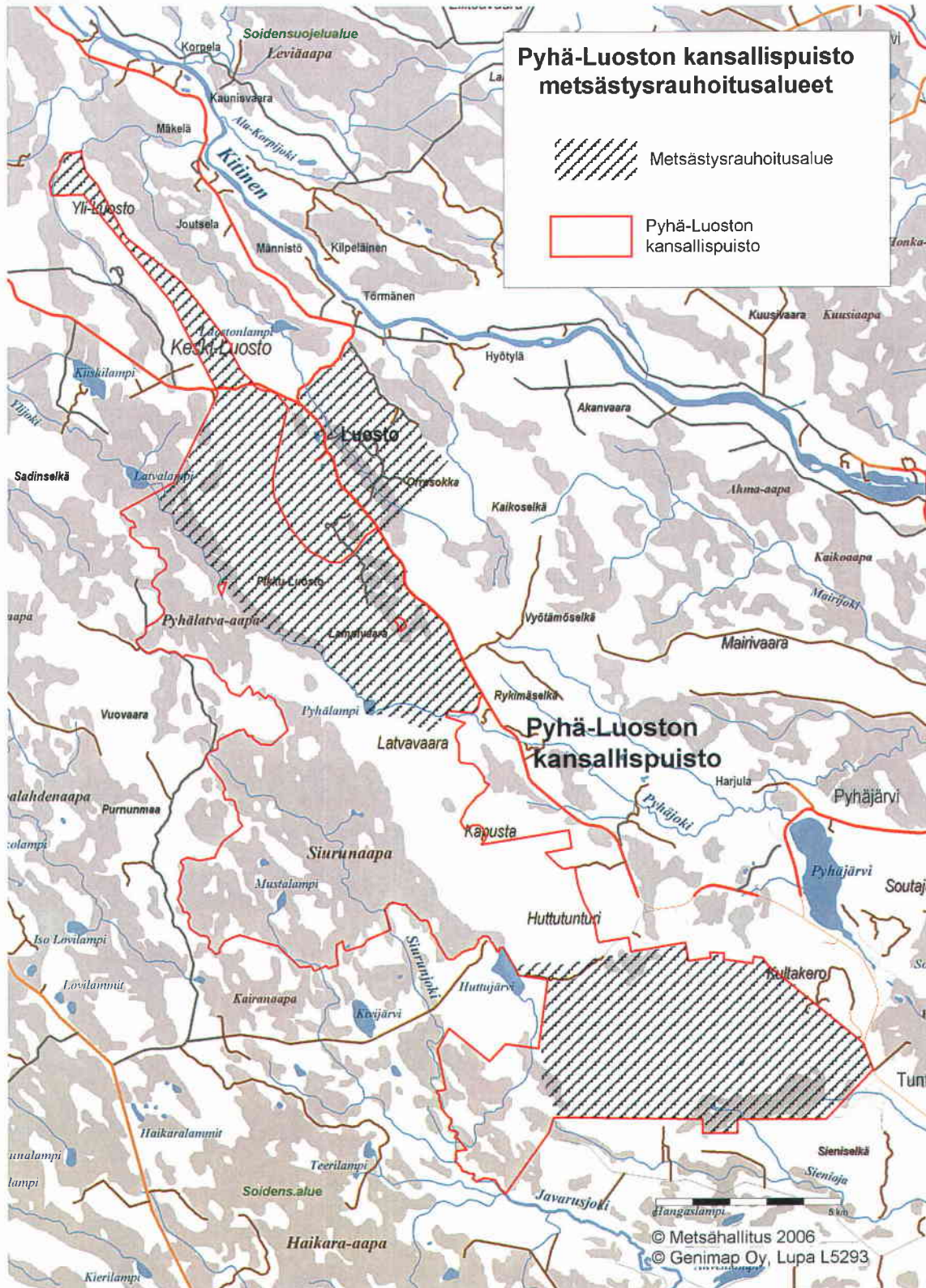
Karttaliitteet

Liite 1.

Vyöhykkeiden tarkemmat rajaustiedot Metsähallituksen Pyhäntunturin luontokeskuksesta.

Liite 2.

Raioitusalueiden tarkemmat rajaustiedot Metsähallituksen Pyhäntunturin luontokeskuksesta.

18.4.2007

YM 2/5741/2007

Metsähallitus
PL 94
01301 VANTAA

METSÄHALLITUS

- 2. 05. 2007

871/623/2005

Viite
Hänvisning

Metsähallituksen kirje Dnro 871/623/2005/9.1.2007

Asia
Ärende

PYHÄ-LUOSTON KANSALLISPUISTON HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN VAHVISTAMINEN

Metsähallitus on viitekohdassa mainitulla saatekirjeellään lähettänyt ympäristöministeriölle Pyhä-Luoston kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelman luonnonsuojelulain (1096/1996) 19 §:n mukaista vahvistamista varten. Suunnitelmasta on luonnosvaiheessa pyydetty tarpeelliset lausunnot, joiden perusteella se on viimeistelty ministeriölle vahvistettavaksi tulleeeseen muotoon. Ympäristöministeriöllä on ollut mahdollisuus tutustua suunnitelmasta annettuihin lausuntoihin.

Metsähallituksen laatima Pyhä-Luoston kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma on tietopohjaltaan varsin kattava ja havainnollinen. Kansallispuiston hoidolle ja käytölle asetetut tavoitteet ovat myös sopusoinnussa kansallispuiston perustamistarkoituksen ja puistoa koskevien säädösten velvoitteiden kanssa. Lisäksi kansallispuisto niveltyy hoidon ja käytön kannalta hyvin yhteen Pyhä-Luoston matkailualueen kanssa.

Hoito- ja käyttösuunnitelmassa esitetty maankäytön vyöhykejako sekä luonnon suojelulle ja hoidolle asetetut tavoitteet edistävät kansallispuiston perustamistarkoituksen saavuttamista. Ministeriön mielestä on perusteltua, että kansallispuiston reitistöä ja palveluvarustusta ei tässä vaiheessa lisätä, vaan toimintaa ohjataan pääosin nykyisen palveluvarustuksen pohjalta sen laatua ja kestävyys parantaen. Myöhemmin laadittava kestävä luontomatkailun suunnitelma tulee olemaan myös merkittävä kansallispuiston hoidon ja käytön järjestämistä linjaava asiakirja.

Suunnitelman luvussa "7.1 Luontomatkailu ja virkistyskäyttö" on tiettyjä hallinnollis-juridisia ongelmia palveluvarustuksen käytön perusteiden kuvauksessa ja valituissa toimintalinjauksissa. Ne sinänsä tähtäävät aivan oikein kansallispuiston käytön ohjaukseen ja muun muassa puiston luontoarvojen säilyttämiseen, mutta ministeriö huomauttaa, että esimerkiksi suunnitelmassa kuvatussa, liikunta- ja kulttuuritapahtumia koskevassa lupamenetelyssä (sivu 84) tulisi itse asiassa sovellettavaksi yleisötilaisuuksien osalta kokoontumislakia, jonka mukaan yleisötilaisuuden järjestäjän on tietyissä tilanteissa hankittava omistajan tai haltijan suostumus paikan käyttämiseen tilaisuutta varten.

LIITE 4. 2(3)

Pyhä-Luoston kansallispuiston palvelurakenteiden pääkäyttötarkoitus on kuvattu suunnitelmassa (sivu 86) periaatteessa hyväksyttävästi, mutta teksti ei riittävästi selvennä rajaa jokamiehenoikeuteen perustuvan järjestetyn toiminnan ja muun toiminnan välillä. Esimerkiksi pienimittakaavainen yritystoiminta ei sinänsä poikkea muiden pienryhmien toiminnasta. Luontomatkailutoimintaa voi harjoittaa tiettyyn rajaan saakka myös jokamiehenoikeuden nojalla, eikä siihen tarvita maan haltijan lupaa. Toiminnan sallittavuuteen vaikuttavat ensi sijassa sen vaikutukset kansallispuiston alueen luontoon ja muuhun käyttöön. Maanomistajan oikeuksia suhteessa jokamiehenoikeuteen on määritelty mm. rikoslain hallinnanloukkaussäännöksessä.

Edellä selostettuun asiaan liittyy myös kansallispuiston ja sen palvelurakenteita koskevan matkailukäytön perusteita kuvaava teksti (sivu 107), jonka mukaan matkailukäyttö tulisi järjestää kokonaan sopimus pohjalle. Tavoite on palvelurakenteiden osalta perusteltu, mutta ei välttämättä kansallispuistoalueen käytön osalta laajemmin. Siksi toiminnan ohjausta tältä osin tulisi selventää hoito- ja käyttösuunnitelman toimeenpanossa. Lisäksi järjestyssääntöä koskevassa luvussa 12.3. huomiota kiinnittää laajaa kansallispuistoa koskevaksi ehdotettu leiriytymiskiello. Tavoite ohjata leirintä taukopaikkojen läheisyyteen on periaatteessa oikea ja se tähtää kansallispuiston suojelutavoitteiden kannalta myönteiseen ohjausvaikutukseen, mutta kategorinen leiriytymiskiello esimerkiksi syrjävyöhykkeellä on nykylaisäädännön ja vakiintuneiden jokamiehenoikeuksien kannalta ongelmallinen. Tilapäinen leiriytyminen kuuluu jokamiehenoikeuden piiriin ja sen rajoittamisen tulisi perustua laissa olevaan säännökseen. Siksi tässä tilanteessa voidaan lähteä lähinnä siitä, että leiriytymistä varten voidaan varata alueita palvelurakenteiden välittömään läheisyyteen, sekä vaatia, että leirinnästä ei saa jäädä pysyviä jälkiä luontoon. Mahdolliset alueelliset leiriytymisrajoitukset voidaan merkitä alueen opaskarttoihin. Edellä mainitut hoito- ja käyttösuunnitelman linjaukset on syytä vielä harkita ennen kuin kansallispuistolle annetaan järjestyssääntö.

Pyhä-Luoston kansallispuisto kuuluu Suomen Natura 2000 -verkostoon SCI-alueena Pyhä-tunturi FI 1300901, SPA-alueena Pyhä-Luosto FI 1300908 sekä valtioneuvoston ehdottama SCI-alue Luosto FI 1301713. Pyhä-Luoston kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmasa on arvioitu, että suunnitelman perusteella tehtävät toimenpiteet eivät merkittävästi heikennä Natura 2000-alueen luonnonarvoja, vaikka matkailun lisääntyminen alueella on tietynlainen uhka luonnolle. Se katsotaan voitavan torjua palveluvarustuksen parantamisella sekä matkailu- ja retkeilykäytön ohjauksella. Ministeriö katsoo, että suunnitelmassa esitetyt arviot hoito- ja käyttösuunnitelman vaikutuksista Natura-alueisiin perustuvat riittävään tietoon ja ovat perusteltuja, joten hankkeen vaikutuksia ao. Natura 2000 -alueisiin ei ole ollut tarpeen arvioida luonnonsuojelulain 65 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

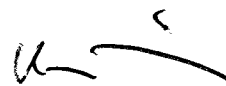
Metsähallituksen laatima ehdotus Pyhä-Luoston kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma täyttää tehtävänsä kansallispuiston hoitoa ja käyttöä ohjaavana asiakirjana. Ympäristöministeriö vahvistaa Pyhä-Luoston kansallispuistoa koskevan hoito- ja käyttösuunnitelman Metsähallituksen em. saatekirjeen liitteenä esitetyn suunnitelman mukaisena lukuun ottamatta esitystä, jonka mukaan "Leiriytyminen on sallittua ainoastaan taukopaikkojen välittömässä läheisyydessä." Metsähallituksen tulee muutoinkin ottaa huomioon suunnitelman toimeenpanossa ja kansallispuiston järjestyssäännön laatimisessa seikat, jotka ministeriö on tässä vahvistamiskirjeessä edellä todennut.

Luonnonsuojelujohtaja

Ilkka Heikkinen

Luonnonsuojeluvalvoja

Pekka Salminen

TIEDOKSI

Lapin ympäristökeskus
Lapin liitto
Kemijärven kaupunki
Pelkosenniemen ja Sodankylän kunnat
Lapin luonnonsuojelupiiri

Vuodesta 2006 alkaen ilmestyneet Metsähallituksen C-sarjan julkaisut

- No 1 Metsähallitus 2006: Kurjenrahkan kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 68 s.
- No 2 Metsähallitus 2006: Syötteen kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 61 s.
- No 3 Metsähallitus 2006: Parikkalan Siikalahden hoito- ja käyttösuunnitelma. 169 s.
- No 4 Metsähallitus 2006: Koitajoen Natura-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 77 s.
- No 5 Metsähallitus 2006: Mietoistenlahden hoito- ja käyttösuunnitelma. 92 s.
- No 6 Metsähallitus 2006: Levanevan hoito- ja käyttösuunnitelma. 66 s. (verkkojulkaisu)
- No 7 Metsähallitus 2006: Joutsenaavan–Kaita-aavan hoito- ja käyttösuunnitelma. 48 s. (verkkojulkaisu)
- No 8 Metsähallitus 2006: Luiron soiden hoito- ja käyttösuunnitelma. 54 s. (verkkojulkaisu)
- No 9 Metsähallitus 2006: Näätävuoman–Sotkavuoman hoito- ja käyttösuunnitelma. 48 s. (verkkojulkaisu)
- No 10 Metsähallitus 2006: Teuravuoman–Kivijärvenuoman hoito- ja käyttösuunnitelma. 50 s. (verkkojulkaisu)
- No 11 Metsähallitus 2006: Viiankiaavan hoito- ja käyttösuunnitelma. 51 s. (verkkojulkaisu)
- No 12 Metsähallitus 2006: Hossan retkeilyalueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 58 s.
- No 13 Metsähallitus 2006: Omenajärven Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 64 s. (verkkojulkaisu)
- No 14 Metsähallitus 2006: Koskeljärven Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 79 s.
- No 15 Metsähallitus 2006: Haukisuon–Härkäsuon–Kukkonevan Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 63 s. (verkkojulkaisu)
- No 16 Metsähallitus 2007: Olvassuon Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 71 s.
- No 17 Metsähallitus 2007: Litokairan Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 81 s.
- No 18 Metsähallitus 2007: Iso Tilansuo–Housusuon Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 41 s.
- No 19 Metsähallitus 2006: Nuuksion kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 123 s.
- No 20 Metsähallitus 2007: Salamajärven suojeluekokonaisuuden hoito- ja käyttösuunnitelma 2006–2015. 131 s.
- No 21 Metsähallitus 2007: Älänteen Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 60 s. (verkkojulkaisu)
- No 22 Metsähallitus 2007: Venenevan–Pelson Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 50 s. (verkkojulkaisu)
- No 23 Metsähallitus 2007: Kermajärven rantojensuojeluohjelma-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 35 s. (verkkojulkaisu)

- No 24 Metsähallitus 2007: Siikavaaran hoito- ja käyttösuunnitelma. 50 s. (verkkojulkaisu)
- No 25 Metsähallitus 2007: Jämäsvaaran virkistysmetsän hoito- ja käyttösuunnitelma. 47 s. (verkkojulkaisu)
- No 26 Metsähallitus 2007: Oukkulanlahden Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 71 s. (verkkojulkaisu)
- No 27 Metsähallitus 2007: Otajärven Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 84 s.
- No 28 Metsähallitus 2007: Kansanneva–Kurkineva–Muurainsuon, Kinkerisaarennevan ja Itämäki–Eteläjoen hoito- ja käyttösuunnitelma 2006–2015. 45 s. (verkkojulkaisu)
- No 29 Metsähallitus 2007: Medvastön–Stormossenin alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 81 s.
- No 31 Metsähallitus 2007: Petkeljärvi–Putkelanharjun ja Puotiinsuon Natura 2000 -alueiden hoito- ja käyttösuunnitelma. 101 s.
- No 32 Metsähallitus 2007: Hiidenportin kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 61 s.
- No 33 Hokkanen, M. & Kanerva, T. 2007: Saltfjärdenin luonnonhoidon ja rakenteiden toimenpidesuunnitelma. 33 s. (verkkojulkaisu)
- No 34 Metsähallitus 2007: Ekojärven Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 68 s. (verkkojulkaisu)

ISSN 1796-2943
ISBN 978-952-446-578-6 (nidottu)
ISBN 978-952-446-579-3 (pdf)

Julkaisua voi tilata osoitteella:

Metsähallitus
Asiakaspalvelut
PL 36
99801 IVALO
natureinfo@metsa.fi
www.metsa.fi

Puhelin: 0205 64 7702

Julkaisu on luettavissa osoitteessa:

www.metsa.fi/hks